

Fyodor Dostoyevski - Suç ve Ceza Cilt 1

Bu kitap, Patates Baskı Ekibi tarafından tek kopya olarak, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler bölümünde kullanılmak üzere görmeyen okuyucuların yararlanabileceği hale dönüştürülmüştür.

Bu çalışma Patates Baskı'nın söz konusu kamu hizmetine destek sağlamak amacı ile gönüllü olarak yürüttüğü bir faaliyettir. ÖTEKİ KLASİK

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

Kapak Dizaynı: Öteki Ajans Kapak Resmi: Efkan Beyaz Dizgi: Öteki Ajans Baskı: Emel Matbaası, Ankara, 1996

Yönetim Yeri:

Dr. Mediha Eldem Sk. No: 52/1

Kızılay/ANKARA

TeI.Fax: 433 96 09

Öteki, Açık Yayıncılık Kuruluşudur.

BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ

SUÇ VE CEZA Cilt 1

Demirbaş No.

Rusça'dan Çeviren

Mazlum Beyhan

ISBN 975-7782-60-2

Yazar ve Romanı Üzerine

Dünya edebiyatının en büyük yazarlarından biri olan Fyodor Mi-hayloviç Dostoyevski 30 Ekim 1821 günü Moskova'da bir doktor ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1843 yılında, askeri öğrenci olarak okuduğu Petersburg mühendislik okulunu bitirdi, ancak bir yıl askeri mühendis olarak çalıştıktan sonra istifa etti. Nicedir verdiği bir kararla, edebiyat hayatına atıldı. Bundan hemen sonra da, 1844 yılında, Dos-toyevski imzasıyla ilk yapıtı yayımlandı; bir çeviriydi-bu. Balzac'ın "Eugenie Grandet" sini çevirmişti.

1845 Mayıs'ında Dostoyevski daha üniversite öğrenciliği yıllarından tasarladığı ilk romanı Bedniye Lyudi (insancıklar) 'ı bitirdi. Romanın müsveddelerini yazarın yakın dostu D.V. Grigoroviç ve ünlü ozan Nekrasov okudular. Heyecanlan öylesine büyüktü ki, doğruca devrin ünlü eleştirmeni Belinskiy'e gittiler. "İnsancıklar"ı, Belinskiy de çok beğendi ve beğenisini, "... Gogol'ü de geçecek... bundan önceki bütün edebiyatı gölgede bırakacak bir deha ile karşı karşıyayız", sözleriyle dile getirdi. "İnsancıklar" 1846 yılında yayımlandı. Gerek "İnsancıklar" gerekse, yazarın bununla birlikte yayımlanan ikinci kitabı Dvoynik (Benzer) büyük ilgi topladı. Daha sonra "Suç ve Ceza" da en parlak biçimde dile gelececek olan, yazarın yoksul, umarsız insanlara ve hayatın trajik yanlarına karşı duyduğu büyük ilgi ve duyarlılık, daha bu ilk yapıtlarında kendini göstermeye başlamıştı. 1847 yılında yazar ütopyacı sosyalist Petraşevski'nin grubuna girdi. Grup üyeleri zaman zaman toplanıyorlar, yazdıkları yazı ve şiirleri okuyup, felsefi tartışmalar yapıyorlardı. Bu toplantılardan birinde Dostoyevski, Moskova'dan eline geçen ve gizli dağıtılan Belinskiy'nin Gogol'e yazdığı bir mektubu okudu.

Dostoyevski ve grubun öteki üyeleri 23 Nisan 1849 günü, Çar I. Nikolay'ın polisince tutuklandılar ve sekiz ay süren gizli duruşmalar sonunda idama mahkûm edildiler. 22 Aralık 1849 günü Sernyonov alayının geniş eğitim alanına getirildiler. Cezaların uygulanması için ilk üç kişilik grubun direklere bağlandığı sırada başlıkları bildirildi. Dostoyevski'nin cezası 4 yıl kürek, 5 yıl da sürgüne çevrilmişti. Yazar, 1854 yılına kadar 4 yıl Omsk cezaevinde kaldı, daha sonra da, 1859 yılına kadar, 5 yıl, Sempalatinsk'teki birlikte er olarak hizmet gördü.. Cezası bitip de Petersburg'a döner dönmez yeniden yazmaya koyuldu. Dyadyuşkin Son (Amcanın Rüyası) ve Selo Stepañikova iyego obitateli (Stepañikova Köyü ve Sakinleri) 'nden sonra, art arda büyük romanları yayımlamaya başladı. Unijenmye i oskorblenniye (Ezilenler ve Horlananlar) Omsk'taki mahpusluk yıllarının anılan olan ve 1860'lı yılların ilerici, demokrat okurlarına coşkuyla karşılanan Za-piski iz mertvogo doma, (Ölü Evinden Anılar), Prestuplenie i nakaza-nie (Suç ve Ceza), Igrok (Kumarbaz), Idiot (Budala), Besi (Cinler), Podrostok (Delikanlı), Bratya Karamazovi (Karamazov Kardeşler) vd. Büyük yazar 28 Ocak 1881 günü öldü.

Dostoyevski 1840'ların ütopyik sosyalizm düşüncesinin etkisinde kaldı. Ancak kürek ve sürgün hayatı bu etkilenimi önemli ölçüde değiştirdi. Yazar, cezaevi ve sürgündeyken, o yıllar edebiyatında sıkça görülen roman kişilerinden bambaşka insanlarla birlikte oldu; bunlar köylüler ve askerlerdi. Ama genç yazar aralarında olmasına karşın, "kara halk" dediği bu insanların iç dünyalarına girmesini önleyen sağlam bir duvarla karşılaştı. O dönemler Rusyasında aydınlarla halk ara-• sındaki derin uçurum, sonraki yıllarda da Dostoyevski'yi derin bir

Fyodor Dostoyevski - Suç ve Ceza Cilt 1

biçimde etkiledi. Bu durum bir bakıma onun büyük trajedisiydi. 1850'lerde bütün Avrupa'ya saran gerici dalgası, Dostoyevski'de devrimin olabirliği üzerine kuşku uyandırdı ve 60'lı yıllarda onun Çernişevski ve öteki devrimci demokratların karşısında yer almasına neden oldu. 1861 köylü reformu sırasında ve ondan sonra ağabeyiyle birlikte yayınladığı Vremya ve Epoha adlı dergilerinde, halkı çarlıkla savaşa çağırarak 60'lı yıllar devrimci demokratlarına karşı, önlendeki en önemli görevin, halkla aydınların ve soyluların yakınlaşmasını sağlamak olduğunu, savunan yazılar yayımladı. Dostoyevski'nin 1860-70 yılları arasında yazdığı romanlarına da yansıyan bu siyasal tavrı, onun aynı zamanda, Çernişevski, Saltıkov-Şchedrin gibi demokratik halk hareketi temsilcileriyle çatışmasına da yol açtı. Aslında bu hareketin temsilcileri de Dostoyevski gibi halkla aydınların birbirine yaklaşmasını sağlayacak yolun arayışı içindeydiler. Ancak onlar Dostoyevski'den farklı olarak, halk aydınlarında devrimci bilincin artması ve halkın aydınlarla birlikte çarlığa karşı savaşa girişmesinin, bu yakınlaşmanın önkoşulu olduğunu anlıyorlardı. Dostoyevski'nin, döneminin sosyalist ve devrimci demokrat düşüncesiyle giriştiği polemik, en iyi yansıması, "Suç ve Ceza" romanında bulmuştur.

Suç ve Ceza

"Suç ve Ceza" 1866 yılında yayımlandı. Çok önemli toplumsal olayların, moral sarsıntıların yaşandığı bir dönemdir bu. Romanın konusu çağdaş Rusya'dır. Kahraman çağdaştır, o yılların bütün acılarını, yaralarını içinde taşıyan genç bir öğrencidir. Dostoyevski 1865 yılında M.N. Katkov'a yazdığı bir mektupta bu durumu, "... olaylar günümüzde geçiyor, yani şu bulunduğumuz yıl içinde" diyerek belirtmektedir.

Yazarın kendisi için de çok güç yıllardır romanını yazdığı yıllar. Büyük yalnızlıkları yaşamak, çok zor kararlar almak zorunda kaldığı yıllardır. 1864 yılında çok sevdiği insanları ardarda yitirmiştir: karısı Mariya Dmitriyevna, kardeşi Mihayil Mihayloviç, yakın dostu, ozan ve eleştirmen Apollon Grigoryev... Romanını yazdığı yıllarda, Petersburg'ta oturduğu semt, küçük memurların, öğrencilerin, dar gelirli olanların oturduğu semttir. Romanın kahramanı Raskolnikov'u oturttuğu eve çok yakın bir evde oturmuştur kendisi de. O yıllarda iki Petersburg vardır. Biri, görenleri bugün de büyüleyen mimari anıtlarıyla, parkları, bahçeleriyle Saray Petersburg'u; öteki, tozlu yollar, pis evleri, atölyeleri, seyyar satıcıları, meyhaneleri, mezeci dükkanlarıyla yoksulların Petersburg'u. Dostoyevski her iki Petersburg'u iyi biliyordu. Mühendislik okulunda okuduğu yıllar. -Yazlık Bahçe yakınında bir saraydı okulun yapısı- Saray Petersburg'unu tanıma olanağını bulmuştu. Ama tıpkı romanın kahramanına olduğu gibi, -ona da hiçbir şey vermiyordu, bu Petersburg. Onun yüreği öteki Petersburg'daydı. "Suç ve Ceza"nın odak noktası, tüm XIX. yy. gerçekçi edebiyatı için geçerli olan sorun oluşturmaktadır. Bu, XVIII. yy. Fransız burjuva devriminden sonra Batı Avrupa'da ve 1861 toprak reformundan sonra Rusya'da oluşan yeni koşullar içinde, insan kişiliğinin olası gelişme yolları sorunudur. Yeni toplumsal yapının çelişkilerini henüz göremeyen aydınlanmacı-romancılar mutlakiyetin yokluğunun, insanın çok yönlü gelişimini olanaklı kılacağına inanıyorlardı. Ama burjuvazinin zaferinden sonra, "herkesin herkese karşı" bireyci savaşa dayanan toplum koşullarında, kişiliğin özgür ve uyumlu gelişiminin hayalden başka bir şey olmadığı çabucak anlaşıldı. Balzac, Stendhal, Dickens, Thackeray, Flaubert ve öteki Batı Avrupalı romancılar, burjuva toplumunun, kişiliğin uyanmasını sağlamakla birlikte, onun gelişimi için ne büyük bir engel oluşturduğunu, kişiliği maddi ve manevi anlamda nasıl yok ettiğini göz kamaştırmacı biçimde gösterdiler.

Puşkin'den başlayarak XIX. yy. Rus yazar ve ozanları da, Batılı çağdaşları gibi, kişiliğin özgür gelişimi için açtıkları savaşın bayrağını yücelere kaldırdılar. Puşkin "Çingeneler'de, "Yevgeniy Onegin'de, "Maça Kızı'nda, bireyci hayat felsefesiyle, bireyci ahlakın insanlığa aykırı, yaşamdan kopuk bir ahlak olduğunu gösterebildi. Puşkin'den başlayarak Rus edebiyatında, ilk bakışta birbirleriyle çelişir gibi görünen, gerçekteyse karışık olarak birbirleriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan iki konu görüldü: kişilik haklarının savunulması konusuyla, bireyci burjuva felsefe ve ahlakının -"yalnızca kendisi için serbestlik" isteyen, insanın ahlakının- eleştirilmesi konusu. "Suç ve Ceza'da bu iki konunun organik bileşimi, bu romanın derin insancıl heyecanını, şimdi ve gelecek için hep var olacak değerini belirleyen en önemli öğedir. Dostoyevski hayatının son günlerinde bir insan ve bir yazar olarak en büyük emelinin, Rusya'da ve tüm dünyada ezilen insanlara yardım etmek, "düşünce ve ışık ülkesi"ne. giden yolu bulmak olduğunu yazmıştı. Bütün XIX. yy. gerçekçi

edebiyatında, böylesine yürekli, böylesine güçlü bir biçimde, geniş yığılıkların içinde bulunduğu yoksulluğu, acıları, toplumsal eşitsizliği, ezilişi "Suç ve Ceza" kadar başarıyla dile getirebilmiş bir başka roman daha yoktur. Ancak Dostoyevski'nin bu romanı, yalnızca ezilmişliğin ve toplumsal kötülüklerin sürükleyici trajizmini dile getirmekle kalmaz. Bu, aynı zamanda en yüce yargı yeri olarak insan vicdanına ve insan aklına bir başvurdur. Dostoyevski de başkahramanı ile birlikte, yoksulluğun ve acı çekmenin her toplum için kaçınılmaz olduğunu, bunların insanlığın değişmez yazgısı olduğunu ileri süren döneminin düşünürlerine, bunların ileri sürdükleri -kimi dinsel- düşüncelere şiddetle karşı çıkmıştır. Büyük yazar, bir hiç olarak kalmak, ses çıkarmadan boyun eğmek, her şeye sürekli katlanmak istemeyen, tam tersine, bütün varlığıyla toplumsal eşitsizliklere başkaldıran, haksızlıkla uzlaşmayan insanın ahlaki yüceliğini tutkuyla, coşkuyla savunmuştur.

XIX. yy. başlarının romantik yazarları, "orta halli" hayata, hayatın "olağanlıklarına" karşı insanın giriştiği her türlü isyanı yüceltiyorlardı. XIX. yy. 'ın ikinci yansında çok daha karmaşık tarihsel koşulların geçerli olduğu bir dönemde yaşayan Dostoyevski ise, yalnızca, romanın kahramanını çevreleyen dış dünya koşullarını değil, kahramanın davranışlarına yön veren öznel koşulların da felsefi ve psikolojik çözümlemesini yapmıştır. Bu durum "Suç ve Ceza" yazarına, öncele-rinte böylesine çok yönlü ve keskin biçimde dile getirilememiş pek çok sorunu ilk kez dile getirenlerden biri olma özelliğini kazandırmıştır. Dostoyevski "Suç ve Ceza"da kendisiyle ve çevresiyle uyuşmayan, toplumsal eşitsizliklere karşı büyük bir nefret duyan, dürüst, düşünen, aydın bir gencin çok yönlü portresini çizer. Ama burjuva toplumunda bireysel ve toplumsal karşı koyusun yalnızca sağlıklı biçimleri değil, hastalıklı biçimleri de vardır. Kişisel çıkar gözetmeyen içten birtakım düşünceler, toplumsal eşitsizliklerin nihai nedenlerini ve bunlarla savaşım yollarını kavramaya her zaman yetmemektedir. Toplumsal baskı ve zulmün filizlendiği kökten, ezilen insanlara karşı coşkulu bir sevgi, onların acılarını paylaşma, haklarını savunma heyecanı, içinde yaşanılan topluma karşı bireysel, umutsuz, anarşistçe başkaldırıları da geliştirebilir. İşte Dostoyevski romanında -daha sonra tarihçe de doğrulanan- bu düşüncelerden yola çıkmıştır.

"Suç ve Ceza"nın çatısını bir suçun psikolojik öyküsüyle, onun ahlaki sonuçları oluşturur. Ancak romanın başkaldırımam Rodiyon

Raskolnikov sıradan bir suçlu değildir. Suçunu, geliştirdiği düşünce sisteminin, hem kendi gözünde, hem de başkalarının gözünde doğruluğunu kanıtlayabilmek için, kendine özgü toplumsal psikolojik bir deney olarak işler. Bu bakımdan cinayetten önce ve sonra suçlunun içinde bulunduğu durumun psikolojik çözümlemesi, Raskolnikov'un felsefi teorisinin analiziyle birlikte verilmiştir romanda. Bu durum Dostoyevski'ye, döneminin düşünsel ve ahlaki yalpalamalarını, özellikle de kentlerdeki her tür sınıfsal kökenden, demokrat gençlerin yaşadıkları kararsız, değişken, sarsıntılı durumu yansıtabileceğine olanağı vermiştir. Raskolnikov akıllı, aydın, dürüst bir gençtir. Eski bir Petersburg evinin bir dolabı andırır küçük çatı bölümünde oturmaktadır. Çevresindeki yoksulların yaşamını gözlemekte, yalnızca kendisinin değil, binlerce başka insanın da bu düzen içinde yazgılarının kaçınılmaz olarak yoksulluk, hastalık, erken ölüm olduğunu görmektedir. Bu durum onda yoğun düşünsel arayışlara yol açmıştır. Arayış peşindedir, anıyı hep yalnızdır. Kimselerle görüşmez. İnsanlardan kaçır. Sorunu kendi başına çözmek, yalnız kendi gücüne yaslanmak ister. İçinde yaşadığı toplumsal eşitsizlikler üzerine düşünür: Tarih boyunca geniş yığılıklar her türlü eşitsizliğe, haksızlığa boyun eğerken, Muhammed, Napolyon gibi kimi insanlar her türlü toplumsal kuralı çiğneyerek, toplumun gidişini değiştirmişlerdir. Bunlar olağanüstü insanlardır ve dönemlerinde suçlu olarak görülmüşler, lanetlenmişlerdir. Ama sonraki kuşaklar bunları kahraman, insanlığın kurtarıcıları olarak görmüşlerdir. İçine kapandığı yalnızlık ortamında oluşturduğu bu bireyci, toplumsal içeriği yönündense anarşik düşünceler, sonunda Raskolnikov'u "Ben bir bit miyim, yoksa insan mı?" ikilemine götürür.

Oysa Raskolnikov geçmiş çağlarda ve kendi yaşadığı çağda mili/onlarca ezilen insanın toplumsal haksızlıklara neden başkaldırmadıkları konusunu yeterince ve ciddi olarak düşünmemiştir. Ezilen insanların geçmişte ve şimdi uysalca boyun eğmeleri onda öfke ve acı yaratmakta, kendisini yığılıkların, halkın, "sıradan " insanların karşıtı-

10

na ve onlardan çok yukarılarda bir yerlere koymaktadır. Raskolnikov'ün bulduğu kurtuluş yolu şudur, hem kendine, hem de herkese, tarihteki öteki "olağanüstü " insanlar gibi olduğunu, "sıradan " insanların, basit halkın dokunulmaz kabul

ettiği temel ahlak kurallarını çiğneme hakkına sahip olduğunu göstermek... Bulduğu bu çıkış, kendisinin "olağanüstüler" grubuna mı girdiğini, yoksa bütün öteki zayıf insanlar gibi boyuneğenlerden mi olduğunu anlamak için bir sınama olarak nitelediği cinayete götürür onu.

Raskolnikov tasarladığı cinayeti işler. Ancak giriştiği trajik "deney" hiç de onun beklediği sonuçları vermez. Hem deneyiyle, hem de gözlemediği Lıjın, Svidrigaylov, Sonya Marmeladova gibi kişilerin ortaya koyduğu örneklerle, Raskolnikov adım adım kendisinin hiç de "olağanüstü" insanlardan biri olmadığı sonucuna varır. Ve sorun, başlangıçta düşündüğü gibi, kendisinin Muhammed'den ya da Napolyon'dan daha zayıf olması sorunu değildir. Raskolnikov'un sevdiği kızın ağzından duyduğu gerçek bambaşkadır: "Yanlışlık temeldedir, "olağanüstü" insanlar teorisi yanlıştır. Yaşadıkları toplumda da amaçlarına ulaşmak için bazı insanlar gözlerini kırpmadan başkalarının kanını dökmektedir. Sonuç olarak, içinde yaşadıkları toplumdaki egemen sınıfların her gün sayısız kez yaptıklarından pek de farklı bir şey değildir onun yaptığı da. Ve Raskolnikov kendi deneyimiyle, insanlık dışı düzene karşı böylesi bir başkaldırının da insanlık dışı bir nitelik taşıdığını, bunun ilerleme ve gelişme sağlayıcı hiçbir özelliği bulunmadığını, tam tersine ahlaki çöküşe, kişilik yıkılmasına yol açtığını görmekte; önce yüreğinin sesiyle, sonra aklıyla, en sonra da bütün varlığıyla gerçeği kavramaktadır. Artık Raskolnikov'un gözünde gerçek güzelliğin ve ahlakın taşıyıcıları, kendilerini öteki insanların üzerinde görenler değil, açlığını, yoksulluğun en boğucu koşulları içinde bile, hayata ve insanlara ilişkin inançlarını yitirmeyen, ahlaki yapılarında en ufak bir salınma olmayan, suçun, zulmün her türlüsüne karşı derin bir nefret duyan Sonya gibi sıradan insanlardır.

Raskolnikov cinayetten önce her şeyi ince ince hesapladığını sanmış, ama yanılmıştır. Hayatın gerçekliği, onun düşündüğünden bambaşka çıkmıştır. Önce tefeci kadının kızkardeşi suçsuz Lizaveta'yı da öldür-

11

mek zorunda kalmış ve hiç hesapta olmayan ikinci bir cinayeti işlemiş, sonra tümüyle rastlantısal bir nedenle karakola gitmesi gerekmiş ve burada cinayetle ilgili olarak kendisinden kuşulanılmasına yol açmıştır. Ama onun asıl yanıldığı nokta, işleyeceği suçla ilgili bütün ayrıntıları hesapladığını sanması değildir. Suçtan sonra dış dünya ile ilişkilerinin değişmeyeceğini, daha doğrusu suçun insanlarla ilişkilerini etkilemeyeceğini sanarak, kendi üzerinde yanılmıştır Raskolnikov. Eyleminden dolayı ahlaken yalnızca kendi kendisine karşı sorumlu olduğu, başkalarının yargılarının hiç önemli olmadığı düşüncesi iflas etmiştir. Dostoyevski'nin büyük bir ustalıkla dile getirdiği gibi, XVIII. yy. rasyonalist düşünürlerinin ileri sürdüklerinin tersine, tek başına bir insan hiç de "yapayalnız" değildir. İnsan yalnızca belirli bir toplum içinde yaşamakla, her hareketiyle başka insanlara bağlı bulunmakla kalmaz, ama aynı zamanda toplumu kendi içinde, kendi yüreğinde taşır; ilk bakışta görülmeyen, gerçekteyse onu çevresiyle sınımsız ilişkiler içinde tutan bir bağla bağlıdır topluma. Bu bağın kopması, kişiliğin hem maddi, hem de manevi planda parçalanmasıyla eşdeğerdir: ya da başka bir deyişle, bu bir tür intihardır, işte Raskolnikov'un cinayetten sonra derin acılar içinde toplumdaki kopmuşluk duygusunu yaşamamasının nedeni budur. En yakınları olan annesiyle kızkardeşini bile kendisine sonsuz uzak, hatta yabancı bulur. Yoksulların, kanını emen, nefret ettiği bir tefeciye öldürmek istemiş, ama "kendini" öldürmüştür o. Kendini ahlaken haklı çıkarmaya çalıştığı onca uzun mücadeleden sonra. Sonya'nın da öğüdüne uyarak polise teslim olması da bu nedenledir.

Dostoyevski, romanın başkahramanı aracılığıyla, kişi- toplum ilişkileri sorununu kendine özgü biçimde tahlil etmektedir. Raskolnikov'un bireyci "düşünce"si ve işlediği suç, onu çevresinden ayrı düşürmüş, bireysel suçluyu toplumdaki koparmış ve onu baskı ve sömürüye karşı onca nefret duymasına rağmen., Lıjın'ların, Svidrigaylov'ların, tefeci Alyona Ivanovna'ların ve halkı ezen, sömüren bütün öteki "alçaklar"ın düşünce arkadaşı yapmıştır. Öte yandan Dostoyevski, cinayetten sonra dayanılmaz acılar içinde kıvranan Raskolnikov'un vicdanını, cinayetin meyvelerini yemesine bile izin vermeyen, halkın ahlaki isteklerine uyabilecek ve kendisi gibi acı çeken, ezilen insanlarla yeniden birlikte olabilecek canlı, sağlıklı bir başlangıç, bir çıkış

12

noktası olarak göstermiştir. Raskolnikov'un cinayetten sonra çektiği acılar, yazara göre, kahramanın ahlaki çöküşe ve yokluşa götüren, onu halktan soyutlayan bireysel hayallere ve ruhsal sapkınlıklara karşı, onun yapısında varolan toplumsal, halksal öz'ün üstün geldiğini göstermektedir. "Suç ve Ceza"yı zamanımızın toplumsal ve ahlaki idealleri uğruna çetin bir savaşa girmiş bulunan çağdaş okurlar gözünde de önemli kılan derin felsefi öz buradadır.

Fyodor Dostoyevski - Suç ve Ceza Cilt 1

Romanın epilogunda yazar, Raskolnikov'un bir erken Sibiryalı sa- bahında, ırmak kıyısında tek başına düşünmeye dalışını anlatır. "Raskolnikov barakadan çıkıp doğrudan kıyıya indi, burada istif edilmiş kütüklerin üstüne oturdu, geniş ve ıssız ırmağı seyre daldı. Bu yüksek kıyıda, gözlabildiğine uzanan bozkır görölüyordu. İrmağın uzak karşı kıyısından belli belirsiz bir şarkı duyuluyordu. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda, küçük kara noktalar halinde göçebe çadırları seçiliyordu. Orada özgürlük vardı. Orada, buradakilere hiç benzemeyen, bambaşka insanlar yaşıyordu..."

Romanın son ezgilerinin son birkaç notası olan bu sözlerde, Dos-toyevski'nin ve kahramanın, özgür insanların sakin, huzurlu yaşamlarına duydukları büyük özlem dile getirilmektedir. Büyük Rus yazarın ömrü boyunca acılar çekerek böyle bir hayata uzanan yolu aramıştı. Derinden derine ve içi burkularak aradığını bulamayacağını biliyordu. Kahramanı, yazısında kesin bir ahlaki dönüş yaptırarak, "yeni bir hayat"ın eşliğinde bırakmasının nedeni budur. Raskolnikov kendine ve başkalarına yalan söylemeyen dürüst bir insandır. Cinayetten sonra bile sonuna kadar dürüst kalmıştır, hem kendine karşı, hem başkalarına karşı. İşte bu nedenle Dostoyevski, kahramanın öyküsünü, bir düşüşün öyküsü değil, ahlaki yükselişin öyküsü sayar. Bir yanlış yapan ve yanlışını anlayan Raskolnikov, bu yanlışın altında ezilip yok olmaz, kendinde kendini yeniden yaratacak içgüçler bulur, insanlık dışı "düşünce"sinin başarısızlığına uğrayıp yok olması/onun kişiliğinde yepyeni bir insanlığı başlatmasına kaynak oluşturur. Dostoyevski'nin romanında çizdiği tablo oldukça karanlıktır. Ama bu karanlık içinde yine de bir ışık vardır. Bu, Raskolnikov'un insanlara

13

gerçekten hizmet etmenin yolunu ve araçlarını bulacak ahlaki güce, cesarete ve kararlılığa sahip olduğuna duyduğumuz inançtır, çünkü Raskolnikov her şeye karşı "insan" olarak hamidir.

İnsan dehasının yarattığı en yüce yapıtlardan biri olan bu romanın son sayfasını da çevirip kapattığımız zaman içimizde aydınlık bir şeyler duymamızın nedeni de bu olsa gerek.

MAZLUM BEYHAN

14

Birinci Bölüm

I

Temmuz başlarında çok sıcak bir gün, akşama doğru, genç bir adam "S" sokağındaki bir pansiyonda kiralandığı küçük odasından çıktı ve ağır, kararsız adımlarla "K" köprüsüne yöneldi.

Ev sahibiyse merdivenlerde karşılaşmaktan kurtulmayı başarmıştı. Kiralandığı küçük oda, beş katlı yüksek bir evin çatı katındaydı ve odadan çok bir dolabı andırıyordu. Yemek ve öteki hizmetler de içinde olmak üzere kiralamıştı odayı. Ev sahibi kadın bir merdiven aşağıda ayrı bir dairede oturuyordu ve genç adam her sokağa çıkışında, ev sahibi kadının merdivenlere doğru ardına dek açılmış olan mutfak kapısının önünden geçmek zorundaydı. Buradan her geçişinde de genç adam korkuya benzer sayırlı bir duygu içinde kalır, utanç duyar, yüzünü bu-ruştururdu. Ev sahibi kadına epey borcu vardı ve onunla karşılaşmaktan çekmiyordu.

Korkak ve çekingen biri değildi aslında. Hatta tam tersine; ama bir süredir tedirgindi, gerilim içindeydi. Öylesine kendi içine kapanmış, öylesine herkesten kopmuştu ki, yalnızca ev sahibi kadınla değil, kiminle olursa olsun karşılaşmaktan kaçınıyordu. Ezici bir yoksulluk içindeydi, ama şu son günlerde buna bile aldırdığı yoktu. Asıl işlerini tümüyle bir yana bırakmıştı ve bunlarla uğraşmayı hiç istemiyordu. Aslında o kendisine karşı neler tasarlıyor olursa olsun, ev sahibi kadına da aldırdığı yoktu. Ama merdivenlerde durmak, kendisini hiç mi hiç ilgilendirme-. yen gündelik birtakım saçmaları dinlemek, kira borcu konusundaki sızlanmalara, korkutmalara, yakınlara katlanmak, üstelik yakasını kurtarabilmek için sözde nedenler bulmak, özürler dilemek, yalanlar söylemek... Hayır, merdivenleri bir kedi sessizliğiyle inip sıvışmak yapılacak en iyi şeydi. Ama bu kez borçlu olduğu kişiyle karşılaşmak korkusu, sokağa çıktığında kendisini bile şaşırttı.

17

"Ne denli zorlu bir işe girişmek istiyorum, ama aynı zamanda da ne denli boş şeylerden korkuyorum!" diye düşündü tuhaf bir gülümsemeyle. Hmm... Evet... Hem her şey insanın kendi elinde, hem de insan yalnızca korkaklığı yüzünden ne fırsatlar kaçırıyor... Bu artık yadsınamaz bir gerçek, bir belit. İlginç bir şey, acaba insanlar en çok neden korkarlar? Atacakları yeni bir adımdan, kendi söyleyecekleri yeni bir sözden herhalde... Ben de amma gevezelik ediyorum ha! Gevezelik ettiğim için de hiçbir şey yapmıyorum. Ya da şöyle, hiçbir şey yapmadığım için gevezelik ediyorum. Gevezelik bana şu son ay içinde günlerce bir

köşede yatmaktan ve düşünmekten gelmiş bir şey. Düşündüklerim de bir şey olsa bari, ipe sapa gelmez şeyler... Peki şimdi niçin gidiyorum? Yapabilecek miyim düşündüğüm şeyi? Hem ciddi bir şey mi bu? Hayır, hiç de değil. Düşlerle avutup duruyorum kendimi; oyuncaklarla! Evet, evet oyuncaklarla!" Boğucu bir hava vardı sokakta, korkunç sıcağı: yapı iskeleleri, tuğlalar, kireç tozları, itişip kakışan kalabalık, bir yazlık kiralama olanağı bulamayan her Petersburglu'nun çok iyi bildiği o özel pis yaz kokusu... tüm bunlar genç adamın zaten bozuk olan sınırlarını iyice germişti. Hele kentin bu bölgesinde sayıları oldukça kabarık olan meyhanelerden yayılan dayanılmaz içki kokusu, henüz is zamanı olmasına karşın adım basında rastlanan sarhoşlar tablonun iğrenç ve iç karartıcı rengini tamamlıyor gibiydi. Delikanlının ince yüz çizgilerinde derin bir iğrenme anlatımı belirdi bir an. Yeri gelmişken belirtelim, delikanlı gerçekten yakışıklıydı: güzel kara gözleri, esmer teni/ortadan biraz uzunca boyu, ince ve biçimli vücuduyla çekiciydi. Ama işte bir anda yeniden derin düşüncelere gömülür gibi olmuştu; daha doğrusu kendinden geçmiş gibiydi. Çevresinde kimseyi ayırımsamadan yürüyordu, aslında kimseyi ayırımsamak istediği de yoktu. Yalnız, arada bir kendi kendisiyle konuşmak alışkanlığıyla bir şeyler mırıldanıyordu. Bu alışkanlığını kendisine bile dâlıa şu anda itiraf ediyordu. Yine şu anda, zaman zaman düşüncelerinin karıştığını, iyiden iyiye güçten düştüğünü ayırımsı-yordu. İki gün vardı ki, ağzına hiçbir şey koymamıştı.

18

Öylesine kötü giyimliydi ki, alıxık biri bile bu derece yırtık yırtık şeylerle güpegündüz sokakta dolaşmaya utanırdı. Ancak burası insanın kılık kıyafetiyle hiç kimseyi şaşırtamayacağı bir semtti. Samanpazarının yakınlığı, şu bilinen evlerin çokluğu, hele Petersburg'un bu merkezi semtinin cadde ve sokaklarını dolduran işçi, esnaf, sanatkâr takımı, buranın genel görüntüsünü öyle tiplerle renklendirirdi ki, yabancı birinin görülmesi kimsede şaşkınlık uyandırmaz, kimsece yadırganmazdı. Ama delikanlının ruhunda öylesine yakıcı bir küçümseme duygusu birikmişti ki, bazen çocukluk derecesine varan bütün utangaçlığına rağmen, şu anda en az utandığı şey, sırtındaki paçavralardı. Tabii, kimi tanıdıklarına, ya da genel olarak karşılaşmaktan hiç hoşlanmadığı kimi eski dostlarına rastladığında iş değişirdi... Oysa bu sırada, iri bir atın çektiği büyük bir arabayla, günün bu saatinde nereye niçin götürüldüğü belli olmayan bir sarhoş, eliyle kendisini göstererek. "Hey, sen! Alman şapkalı!" diye gırtlığını yırtarcasına bağırınca, delikanlı durup, elini sınırlı bir şekilde şapkasına götürmüştü. Zimmermann'dan* satın alınmış, yüksek, yuvarlak bir şapka idi. Ama her yanı delik deşik olmuş, yırtılmış, solmuş, leke içindeki bu kenarsız şapka üstelik bir yanından çok çirkin bir köşe oluşturacak biçimde yana sarkmıştı. Ancak sarhoşun bağırması delikanlıda utanma değil, korkuya benzer başka bir duygu uyandırmıştı.

"Biliyordum zaten!" diye mırıldandı şaşkınlık içinde "Biliyordum böyle olacağını! Olabileceklerin en kötüsü bu! Böyle bir saçmalık, böyle bir anlamsız ayrımı her şeyi alt üst edebilir! Evet, doğrusu fazla batan bir şapka bu.. Göze batması, gülünçlüğünden... Üstümdeki paçavralara uygun bir kasket bulmam gerek, eski de olsa olur, yeter ki şu lanet şeyden kurtulayım! Kimse giymiyor böyle bir şapkayı. Bir verstlik yoldan farkedilir ve kimin olsa aklında kalır... En önemlisi de bu: sonradan anımsarlar. İşte sana bir ipucu! Olabildiğince ayırımsanmamaya, göze çarpmamaya çalışmalıyım... Ayrıntılar çok önemli! Ayrıntılar mahveder her zaman her şeyi..."

Zimmermann - O dönemler Petersburg'unda, Nevskiy Bulvarı'nda günün son moda şapkalarını satan bir şapkacı. (Çev.)

19

Gideceği yere varmak için fazla yürümesi gerekmiyordu. Hatta evinden kaç adım tuttuğunu bile saymıştı, tam yedi yüz otuz adını. Hayallerine gömülüp yürüdüğü bir gün saymıştı adımlarını. Ama o sıralar kurduğu bu hayallere kendisi de inanmıyordu, sınırlanıyordu yalnızca; çirkin ama insanı bastan çıkarıcı gözüpeklikte hayallerdi bunlar. Şimdi ise aradan bir hafta geçtikten sonra, işi başka türlü görmeye başlamıştı. Yakasını bir türlü bırakmayan o iç konuşmalarında kendisini onca güçsüz, onca kararsız görmesine rağmen bu "çirkin" hayali adeta elinde olmayarak kendi tasarısı, kendi niyeti saymaya almıştı. Bu konuda hâlâ kendi kendisine inanmamasına rağmen, attığı her adımda heyecanı daha da artarak, şu anda bu tasarısının denemesini yapmaya gidiyordu.

Yüreği durarak, sınırdan titreyerek, bir duvarı kanala, bir duvarı "..."
sokağına bakan olağanüstü büyük yapıya yaklaştı. Küçük küçük dairelere bölünmüş olan bu evde terziler, çilingirler, aşçı kadınlar gibi her türden esnaf, çeşit çeşit Almanlar, basma buyruk yaşayan sokak kızları, küçük memurlar ve benzerleri oturuyordu. Evin iki yanındaki avlu ve kapılardan giren çıkan belirsizdi. Üç ya da dört kapıcı vardı evin. Delikanlı bunlardan hiçbirine rastlamamış olduğuna

sevinerek ana kapıdan süzülürcesine geçip sağdaki merdivenlere yöneldi. Bu merdiven karanlık, dar ve her zaman kullanılmayan bir tür servis merdiveni idi. Ama o bütün bunları biliyordu, öğrenmişti ve merdivenlerin bu durumu son derece hoşuna gidiyordu: bu karanlıkta meraklı bir bakış bile tehlikeli olamazdı. Dördüncü kata çıkarken elinde olmadan: "Eğer şimdi böyle korkarsam, fırsat çakıp da asıl işe giriştiğimde ne olacak?.." diye düşündü. Burada asker emeklisi hamallar kesti yolunu, bir daireden mobilya çıkarıyorlardı. Burada, memurluk yapan bir Alman'ın ailesiyle birlikte oturduğunu daha önceden biliyordu. "Anlaşılan Alman taşınıyor, o halde dördüncü katta, bu merdiven sahanlığında hiç değilse bir süre için yalnızca kocakarı'nın dairesi dolu olacak. Bu çok iyi... Ne olur ne olmaz..." diye düşündü ve kocakarı'nın kapısını çaldı. Çıngırak, bakırdan değil de, tenekedenmiş gibi cılız bir ses çı-kardı. Bu tür evlerin böyle küçük dairelerinde çıngıraklar hemen

20

hep böyledir. O, bu çıngırak sesini unutmuştu bile... Ve şimdi bu özel ses ona birdenbire bir şeyler anımsatmış, apaçık bir şeyleri gözünün önüne getirmişti. Tırtır titriyordu, sınırları allak bullak olmuştu. Az sonra kapı çizgi gibi hafifçe aralandı. Kapıyı açan kadın geleni aralıktan açıkça duyulan bir güvensizlikle süzüyor, karanlıkta yalnızca ışıldayan gözleri görülyordu. Ama sahanlıkta başkalarının da bulunduğunu görünce yüreklendi ve kapıyı iyice 'açtı. Delikanlı içeri girdi; tahta perdeyle küçücük bir mutfaktan ayrılmış karanlık bir antreydi burası. Kocakarı hiçbir şey söylemeden öylece duruyor ve soru dolu gözlerle ona bakıyordu. Küçücük, kupkuru bir ihtiyardı bu, altmış yaşlarında vardı, bakışları temiz değildi, burnu sivri ve küçük, başı açıktı. Hafif ağarmış kirli sarı saçlarına bolca yağ sürmüştü. Bir tavuk bacağını andıran ince uzun boynuna paçavralaşmış bir fanila parçası sarmıştı. Omuzlarındaysa, havanın sıcak olmasına rağmen rengi yitmiş, paramparça bir kürk pelerin sallanıyordu. İkide bir öksürüyor, inliyordu. Anlaşılan delikanlı'nın bakışları hiç de normal değildi ki, kocakarı'nın gözlerinde az önceki güvensizlik anlatımı yeniden belirdi. Delikanlı daha nazik davranması gerektiğini anlayarak hafifçe eğildi ve: "Raskolnikov!" diye mırıldandı. "Üniversite öğrencisi. Bir ay kadar önce gene gelmiştim."

Soru dolu gözlerini ondan ayırmayan kocakarı tane tane:

"Anımsıyorum", dedi. "Çok iyi anımsıyorum. Gelmiştiniz."

Kocakarı'nın güvensizliği Raskolnikov'u şaşırtmıştı:

"Ben... İşte yine öyle bir iş için geldim..." dedi.

"Belki de kadın her zaman böyledir", diye düşündü sonra can sıkıntısı içinde.

"Belki de ben o zaman ayrımsayamamıştım."

Kocakarı bir süre kararsızlık içindeymiş gibi sustu, sonra yana çekilerek konuğa odaya açılan kapıyı gösterdi.

"Buyurun!"

Küçük, bir odaydı burası. Duvarları sarı kâğıtla kaplanmıştı. Pencerelerinde tül perdeler ve ıtır çiçekleri görülyordu. Batmakta olan güneşin ışıklarıyla apaydınlıktı oda. Raskolnikov'un kafasından bir anda "Demek o zaman da güneş böyle aydınlı-

21

tacak..." düşüncesi geçti. Odanın ve içerdeki eşyaların durumunu unutmamak için çarçabuk çevresine bir göz gezdirdi. Ancak odanın ayırdedici hiç bir özelliği yoktu. Mobilyalar eskiydi ve sarı ağaçtan yapılmışlardı. Bunlar: tahta arkalı eğilmiş bir ka-nape, bunun önünde oval bir masa, iki pencere arasına yerleştirilmiş aynalı bir tuvalet masası, duvar boyunca dizilmiş sandalyeler ve ellerinde kuşlarla Alman kızlarını gösteren sarı çerçeveli ucuz bir iki tablo... İşte bütün mobilya. Odanın bir köşesinde küçük bir tasvirin önünde bir kandil yanıyordu. Her şey tertemizdi. Mobilyalar da, döşemeler de iyice övülmüştü, her şey kırılmıyordu. Delikanlı "Yelizaveta'nın isi bu", diye geçirdi içinden. Bütün evde küçücük bir toz taneciği bile yoktu. Raskolnikov, "Temizliğin böylesine ancak kötü yürekli yaşlı dullarda rastlanabilir", diye düşündü ve merakla iki odayı birbirinden ayıran basma perdeye baktı. Kocakarı'nın yatağıyla bir konsolun bulunduğu bu odayı -zaten tüm daire bu iki odadan oluşuyordu-daha önceki gelişinde de görmemişti.

Odaya girdiklerinde kadın delikanlı'nın yüzünü iyi görebilmek için yine tam onun önüne dikilerek sert bir sesle:

"Neymiş, göster bakalım?" dedi.

Cebinden eski bir gümüş saat çıkaran delikanlı:

"İşte" dedi, "rehin için getirdim."

Saatin arka kapağında bir küre resmi vardı. Kösteği de çeliktendi.

"Bundan önceki rehinin de günü doldu. Üç gün geçti bir ayı." "Size bir aylık daha faiz öderim, lütfen bir kaç gün daha sabredin."

"Sabretmek ya da eşyanızı hemen satmak benim bileceğim bir şey artık."

"Nasıl, saatime epey para verecek misiniz, Alyona İvanovna?"

"Hep böyle işe yaramaz, vur vur şeyler getiriyorsunuz. Beş para etmez bu saat. Geçen getirdiğiniz yüzük için size tastamam iki ruble vermiştim, oysa yenisi kuyumcularda bir buçuğa o yüzüklerin."

"Dört ruble'lerin, parasını öder geri alırım, baba yadigârı bir saattir. Yakında elime para geçecek."

22

"Bir buçuk ruble ve faizi de peşin, işinize gelirse..."

"Bir buçuk ruble mi?"

Kadın saati geri uzatarak:

"Siz bilirsiniz" dedi.

Delikanlı saati öyle bir öfkeyle aldı ki, hemen çıkıp gitmeye hazırdı, ancak bir an düşününce gidecek hiçbir yeri olmadığını ve buraya asıl başka bir nedenle geldiğini anımsayarak:

"Verin!" dedi kabaca.

Kocakarı anahtarları çıkarmak için elini cebine sokarak perdenin arkasındaki odaya geçti. Odanın ortasında tek basına kalan delikanlı merakla kulak kabartıp dinlemeye başladı, kocakarının öteki odada neler yaptığını düşünmeye çalışıyordu. Gelen seslerden kadının konsolu açtığı anlaşılıyordu. "Demek üst çekmede... Demek anahtarları sağ cebinde taşıyor... Hepsi bir arada anahtarların, çelik bir halkaya geçirilmiş... Bir tanesi hepsinden büyüktü, üç kat büyüktü nerdeyse, ucu da dişliydi, o halde konsolun anahtarı bu olamaz, demek ki bir başka çekmece ya da sandık daha var içerde... Bu önemli. Sandıkların anahtarları hep böyle olur. Ama bütün bunlar ne kadar aşağılık şeyler..."

Kocakarı döndü:

"İşte beyciğim! Bir ruble için aylık on köpek faiz, bir buçuk ruble için onbeş köpek eder. Bir aylık peşin tabii. Bundan önceki iki ruble için de aynı hesaba göre yirmi köpek faiz tutuyor. Yine peşin. Hepsi otuz beş köpek. Böylece saatiniz için bütün alacağınız bir ruble onbeş köpek. Buyurun!"

"Ne! Yani siz şimdi bana yalnızca bir ruble on beş köpek mi veriyorsunuz?"

"Tam da öyle."

Delikanlı tartışmaya girmedi, parayı aldı. Sanki söyleyeceği ya da yapacağı bir şeyler daha var, ama bunların ne olduğunu kendisi de bilmiyormuş gibi odadan çıkmakta acele etmiyor, kadına bakıyordu.

"Bugünlerde size bir şey daha getireceğim Alyona İvanovna... Gümüşten, çok güzel bir şey... Bir sigara tabakası... Bir arkadaşıma vermiştim, alır almaz..."

23

Şaşırıldı ve sustu.

"Bunu o zaman konuşuruz beyciğim."

"Hoşçakalın... Evde hep yalnız mı oturursunuz Alyona İvanovna, kız kardeşiniz yok mu?"

"Kız kardeşimden size ne?"

"Hiç. Öylece sormuştum. Demek siz şimdi ... Neyse, hoşçakalın Alyona İvanovna!"

Raskolnikov büyük bir öfkeyle çıktı kadının evinden. Öfkesi gitgide büyüyordu. Merdivenlerden inerken bir şey karşısında anırsızın şaşırması gibi birkaç kez durakladı. Sonunda sokağa vardığında "Tanrım!" diye bağırdı. "Ne kadar aşağılık şeyler bütün bunlar! Olacak şey mi, ben... Hiç olacak şey mi, ben... Hayır saçmalık bu, aptallık!.. Böyle korkunç şeyler nasıl geçebiliyor kafamdan! Yüreğim, ne iğrençliklere elverişliymiş meğer!.. Evet, tam da öyle iğrenç, aşağılık şeylere... Ve ben bütün bir aydır..."

Öfkesini ne sözcüklerle, ne haykırışlarla dile getirebiliyordu. Daha kocakarının evine giderken yüreğini sıkıştırmaya başlayan tiksinti öyle boyutlara ulaşmıştı ki, delikanlı sıkıntısından ne yapacağını, ne edeceğini bilemiyordu. Kaldırımında, kimseyi görmeden bir sarhoş gibi yürüyor, gelip geçenlere çarpıyordu. Ancak bir başka sokağa saptığı zaman kendine gelebildi. Durup çevresine bakındı. Bir meyhanenin önündeydi. Bodrum kattaydı meyhane ve girişi kaldırımdan birkaç basamak aşağıdaydı. Tam bu sırada iki sarhoş birbirine tutunarak ve küfürler savurarak dışarı çıkıyorlardı. Daha fazla düşünmedi ve hemen meyhaneye indi. Daha önce hiç gitmemişti meyhaneye, ama şu anda başı dönüyor, susuzluktan içi kavruluyordu. Soğuk bir bira içmek istedi canı, sonra böylesine birdenbire halsiz düşüşünü açıklığına yükledi. Karanlık, pis bir köşede, üstü yapış yapış bir masaya geçip oturdu, bir bira söyledi. İlk bardağı doymazcasına içti. Birden rahatladı, kafasının içi aydınlanıvermişti. "Saçma bütün bunlar", diye söylendi. Umutlanmıyordu. "Telaşlanacak, öfkelenecek bir şey yok ortada. Basit bir bedensel rahatsızlık! Bir bardak bira ve birkaç parça peksimetle kendine geliveriyor insan! Düşüncelerini toparlıyor, kararsızlığı yok olup gidiyor! Tüh! Bir şey

olmuş gibi sanki!.." Birden ağır bir yükten kurtulmuş gibi rahat-
24

ladı, neşeyle bakmaya başladı çevresine. Ancak o anda bile, uzaktan uzağa, bu iyimserliğinin hastalıklı bir iyimserlik olduğunu duyumsuyordu. Meyhanenin pek kalabalık olmadığı bir saattti. Merdivenlerde rastladığı iki sarhoşun ardından, aralarında bir de kadın bulunan armonikalı beş kişilik bir sarhoş grubu daha ayrıldı meyhaneden. Bunların gidişinden sonra ortalık iyiden iyiye sessizleşmişti. Fazla hallice olmadığı anlaşılan tüccara benzer biriyle onun arkadaşı olduğu anlaşılan şişman, iri yarı redingotlu, kır sakallı bir adam kalmıştı meyhanede. İyice kendinden geçmişti bu ikincisi, iskemlesinde uyukluyordu. Arada bir uyanır gibi oluyor, kollarını açıp, parmaklarını şakırtıyor, sonra yerinden kalkmadan vücudunun belden yukarısını kolları oynatarak sözlerini doğru dürüst çıkartmadığı saçma bir şarkı tutturuyordu. Bütün yıl karımı okşadım Bütün yıl ka-rı-mı ok-şa-dım... Yeniden dalıyor, yeniden uyanır gibi oluyor, bu kez başka bir şarkı tutturuyordu:

Podyaçeskaya 'da dolaşırken Eski sevgilimi buldum... Ancak onun bu mutluluğuna kimse ortak olmuyordu; bira bardağının ardında suskun oturmakta olan tüccar kolları, arka-daşının bu taşkınlıklarını düşmanca ve kuşkulu gözlerle izliyordu. Bir adam daha vardı meyhanede, emekli memura benziyordu. Önünde kadehi, herkesten ayrı bir köşede oturuyor, arada bir çevresindekilere göz gezdirerek bir yudum alıyordu. O da bir parça heyecanlı gibiydi.

II

Raskolnikov kalabalıklara alışık değildi ve daha önce de söylediğimiz gibi, özellikle de şu son sıralarda her tür topluluk-

25

tan kaçır, olmuştu. Ama su anda birdenbire bir şey onu insanlara doğru itmeye başlamıştı. İçinde yeni bir şeyler geliyor, insanlara karşı susuzluk duyuyordu. Bütün bir aydır yoğun biçimde yaşadığı heyecan ve üzüntüden öylesine bitkinleşmişti ki, bir dakikacık için bile olsa, nasıl olursa olsun farklı bir dünyada dinlenmek istiyordu. İşte bütün pisliğine rağmen bu meyhanede kalmak istemesinin nedeni de buydu. Meyhaneci başka bir odadaydı, ancak birtakım merdivenleri inerek ikide birde salona giriyor, gelişinde de kendinden önce, kocaman kırmızı kırmaları olan pırıl pırıl çizmeler görülüyordu. Sırtında bir kaban ve yağdan ışıltılı olmuş kara atlastan bir yelek vardı, kravatsızdı, suratı bir demir kilit gibi sanki yağa bulanmıştı. Tezgâhın arkasında on dört yaşlarında bir çocukla, müşterilere servis yapan ondan daha küçük bir başka çocuk daha vardı. Tezgâhın üzerinde ince ince doğranmış salatalıklar, kara peksimetler ve yine küçük küçük doğranmış balıklar duruyordu. Çok pis bir koku yayılıyordu bunlardan. Bunaltıcı bir havası vardı meyhanenin, oturulacak gibi değildi. Her şeye öylesine ağır bir şarap kokusu sinmişti ki, insan yalnızca bu kokudan bile beş dakika içinde sarhoş olabilirdi.

Bazen hayatta öyle karşılaşmalar olur ki, hem de hiç tanımadığımız insanlarla, bir tek sözcük bile konuşmadan, birdenbire, tek bir bakışla ilgilenmeye başlayırız. İşte bu ilerde oturan ve emekli bir memura benzeyen kişi de Raskolnikov üzerinde aynı etkiyi bırakmıştı. Delikanlı sonraları bu ilk izlenimi pek çok kez anımsayacak ve bunu bir önsezi olarak kabul edecekti. Gözlerini memura dikmiş bakıyordu; bu biraz da memurun da ona aynı biçimde bakışından ileri geliyordu: memur besbelli konuşmak istiyordu onunla. Meyhanede bulunan ötekilere ise -meyhaneci de içlerinde- alışkın, hatta bıkkın bakışlarla bakıyordu. Bu bakışlarda toplumsal durumları, öğrenim dereceleri aşağı, kendileriyle konuşmaya değmez insanlara karşı takınılan bir yüksekten bakma, karşısındakini aşağı görme havası da seziliyordu. Ellisini geçkin, orta boylu, tıknaz bir adamdı, kır saçlı başının tepesi dazlaktı, şiş yüzü sürekli içmekten sararmış, hatta yeşilimsi bir renk almıştı. Şiş gözkapakları arasından birer delik gibi

26

ufacık ama canlı, kırmızımsı gözleri parlıyordu. Ancak garip bir şeyler vardı adamda; bakışlarında bir heyecan, hatta galiba zeka ışıltıları vardı, ama aynı zamanda deliliğe benzeyen bir şeyler de yanıp sönüyordu bu gözlerde. Giysileri eskiydi, düğmeleri kopuk, lime lime olmuş bir frak vardı üzerinde. Frakın düğmelerinden yalnızca biri her nasılsa duruyordu yerinde ve adam anlaşılan incelik kurallarına aykırı davranmış olmamak için bu düğmeyi ilikli tutuyordu. Nankin kumaşından yapılmış yeleğinin altından buruşuk, kirli bir plastron kabarıyordu. Memur biçimi traş olmuştu, ama son traşının üzerinden epey zaman geçtiği anlaşıyordu: yüzü mavimsi, kır bir sakalla kaplıydı. Her halinden tam

bir memur olduğu anlaşılıyordu. Ama besbellî bir sıkıntısı vardı. İki de birde parmaklarını saçları arasında gezdiriyor, bazen dirseklerini kirli yapış yapış masaya dayayarak başını elleri arasına alıyordu. Sonunda gözlerini doğruca Raskolnikov'a çevirip, kendine güvenli, gür bir sesle konuşmaya başladı.

"Çok saygıdeğer bayım, acaba sizinle kibarca konuşmak cesaretini gösterebilir miyim? Çünkü giyim kuşamınıza dikkat etmemiş olmanıza rağmen tecrübelerim bana sizin okumuş ve içkiye alışkın olmayan biri olduğunuzu söylüyor. Bendeniz, içtenlikle birleşmiş bilgiye her zaman saygı duymuşumdur, zaten ben de dokuzuncu dereceden bir memurum. Soyadını Marme-ladov'dur, dokuzuncu dereceden bir memur. Merakımı bağışlayın, siz de bir yerde memur musunuz?"

Bu sözlerdeki süslü üsluptan ve kendisine böylesine doğrudan doğruya seslenişinden şaşırın delikanlı:

"Hayır" dedi, "okuyorum..."

Delikanlı, nasıl olursa olsun insanlara yaklaşma, onlarla kaynaşma konusunda az önce duyduğu o bir anlık isteğe karşın, şu anda kendisine yapılan bu ilk gerçek çağrı karşısında kişiliğiyle ilgilenen ya da ilgilenmek isteyen her yabancıya karşı duyduğu o eski tiksintiyi duydu içinde.

Memur:

"Öğrencisiniz demek" diye mırıldandı, "ya da eski bir öğrenci... Ben de öyle düşünmüştüm! Tecrübe efendim, sayısız tecrübe!" Ve aklıyla övünmek ister gibi parmağını alına dayadı:

27

"Öğrenciydiniz, ya da kurslara katılıyordunuz! izninizle..." Ayağa kalktı, sendeledi, kadehini aldı ve hafif yanlamasına delikanlının sırasına, onun yanına oturdu. Sarhoştı, ama güzel ve düzgün konuşuyordu. Yalnız arada bir dili dolandırıyor, sözcükleri uzatıyordu. Aylarca kimseyle konuşmamış, konuşmaya susamış gibiydi.

"Sayın bayım "diyerek oldukça ciddi bir tavırla yeniden söze başladı, "yoksulluk ayıp değil, bir gerçek. Sarhoşluğun erdem olmadığı ise daha büyük bir gerçek. Ama sefillik, sayın bayım, sefillik yüz karasıdır. Yoksullukta yaradılıştan gelen soylu duygularınızı koruyabilirsiniz, sefillikte ise asla! Sefil bir kimseyi insanlar aralarından uzaklaştırmak için sopa kullanmazlar, süpürgeyle süpürürler; onu daha çok aşağılamak içindir bu; ve hakları da yok değildir böyle davranmakta, çünkü sefilliğe düştüğünde kişioglunun ilk kendisi hazır olmalıdır kendini aşağılamaya. Meyhanenin çıkış noktası da burasıdır işte! Sayın bayım, bundan bir ay önce bay Lebezyatnikov karımı dövdü. Ama karım bana benzemez! Anlatabiliyor muyum? Merakımı bağışlayın ve sormama izin verin: Neva ırmağı üzerindeki saman kayıklarında gecelediğiniz oldu mu hiç?"

Raskolnikov:

"Hayır, hiç olmadı" dedi, "Nasıl bir şey bu?"

"Bense... beş gecedir orada yatıyorum..."

Kadehim doldurdu, başına dikti ve düşüncşye daldı. Gerçekten de elbisesinin üzerinde ve saçları arasında saman çöpleri gözüküyordu. Büyük olasılıkla da beş gündür ne üzerindeki elbiseyi değiştirmiş, ne de yıkanmıştı. Özellikle de elleri çok kirliydi.

Konuşması fazla olmamakla birlikte genel bir ilgi uyandırmıştı meyhanede. Tezgâhın arkasındaki çocuklar kikirlemeye başlamışlardı. Meyhanenin sahibi de anlaşılın sırf bu "şakacı" adamı dinlemek için üst kattan inmiş ve tembel tembel ama önemli bir kişi edasıyla esneyerek uzakça bir köşeye oturmuştu. Marmeladov anlaşılın oldukça iyi tanınıyordu bu meyhanede. Süslü konuşması da meyhanede tanımadığı kişilerle sık sık yaptığı konuşmalar sonucu elde edilmiş bir alışkanlıktı. Bu alış-

28

kanlık bazı içkicilerde, özellikle de evlerinde hoşgöründen uzak, baskı altında yaşayanlarda bir gereksinme halini alır. Böylesi-nin kendilerini içki topluluklarında haklı çıkarmaya, dahası saygı toplamaya çalışmaları bu yüzdendir.

Meyhaneci oturduğu yerden:

"Bre maskara!" diye söylendi'. "Madem memursun, ne diye çalışmıyorsun, ne diye işine gitmiyorsun?"

Marmeladov, soruyu sanki Raskolnikov sormuş gibi ona dönerek:

"Niçin mi çalışmıyorum, sayın bayım, niçin mi ise gitmiyorum?" dedi. "Böylesine alçalmış olduğum için yüreğim yarıyor mu sanıyorsunuz siz? Bir ay önce bay Lebezyatnikov karımı kendi elleriyle döverken ve ben de oracıkta sarhoş yatarken, acaba hiç mi acı çekmedim? Sormama izin verin delikanlı: acaba hiç başınıza... yani... alabileceğiniz umudu olmadan borç para istemek gibi bir şey geldi mi hiç başınıza?"

"Gelmiştir... Yalnız 'umudum olmadan'ı anlayamadım?"

"Umudunuz olmadan, yani istediğiniz borç parayı size vermeyeceklerini önceden bilerek. Örneğin şu pek iyi niyetli ve pek yararlı yurttaşın size borç para vermeyeceğini kesin olarak biliyorsunuz. Hem sorarım size, niçin versin ki? Bu parayı geri vermeyeceğimi bile bile, niçin, versin? Acıdığı için mi? Ama yeni düşünce akımlarını pek yakından izleyen bay Lebezyatnikov'un geçenlerde bana anlattıklarına bakılırsa, çağımızda bilim acımayı yasaklamıştır, bu, ekonomi politiğin geçerli olduğu İngiltere'de de böyledir. Sorarım size, neden borç para versin bu adam şimdi? Ve siz onun vermeyeceğini bile bile kapısını çalıyor ve..."

Raskolnikov: "Madem öyle, niçin istiyorsunuz?" diye sordu.

"Ya gideceğiniz başka bir yer, çalacağınız başka hiçbir kapı yoksa? Her insanın çalabileceği hiç değilse bir kapı olmalıdır, insanın ne yapıp edip başvuracak bir yeriniri bulunması gereken zamanlar oluyor. Benim öp öz kızım ilk kez vesika almaya gittiğinde ben de kendisiyle birlikte gitmiştim..." Marmeladov delikanlıın yüzüne tedirgince bakarak, söz arasıdaymış gibi ekledi: "Çünkü kızım vesikalı çalışarak yaşamını sağlar..." Tezgâhın

29

ardındaki iki oğlanın kikirdeğini, meyhane sahibinin de gü-lümsediğini görünce, sakın görünmeye çalışarak, aceleyle sürdürdü konuşmasını: "Ne önemi var efendim! Ne önemi var! Böyle baş sallamalarla utanmam ben! Hele de herkes herşeyi biliyorsa ve ortada hiçbir giz kalmamışsa... Ben her şeye hor görerek değil, hoş görerek bakmayı öğrendim artık. Varsın öyle olsun! Ne yapalım! İste insan! İzin verin delikanlı: söyleyebilir misiniz... Yo, yo... daha güçlü, daha betimleyici dile getirmeliyim düşüncemi: söyleyebilir misiniz değil, söylemek yürekliliğini gösterebilir misiniz? Evet, şu anda bana bakarak benim bir domuz olmadığımı söylemek yürekliliğini gösterebilir misiniz?"

Delikanlı bir şey söylemedi. Salondaki kikirdemelerin kesilmesini bekleyen konuşmacı, ağır ağır artan bir ciddilik ve ağırbaşlılıkla sürdürdü sözlerini:

"Evet... Haydi ben bir domuzum, ama o bir hanımdır! Ben hayvan gibi bir şeyim, ama karım Katerina İvanovna yüksek rütbeli bir subayın iyi eğitim görmüş bir kızıdır. Bırakın ben bir alçak olayım, ama o yüce ve soylu duygulara sahip bir kadındır. Ama... ama ah birazcık da bana acımayı bilseydi!.. Ah sayın bayım, ah, her insanın, başkalarının kendisine acıyabilecekleri bir yanı olmalı! Gelgelelim Katerina İvanovna yüce gönüllü bir insan olmasına karşın haktanır bir insan değildir... Saçlarını yolduğu zaman bunu yüreği parçalandığı için yaptığını ben de biliyorum, ama... (meyhanedekilerin yeniden kikirdediklerini görünce ağırbaşlılıkla ekledi: 'Hiç utanç duymaksızın yineliyorum delikanlı: evet, karım saçlarını yolar) ama, Tanrım, ne olurdu, hiç değilse bir kezcik olsun... Ama, hayır!.. Hayır!.. Bütün bunlar anlatmaya değecek şeyler değil... Ama bir kezcik de benim istediğim olaydı, bir kezcik de bana acıyalardı... Ama... yapım bu benim, doğuştan bir hayvanım ben!"

Meyhaneci esneyerek:

"Doğru söze ne denir!" dedi.

Marmeladov masaya esaslı bir yumruk indirdi:

"Yapım bu benim! Düşünebiliyor musunuz sayın bayım, onun çoraplarını bile içkiye yatırdım ben... Dikkat buyurun, ayakkabılarını demiyorum, çünkü eşyanın düzenine uygun bir

davranış olurdu böylesi, çoraplarını yatırdım ben içkiye! Tiftik atkısını da yatırdım içkiye, kendi atkımı değil, onunkini... Armağandı kendisine. Oysa oturduğumuz yer çok soğuk, bu kış üşüttü karım kendisini, öksürmeye, derken kan tükürmeye başladı. Üç küçük çocuğumuz var. Katerina İvanovna sabahtan ge-ceyarılarına kadar işten işe çalar kendini, ortalığı temizler, çocukları yıkar, temizler... Ondaki bu temizlik düşkünlüğü ta çocukluğundan kalmadır, oysa ciğerleri zayıf, vereme eğinik, ve ben onun acılarını çok iyi duyuyorum. Duyuyor muyum sanıyorsunuz yoksa? Hem de ne kadar çok içersem, o kadar iyi duyuyorum. İçmemin nedeni de bu zaten: içkide acıma ve duygu arıyorum ben... İçiyorum, çünkü çok acı çekmek istiyorum!"

Umutsuzluğa düşmüş gibi başını masaya eğdi, sonra doğrularak konuşmasını sürdürdü:

"Delikanlı, sizin de yüzünüzde acıya benzer bir şeyler okuyorum. Daha meyhaneden içeri girdiğiniz anda ayrımsadım bunu ve yine bu nedenle sizinle konuşma girişiminde bulundum. Yani size yaşam öykümü anlatırken amacım, ben anlatmasam da zaten her şeyi bilen şu ayaktakımı karşısında kendimi küçük düşürmek değildir: duygulu, okumuş bir insandır benim aradığım. Şunu bilmenizi isterim ki, karım öğremini soyluların devam ettiği bir enstitüde yapmış, okulu bitirme gününde de valinin ve öteki birtakım önemli kişilerin karşısında şalla dansede-rek bir altın madalya ile övgü belgesi kazanmıştır. Altın madalyayı

sattık gerçi, hem de epey oluyor, ama övgü belgesi o gün bugün sandıkta öylece durur, hatta geçenlerde karım onu ev sahibimize gösteriyordu. Aslında ev sahibiyile karımın arası bir gün bile iyi olmamıştır, ama anlaşılın geçmiş mutlu günlerini dile getirerek birilerinin önünde övünmek istemiş. Kınamıyorum karımı, hem de hiç kınamıyorum, onda kalan son anıdır bu, geri kalan her şey yok oldu gitti! Evet sinirli, gururlu, dediğim dedikçi bir kadındır karım. Yerleri kendisi siler, kuru ekmeğe yemeğe boyun eğer, ama kendisine saygısızlık gösterilmesine asla izin vermez. Bay Lebezyatnikov'un kabalığına boyun eğmemesi de bu yüzdendir; bay Lebezyatnikov kendisine vurduğunda vücudu incindiğinden değil, duyguları incindiğinden yatağa

30

31

düştü. Birbirinden küçük üç yetimiyle dul aldım onu. İlk kocası bir piyade subayıymış, sevişerek evlenmişler, onun uğruna baba evinden kaçmış. Çılgın gibi sevmiş kocasını, ama adam kendini kumara çalmış, mahkemelere düşmüş ve ölüp gitmiş. Son zamanlarında karısını da dövmeğe başlamış. Belgelere dayanan kesin bilgilerime göre, karım onun bu davranışını hiçbir zaman, bağışlamamış, ancak bugün bile ilk kocasını hep gözyaşlarıyla anar, beni kınayan gözyaşlarıdır bunlar. Ancak ben bu duruma sevinyorum, sevinyorum çünkü hayalinde de olsa, bir süre için kendini mutlu görmüş oluyor... Kocasının ölümünden sonra uzak, kuş uçmaz, kervan geçmez bir taşra kasabasında üç küçük yavrusuyla kalakalmış. O sıralar ben de orada bulunuyordum. Çok yoksulluk çekmiş, çok umutsuz durumlara düşmüş, başından çok şey gelip geçmiş bir adamım, ama yine de onların içinde buldukları durumu anlatamam. Akrobalarının hiçbirisi istemiyordu onları. Sonra çok, çok gururlu bir kadındı. O zamanlar, sayın bayım, ben de duldum ve ilk karımdan on dört yaşlarında bir kızım vardı. Ve işte böyle bir acıya kayıtsız kalamadım ve ona evlenme teklif ettim. Onun gibi iyi eğitim görmüş, tanınmış bir aile kızının, benimle evlenmeye razı olabilmesi için ne korkunç bir sefalet içinde bulunması gerektiğini tahmin edebilirsiniz. Ama razı oldu! Ağladı, hiçkırkı, ellerini oğuşturdu ve razı oldu! Çünkü gidebilecek başka hiçbir yeri yoktu. Düşünebiliyor musunuz, insanın gidebilecek hiçbir yeri bulunmamasının ne demek olduğunu düşünebiliyor musunuz sayın bayım? Hayır! Siz bunu daha anlamazsınız... Ve tam bir yıl, namusluca, doğruluktan ayrılmadan işimde çalıştım ve suna (önündeki şeyi parmağıyla tıklattı) hiç el sürmedim. Çünkü duyguları olan bir insanım ben. Ama hiçbir işe yaramadı içkiyi bırakmam. Bu arada isimi kaybettim, benim bir suçum yoktu bunda, yönetimsel birtakım değişiklikler yapıldı ve ben işimden oldum, böylece de yeniden içkiye çaldım kendimi!.. Başımızdan geçen türlü serüvenlerden ve uğradığımız sayısız yıkımlardan sonra, bir buçuk yıl kadar önce, şu birbirinden güzel anıtlarla süslü başkentimize geldik. Burada da bir iş buldum kendime. Buldum ve kaybettim. Anlatabiliyor muyum?.. Bu kez ben suçluydum işimi

32

kaybetmemde, yani yapısal özelliklerim yeniden ortaya çıkmıştı... Su sıralar Amalya Fyodorovna Lippevehzel adlı bir pansiyoncu kadının evinde bir köşeciğe sığındık. Nasıl geçiniyoruz, kirayı nasıl ödüyoruz, bir bilgim yok. Bizden başka daha epey insan kalıyor bu evde... İğrenç bir yaşam... Tam anlamıyla Sodom*... Hımm... evet... Bu arada ilk evliliğimden olan kızım büyüdü; büyüdü ama yavrucağın üvey ana elinden neler çektiğini bir ben bilirim; bu konu üzerinde fazla durmak istemiyorum. Çünkü Kat'erina İvanovna her ne kadar yüce duygularla dolu bir kadınsa da, pek sinirlidir. Evet! Neyse, anımsanması bile tatlı konular değil bunlar. Kolayca kestirebileceğiniz gibi Sonya herhangi bir eğitim görmedi. Dört yıl kadar önce ben bir şeyler öğreteyim dedim, coğrafya ve genel tarih üzerinde durduk biraz, ancak benim de fazla bilgim yoktu bu konularda, üstelik elimizdeki kitaplar da yetersizdi... hımmm... şimdi o yetersiz kitaplar bile kalmadı ya... neyse, böylece bizim eğitim de sona ermiş oldu. İran İmparatoru Kirus'a gelmiştik bıraktığımızda. Yaşı biraz ilerleyince kendisi roman türünden de bazı kitaplar okudu. Geçenlerde de bay Lebezyatnikov'dan Levves'in**

"Fizyolojisini almış, onu okudu. -Herhalde biliyorsunuzdur bu kitabı?- Kitabı büyük bir ilgiyle okudu Sonya, hatta bazı bölümleri yüksek sesle okudu da, biz de dinledik. İşte onun bütün eğitimi! Şimdi özel bir konu üzerine size bir soru yöneltiyorum sayın bayım: Fakir ama namuslu bir kız, namusuyla çalışarak çok şeyler kazanabilir mi? Namuslu bir kız, eğer özel birtakım hünerleri yoksa, durup dinlenmeksizin çalışarak günde on beş köpek bile kazanamaz! Resmi bir dairede danışman olan İvan İvanoviç Klopştok -duymuş muydunuz adını?- diktirdiği yarım düzine Hollanda

Sodom: İncil'de yer alan bir efsanede adı gecen Filistin kenti. Efsaneye göre Sodom ve Gomora kentleri, halklarındaki ahlaksal bozulma, toplumsal çözülme ve kokuşma nedeniyle Tanrı tarafından yerle bir edilmişti. (Çfev.).

D.G. Levves (1817-1878): Pozitivist ve Darwinist fizyolog, filozof. Darwin ve Spencer'den sonra evrimci felsefenin en büyük temsilcilerinden biridir. Physiologie of Common Life adlı yapıtı 1861 yılında Rusça'ya çevrilmiş ve o yılların ilerici demokrat Rus gençliği tarafından kilisenin otoritesine karşı doğal bilimlerin propagandası yönünde kullanılmıştı. (Çev.)

33

keteninden gömleğin parasını vermemekle kalmadı, üstelik bir de gömleğin yaka ölçüsü yanlış alınmış, eğri dikilmiş gibi bahanelerle kızcağızı sille tokat kovaladı. Oysa çocuklar evde açtı... Oysa Katerina İvanovna, yüzünde, hastalandığı zamanlar hep olduğu gibi, kırmızı lekeler, ellerini ovuşturarak bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kızcağıza veryansın ediyordu: 'Seni gidi hazır yiyici seni! Yiyip içip yan gelip yatıyorsun!' Çocukların boğazına üç gündür tek lokma bir şeyin girmediği bir yerde bu kızcağız ne yiyip içecek oysa? Ben o sırada yatıyordum. Ya da doğrusunu söyleyecek olursak, sızıp kalmıştım! Ancak Sonyacığımın sözlerini duydum -Ağzı var dili yok bir kızdır Sonya aslında, her söze karşılık vermez... Sesi de pek tatlıdır... Sarımsın, yüzü her zaman soluk, zayıf bir kızcağızdır- 'Ne yapayım yani Katerina İvanovna', diyordu Sonyacığım, 'sokağa düşüp... o yollarda mı çalışayım?' Zaten kötü bir kadın olan ve poliste epey sabıkası bulunan Darya Frantsova, ev sahibi aracılığıyla iki üç kez bize gelip Sonya'nın ağzını aramıştı. Katerina İvanovna da, 'Ne var yani?' dedi. 'Neyini koruyacaksınız? Bir hazineydin sanki!' Ama sakın suçlamayın onu sayın bayım! Sakın suçlamayın! Düşünüp taşınarak, kötü niyetle söylemiş değildi Katerina İvanovna bunları. Hastalığının verdiği sinirlilikle, çocukların üç gündür aç olmalarının verdiği öfkeyle söylenmiş sözlerdi bunlar; onun gerçek düşüncelerini yansıtmaktan çok, Sonya'yı aşağılamayı amaçlıyordu. Huyu böyledir onun. Diyelim çocuklar ağlamaya başladılar: hemen döver onları; oysa açlıktan ağlamaktadır yavrucuklar. Neyse efendim, bir de baktım Soneçka saat altı filandı, kalktı, başörtüsünü örttü, pelerinini giydi ve çıktı gitti. Geri döndüğünde saat dokuz gibiydi. İçeri girer girmez doğruca Katerina İvanovna'ya doğru yürüdü ve tek kelime söylemeden elindeki otuz rubleyi masaya, onun önüne bıraktı. Ne bir şey söylemiş, ne başını çevirip bakmıştı. Evde hepimizin ortak kullandığımız şam kumaşından büyük, yeşil bir şal vardı, gidip onu aldı, başını, yüzünü sımsıkı sarıp kendini yatağa attı. Yüzünü duvara çevirdi, o küçücük omuzları ve cılız vücudu tir tir titriyordu... Bana gelince, sızdığım yerde yatıp duruyordum öylece. Derken Katerina İvanovna'nın kalktığını gördüm, evet delikanlı, kalktı ve tek

34

kelime söylemeden Soneçka'nın yatağı dibinde diz çöküp bütün gece öylece kaldı, ayaklarını öpüyor, kalkmak istemiyordu. Sonra birbirlerine sarılmış olarak, öylece uyduklarını gördüm... ikisi... ikisi... evet... Bense sızdığım yerde yatıyordum."

Marmeladov sesi kısılmış gibi sustu, sonra aceleyle kadehini doldurup başına dikti, boğazını temizledi, bir süre sustuktan sonra yeniden başladı. "Ve böylece, sayın bayım, bir talihsizlik ve bazı kötü yürekli kişilerin ihbar etmeleri sonucu (bu ihbar içinde Darya Frantsov-na'ran rolü büyük olmuştur, güya kendisine saygıda kusur etmişiz) kızım Sonya Semyonovna vesika almak zorunda kaldı, o gün bugündür de vesika ile çalışıyor. Tabii bu nedenle bizim evde de kalamaz oldu kızcağız. Çünkü buna hem ev sahibemiz Amalya Fyodorovna, hem de bay Lebezyatnikov izin vermiyorlardı... Oysa aynı Amalya Fyodorovna daha önce Darya Frant-sovna'ya aracılık ediyordu... Hımm... İşte bay Lebezyatnikov'la Katerina İvanovna arasındaki kavga da Sonya yüzünden çıktı. Oysa Soneçka'dan başlangıçta bay Lebezyatnikov'un kendisi de yararlanıyordu, sonraları bu iş onuruna mı dokundu nedir, 'Ben okumuş bir adamım, böyle bir kızla aynı evde oturamam!' diye tutturdu. Katerina İvanovna böyle bir lafın altında kalamazdı tabii, o da Sonya'dan yana oldu, böylece de kavga çıktı. Şimdi Soneçka ancak hava karardıktan sonra gelebiliyor bize. Katerina İvanovna'yı avutuyor, eskisinden daha çok para veriyor. Kendisi terzi Kopernaumov'un evinde bir oda kiraladı, orada kalıyor. Kopernaumov topal ve kekemedir. Kalabalık bir ailesi vardır ve aile üyelerinin tümü kekemedir. Karısı bile kekemedir. Ve bunlar tüm aile bir tek odada kalırlar. Sonya onlardan tahta perde ile ayrılmış ayrı bir odada kalır. Hımm... evet... yoksul ve kekeme bir aile... evet... O sabah kalkar kalkmaz paçavralarımı üzerime geçirdiğim gibi duaya durdum, sonra da doğruca ekselans İvan Afanasyevic'e gittim. Ekselans İvan Afanasyevic'i tanır mısınız? Hayır mı? O zaman Tanrının bir mübarek kulunu tanımıyorsunuz demektir! Bir mumdur İvan Afanasyevic. Tanrının önünde damla damla eriyen bir mum!.. Beni dinlemek lütfunda bulduktan sonra gözyaşları içinde: 'Daha önce sana olan tüm güve-

35

nimi boşa çıkarmıştın Marmeladov' dedi. 'Ama tüm sorumluluğu yüklenerek seni yeniden işe alacağım.-Unutma bunu ve haydi şimdi çekil git!' İçimden, ayağın bastığı yerlere yüz sürdüm. İçimden yaptım bunu, çünkü yeni devlet anlayışına sahip, aydın düşünceli bir yüksek memur, benim gerçekten böyle bir şey yapmama izin veremezdi. Eve döndüm, yeniden memuriyete girdiğimi, maaş alacağımı söyleyince, aman tanrım, nasıl sevindiler, anlatamam..." Marmeladov çok heyecanlanmıştı, bu nedenle yeniden sustu. Bu arada meyhaneye zaten epeyce sarhoş olan bir grup girdi. Kapının ağzında bu eğlence için kiralanmış biri laterna çalmaya, yedi yaşlarında bir çocuk da çatlak bir sesle "Hutorok"*u söylemeye başladı. Bir gürültüdür kaplamıştı ortalığı. Meyhaneciyle garsonlar hemen yeni gelenlere doğru seğirttiler. Marmeladov hiç ilgilenmemişti sarhoşlarla; yeniden başlamıştı anlatmaya. Ancak iyiden iyiye gevşemiş gibiydi, yine de, sarhoşluğu arttıkça konuşmaya olan iştahının da arttığı görülüyordu. Yakın geç- • miste içinde gösterdiği başarıları anımsaması kendisini canlandırmış, hatta yüzü aydınlanır gibi olmuştu. Raskolnikov masa arkadaşını dikkatle dinliyordu:

"Bu anlattıklarım bundan beş hafta önceydi. Katerina İvanovna'yla Soneçka yeniden memuriyete girdiğimi öğrendiklerinde, aman tanrım, yere göğe konduramadılar beni. Eskiden hayvanmışım gibi davranırlardı bana, söverler, horlardı. Şimdiyse parmaklarının ucuyla basarak yürüyorlar, çocukları 'Susa, Semyon Zahariç işinde yoruldu, dinleniyor', diyerek susturuyorlardı. Sabahları, işe gitmeden önce kahve ve krema veriyorlardı. Hem de katıksız krema burmaya başlamışlardı, duyuyor musunuz? Üstüme başıma çeki düzen vermem için gerekli olan on bir ruble elli köpeği nereden bulduklarını da bir türlü anlayamadım. Son derece şık pabuçlar, çok güzel bir plastron ve yine çok şık bir frak... hepsini on bir buçuk rubleye almışlar. İşe başladığı gün ilk gününü öğleyin eve geldiğimde ne göreyim, Ka-

* Hutorok: 19 yy. ortalarında Rusya'da çok popüler olmuş, sözleri A.V. Kolt-spv'a ait bir şarkı.

36

terina İvanovna o güne değin soframızın bilmediği iki çeşit yemek hazırlamış: terba ve etli turp. Doğru dürüst bir elbisesi yoktu kadıncağızın. Oysa o gün konukluğa gider gibi giyinmişti. Ama yeni alınmış şeyler değil... öylesine... yoktan var etmesini çok iyi bilir zaten... Saçlarını taramış, tertemiz bir yakalık takmış, kollarında kolluklar, gençleşmiş, güzelleşmiş, apayrı bir kadın olup çıkmış. Canım kızım Soneçkam bize yalnızca paraca yardım ediyordu. 'Şu sıralar size sık sık gelmem doğru olmaz', di- -yordu. 'Kimsenin görmemesi için hava karardıktan sonra gelirim.' Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz? Öğleden sonra biraz kestirmek için eve gelmişim, ne oldu biliyor musunuz? Katerina İvanovna dayanamadı, daha bir hafta önce saç saça bas başa kavga ettiği ev sahibemiz Amalya Fedorovna'yı kahve içmeye çağırdı. İki saat fıısıldaşıp durdular. 'Semyon Zahariç işe girdi, aylık alıyor, ekselansa gitti doğruca, ekselans kendisini kapıda karşılamış ve bütün öteki ziyaretçilere beklemelerini söyleyip herkesin gözü önünde Semyon Zahariç'in elinden tutarak odasına götürmüş. Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz? 'Gerçi bazı zayıflıklarınız olmadı değil demiş ekselans, ama biz, Semyon Zahariç, sizin eski hizmetlerinizi unutmuş değiliz. Öte yandan yokluğunuzda işlerimiz tümünden aksamıştı. -Duyuyor musunuz-, şimdi madem ki söz veriyorsunuz, bu kez sizin soylu sözünüze güveniyorum.' Hiç kuşkusuz bunların tümü de karımın uydurmalarıydı. Ancak hoppalığından ya da övünmek için uydurmuş değildi bunları! Hayır! Söylediği her söze inanıyordu o, yarattığı hayallerle kendini avutmaya çalışıyordu. Hey Tanrım! Ama ayıplamıyorum ben onu! Evet, ayıplamıyorum! Altı gün önce ilk maaşımı -yirmi üç ruble kırk köpek- aldım ve götürüp hepsini kendisine verdim. Bunun üzerine 'Ah, seni bızdık!' dedi bana. Ve bunu ikimiz yalnızken söyledi, anlarsınız ya? Oysa ben ne yakışıklı sayılırım, ne de doğru dürüst bir es! Ama hayır, o yine de benim yanağımdan makas alıyor ve Ah seni bızdık!' diyor!"

Marmeladov sustu, gülümsemek ister gibiydi, ama birden çenesi titremeye başladı. Yine de kendini tuttu. Bu meyhane, bu düşkünlük, saman kayıklarında geçirilen beş gece, içki şişeleri,

37

karısına ve ailesine duyduğu sevgi dolu bağlılık Raskolnikov'u müthiş şaşırılmıştı. Onu dikkatle dinliyor, ancak anlattıklarından rahatsızlık duyuyordu. Meyhaneye girdiğine gireceğine de pişman olmuştu.

"Sayın bayım, sayın bayım!" diye bağırarak yeniden söze başladı Marmeladov; kendini toparlamıştı. "O, sayın bayım! Özel yaşamımla ilgili bu değersiz ayrıntıları belki başkaları gibi siz de gülünç buluyor, sıkılıyorsunuz, ama bunlar benim için ne - sıvıkı, ne de gülünç şeyler. Çünkü ben bunları duyabiliyorum... Çünkü yaşamımın o cennet günlerini, bütün o geceyi, ben de

Fyodor Dostoyevski - Suç ve Ceza Cilt 1

kanatlanmışçasına bir mutluluk içinde geçirdim. Yani bozulan aile yaşamımı nasıl düzene koyacağımı düşündüm: çocuklarımı nasıl giydirip kuşatacağım, karımı nasıl rahata erdireceğim, biricik kızımı düştüğü çirkeften kurtarıp aile yapısına nasıl döndüreceğim?.. Ve daha bir sürü başka şey.. Bu kadarı da çok görülmemeli, bayım. Evet, benim sayın bayım, (Marmeladov birden irkilir gibi oldu, başını kaldırdı ve masa arkadaşının yüzüne dik dik baktı), evet efendim, ertesi gün, (yani bundan beş gece önce), bütün bu hayallerin üzerine, bir hırsız gibi kurnaz bir düzenle Katerina Ivanovna'dan sandığının anahtarını çaldım, kendisine teslim ettiğim ayılığımın arta kalan paraları - ne kadar olduğunu anımsamıyorum- aşırıdım. Şimdi şu halime bakın! beş gündür evde yokum, ailem beni arıyordur, işime son verilmiştir, frakım Mısır Köprüsü'nün ordaki meyhanede rehin kaldı, şu üzerimde gördüklerinizi de güya frakıma karşılık aldım... Kısacası her şey bitti!"

.Marmeladov yumruğuyla altına vurdu, dişlerini gıcırdattı, gözlerini yumdu ve dirseklerinin üzerinde masaya iyice abandı.. Ama bir dakika sonra yüzü tümüyle değişti, yapmacıklı bir kurnazlık ve aşırı küstahlık okunan bakışlarını Raskolnikov'a dikerek, gülümsedi:
"Bugün de Sonya'daydım, kafayı çekmek için para istedim! Heh,heh,he!..."

Meyhaneye son gelenlerden biri:

"O da verdi mi?" diye bağırdı ve müthiş bir kahkaha patlattı. Marmeladov yine özellikle Raskolnikov'a seslenerek:

38

"Şu şişeyi onun parasıyla aldım" dedi "bütün parası buydu, gözümle gördüm, son otuz köpeğini getirip kendi eliyle verdi. Hiçbir şey söylemedi. Öylece susup yüzüne baktı. İnsanları aşağılamak, küçük görmek bu dünyaya özgü; öbür dünyada tıpkı Soneçka'nın yaptığı gibi üzüldür, ağlarlar... Ama böylesi, sessizce yüzünüze bakılması daha acı oluyor!.. Evet, otuz köpek. İyi ama bu para onun için de gerekli değil mi? Siz ne dersiniz, canım efendim? Temizliğe özen göstermesi gerek onun. Bu özel temizlik için gerekli para, anlarsınız ya? Anlıyor musunuz? Birtakım kremler filan olmazsa olmaz, eteği kola ister, papuçları gösterişli olmalı, hani bir su birikintisinden geçerken bacağına filan gösterebilmek için.. Bu özel temizliğin nasıl bir şey olduğunu anlıyor musunuz bayım? Anlıyor musunuz? Ama ben, öz babası, kafayı çekmek için onun son otuz köpeğine el koyuyorum! Ve işte içiyorum! İçtim bile! Peki ama, benim gibi birine acıdır mı? Acıdır mı, ha? Siz, örneğin bayım, acıyor musunuz bana? Söyleyin bayım, acıyor musunuz, acııyor musunuz? Heh,heh,he!"

Bardağını doldurmak istedi, ama şişesi artık boşalmıştı.

Yeniden yanlarında beliren meyhaneci:

"Sana kim acır be?" diye bağırdı.

Birden bir kahkaha, hatta sövgü sağanağı kapladı ortalığı. Meyhanecinin sözlerini duyanlar da, duymayanlar da, eski memurun yüzüne bakıp, gülüyorlar, sövüyorlardı.

Marmeladov coşkunun doruğuna ulaşmak için sanki bu sözleri bekliyormuşçasına, bir elini ileri uzatarak yerinden doğruldu ve:

"Acımak!" diye bağırdı. "Bana ne diye acınsın! Diyorsun ki: Sana ne diye acınsınlar? Evet!.. Bana acımak için bir neden yok! Acımak ne, çarmıha germek gerek beni!.. Çarmıha ger onu ey büyük yargıç, çarmıha ger ve sonra acı! O zaman çarmıha gerilmek için kendi ayaklarımla gelirim sana, çünkü ben sevinçlere değil, aşağılanmalara ve gözyaşlarına susamış bir insanım!.. Ve sen, içki satıcısı, senin şu şişen bana zevk mi veriyor sanıyorsun? Ben bu şişenin dibinde aşağılanmayı aradım, aşağılanmayı ve gözyaşını.. Buldum da aradığımı, buldum ve tattım... Acımak!.."

41

Bize ancak, herkese acıyan acıyabilir, herkesi ve her şeyi anlayan; O tektir ve en büyük yargıçtır. O büyük gün geldiğinde soracaktır: 'Veremli ve kötü yürekli analığına yardım eden, bir başkasının çocuklarını bağına basıp özünden bilen o kız nerde? Canavarlıklarından korkmadan o iğrenç sarhoşa, babasına acıyan o kız nerede?' Ve diyecektir: "Gel! Seni zaten bağışladım... Daha önce... Şimdi de, çok sevdiğin için günahların bir kez daha bağışlanıyor.."* Ve Sonyamı bağışlayacak. Bağışlayacak, biliyorum. Geçenlerde, ona gittiğimde hissettim, bunu. Herkesi, herkesi yargılayacak ve bağışlayacak, iyileri de, kötülerini de... Bilgeleri de, usulları da... Herkesin işi bitince sıra bize gelecek. Şimdi de siz gelin bakalım! diyecek. Sarhoşlar, zayıf iradeliler, reziller siz gelin! ve biz utanmadan varıp huzurunda duracağız. Ve o diyecek: 'Domuzlar! İnsan suretindeki hayvanlar, hayvan damgasını taşıyanlar; siz de gelin bakalım!' Tanrım! diyecekler. Tanrım, bunları niçin kabul ediyorsun?' Ve o diyecek:

"Onları kabul ediyorum, ey bilgiler, onları kabul ediyorum, ey akıllılar, çünkü onların hiçbiri kendini buna değer görmüyor.." Ve bize kollarını açacak, ve biz önünde yerlere kapanacağız... ağlayacağız... ve her şeyi arılayacağız! O zaman her şeyi anlayacağız!.. Ve herkes anlayacak!.. Katerina İvanovna da... O da anlayacak... Tanrım! Her şeyin, herkesin üzerinde senin o tanrısal düzenin egemen olacak!"

Ve Marmeladov tükenmiş, gücünü yitirmiş bir halde, masanın üzerine yığıldı kaldı. Derin bir düşünceye dalmış gibiydi, kimseye bakmıyordu. Sözleri bir parça etki uyandırmışa benziyordu. Bir dakika kadar tam bir sessizlik oldu, ancak hemen sonra eskisi gibi gülmeler, sövmeler başladı:

"Herkesi yargıladı!"

"Palavracı!"

"Memura hele!"

Vb. vb.

Marmeladov birden başını kaldırdı ve Raskolnikov'a dönerek. İncil'de İsa'ya ait sözler. (Çev.)

42

"Gidelim bayım!" dedi, "Götürün beni.. Kazıyol'un evi hemen şuracıktaki avluda. Katerina İvanovna'ya gitmenin zamanı geldi..."

Raskolnikov çoktandır gitmek istiyordu, öte yandan Marmeladov'a yardım etmeyi kendisi de düşünmüştü. Marmeladov'un, bacakları çenesi gibi güçlü çıkmamıştı; olanca ağırlığıyla delikanlılığın üzerine abanmıştı. Gidecekleri yer iki üç yüz adım uzaktaydı. Eve yaklaştıkça sarhoşun utanç ve korkusu artıyordu.

"Korktuğum Katerina İvanovna değil", diyordu heyecan içinde. "Saçlarımı yolumaya başlayacağımdan da korkmuyorum. Saç nedir ki! Tukur gitsin içine! Hatta keşke saçlarımı yolsa, şükrederim buna! Benim asıl korktuğum... Gözleri... Gözlerinden korkuyorum... Yanaklarındaki kırmızı lekelerden de korkuyorum... bir de... solumasından korkuyorum... Bu tür hastaların heyecanlandıklarında nasıl soluduklarını gördün mü sen hiç? Çocuklarını ağlamalarından da korkuyorum... Çünkü, eğer Sonya karınlarını doyurmadiyse... o zaman... bilemem artık, o zaman neler olur! Dayaktan hiç korktuğum yok... Bil ki bayım, dayanın böylesi ba-; na acı değil, zevk verir... Çünkü ben kendim duramam dayak yemeden. İyidir dayak. Varsın dövsün, ruhum rahatlar hiç değilse... Dayaktan iyisi yoktur! İşte geldik. Kazıyol'un evi. Zengin bir Alman... Çilingirlik yapar... Yukarı çıkar beni!" . Avludan girip dördüncü kata doğru çıkmaya başladılar. Merdiven yükseldikçe karanlıklaşıyordu. Saat aşağı yukarı on-birdi. Gerçi Petersburg'da bu mevsimde gerçek gece karanlığı yoktur ama, yine de üst kat merdivenleri çok karanlıktı. En üst katta, merdivenlerin sonunda kapı açıktı. Küçük bir mum parçası on adım boyundaki sefil bir odayı aydınlatıyordu. Merdiven sahanlığından bütün odanın içi görünüyordu. Başta çocuk bezleri olmak üzere her şey darmadağın, oraya buraya , atılmış durumdaydı. Dip köşeye yığılmış bir çarşaf gerilmişti. Besbelli arkasında bir karyola vardı. Zaten tüm odada ola ola iki sandalye, muşamba kaplı çok eski bir divan ve bunun, önünde de boyasız, örtüsüz bir mutfak masası vardı. Masanın bir ucunda, demir samdan içinde, içyağından yapılmış küçük bir mum

43

parçası yanıyordu. Görünüşe göre Marmeladov bu odada bir köşede değil, ayrı bir odada kalıyordu. Ama onun odası da öteki odalara geçmeye yarayan antre gibi bir yerdi. Amalya Lippe-vehzel'in evinin öteki daire ya da bölmelerine açılan kapı aralıktı. İçerden gürültüler, bağırışmalar geliyordu. Kimileri de kahkaha atıyordu. Anlaşılan kâğıt oynuyor, çay içiyorlardı. Arada bir açık saçık sözler duyuluyordu.

Raskolnikov, Katerina İvanovna'yı hemen tanıdı. Korkunç denecek zayıflıkta, ince, oldukça uzun boylu, endamlı bir kadındı; koyu kumral saçları hâlâ çok güzeldi ve yanaklarındaki kırmızılıklar gerçekten de birer lekeyi andırıyordu. Ellerini göğsüne bastırmış, dudakları kupkuru, düzensiz, kesik kesik soluyarak küçücük odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Gözleri bir humma nöbeti geçiriyormuşçasına ışılıyordu, ama bakışları sert ve hareketsizdi. Tükenmekte olan mumun son ışın-larının oynadığı bu veremli ve heyecanlı yüz, insanın üzerinde korkunç bir etki bırakıyordu. Otuz yaşlarında kadar görünmüştü kadın Raskolnikov'a, gerçekten de Marmeladov'un dengi olamazdı...

İçeri girenleri duymamıştı; ne görüyor, ne duyuyordu sanki, kendinden geçmiş gibiydi. Oda boğucu sıcak olmasına rağmen pencereyi açmamıştı; merdivenlerden pis bir koku geliyordu, ama oraya açılan kapıyı da kapatmamıştı. Evin iç bölmelerine açılan kapıdan yoğun bir sigara dumanı geliyor, kadın öksürüyor, ama kapıyı kapamıyordu. Altı yaşında kadar görünen en küçük kız iki büklüm oturduğu yerden başını divana dayamış, uyuyordu. Kızdan bir yaş büyük bir oğlan

köşede titriyor ve ağlıyordu. Az önce dayak yediği belliydi. Dokuz yaşındaki büyük kız ise çöp gibi incecik bir kızdı bu. Sırtında lime lime olmuş bir entari vardı, çıplak omuzlarını da, dizka-paklarını bile açıkta bıraktığına bakılacak olursa kendisine en az iki yıl önce dikilmiş eski bir pelerinle örtmüştü. Kız galiba kardeşini avutuyor, kulağına bir şeyler fıııldayıp yemden ağlamaya başlaması için elinden geleni yapıyordu. Bir yandan da korku dolu kocaman, kara gözleriyle annesini izliyordu; zayıf ve kork-

44

muş yüzünde gözleri olduğundan da iri ve kara görünüyordu. Marmeladov oda kapısının eşğinde diz çöküp Raskolnikov'u hafifçe ileri doğru itti. Kadın karşısında tanımadığı birini görünce şaşkınlıkla durdu; dalgınlığından silkinmişti; bu yabancı odalarına niçin girdiğini anlamak ister gibiydi. Fakat hemen, odalarının bir geçit yeri olması yüzünden bu adamın da bir başka odaya gitmekte olabileceğini düşündü ve artık Raskolnikov'a daha fazla önem vermeyerek kapamak için merdivenlere açılan kapıya doğru yürüdü. Tam kapının önünde diz çökmüş kocasını görünce bir çığlık attı.

"Yaa..." diye haykırdı büyük bir öfkeyle. "Döndün demek!.. Alçak, canavar herif... Paralar nerde? Boşalt ceplerini, bakayım! Elbisesini de değiştirmiş! Nerde elbisen? Paralar nerde? Konuşsana!.."

Aramak için üzerine atıldı. Marmeladov arama işini kolaylaştırmak için uysal, uslu kollarını iki yana açtı. Ancak tek köpek bile çıkmadı üzerinden.

"Ne yaptın paraları?" diye bağırdı kadın. "Aman Tanrım, yoksa hepsini içkiye mi yatırdın! Tam on iki ruble vardı sandık-. ta."

Birden kudurmuş döndü, kocasının saçlarından yakaladığı gibi odanın içinde sürüklemeye başladı. Marmeladov ise kendiliğinden dizüstü sürünerek onun işini kolaylaştırıyordu.

"Hoşuma gidiyor bu benim!" diye bağıırıyordu bir yandan da; sarsıyla sarsıyla sürükleniyordu, hatta bir ara alnı döşemeye de çarpmıştı. "Hiç acı duymuyorum! Tam tersine, hoşuma gidiyor!.. Sa-yın ba-yım, ho-şu-ma.-."

Yerde uyuyan çocuk uyanmış, ağlamaya başlamıştı. Köşede ağlamakta olan çocuk da kendini tutamadı, bir çığlık atarak ablasına doğru atıldı, durumu korkunçtu, şok geçiriyormuşçasına tir tir titriyordu. Büyük kız da kendinden geçmiş gibiydi, o da titriyordu.

Zavallı kadın umutsuzluk içinde, olanca soluğuyla haykırıyordu:

"İçtin ha! Hepsine içtin! Elbiselerini bile içkiye yatırdın!.. (Ellerini oğuşturarak çocukları gösterdi) Oysa bunlar burada aç!

45

Aç, anlıyor musun! Ah tanrım, bu nasıl hayat böyle!.. (Birden Raskolnikov'un üzerine atıldı) Ya siz? Utanmıyor musunuz? Birlikteydiniz meyhanede, değil mi? Sen de onunla içtin, değil mi? Sen de... Defol!"

Delikanlı hiçbir şey söylemedi ve hemen çıkmaya davrandı. Bu sırada iç kapı ardına kadar açıldı, meraklı bir kaç kişi başlarını uzatıp içeri bakmaya başladı. Sigaralı, pipolu, başları bereli, arsız arsız gülüşen insanlardı bunlar. Elllerinde oyun kâğıtlarıyla önleri açık robdöşambırlı kişiler, uygunsuz denecek kadar açık seçik giyinmiş birtakım gölgeler görüldü. Özellikle Marmela-dov'un yerde sürüklenirken söylediği "Ben bundan zevk alıyorum" sözleri onları neşelendirmiş, güldürmüştü. Hatta kimileri yavaş yavaş odaya bile girmeye başlamışlardı. Sonunda içka-rartıcı bir çığlık duyuldu: bu, kendi anlayışına göre düzeni sağlamak, sövüp sayarak verdiği emirlerle belki yüzüncü kezdir, hemen yarın odayı boşaltması için mutsuz kadıncağızı korkutmak amacıyla ileriye doğru kendisine yol açan ev sahibesi Amalya Lippevehzel'den başkası değildi. Raskolnikov odadan çıkarken bir ara elini cebine sokup meyhanede bozdurduğu rubleden arta kalan bakır paralardan eline ne kadar geçtiyse avuçlayarak kimseye göstermeden pencerenin önüne bıraktı. Ama daha merdivenlerdeyken aklı başına geldi ve geri dönüp parayı almak istedi.

"Saçmalık benim bu yaptığım", diye düşündü, ".onların son-ya'ları var, oysa para asıl bana gerekli!" Ancak geri dönüp bıraktığı yerderi parayı almak olanağı kalmadığını, olsa bile kendisinin bunu yapmayacağını düşünerek elini salladı ve evinin yolunu tuttu.

Sokakta yürürken acı acı gülümseyerek, "Sonya'ya krem gerekli", diye düşündü, "bu temizlik de paraya bağlı! Hımm!.. Hem belki Sonya iflas da edebilir günün birinde; çünkü kaplan avcılığında ya da altın arayıcılığında söz konusu olan risk bu iste de var... O bir kaç kuruşu bırakmasaydım yarını belki hepsi aç geçirecekti... Hey gidi Sonyacık! Esaslı define bulmuşlar doğrusu kendilerine! Yararlanıyorlar da... Hem de iyi yararlanıyorlar!.."

Alışmışlar da buna... Ağlaya sızlaya da olsa alışmışlar. insanoğlu denen aşağılık yaratığın alışamayacağı hiçbir şey yok galiba!"

Dalıp gitmişti.

"İyi ama, ya ben yamlıyorsam?.." diye haykırdı birden. "İnsanoğlu aşağılık bir yaratık değilse ya?.. Yani genel olarak tüm insanlık, tüm insan soyu... O zaman geri kalan her şey bir boş inançtan, kuruntuya dayanan bir korkudan başka bir şey değil... O zaman... hiçbir engel yok.. Zaten olmaması da gerekir!..

III

Tedirgin bir uykudan sonra ertesi gün oldukça geç uyandı. Ama dinlendirmemisti bu uykuyu. Hırçın, sinirli, öfkeli kalkmış, tiksintiyle odasına bakmıştı. Altı adım uzunluğunda bir kafesi andırıyordu odası. Sararmış, toz içindeki duvar kâğıtları tümünden kabarmıştı ve bu durum odaya pek acıklı bir görünüş veriyordu. Tavanı öylesine alçaktı ki, biraz uzun boylu bir adam burada durmaktan korkardı; insana sürekli olarak kafasını çarpacağı sanısını yeriyordu. Eşyalar da odanın kendisine uygundu: doğru dürüst onarılmamış üç eski sandalye, köşede, üzerinde bir kaç kitap ve defter bulunan boyalı bir masa. Üzerini kaplayan kalın toz tabakası, bunlara nicedir bir insan eli değmediğini gösteriyor. ve son olarak uzunlamasına hemen hemen bütün duvarı, genişlemesine ise odanın neredeyse yarısını kaplayan, bir zamanlar basma kaplı olduğu anlaşılan ve Raskolnikov'a yatak ödevi gören hantal, yırtık yırtık bir divan. Delikanlı çoğunlukla kendini olduğu gibi atardı bu yatağa; çarşafı yoktu, üzerine eski, partal öğrenci paltosunu örter, küçücük yastığının altına da biraz daha yüksek olsun diye temiz-kirli ne kadar çamaşırı varsa tıkıstırırdı. Divanın önünde küçücük bir masa vardı.

Bir insanın kendini bundan daha fazla salıverebileceği düşünülemezdi. Ama bugünlerde içinde bulunduğu ruhsal durum koşullarında Raskolnikov'un bütün bunlar hoşuna bile gidiyordu. Kabuğuna çekilmiş bir kaplumbağa gibi yaşıyordu; herkesle her tür ilişkisini kesmişti. Hatta kendisine hizmetle görevli hiz-

46

47

metçi kız bile arada bir kapıdan başını uzattı mı dehşetli bir öfke ve tiksinti duyuyordu. Tüm varlığıyla bir tek noktaya yoğunlaşmış kimi "monoman'larda görülen bir durumdur bu. İki hafta vardı ki ev sahibi kadın ona yemek vermeyi kesmişti; aç oturduğu halde gidip kadınla konuşmayı aklından bile geçirmemişti. Ev sahibi kadının aşçısı ve tek hizmetçisi olan Nastasya kiracının bu halinden memnundu. Delikanlının odasını hemen hiç süpür-mez olmuştu. Haftada bir kez, o da yarım yamalak süpürdüğü oluyordu bazen.

Şimdi onu uyandıran da bu kızdı. Tepesine dikilmiş:

"Hey, kalksana! Ne uyuyup duruyorsun!" diyordu. "On oldu saat. Çay getirdim sana. İster misin çay? Çok zayıflamışsın, hasta mısın yoksa?"

Kiracı gözlerini açtı, titredti. Nastasya'yı tanıyordu. Tıpkı bir hasta gibi yatağın üzerinde ağır ağır doğruldu ve:

"Ev sahibi mi gönderdi çayı?" dedi.

"Onu da nerden çıkardın?"

Nastasya, içinde birkaç içilmiş çay bulunan kendi çatlak çay-danlığıyla sararmış iki parça şeker koydu delikanlının önüne.

Delikanlı ceplerini karıştırmaya başladı (yine elbiseleriyle yatmıştı) ve çıkardığı bir avuç bakır parayı uzatarak:

"Nastasya, al şunları", dedi, "al ve lütfen bana bir francala ve bir de, sucukçuya uğra, ucuz cinsinden biraz sucuk alıver."

"Francalayı hemen alıp geleyim. Ama sucuk yerine lahana çorbası istemez miydin? Çok güzel bir çorba, dün pişirmiştım. Dün akşam sana da ayırmıştım, ama çok geç geldin. Çok güzel bir çorba."

Çorba gelir gelmez delikanlı içmeye koyuldu. Nastasya da divana onun yanına oturdu. Geveze bir köylü kadınıydı Nastasya.

"Praskovya Pavlovna seni polise şikayet edecekmiş."

Raskolnikov yüzünü buruşturdu:

"Polise mi? Niye? Ne istiyormuş?"

"Ne kira veriyor, ne de odayı boşaltıyorsun. İsteği açık."

Delikanlı dişlerini gıcırdatarak:

"Bir bu eksikti!" diye homurdandı. "Hayır,,şu sırada bu... hiç

48

işime gelmez." Sonra yüksek sesle ekledi. "Aptal karı! Bugün gider konuşurum kendisiyle."

"Aptal kadındır. Tıpkı benim gibi. İyi ama, biz aptalız da sen sanki akıllı mısın? Bütün gün çuval gibi yatıp duruyorsun. Eskiden çocuklara ders vermeye gittiğini söyledin, şimdi neden hiçbir şey yapmıyorsun?"

Raskolnikov sert bir sesle ve isteksizce:

"Yapıyorum..." dedi.

"Ne yapıyorsun?"

"İş..."

"Ne işi?"

Delikanlı bir süre sustuktan sonra ciddi bir sesle:

"Düşünüyorum", dedi.

Nastasya az kalsın gülmekten katılacaktı. Zaten gülmeyi se-ven kadınlardandı. Güldürüldüğü zaman öyle böyle değil, katıla katıla, bütün vücuduyla sarsıla sarsıla güler ve bu gülüşü ta içi bulanıncaya kadar sürerdi.

Sonunda güçlkle konuşabildi:

"Bari dolu dolu para düşünseydin!"

"Ayağında bir ayakkabın bile yokken çocuklara ders mi verilir hiç! Tüküreyim böyle işin içine!"

"Suyunu içeceğin kuyuya tükürme."

"Ders için çok az para veriyorlar." Sonra kendi içindeki dü-şüncelere karşılık veriyormuş gibi ekledi. "Nasıl yasayabilir inan birkaç köpekle?"

"Sense bir anda büyük bir para istiyorsun? "

Raskolnikov şaşkınlıkla baktı hizmetçiye. Bir süre sustuktan onra kesinlik okunan bir sesle:

"Evet, büyük bir para", dedi.

"Büyük laflar ediyorsun sen, korkutuyorsun beni. Söyle banalım şimdi; gidip sana francala alayım mı, almayayım mı?"

"Sen bilirsin."

"Şimdi aklıma geldi: dün sen yokken bir mektup geldi sana."

"Mektup? Bana mı? Kimden?"

"Bilmiyorum kimden. Yalnız postacıya üç köpek verdim. Versin paramı, değil mi?"

49

Raskolnikov tümünden heyecan kesilmişti: "Getir şunu, tanrı aşkına getir! Aman yarabbi!" Bir dakika geçmeden Nastasya mektup elinde görüldü. Tahmin ettiği gibi annesinden. "R" ilinden geliyordu mektup. Mektubu alırken yüzü kireç gibi olmuştu Raskolnikov'un. Ne zamandır mektup aldığı yoktu: ama su anda bir başka şey yüreğini sıkıştırıyordu.

"Nastasya, tanrı aşkına çık, çık git, al işte üç köpeğin!" Mektup elinde titriyordu; Nastasya'nın yanında açmak istemiyordu onu; bu mektupla başbaşa kalmak istiyordu. Nastasya çıkar çıkmaz mektubu hızla dudaklarına götürdü, öptü. Sonra uzun uzun adresi, bir zamanlar kendisine okuma yazma öğreten anneciğinin bildik, sevimli, çarpık, incecik yazısını inceledi. Mektubu açmakta acele etmiyordu; bir şeylerden korkar gibiydi hatta. Sonunda açtı: kalın, ağır bir mektuptu bu, hemen hemen yirmi beş gram ağırlığında vardı; iki büyük mektup kâğıdı incecik bir yazıyla doldurulmuştu:

"Sevgili Rodya'm, iki ayı aşkın bir süredir seninle mektup söyleşisinde bulunamadım. Bu durum beni öylesine üzdü ki, kimi geceler düşünmekten uyuyamadım. Elimde olmayan nedenlerin yarattığı bu suskunluğumdan dolayı umarım beni suçlamazsın. Seni ne çok sevdiğimi bilirsin; sen bizim biricigimiz-sin, benim ve Dünya'nın; bizim bütün umudumuz, bütün güvencimiz sensin. Parasızlık nedeniyle birkaç aydır üniversiteyi bıraktığını, verdiği derslerin ve öteki geçim araçlarının kesildiğini öğrendiğimde ne hale geldiğimi bilemezsin! Yılda elimde geçen yüz yirmi rublelik emekli aylığımla sana nasıl yardım edebilirim? Dört ay önce gönderdiğim on beş rubleyi de, senin de bildiğin gibi, buralı tüccarlardan Afanisiy İvanovic Varru-şin'den bu emekli maaşımı karşılık göstererek borç almıştım. Kendisi iyi bir adamdır, zaten babanın da dostlarındandı. Ama kendi yerime aylığı almamak hakkını ona verdiğim için borç ödenene kadar beklemek zorundaydım, bu süre de daha yeni doldu. Böylece bütün bu süre içinde sana hiçbir şey gönderemedim. Ama artık, tanrıya şükürler olsun, sana biraz bir şeyler gönderebileceğimi umuyorum. Hem biz artık açılmaya başlayan

50

talihimizle övünebiliriz. Bunu sana hemen bildirmek için sabırsızlanıyorum. İlkini şunu söylüyeyim: Sevgili Rodya'cığım, kız-kardeşinin birbuçuk aydır benimle oturmakta olduğu ye bir daha da birbirimizden ayrılmayacağımız aklına gelir miydi hiç? Tanrıya şükürler olsun, çektiği acılar sona erdi artık. Ama her şeyin nasıl olup bittiğini ve bugüne kadar senden gizlediklerimizi öğrenebilmen için şimdi sana her şeyi sırasıyla anlatacağım. İki ay önce bana yazdığın mektupta, Dünya'ya Svidrigaylov beyefendinin evinde kaba davranıldığını duyduğunu, bu durumun seni çok üzdüğünü yazmış ve benden ayrıntılı açıklama istemiştin. Ama o zaman nasıl cevap verebilirdim sana? Eğer sana bütün gerçeği olduğu gibi yazsaydım, herhalde her şeyi yüzüstü bırakır ve yaya bile olsa hemen yanımıza koşardı; senin yapını, huyunu iyi bilirim ben, kızkardeşinin aşağılanmasına katlanacak bir insan değilsin sen. Ben de çok üzülüyordum duruma,

ama elimden ne gelebilirdi ki? Aslında ne olup bittiğini o sıralar ben de tam anlamıyla bilmiyordum. Meğer asıl sorun yaratan şey şuymuş: Dunyacı geç en Svidrigaylovlar'ın yanına çocuk bakıcısı olarak girerken her ay aylığından kesilmek üzere tam yüz ruble öndelik almış. Bu durumda borcunu ödemedi onlardan ayrılması olanaksızdı. Bu parayı almasının nedeni daha çok (sana artık her şeyi açıklayabilirim, benim eşsiz Rodya'm!) o sıralar çok gereksinimin olan altmış rubleyi sana gönderebil-mek içindi. Hani geçen yıl aldığın para... O zaman sana yalan söylemiş, bu paranın Dunecka'nın eskiden beri biriktirmekte olduğu para olduğunu yazmıştık. Şimdiyse sana gerçeği olduğu gibi söylüyorum. Çünkü artık Tanrı'nın yardımıyla her şey birdenbire düzeldi. Dünya'nın seni ne çok sevdiğini ve onun ne güzel bir insan olduğunu da bilesin istiyorum. Gerçekten de bay Svidrigaylov başlangıçta Dünya'ya karşı kaba davranıyor, yemekte onunla alay ediyor, saygısızlık yapıyordu... Ama artık gerilerde kalmış bu tatsız olayların ayrıntılarını anlatarak senin canını sıkamak istemiyorum. Kısacası, bay Svidrigaylov'un sayın eşi Marfa Petrovna'nın ve öteki ev halkının sevgi dolu, soylu davranışlarına rağmen, Dunecka, özellikle de bay Svidrigaylov'un, eski asker alışkanlıklarıyla şarap tanrısı Baküs'ün etkisi

51

altında kaldığı sıralar pek güç durumlara düşüyordu. Ama sonunda ne oldu biliyor musun? Meğer bu kaçık adam Dünya'ya karşı ne zamandan beri bazı duygular besliyor ve bunları kabalık, aşağılama perdesi altında gizliyormuş! Belki de yaşını basını almış, çoluk çocuk sahibi bir adam olduğu aklına geldikçe, böylesine uçar ve hafif davranışları kendisine yakıştıramıyor, kendinden utanıyor ve bu nedenle de Dünya'ya elinde olmayarak kaba davranıyordu. Ya da kaba davranışları ve alaylarıyla gerçeği başkalarından gizlemeye çalışıyordu. Ama işte dayanamamış ve sonunda Dünya'ya binbir şey vadederek her şeyi yüzüstü bırakıp birlikte bir başka köye ya da galiba bir yabancı ülkeye gitmelerini önererek iğrenç düşüncesini açıkça söylemek cesaretini göstermiş. Dünya'nın çektiği acıları gözünün önüne getir artık! Evden ayrılması, yalnızca borç aldığı para nedeniyle değil, Marfa Petrovna'ya acıması yüzünden de olanaksızdı; çünkü kadın kuşkuhanabilir ve evde kocasıyla aralarında bir tatsızlık çıkabilirdi. Öte yandan Dunyacı için de büyük bir skandal olurdu bu; yani şimdi olduğu gibi her şey bir çözüme kavuşmuş olmazdı. Aslında, Dünya'nın altı haftadan önce bu korkunç evden ayrılmayı düşlemesini bile engelleyecek daha pek çok neden vardı. Sen kuşkusuz Dünya'yı iyi tanırın, onun nasıl akıllı, sağlam karakterli bir kız olduğunu bilirsin. Dunyacı pek çok şeye katlanabilen, en kötü durumlarda bile direncini yitirmeyen soylu bir kızdır. Kendisiyle sık sık haberleşmemize rağmen, üzmemek için bana bile her şeyi yazmadı. Olay beklenmedik bir biçimde çözüldü: Marfa Petrovna bir rastlantıyla kocasını bahçede bizim Dünya'ya yalvarırken görmüş, ancak her şeyi ters anladı-"rak tüm olup bitenlerden dolayı Dünya'yı suçlamış. Hemen oracıkta, bahçede korkunç bir curcunadır kopmuş: Marfa Petrovna hatta Dünya'ya bir de tokat atmış, kızcağızı dinlemek bile istememiş, bir saat kadar ağlayıp sızladıktan sonra, kızcağızı hemen kente, bana göndermelerini emretmiş, kendisini basit bir köylü arabasına bindirip, eşyalarını, çamaşırlarını, giysilerini öylece, olduğu gibi arabaya atıp yola çıkarmışlar. Tam o sırada bardaktan boşanırcasına bir de yağmur başlamamış mı! Horlan-

52

muş, aşağılanmış Dunyacı da onyediyi verstlik yolu üstü açık bir arabada, bir mujiğin yanında almak zorunda kalmış. Şimdi bir düşün: bana iki ay önce yazdığın mektuba ben ne yanıt verebilir, ne yazabilirdim sana? Zaten perişan bir haydey-dim; aslında, doğru, yazmaya cesaret edemedim, çünkü sen de kızacak, öfkelenecek, mutsuz olacaktın. Ve elinden ne gelebilirdi ki? Kendini yiyip bitirmekten başka?.. Öte yandan Dunecka da sana yazmamı yasaklamıştı. Yüregimde böyle bir acı varken de mektubumu boş laflarla, anlamsız birtakım vuruşlarla doldura-mazdım. Tam bir ay bütün kasaba bizim bu olayın dedikodu-suyla çalkandı durdu; hatta işler oraya vardı ki, aşağılayıcı bakışlardan, fısıltılardan, bunlar da bir yana, bizim yanımızda yapılan aşağılayıcı konuşmalardan dolayı Dünya'yla ben kiliseye bile gidemez olduk. Bütün tanrıdıklarımız bizden yüz çevirmişler, dostlarımız selamı sabahı kesmişlerdi; öte yandan kasabadaki kimi tezgâhtarla büro kâtiplerinin evimizin kapısına katran sürerek bizi lekelemek istediklerini öğrenmişim. Öyle ki ev. sa- . hibimiz bile sonunda evini boşaltmamızı istemeye başladı. Bütün bunlara neden de, kapı kapı dolaşarak Dünya'yı suçlayıcı, lekeleyici konuşmalar yapan Marfa Petrovna'dan başkası değildi. Kendisi burada hemen herkesi tanır. Bu ay içinde hemen her gün kente indi ve zaten geveze birisi olduğu ve hiç de hoş bir şey olmamasına rağmen ailesinden ve kocasından yakınmayı sevdiği için, kısa sürede olay yalnızca kasabada değil, tüm çevre köylerde duyuldu. Ben hastalandım. Dunecka benden daha da-. yanıklı çıktı. Her şeye nasıl

katlandığını, nasıl beni avutmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını bir görmeliydin! Melek yavrum benim! Ama Tanrıya şükürler olsun, çilemiz bu kadarla sona erdi. Yaptıklarından pişman olan ve herhalde Dünya'ya da acıyan bay Svidrigaylov fikrini değiştirerek, Duneçka'ran suçsuzluğunu kanıtlayan her şeyi bir bir Marfa Petrovna'ya açıkladı. Bu kanıtların en güçlüsü de, Marfa Petrovna'nın onları bahçede yakalamasından önce, Svidrigaylov'un yaptığı gizli görüşme önerilerini geri çevirmek amacıyla Dünya'nın yazdığı ve evden ay-nıldığı sırada Svidrigaylov'da kalan mektuptu. Dünya bu mektubunda öfkeli, coşkulu bir dille Svidrigaylov'u karısı Marfa

53

Petrovna'ya karşı dürüst olmayan davranışından dolayı kızıyor, evli, çoluk çocuk sahibi bir kişi olduğunu hatırlatarak, zaten mutsuz ve korunmasız olan bir genç kıza acı çektirdiği için ayıplıyordu. Kısacası sevgili Rodyacığım, bu öylesine soylu bir dille yazılmış, öylesine dokunaklı bir mektuptu ki, okurken ben de gözyaşlarımı tutamadım; bugün bile gözlerim yaşarmadan okuyamam. Bundan başka Svidrigaylov'un sandığından daha fazla şeyler bilen ve gören hizmetçiler -bu zaten hep böyle değil midir?- Dünya'yı temize çıkaracak yönde tanıklık yaptılar. Marfa Petrovna tümden yıkıldı ve kendi deyimiyle "ikinci bir darbe daha" yedi. Ama öte yandan da Dünya'nın suçsuzluğuna tümünden inandı ve hemen, ertesi gün "pazarda" doğruca kiliseye koşarak kutsal Meryem Anamızın önünde diz çöküp gözyaşları içinde uğradığı bu yeni yıkıma katlanmasını ve ödevini yapabilmesini sağlaması için Tanrıya yakardı. Sonra hiçbir yere uğramadan kiliseden doğruca bize geldi, olup bitenleri bir bir anlattı, acı acı ağladı ve Dünya'yı kucaklayarak pişman olduğunu söyleyip kendisini bağışlaması için yalvardı. Bizden ayrılır ayrılmaz, hiç zaman yitirmeden hemen o sabah kentte ne kadar tanındığı varsa bir bir dolaşır Dünya'nın suçsuzluğunu, onun duygusu ve davranışlarının ne denli soylu olduğunu gözyaşları içinde ve asın övgü dolu sözlerle anlattı. Bununla da yetinmeyerek Duneçka'nın Svidrigaylov'a yazdığı mektubun aslını önüne gelene gösterip okudu. Hatta mektubun bir kopyesini çıkarmalarına bile izin verdi -ki bence bu kadarı da fazla artık- Böylece birkaç gün boyunca kentteki bütün tanındıklarını üstüste dolaştı; hatta artık öyle oldu ki, tanındıklarından bazıları, başkaları onlara tercih edildi diye gücendikleri için sıra usulü kondu. Sıra usulü konuşma da her ev onu önceden beklemeye başladı: artık herkes Marfa Petrovna'nın falan gün falanca yerde bu mektubu okuyacağını önceden biliyordu. Kimileri de hem kendi evlerinde, hem de tanındıklarının evlerinde mektubu birkaç kez dinledikleri halde, birkaç kez daha dinlemek için mektubun yeni okunacağı yere gidiyorlardı. Marfa Petrovna'nın bu davranışında, bana kalırsa, çok, hem de pek çok aşırılıklar vardı; ama huyu böyleydi onun. Öte yandan bu davranışıyla Dünya'ya sürülen.

54

Lekeyi tümüyle temizledi. Bu işin tüm iğrençliği de, baş suçlu olarak ve silinmez bir leke halinde kocasına kavıyordu. Öylesine ki, adama acıdığına bile söyleyebilirim. Biraz fazla sert davranıldı bu kaçık herife karşı. Bu gelişmeler üzerine Dünya'ya kimi evlerden ders verme önerileri geldi, ama o bunları geri çevirdi. Herkes birdenbire ona özel bir saygı göstermeye başladı. Şu anda yazgımızı değiştirmekte olduğunu söyleyebileceğim o beklenmedik olaya da, başlıca bu gelişmeler katkıda bulundu. Sevgili Rodya'nın, sana bildirmek için sabırsızlandığım bir şey var: Dünya'nın kısmeti çıktı, o da kabul etti. Gerçi bu iş sana danışmadan oldu, ama durumu öğrenince, senden bir yanıt alana değin beklememizin ve işi ertelememizin olanaksız olduğunu anlayacağını ve bu nedenle de ne bana, ne de kızkardeşine güvenmeyeceğini umarım. Zaten senin de, tanındığını, adını, sözünü başkalarından duyduğun bir kişi hakkında vereceğin karar sağlıklı ve tam doğru olamazdı.

Olay şu: Pyotr Petroviç Lujin yedinci dereceden bir devlet memuru ve bu işte pek çok yardımları olan Marfa Petrovna'nın uzaktan akrabası. Marfa Petrovna aracılığıyla bizimle tanışmak dileğini ileterek işe başladı; kendisini gerektiği gibi ağırladık, kahve içtik. Ertesi gün bir mektup yollamış, mektubunda pek nazik bir dille Dünya'yla evlenmek istediğini bildiriyor ve ivedilikle kesin bir yanıt vermemizi rica ediyordu. İş adamı ve başını kaşıyacak zamanı yok; hemen Petersburg'a gitmesi gerekiyormuş, bu nedenle de bir dakika bile yitirmek istemiyor. Bütün bunlar son derece hızlı ve pek beklenmedik bir biçimde olduğu için tabii biz başlangıçta oldukça şaşırдық. O gün, bütün gün, birlikte meseleyi enine boyuna düşündük, ölçüp biçtik. Güvenilir bir adam, hali vakti yerinde, iki yerde iş sahibi ve kendi sermayesi var. Evet, gerçi kırk beş yaşına filan gelmiş, ama oldukça yakışıklı ve hâlâ kadınların beğenebileceği bir tip; sonra son derece ciddi ve efendi bir adam; yalnız biraz asık suratlı ve burnu büyük gibi. Ama belki de bu bize ilk bakışta böyle gelmiştir. Pek yakın bir zamanda onunla Petersburg'da görüşeceksin Rod-ya'cığım; seni şimdiden uyarmak isterim:

ilk bakışta onda bazı eksik yanlar görsen bile, hemen ateşlenip sert yargılarda bulun-

ma, çünkü bu senin huyundur. Bunu her ihtimale karşı söylüyorum, çünkü onun sende olumlu bir izlenim bırakacağından eminim. Kaldı ki, daha sonra düzeltilmesi olanaksız birtakım yanlışlara düşmemek için, bir insanı değerlendirirken hiç acele etmemek ve ona karşı son derece dikkatli, temkinli davranmak gerek. Öte yandan Pyotr Petroviç'in hiç değilse saygıdeğer bir insan olduğunu gösteren pek çok belirti var. Daha ilk ziyaretinde, kendisinin aslında olumlu bir insan olduğunu, ancak pek çok konuda -kendi deyimiyle- "yeni kuşakların görüşlerini" paylaştığını ve her türlü kör inanca düşman olduğunu söyledi. Biraz kibirli, kendisini beğenmiş bir adam ve sözlerini dinlesinler istiyor, bu nedenle daha pek çok şeyler anlattı, ama herhalde bu da bir kusur sayılmaz. Ben tabii pek bir şey anlamadım, ama, Dun-ya'nın bana açıkladığına göre, Pyotr Petroviç öyle fazlaca bir öğrenimi olmamasına karşın akıllı ve galiba da iyi bir insanmış. Kız kardeşini bilirsin Rodya: benim tanıdığımcası, ateşli bir yüreği olmasına karşın, sebatlı, akli başında, sabırlı, gönlü yüce bir kızdır. Hiç kuşkusuz burada ne biri, ne öbürü yönünden aşk söz konusu değil, ama Dünya akıllı olmasından başka, melek gibi soylu bir yaratık olduğu için kocasını mutlu ermeyi kendisi için bir görev bilecektir. Buna karşılık kocası da herhalde onun mutlu olması için çaba gösterecektir. Evet, doğrusu işler biraz fazla aceleye geldi, ama bundan kuşku duymamız için şimdilik önemli birtakım nedenler yok ortada. Öte yandan Pyotr Petroviç hesabını bilir, ihtiyatlı bir adam: koca olarak kendi öz mutluluğunun, Dünya mutlu olduğu ölçüde artacağını kendisi de görecektir. Huy uyuşmazlığı, eski birtakım alışkanlıklar ve hatta bazı konularda görüş ayrılığı (ki en mutlu evliliklerde bile kaçınılması olanaksızdır) gibi sorunlara, gelince, Duneçka bu konuda umutlu olduğunu ve kendine güvendiğini, merak edilecek bir şey olmadığını, aralarındaki ilişkinin dürüstlük ve namusluca sürmesi koşuluyla pek çok şeye katlanabileceğim söyledi. Örneğin Pyotr Petroviç önceleri bana da biraz sert görünmüştü, ama bu belki de onun açık yürekli bir insan olmasından kaynaklanıyordu, evet evet kesinkes bu nedenle sert görünmesi bana. Yine örneğin ikinci ziyaretinde, önerisini Dunya'nın kabul etti-

56

ğini öğrendikten sonra, ama daha Dunya'yı tanımadan, söz arasında, namuslu ama çeyizsiz ve ille de yoksulluk çekmiş bir kız almayı, düşündüğünü, çünkü -onun söyleyişiyle- kocanın hiçbir zaman karısının minneti altında kalmaması gerektiğini, karının kocasını velinimet saymasının çok daha, iyi olacağını söyledi. Şunu hemen eklemeliyim ki, o, bu sözleri benim sana yazdığımdan daha yumuşak ve daha ince bir dille söylemişti. Ben onun kullandığı sözcükleri unuttum, yalnızca ana düşüncesi aklımda kaldı. Öte yandan o, bu sözleri bir şeyler amaçlayarak söylememiştir, besbelli söz arasında öylesine söyleyivermişti. Nitekim daha sonra bunları düzeltmeye ve yumuşatmaya çalıştı, ama bana yine de bunlar biraz sert göründü. Sonra bu düşüncemi Dunya'ya söylediğimde kızcağız biraz da canı sıkılarak, "Söz, eylem demek değildir", dedi ve hiç kuşkusuz dediği çok doğrudu. Karar vermezden önce Dünya bütün gece gözünü kırpmadı ve benim uyumuş olduğumu sanarak yatağından kalkıp sabaha kadar odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. Sonunda tasvir önünde diz çöküp coşkuyla, uzun uzun dua etti; sabahleyin de bana evlenmeye karar verdiğini söyledi.

Pyotr Petroviç'in hemen Petersburg'a gideceğinden yukarıda söz etmişim. Önemli işleri varmış orada, bir avukatlık bürosu açmak istiyormuş. Uzunca bir zamandır çeşitli dava takipleriyle uğraşıyormuş zaten, bugünlerde de önemli bir dava kazanmış. Petersburg'a da Yargıtay'da önemli bir işi olduğu için gidiyormuş. Böylece Sevgili Rodya'm, onun orada sana çok yararı olabilir, her konuda yardım edebilir sana; hatta biz Dünya ile senin gelecekteki mesleğine bugünden başlayabileceğini, geleceğinin şimdiden güvence altına alınmış sayılabileceğini kabul ediyoruz. Ah, bir gerçekleşebilse bu! Tanrının bize doğrudan doğruya gösterdiği bir lütuf olarak nitelendirilebilecek -ancak böyle nitelendirilebilecek- bir yararlı iş olurdu bu. Dünya'cığım da tüm düşleri bununla ilgili. Hatta bu konuda tehlikeyi göze alıp Pyotr Petroviç'e bir iki kelime bir şeyler çıtlatma cesaretini bile gösterdik. Sıkıntılı bir yanıt verdi: Nasıl olsa bir kâtip tutması gerektiğine göre, yabancı birindense akrabaya para vermenin elbette daha doğru olacağını, ancak akrabanın da işe karşı yetenekli ol-

57

ması gerektiğini (daha neler! Yok bir de sen yetenekli olmayacaktın!), bunun yanı sıra üniversitedeki derslerinin yazıhanede çalışmana zaman bırakacağından kuşkuldu olduğunu söyledi. Bu seferlik iş bu kadarla kapandı, ama Duncacığımın akli fikri hep bu iste. Birkaç gündür sanki bir humma nöbeti içinde, neler

tasarlıyor, neler kuruyor... Pyotr Petroviç'in önce yardımcısı, sonra ortağı oluyormuşsun, zaten hukuk fakültesinde okuyormuşsun!.. Ben de, Rodyacığım, bu planların tümünü gerçekleştirebilir şeyler olarak gördüğüm için Dünya'yla aynı fikirdeyim ve onun umutlarını paylaşıyorum; ve Pyotr Petroviç'in şu anki çekingenliğine rağmen (bu tümüyle anlaşılabilir bir şey, çünkü seni henüz tanımıyor). Dünya, gelecekteki kocası üzerinde olumlu etkiler yapacağından ve tasarılarının gerçekleşeceğinden emin. Tabii biz geleceğe ilişkin düşlerimizi, hele onun ortağı olabileceğini ağzımızdan kaçırmaktan sakındık. Pyotr Petroviç olumlu bir insan: Bütün bunlar ona yalnızca bir düş gibi gelebileceğinden, başlangıçta soğuk karşılayabilirdi sözlerimizi. Yine aynı nedenle, ne ben, ne de Dünya, üniversitede okurken sana para göndermemize yardım edeceğine olan kesin .inancımızdan da tek kelimeyle olsun söz etmedik; söz etmedik, çünkü, bu, birincisi, zamanla kendiliğinden olabilecek bir iştir ve herhalde kendisi gereksiz hiçbir söze yer bırakmadan bunu kendiliğinden önerectir (yok bir de böyle bir konuda Dünya'yı kıracaktı!), öte yandan, sen, yazıhane işlerinde onun sağ kolu haline gelebilir ve bu yardımı bir hayır olarak değil, hakettiğin bir aylık olarak alabilirsin. Duneçka işleri böyle yoluna koymak istiyor, onunla aynı görüşteyim. Ona tasarımızdan söz etmeyişimizin ikinci nedeni de, benim, onunla yakında yer alacak görüşmenizde eşit koşullar altında bulunmanı özellikle istememdir. Dünya heyecanla senden söz ettiğinde, Pyotr Petroviç, bir insan hakkında yargıda bulunabilmek için onu yakından tanımak gerektiğini, sana ilişkin bir fikir edinmeyi de, seninle tanıştıktan sonraya bıraktığını söyledi. Biliyor musun canım Rodya'cığım, bir de ne var; bazı nedenlerle (ama Pyotr Petroviç'le hiçbir ilgisi bulunmayan, tümüyle kişisel, özel, hatta yaşlılık huysuzluğu diyebileceğimiz nedenlerle) onlar evlendikten sonra da, şimdi olduğu gibi ayrı

oturmam daha iyi olur gibime geliyor. Aslında onun beni kendiliğinden davet edecek ve kızımın ayrı oturmamı önercek kadar kibar ve soylu davranacağından eminim. Eğer bunu şimdiye kadar söylememişse, bu söylenmeden de böyle olacağı kabul edildiği içindir. Ama ben kabul etmeyeceğim. Damatların kaynaklarını pek de öyle bağrılarına basmadıklarına hayatta pek çok kez tanık oldum. Öte yandan ben de, yalnızca hiç kimseye yük olmak istemediğimden değil, ama yiyecek bir lokma ekmeğim ve seninle Dünya gibi çocuklarım olduğu sürece kendimi tümüyle özgür duymak isterim. Eğer olanak bulabilirsem, ikinize yakın bir yere yerleşeceğim, çünkü Rodya, aziz dostum, şimdi mektubun sonuna bıraktığım en iyi habere geliyorum. Üç yıla varan bir ayrılıktan sonra, çok yakında biraraya gelecek, birbirimize kavuşacağız! Dünya'yla benim Petersburg'a gitmemiz kesinlik kazandı. Tam olarak ne zaman, bilmiyorum, ama yine de çok, hem de çok yakında, hatta belki de bir haftaya kadar... Her şey Pyotr Petroviç'e bağlı, Petersburg'da durumu kolağan ettikten sonra sonucu bize bildirecek. Bazı nedenlerle evlenme töreninin bir an önce yapılmasını istiyor, hatta eğer ola-naklıysa hemen bu ay içinde, olmazsa hemen yortudan* sonra olsun istiyor. Ah, seni ne büyük bir mutlulukla bağrıma basacağım! Dünya da tümden seni görme sevinci, heyecanı içinde. Hatta bir keresinde şaka olarak, yalnızca bu nedenle bile Pyotr Petroviç'le evlenmeye değer olduğunu söyledi. Melek yavrum benim! Kendisi 'bu kez benim mektubuma bir şey eklemiyor, yalnız şunu yazmamı istedi benden: Seninle konuşacağı o kadar çok şey varmış, o kadar çok şey varmış ki, birkaç satırla bir şey söyleyemeyeceği için eline kalem bile almak istemişmiş, boş yere sinirlenmekten başka bir işe yaramazmış bu. Sana sımsıkı sarıldığını ve binlerce öpücük gönderdiğini söylüyor. Çok yakında bir araya gelecek olmamıza rağmen, ben yine de sana elimden gelebildiğince çok para göndereceğim.

Duneçka'nın

Sözü edilen yortu, 15 Ağustos'ta tarladan buğdayların kaldırılması nedeniyle kutlanan bir tür hasat bayramıdır. Bayramdan önce iki hafta oruç tutulurdu. (Çev.)

59

Pyotr Petroviç'le evleneceği duyulalı beri, benim de kredini birdenbire yükseldi. Bu nedenle Afanasiy İvanoviç'in emekli aylığıma karşılık, hatta yetmiş beş rubleye kadar kredi açacağından eminim; böylece de sana yirmi beş, hatta belki de otuz ruble gönderebileceğim. Daha fazla göndermek isterdim, ancak yol giderlerimiz beni korkutuyor. Gerçi Pyotr Petroviç sağolsun, başkente kadar 'yol giderlerimiz bir bölümünü üzerine aldı, tanıdıkları mı ne varmış, onlar aracılığıyla yükümüzü ve büyük sandığı göndermeyi .o üstlendi, ama yine de Petersburg'a gidişimizi hesaba katmamız gerek, özellikle de orada ilk günlerde parasız kalmak gibi bir duruma düşmemeliyiz. Duneçka'yla her şeyi inceden inceye hesapladık, yol için pek bir şey gitmeyecek. Buradan istasyona kadar olan yol topu topu doksan verst ve biz her ihtimale karşı tanıdığımız bir köylü arabacıyla anlaştık. Trende de pekâlâ üçüncü mevkide gelebiliriz. Böylece de

sana yirmi beş değil, herhalde otuz ruble gönderebileceğim. Eh, artık yeter! Arkalı önlü iki yaprak doldurdum ve artık yazacak yerim kalma'dı. İşte sana koca bir hikâye, bizim hikâyemiz! Meğer ne çok olay birikmiş yazacak! Yakında görüşme dileğiyle, sevgili Rodya'm, sımsıkı kucaklar, anne dualarımı iletirim. Kız kardeşini, Dünya'yı sev, Rodya! Onun seni sevdiği kadar sev ve bil ki onun sana karşı sevgisi sınırsızdır; seni sonsuz bir sevgiyle kendinden bile çok seven bir kızkardeşin var! O bir melek! Sense, Rodya, bizim her şeyimiz, tüm umudumuzsun! Tek ki sen mutlu ol, biz de oluruz! Eskiden olduğu gibi dua ediyor, Tanrının yaratıcılığına ve bağışlayıcılığına inanıyor musun Rodya? Dinsizlik modasının senin ruhunda da yer etmiş olmasından korkuyorum. Eğer böyleyse senin için de ben dua ederim. Çocukluğunda baban da daha sağken, nasıl dizlerime oturup dualar mırıldandığını ve o zamanlar nasıl mutlu olduğumuzu unutma canım! Hoşçakal, ya da daha doğrusu, görüşmemize kadar sımsıkı kucaklar, binlerce kez öperim. Ölünceye kadar senin Pul leriya Raskolnikova "

60

Mektubu okumaya başladığından beri Raskolnikov'un yüzü gözyaşlarıyla ıslaktı; mektubu bitirdiğindeyse, yüzü sararmış, kasılmış, çarpılmıştı; dudakları acı, öfkeli bir gülümsemeyle kıvrılmıştı. Başım kirli, kullanılmaktan incelmış yastığına koyup düşünmeye başladı, uzun uzun düşündü. Yüreği hızla çarpıyor, düşünceler kafasında hızla uçuşuyordu. Sonunda bir dolabı ya da sandığı andıran bu sarı odada boğulacak gibi oldu; gözleri ve beyni genişlik arıyordu, şapkasını kaptığı gibi dışarı fırladı; merdivenlerde birilerine rastlamaktan da çekinmiyordu bu kez, unutup gitmişti bu konuyu. "V" bulvarı boyunca Vasilyev adasına doğru bir yol tutturdu. Sanki acele bir işi varmış gibi çevresini ayırımsamadan hızla yürüyor, her zaman olduğu gibi de kendi kendine mırıldanıyor, gelip geçenleri şaşırtaacak kadar yüksek sesle konuşuyordu. Görenlerin çoğu sarhoş sanıyordu kendisini.

IV

Annesinin mektubu yüreğini parçalamıştı. Ama mektuptaki ana düşünce konusunda, hatta mektubu okurken bile bir an için olsun kuşkuya kapılmamıştı. Sorunun özünü çoktan çözümlemişti, hem de kesinlikle: "Ben sağ oldukça, bu evlilik olmayacak. Senin de, Bay Lujin, canın cehenneme!"

"Çünkü her şey apaçık ortada" diye mırıldandı; verdiği kararın başarısını önceden kutlar gibi haince gülümsüyordu. "Hayır anneciğim, hayır Dünya, beni aldatamazsınız!.. Bana danışmadan karar verdikleri için bir de özür diliyorlar!.. Daha neler! Ve artık kararlarından caymanın olanaksız olduğunu düşünüyorlar -görürüz olanaklı mı, değil mi?- Öne sürdükleri bahane de ne önemli ya: 'Pyotr Petroviç'in işleri öyle çok öyle çok ki, posta arabasından ya da trenden başka bir yerde evlenemez!' Hayır, Dünya'cığım, ben her şeyi görüyor ve benimle o çok, çok konuşmak istediğin şeylerin neler olduğunu biliyorum: Odanın içinde dört dönerek bütün gece neler düşündüğünü, annemin odasındaki Kazan Meryem'i önünde ne için dua ettiğini de bili-

61

yorum. Ama Gulgulta'ya* tırmanmak kolay değildir. Hımm... Demek kesin olarak karar verildi, demek siz Avdotya Roma-novna, kendi sermayesi olan (böylesi daha tumturaklı, daha görkemli oluyor: kendi sermayesi olan), iki yerde birden çalışan ve (annemin yazdığına göre) yeni kuşağın, gençlerin görüşlerini paylaşan, galiba iyi bir insan olan (bunu da Duneçka belirtiyor: galiba...) aklı başında bir işadamlıya evlenmek niyetindesiniz! En güzeli de bu galibal ve Dünya bu galiba için evleniyor! Bravo doğrusu, bravo!"

"Çok ilginç: acaba annem niçin 'yeni kuşaklardan, gençlerden' sözetmiş mektubunda? Yalnızca bir insanın karakterini açıklamak için mi, yoksa daha çapraşık bir amacı mı var: Lujin'i bana sevdirmek gibi..? Ah, kurnazlar! Sonra su da çok ilginç: acaba o gün, o gece ve tüm ondan sonraki günlerde birbirlerine karşı ne dereceye kadar içtendiler? Sonra, aralarında geçen bütün sözler apaçık söylenildi mi, yoksa, karşılıklı olarak her ikisi de birbirlerinin kafasından ve yüreğinden aynı şeylerin geçtiğini bildikleri için her şeyi yüksek sesle konuşmamaya ve ağızdan laf kaçırmamaya mı. çalıştı? Bu besbelli böyle olmuş, zaten mektuptan da anlaşılıyor: adam anneme, biraz sert görünmüş, o da saflığından gidip bu izlenimini Dünya'ya aktarmış. Dünya da buna içerlemiş ve 'canı sıkılarak' karşılık vermiş. Ya ne olacaktı! İş safça sorular sormaya gerek kalmayacak biçimde çoktan bitirilmiş, konuşacak bir şey kalmamış ortada, içerlemez de ne yapar insan? Ya suna ne demeli: 'Dünya'yı sev. Rodya, o seni kendinden de çok seviyor Kızını oğluna kurban etmeye razı olmanın içten içe çektiği bir vicdan azabı olmasının bu 'Sen bizim her şeyimiz, tüm umudumuzsun!' Oh, anne!.."

İçti kabarıyor, yüreğindeki hıncı gitgide büyüyordu, eğer şu anda Lujin karşısına çıksa öldürebilirdi onu.

Beyninin içindeki düşünce burgacını izlemeyi sürdürerek, "Evet" dedi, "bu doğru: Bir insanı tam tanıyabilmek için 'hiç acele Gulgulta: Kudüs yakınlarında, idamların yapıldığı bir tepeye verilen ad, İncil'de yeralan bir söylenceye göre İsa da burada çarmıha gerilmiştir. Mezacen acı çekilen yer, acı kaynağı anlamında kullanılır. (Çev.)

62

etmemek ve son derece dikkatli, temkinli yaklaşmak gerek'; ama Lujin apaçık ortada bir adam. Bir kez "işadamı, sonra, galiba da iyi bir adam, şaka mı, bagajın taşınmasını üzerine almış, büyük sandığın parasını o ödeyecekti!.. Nasıl iyi denmez böyle bir adama? Onlarsa, yani gelin hanımla annesi, bir köylüyle birlikte üzeri tente örtülü bir arabayla gelecekler. (Bilirim o arabaları, ben de yolculuk etmiştim) Ama ne önemi var canım! Hepsi hepsi doksan verst! Ondan sonra da 'trenle, pekâlâ üçüncü mevkide gelebiliriz', bu da hiçbir şey değil, bin verstlik bir yol! Son derece mantıklıca! Ayağım yorganına göre uzat, demişler. Hey, bay Lujin, bu senin gelinin be... Annemin bu yolculuk için emekli aylığını kırdırıyor bilmiyor olamazsın! Ama doğru, ticari bir işletme bu öyle değil mi? Madem ki çıkarlar karşılıklı ve kazançlar eşit, öyleyse harcamalar da yarı yarıya olmalı... Atasözündeki gibi yani: tuz ekmek beraber, bütün herkesin kendi kesesinden. Ama bizim işadamı, işadamlığını gösterip hafif tertip bir kazık atmış burada: bagajın parası onların yol parasından daha az tutar, hatta belki de bedavayadır. Görmüyor mu peki bunu bizimkiler, yoksa, görmek mi istemiyorlar? Üstüne üstlük bir de hoşnutlar durumdan, hoşnut! Oysa daha çiçekleri bunlar bu işin, meyvalar arkadan gelecek! Ve burada önemli olan adamın cimriliği, eli sıkılığı değil, olup bitenlerin oluş biçimi. Evlendikten sonra adamın karakterinin ne olacağını belirleyecek olan şey işte bu biçimdir... Annem ne demeye bu harcamaları yapıyor? Pe-tersburg'a neyle gelecek? Üç rubleyle mi? Geldi diyelim, Peters-burg'da neyle geçinecek? Kaldı ki, birtakım nedenlerle, nikahtan sonra, hatta ilk günlerde bile, Dünya ile birlikte oturmasının olanaksız olduğunu sezdiğini yazmıyor muydu? Kendisi her ne kadar, 'böyle bir öneriyi ben kendim geri çeviririm' diyorsa da, saygıdeğer bayımızın bu konuda ağzından bir şeyler kaçırıyor, bunu böylece sezinlettiği kesin. Peki nedir, kime güveniyor annem? Afanasiy İvanoviç'e olan borcunun da kesileceği yüz yirmi ruble emekli aylığına mı? Kışlık boyun atkısı ve eldiven örmekten yorgun gözlerini kör edecek. Ama bu boyun atkılarından gelecek olan para, annemin emekli aylığına ancak yirmi rublelik bir katkıda bulunabilecek, bunu biliyorum. Demek ki, önünde so-

63

nunda yine bay Lujin'in cömertlik duygularında umutlan: 'Sözde kendisi önerecek yardımda bulunmayı', aycunuzu yalarsınız siz! Schiller'in temiz yürekli, iyi insanları da böyledir: son dakikaya dek. insanı hep tavus tüyleriyle süslerler, kötülüğü akıllarına bile getirmezler; madalyonun öbür yüzünü önceden sezinle-seler bile, söylemeleri gereken gerçek sözleri önceden hiçbir şekilde ağzlarından kaçırmak istemezler bunu düşünmek bile onları incitir; tavus tüyleriyle süsledikleri kişi gelip de kendilerim • burunlarından yakalayana dek, elleriyle yüzlerini örtüp gerçeği görmek istemezler. Bay Lujin'in de nizam var mı acaba? Yakasında Santa-Anne nisanı bulunduğu bahse girerim, resmi çağrılara ya da tüccar yemeklerine giderken takıyordur. Kendi düğününde de takar artık! Neyse, Allah belasını versin!"

"...Hadi annemi anlıyorum, oldum olası böyledir o, ama Dünya'ya ne oluyor? Dünya'cığım, canım, ben sizi iyi tanırım! Son kez görüştüğümüzde yirmisine basmıştınız, huyunuzu iyice anlamıştım. Annem mektubunda 'Dunyacı pek çok şeye katlanabilir' diyor. Biliyorum. İkibuçuk yıldır biliyorum bunu, ve ikibuçuk yıldır, hep bunu düşünür dururum: 'Düneçka pek çok şeye katlanabilir'. Doğrusu da bu, bir bay Svidrigaylov'a katlanabildiğine göre, hem de bütün sonuçlarıyla katlanabildiğine göre, Dünya'cığın gerçekten pek çok şeye katlanabilir. Şimdi de, annesiyle birlikte, yoksul bir aileden gelen ve kocasına minnet duyan bir kızın üstünlüğü üzerine, üstelik de daha ilk tanışmalarında, kuramlar geliştiren bay Lujin'e katlanabileceğim düşlüyor... Akıllı başında bir adam olmasına karşın, diyelim bunu istemeden 'ağzından kaçırırverdi' (kaldı ki bunu bilerek, isteyerek de söylemiş olabilir: gerçek düşüncesini açıklamak için). Ama ya Dünya? Ne olduğu apaçık belli bir adamla yaşamaya nasıl razı olabiliyor? O Dünya ki, yavan ekmek yer, ama ruhunu pazara çıkarmaz; rahatlık uğruna manevi özgürlüklerinden vazgeçmez! Hem Lujin ne, Sciezvvig-Golstein* için bile yapmaz böyle bir şe-* Sciezwig-Golstein: Prusya'nın, Sciezvvig-Golstein dukalığını Danimarka'dan ilhak etmesi, Prusya-Danimarka (1864) ve Prusya-Avusturya (1866) savaşlarının nedeni olmuştu. Bu savaşlar o dönem Rusyası'nda gazete ve dergilerde ilgiyle izleniyordu. Dostoyevski'nin yayımladığı "Vremya" dergisi de olaylara geniş ölçüde yer veriyordu.

yi! Hayır, benim bildiğim Dünya değişmiş olamaz. Svidrigay-lov'lardaki koşulların ağır olduğu su götürmez! Yılda ikiyüz rubleye kent kent dolaşım mürebbiyelik etmek de zordur. Ama ben yine de biliyorum ki, kızkardeşim zenci olarak bir çiftlik sahibine* ya da Litvanyalı Baltık Almanları'na**, satılmayı yeğler de, hiçbir zaman saygı duymayacağı bir adamla yalnızca kişisel çıkarlarını gözeterek evlenip ruhunu ve manevi varlığını alçaltmaz. Hatta şu Lujin denilen adam som altından, tertemiz bir pırlantadan bile olsa, kızkardeşim onun yasal kapatması olmayı kabul etmez! Öyleyse niçin razı oluyor? Nedeni ne bunun? Nasıl bir bilmece bu böyle? Aslında durum apaçık ortada: Dünya kendisi için, rahat bir yaşam için, (hatta kendini ölümden kurtarmak bile söz konusu olsa) kendini satmaz, ama bir başkası için satar! Sevdiği, taptığı bir insan için, satar! İşte bilmecenin çözümü bu: Dünya, kardeşi ve annesi için kendini satıyor! Her şeyi satabilir bu iki insan için o! O, biz burada gerektiği zaman tüm ahlaki duygularımızı bastırır, özgürlüğümüzü, huzurumuzu, hatta vicdanımızı, her şeyimizi, her şeyimizi bitpazarında satışa çıkarırız! Tek ki sevdiğimiz varlık mutlu olsun. Bütün bunlar yetmezmiş gibi cizvitlerden öğrendiğimiz birtakım perendebaz-

l'ıklar yapar, yaptığımızın doğruluğuna, yüce amaca ulaşmak cin gerçekten böyle yapılması gerektiğine kendimizi bir süre cin inandırırız. Biz böyleyiz işte, her şey gün gibi ortada! Burada ilk planda söz konusu olan kişinin de Radion Romanoviç Ras-' kolnikov olduğu besbelli. Başka türlü nasıl mutlu edilebilir o, üniversite öğrenimini sürdürmesi nasıl sağlanabilir? Hem böylece Lujin'in iş ortağı olması da sağlar, tüm geleceği güvence altına alınır: Dahası, bir gün saygıdeğer, varıl bir insan olabilir, |^ ve kim bilir belki de ünlü bir kişi olarak bitirir yaşamını!.. Peki

* Amerika'daki Kuzey Güney Savaşı (1861-65) ve zencilerin özgürlük savaşmaları 60'lı yıllar Rusya'sında ilgiyle izleniyor. Rus köylüsüyle Amerikalı zenciler arasında benzerlikler kuruluyordu. Dostoyevski'nin "Vremya" dergisi de zenci hareketiyle geniş ölçüde ilgileniyordu.

** Alman baronlarının acımasız sömürleri nedeniyle Litvanyalı köylülerin Baltık kıyılarından yığınsal kaçıışları, 60'lı yıllarda Rus gazete ve dergilerince ilgiyle izlenen bir olaydı.

ya annem? Sevgili Rodya'dan, biricik, ilk gözağrısı Rodya'dan başka kimsenin sözü edilmiyor ki! Böylesine değerli bir ilk gözağrısı için Dünya gibi de olsa bir kız kurban edilmez rni! Ah sevgili ve adaletsiz yürekler! Soneçka'nın alinyazısına benzer bir yazgıya boyun eğen yürekler!.. Soneçka, Soneçka Marmeladova! Dünya durdukça varolacak olan Soneçka! Sonya ve Dünya: Nasıl bir özveride bulunduğunuzu iyi düşündünüz mü? Gücünüz yetecek mi? Çıkarlarınıza uygun mu? Akıllıca mı? Dünya'cığım, bay Lujin'le birlikteliği kabul ettiğinde yazgın Soneçka'nınkin-den de kötü olmayacak mı? 'Hiç kuşkusuz burada aşk sözkonu-sa değil', diyor annem. Ya ne var peki? Aşk yoksa ne olabilir ki? Ya saygı du olmazsa, tersine nefret, aşağılama olursa ne olacak? O zaman kala kala 'temizliğe dikkat etmek' kalıyor. Öyle değil mi? Bir temizliğin ne demek olduğunu anlıyor musunuz siz? Anlıyor musunuz, anlıyor musunuz? Lujin için sözkonusu olan temizliğin, Soneçka temizliğinden hiçbir ayrımı olmadığını, hatta belki de ondan daha aşağılık, daha bayağı bir temizlik olduğunu anlıyor musunuz? Çünkü Dunyacığım bu sizin için biraz daha rahat yaşama sorunuyken, öbür taraf için yalnızca açlıktan ölmeme sorunudur. 'Bu tür temizlikler, Duneçka, çok, çok pahalıya malolur!' Ya daha sonra bu yükü gücünüzün üstünde bulur da çekemezseniz? Ne büyük bir aşağılanma olacak bu; ne acılar çekeceksiniz, nasıl ileneceksiniz, ne çok gözyaşı dökceksiniz herkesten gizleyerek, çünkü siz bir Marfa Pet-rovna değilsiniz Dünya'cığım. Ve anneniz ne yapacak o zaman? Şimdiden bunca üzüntü duyuyor, bunca acı çekiyor: her şey apaçık ortaya çıktığı zaman ne olacak? Sonra, ben ne olurum?.. Ne sanıyorsunuz siz beni? Sizden böyle bir özveri istemiyorum Duneçka, istemiyorum, sizden de anne, anlıyor musunuz? İstemiyorum! Ben yaşadıkça, sizin bu tasarladıklarınız olmayacak, anlıyor musunuz, olmayacak, ben kabul etmiyorum!

Birden kendine geldi, durdu.

"Olmayacak mı? Ne yapabileceksin de olmayacak? Yasak mı edeceksin? Var mı böyle bir şeye hakkın? Böyle bir hakkının olabilmesi için, onlara ne verebileceğini söyleyebilirsin? Okulun

bitip de kendine bir iş bulabildiğin zaman bütün geleceğini, . yazgını onlara adamayı mı? Çok çığnenmiş sözler bunlar, üstelik de geleceğe ilişkin; şimdi ne yapabilirsin? Hemen şimdi bir şeyler yapmak gerek, anlıyor musun? Oysa sen ne yapıyorsun? Soyuyorsun onları. Onlar bu parayı yüz ruble aylıklarından, Svid-rigaylovlar'dan, rehinlerden sağlıyorlar. Ey onların yazgılarını elinde

tutan Zeus, ey geleceğin milyoneri, Svidrigaylovlar'a, Afanasiy İvanoviç Vahruşinler'e karşı nasıl koruyacaksınız onları? Ve ne zaman? On yıl sonra mı? Bu on yıl içinde atkı örmekten ve ağlamaktan annenin gözleri kör, oruç tutmaktan vücudu bir deri bir kemik karmayacak mı? Ya kız kardeşin? Bir düşün bakalım bu on yıl kızkardeşini ne hale getirecek? Düşünebildin mi?"

Bu ve benzeri sorularla kendisine öyle acı çektiriyordu ki, bu isten tad alıyor gibiydi sanki. Oysa bunlar yeni, ansızın gündeme gelivermiş sorular değildi. Hepsi bildik, eski sorulardı. Nicedir yüreğini buran, içini ezen sorulardı. Şu anki sıkıntıları çok eskiden doğmuştu içinde, doğmuş, büyümüş, birikmiş, son zamanlarda ise olgunlaşıp yoğunlaşarak, yüreğine ve beynine acı veren, çözümünü bekleyen, korkunç, yabanıl, doğaüstü bir niteliğe bürünmüştü. Şimdiyse annesinin mektubu bir gökgürültüsü gibi patlamıştı içinde. Artık apaçık bir şey vardı: Bu sorunlar çözümsüzdür diyerek hiçbir şey yapmadan oturup kalmanın, salt düşünmenin ve acı çekmenin zamanı değildi. Hemen, su anda, çabucak bir şeyler yapması gerekirdi. Ya bunları yapacaktı, ya da...

"Ya da yaşamaktan büsbütün vazgeçeceksin!" diye birden öfkeyle bağırırdı." Uysallıklı yazgına boyun eğecek, onu olduğu gibi kabul edeceksin ve her türlü yaşama, sevme, çalışma haklarından vazgeçip, içinde ne varsa boğacaksınız!" Sonra birden Marmeladov'un dünkü sorusunu anımsadı.

"Anlıyor musunuz, anlıyor musunuz sayın bayım, bir insanın artık gidebileceği hiçbir yerinin olmaması ne demektir, anlıyor musunuz? Çünkü her insanın gidebileceği hiç değilse bir yerin olması gerekmez mi?.."

Birden ürperdi, yine dün düşündüğü şeyler gelmişti aklına. Ama ürpermesi bundan değildi. Çünkü o bunların kafasında

67

"canlanacağını" biliyor, "önceden seziyordu"; hatta bekliyordu bunu: Ama bu kez kafasında canlanan şeyler dünkü düşünceleri değildi. Aradaki ayrım şuydu: Bir ay önce, hatta dün bile, bu yalnızca bir düştü, şimdiyse... yeni, korkutucu, tanımadığı bir biçimde karşısındaydı; birdenbire anlamıştı Raskolnikov bunu. Kan beynine saldırdı, gözleri karardı.

Çabucak çevresine göz gezdirip bir sıra arandı, oturmak istiyordu, K... bulvarındaydı. Yüz adım kadar ötede bir sıra gördü, hızla yürümeye başladı. Ama yolda bir an bütün ilgisini üzerine çeken küçük bir olaya, tanık oldu.

Çevresine bakınır sıra aranırken, yirmi adım kadar ilerisinde yürümekte olan bir kadın gördü. Yanından gelip geçen herkese olduğu gibi bu kadına da dikkat etmemişti önce. Kimileyin öyle olurdu ki, eve döndüğü yolu anımsayamazdı,

alışkanlığı olmuştu böyle yürümek. Ama şu önünden giden kadının öyle garip bir hali vardı ki, daha ilk bakışta dikkati çekiyordu. Raskolnikov önce isteksizce, rastgele bir merakla, sonra artan bir ilgiyle kadına dikkat ermeye başladı.

Kadındaki garipliğin özellikle ne olduğunu anlamak istiyordu. İlk, bu herhalde bir kızdı, hem de çok genç bir kız; bu sıcağa başı açık, şemsiyesiz, eldivensiz sokağa çıkmıştı; yürürken de kollarını gülünç bir biçimde sallıyordu. Üstünde adı cins bir ipekli elbise vardı. Ama elbisenin kızın üzerinde duruşu da bir tuhaftı: Bir kez güçlkle iliklendiği anlaşılıyordu, sonra, arkada, tam bel

üzerinde eteği aşağı doğru yırılmıştı/buradan kocaman bir kumaş parçası sarkmış, sallanıyordu. Çıplak boynunda küçük bir eşarp vardı, ama bu da eğreti bağlanmıştı ve yandan sarkıyordu. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, kızın yürüyüşü de bir tuhaftı, güçlkle ayakta duruyor, sendeliyor, hatta iki tarafa yalpalayarak yürüyordu. Raskolnikov'un dikkati artık tümüyle kızın üzerine toplanmıştı. Tam sıranın yanına vardıklarında kıza yetişti. Ama kız kendini sıranın üzerine bırakıvermişti, bitkin bir halde basını sıranın arkasına atmış, gözlerini de yummuştu. Kıza dikkatle bakınca Raskolnikov onun körkütük sarhoş olduğunu anladı. Görünüşü son derece tuhaf ve çirkindi kızın. Raskolnikov bir an yanılıyor olabileceğini bile düşündü. Gençecik bir kızdı bu, ortalığı, hatta

belki

68

de onbeş yaşında ancak vardı. Küçücük yüzü beyaz ve sevimliydi. Ama alev alev yanan bu yüz, biraz şişkince duruyordu. Pek bir şeyin farkında değil gibiydi kız; bacak bacak üstüne atmıştı, ama bacaklarından birini biraz fazla kaldırmıştı. Bütün bunlardan, kızın, sokakta bulunduğu bilincinde olmadığı anlaşılıyordu.

Raskolnikov ne oturuyor, ne de gitmek istiyordu, şaşkın şaşkın, öylece kızın önünde dikiliyordu. Kimselerin pek gelip geçmediği bu bulvar, şu anda, bu öğle sıcağında tümden ıssız gibiydi. Yalnız onbeş adım kadar ötede, caddenin kenarında, her halinden kızın yanına gelmeyi çok istediği belli olan bir adam duruyordu. Besbelli kız yolda görmüş, buraya dek izlemişti. Ama işte

Raskolnikov engel olmuştu kendisine. Sezdirmemeye çalışarak, öfkeli öfkeli

Raskolnikov'u izliyor, bu serseri kılıklı, can sıkıcı delikanlıyı çekilip, sıranın kendisine gelmesini bekliyordu. Her şey apaçık anlaşıyordu. Otuz yaşlarında, tıknaz, kanlı canlı, pembe yüzlü, bıyıklı, çok sık giyinmiş bir adamdı bu. Raskolnikov çileden çıkmıştı; birden bu şişman züppeyi aşağılamak için önüne geçilmez bir istek duydu içinde. Bir an için kızın yanından ayrılıp, adama yaklaştı:

"Hey, sizi Svidrigaylov! Ne arıyorsunuz burada?.." diye bağırdı. Yumrukları sıkılmış, dudakları öfkeden köpürmeye başlamıştı.

Adam kaşlarını çattı, kibirli bir şaşkınlıkla ve sert sert: "Bu da ne demek oluyor?" dedi. "Buradan çekip gidin, demek ölüyor!.."

"Sen kim oluyorsun ki benimle böyle konuşabiliyorsun, serseri!.."

Adam bunları söylerken kırbacını bir iki kez salladı. Raskolnikov bu sıkı yapılı adamın kendisi gibi iki kişiyi rahatlıkla alte-debileceğine aldırmaksızın, yumruklarını sıkıp, üzerine atıldı. Ama tam bu sırada, biri onu arkasından kısıvrak yakaladı; bir polis aralarına girmişti.

"Tamam, beyler, böyle sokak ortasında dövüşmeyin!" dedi. Sonra Raskolnikov'un hırpani kılığını ayırmayıncaya, sert bir tavırla ona döndü: "Kimsiniz siz? Ne istiyorsunuz?"

69

Raskolnikov polisi dikkatle süzdü. Bıyıkları ve şakakları kırılmış, zeki bakışlı, yiğit bir asker yüzüyle karşılaştı.

"Benim de tam size ihtiyacım vardı" dedi polisin elinden tutup kızın bulunduğu yere doğru çekerek. "Adım Raskolnikov, eski üniversite öğrencisi..."

Sonra, yolun kenarında, olduğu yerde duran adama dönerek:

"Bunu siz de öğrenebilirsiniz" dedi. Yeniden polise, döndü: "Gelin memur bey, size bir şey göstereyim..."

Polisin elinden tutarak, kızın bulunduğu sıraya doğru sürükledi.

"Görüyor musunuz nasıl sarhoş! Az önce surdan geliyordu: kim bilir kim ama meslekten birine benzemiyor. Besbelli, aldatıp bir yere götürmüşler ve iyice içirmişler... İlk akla gelen bu. Anlıyor musunuz? Sonra da sokak ortasına bir akı vermişler... Bakın, elbisesi nasıl yırtılmış ve nasıl giydirilmiş? Besbelli kendi giymemiş elbisesini, ona giydirmişler. Üstelik de beceriksiz bir el, erkek eli... giydirmiş. Açıkça anlaşılıyor bu. Şimdi de şu adama, kendisiyle az önce dövüşmek üzere olduğum şu züppeye bakın. Onu ilk kez görüyorum, kendisini hiç tanımam. Sanırım o da yolda gördü kız, baktı ki sarhoş, kendinde değil, izlemeye başladı. Onun bu durumundan yararlanıp, ele geçirmek, bir yerlere götürmek istediği besbelli... Bunun böyle olduğundan eminim. İnanın bana, yanılmıyorum. Kızı nasıl gözlediğini, nasıl izlediğini kendi gözlerimle gördüm. Ama iste ben çıktım karşısına, engel oldum ona. Şimdi gitmemi bekliyor. Bakın şu anda biraz uzaklaştı, sözde sigara sarıyor... Hele bir düşünün bakalım, nasıl engel olabiliriz ona? Ve nasıl gönderebiliriz bu kız evine?"

Polis her şeyi apaçık anlamıştı. Şişman adamın kıza askıntı olduğu beselliydi. İyi ama kız ne yapacaklardı? Kızın üzerine eğilip daha dikkatlice baktı. Kıza içtenlikle acıdığı belli oluyordu. Başını sallayarak:

"Ah, yavrucak!" dedi. "Çocuk daha... Aldatmışlar... Hiç kuşku yok. Hey!.. Küçük hanım, nerede oturuyorsunuz?"

Tf\

70

Kız yorgun gözlerini açıp kendine soru soranlara hiçbir şey anlamazcasına baktı, sonra onları yanından uzaklaştırmak ister gibi ellerini salladı.

"Bakın", dedi Raskolnikov, ceplerini karıştırarak bulabildiği yirmi köpeği uzatırken, "bir araba çağırın ve kız adresine götürmesini söyleyin. Ama adresini nasıl öğreneceğiz..?"

Parayı alan polis yeniden kıza seslenmeye başladı:

"Küçük hanım, küçük hanım! Şimdi bir araba çağıracağım ve sizi kendim götüreceğim. Ama nerde oturduğunuzu bilmiyorum ki... Söyler misiniz, nerde oturuyorsunuz?"

Kız yeniden ellerini sallayarak:

"Defolun be!.." diye söylendi.

"Ah, ne kadar ayıp, ne kadar ayıp, küçük hanım!" Utanma, acıma, hoşnutsuzluk doluydu polisin sesi. Bir yandan da başını sallıyordu. Sonra Raskolnikov'a dönerek: "Al sana bir sorun!" dedi. Gözucuyla da delikanlıyı tepeden tırnağa süzüyordu. Besbelli o da tuhaf görünmüştü gözüne: hem paçavralar içindeydi, hem de çıkarıp yirmi köpek veriyordu!..

"İlk nerde gördünüz onu? Burdan epey uzakta mı..?"

"Söyledim ya size, burada, şu caddede, önümden, sallana sallana gidiyordu. Tam sıranın yanına gelince, yığılı kalakaldı."

"Aman yarabbi!.. Utanmazlık almış yürümüş dünyada meğerse!.. Şuncacık kız... Ama

nasıl da sarhoş! Besbelli şey yapmışlar onu... Baksanıza, entarisi nasıl yırtılmış! Çirkeflik aldı yürüdü..! Düşmüş iyi bir aile kızı belki de... Bugünlerde pek çoğaldı böyleleri. Görünüşüne bakarsan nazlı büyütülmüş bir kız, tam bir küçük hanım..."

Ve polis yeniden kızın üzerine eğildi. Belki onun da böyle "nazlı ve tam bir küçük hanım" izlenimi bırakan ve davranışlarında iyi terbiye almış olmanın ve çeşitli modaların izlerini taşıyan kızları, vardı...

Raskolnikov'sa, adamdan yana telaşlıydı:

"En önemlisi, su alçağı saf dışı bırakmak! Her an bir kötülük edebilir kıza! Niyetinin ne olduğunu apaçık ortada. Baksanıza buradan bir türlü ayrılmak bilmiyor!"

71

Raskolnikov bağıra bağıra konuşuyor ve eliyle doğrucu adamı gösteriyordu. Raskolnikov'un sözlerini duyan adam yemden kavga edecek gibi oldu, ama sonra vazgeçti. Raskolnikov'a aşağılayıcı bir bakış fırlatarak, on adım kadar ilerleyip yeniden durdu.

"O adamı halletmek kolay" dedi polis düşünceli düşünceli. "Ama bu, kendisini nereye götüreceğimizi söylemiyor ki... Yoksa..." Yeniden kızın üzerine eğildi.

"Küçük hanım, küçük hanım!..."

Kız birden gözlerini açtı, ne olup bittiğini anlıyormuş gibi dikkatle çevresine bakındı, sonra sıradan kalkıp geldiği yöne doğru yürümeye başladı. Yine elini genişçe sallayarak: "Tuh, utanmazlar!" diye söylendi. "Nasıl da asılıyorlar!..." Hızlı ama yine yalpalayarak yürüyordu. Şık giyimli adam da, gözlerini ondan ayırmaksızın yolun karşı tarafından onu izlemeye başladı.

Polis kesin bir tavırla:

"Hiç üzülmeyin, izin vermeyiz ona" dedi ve onların ardı sıra yürümeye başladı. Sonra içini çekerek ekledi. "Utanmazlık almış yürümüş meğerse..!"

Bu anda Raskolnikov'u birdenbire değiştiren bir şey oldu; sanki bir iğne batmış, ya da birşey ısırılmıştı delikanlıyı. "Hey, baksanıza!" diye bağırdı polisin arkasından. Polis dönüp baktı.

"Bırakın! Size ne? Bırakın gitsin! (Eliyle şık adamı gösterdi) Bırakın o da neşesini bulsun! Size ne ki karıştıyorsunuz?"

Polis hiçbir şey anlamamıştı, gözlerini ayırmış Raskolnikov'a bakıyordu. Raskolnikov ise gülmeye başlamıştı.

"Tövbe, tövbe!" diye söylenen polis elini salladı ve kızla şık adamın peşi sıra yürümeye devam etti. Raskolnikov'u bir kaçık ya da bundan da kötü bir şey sanmıştı besbelli.

"Yirmi köpeğimi de götürdü", diye söylendi Raskolnikov öfkeyle; orada bir başına kalmıştı. Ötekenden de alsın oldu olacak bir miktar para ve kızı da kendine teslim etsin; böylece iş burada biter hiç değilse... Ne demeye yardıma kalkıştım ki? Bana mı kalmış yardım etmek! Hem yardıma hakkım var mı? Varsın çığ

72

çığ yesinler birbirlerini, bana ne! Ve hangi cesaretle verdim yirmi köpeğimi? Benimmiş gibi bu para sanki?"

Böyle söylenmesine karşın yine de içinde bir ağırlık duydu. Boş kalan sraya oturdu. Kafası karmakarışık. Şu anda, değil bu konu, başka herhangi bir şey de düşünebilecek durumda değildi. Kendinden geçmek, her şeyi unutmak, sonra uyanıp yeni bir yaşama başlamak istiyordu.

Sırada kızın az önce oturmakta olduğu köşeye bakarak:

"Zavallı kız!" diye söylendi. kendine gelecek, ağlayacak, sonra annesi öğrenecek işi... Önce bir güzel dövecektir, sonra aşağılayacak, acımasızca kırbaçlayacak, belki de evden kovacaktır... Kovmasa bile, nasıl olsa onun kokusunu alacak Darya Frantsova'lar çıkacak ve kızcağızı bildikleri yola sokacaklardır... Sonra, çok geçmeden hastaneye (annelerinin yanında namuslu görünüp gizliden gizliye bu işi yapanlarda hep olduğu gibi), sonra... yine hastaneye, derken şarap... meyhane... ve yine riastane... İki üç yıla kalmadan da kötürüm olup çıkacak; onse-kiz, bilemedin ondokuz yaşında sönüp gidecek hayatı... Görmedim mi ben böylelerini? Gördüm. Nasıl düşmüşlerdi onlar bu duruma? Hep aynı şekilde... Tuh! Ama boş ver! Demek ki böyle olması gerekiyor... Demiyorlar mı zaten, her yıl belli bir yüzde harcanmıyorsa ki, geri kalanlara engel olunmasın, rahat edebilsinler... Yüzde , ha!.. Yüzde!.. Doğrusu, görkemli bir sözcük! Hem yatıştııcı, hem bilimsel! "Yüzde" deyiverdin miydi, akan sular durur; korkacak bir şey yok demektir artık... "Yüzde" yerine başka bir sözcük kullanılıyorsa, böylesine tedirginlikten uzak olunmazdı herhalde... İyi ama, ya Duneçka da, buna değilse bile, bir başka yüzdenin içine giriverirse?..

Raskolnikov birden durdu. "Hay Allah, ben nereye gidiyordum?" diye düşündü.

"Besbelli, bir şey için çıktım-ben dışarı... Evet/mektubu okur okumaz kendimi dışarı atmıştım... Vasilyev adasına gidecektim. Razumihin'e... Şimdi

anımsıyorum. İyi ama, neden? Razumihin'e gitme de nerde çıktı şimdi? Çok tuhaf doğ-, rusu!"

Kendine sasıyordu. Razumihin eski üniversite arkadaşlarından biriydi. Gerçekten şaşılacak şeydi. Raskolnikov'un üniver-

73

sitedeyken hemen hiç arkadaşı olmamıştı. Kimseyle görüşmez, herkesten uzak dururdu. Bu böyle olunca da kısa sürede herkes kendisinden yüz çevirmişti. Ne toplantılara, ne konuşmalara, ne eğlencelere katılırdı, hiçbir birliktelikte yer almazdı. Kendine acımaz, korkunç ders çalışırdı. Bu nedenle onu sayarlar, ama sevmezlerdi. Çok yoksuldu ve çok gururluydu. Hep içinde bir şeyler gizler gibiydi, kimseyle paylaşmazdı düşünce ve duygularını. Kimi arkadaşları onun, kendilerini hor gördüğünü düşünürlerdi; sanki çocuklarmış gibi hepsine yüksekte baktığını, bilgi, kavrayış, inanç yönünden hepsini geride bırakmışçasına, onları küçük gördüğünü, inançlarını, çıkarlarını horladığını düşünürlerdi.

Ama işte Razumihin'le dost olmuştu, daha doğrusu dostluk değil de, dostça bir ilişkiydi bu. Onunla açık konuşur, düşünce ve duygularını paylaşırdı. Zaten Razumihin'le başka tür bir ilişki kurulamazdı. Son derece neşeli, herkesle kolayca kaynaşan, saf denecek denli temiz bir delikanlıydı. Ama bu saflığın altında bir derinlik, bir erdemlilik gizliydi. Yakın arkadaşları da bunu bilirler, onu özellikle bu nedenle severlerdi. Gerçekten de kimile-yin aptal denilecek denli saf görünmesine karşın, hiç de aptal değildi. Dış görünüşü de dikkat çekiciydi: uzun boylu, zayıf, kapkara saçlı, kötü traşlıydı. Arada bir kavga gürültü çıkarır, böyle durumlarda pehlivan olur çıkardı. Bir gece arkadaşlarıyla dolaşırken çam yarması bir polisi bir yumrukta yere oturtmuştu. Sonsuz derecede içki içebilir, ama hiç içmeden de durabilirdi; bazen aşırı denilebilecek yaramazlıklar yapar, ama son derece uslu da olabilirdi. Razumihin'in olağanüstü bir yanı da başarısızlıklar karşısında öfkeye kapılmaması, en güç koşullar altında bile yulup gerilememesiydi. Bir dam üzerini ev olarak kullanıp burada yatıp kalkabilirdi; açlığını, soğğun en dayanılmazına katlanabilirdi. Çok yoksuldu, kimseden yardım görmez, bulduğu birtakım işlerde çalışıp kazandığı parayla geçinirdi. Bir yıl bütün kışı odasını ısıtmadan geçirmiş ve bunun hiç de fena bir şey olmadığını, soğukta daha iyi uyduğunu ileri sürmüştü. Şu sıralarda da parasızdı ve kısa bir süre için üniversiteden ayrılıp, öğrenimini sürdürebilmesini sağlayacak parayı kazanmanın

74

peşine düşmüştü. Raskolnikov dört aydır uğramıyordu ona, Ra-zurmhin ise onun evini bilmiyordu. İki ay kadar önce bir gün yolda karşılaşmışlar, ama Raskolnikov başını çevirmiş, dahası görünmemek için yolun karşı yanına geçmişti. Razumihin'se onu görmüş, ama dostunu rahatsız etmemek için görmezden gelmişti. Uzun uzun düşünen Raskolnikov sonunda anımsamıştı: "Gerçekten de geçenlerde Razumihin'den ders vereceğim bir öğrenci ya da başkaca herhangi bir iş bulmasını istemeyi düşünmüştüm... Ama nasıl yardım edecek ki bana? Diyelim ders buldu, diyelim, eğer varsa, elindeki parayı son köpeğine dek benimle paylaştı ve ben derslere gidebilecek bir kılık uydurdum bu parayla, çizme falan satın aldım, peki ama ya sonra? Üç beş köpekle ne yapabilir insan? Bu mu şimdi bana gerekli olan? Ra-zumihin'e gitmeye kalkışmam gülünç bir şey..."

Şu anda Razumihin'e gitmekte olması sorunu, birdenbire bu sorunun boyutlarını aşmış ve onu çok korkutmaya başlamıştı. Son derece doğal görülebilecek bu davranışında Raskolnikov, büyük bir tedirginlikle, kendisi için uğursuz birtakım anlamlar bulmaya çalışıyordu.

Şaşkınlık içinde, "Ne yani," diye soruyordu kendi kendine, "içinde bulunduğum çıkmazdan Razumihin'e gitmekle mi kurtulacağım? Razumihin mi kurtaracak beni?" Düşünüyor, alnını buruşturuyordu, ama işte uzun düşüncelerden sonra birdenbire, sanki kendiliğinden, çok tuhaf bir düşünce geldi aklına:

"Hımm... Razumihin'e... -sanki kafasındaki kargaşa son bulmuştu, öyle sakindi.- Evet. Razumihin'e gideceğim, buna hiç kuşku yok... Ama şimdi değil... Razumihin'e, o iş bittikten sonra gideceğim, hemen ertesi günü... O iş bitip de her şeyin yepyeni bir yola girmesinden sonra..."

Birden ayıldı.

75

"O iş mi?" diye haykırdı oturduğu sıradan hoşlanarak. "Olacak mı o iş? Olabilir mi?"

Sıradan fırlayıp kalktı ve koşarcasına yürümeye başladı. Niyeti geri dönüp eve gitmekti, ama eve dönmeyi birden çok iğrenç buldu: ev... orada, o korkunç dolapta olgunlaşmamış mıydı bu düşünce kafasında? Bir aydır..? Rastgele yürümeye başladı.

Sınırlı titreyişi yerini sıtma titreyişine bıraktı, dahası, bütün vücudu titremeye başladı, bu sıcakta üşüdüğünü duydu.

Bir iç zorlamayla, ama bilinçsizce, rastladığı her şeyi incelemeye başladı, böylece kendini oyalamak istiyor gibiydi. Ama başaramıyordu, oyalanması bir an sürüyor, yine eski düşüncelerine gömülüyordu. Titreyerek başını kaldırıp çevresine bakrın-dığında, ne o anda ne düşünmekte olduğunu, ne de o sırada nereden geçmekte olduğunu ayırımsayabiliyordu. Bütün Vasilyev Adasını, Küçük Neva'yı, köprüyü böyle geçti. Ada yoluna saptı. Şehrin tozuna toprağına, birbirine girmiş, sıkışık, kocaman evlerine alışmış yorgun gözlerine, şu an içine girdiği yeşillik ve serinlik önce hoş göründü. Burada ne boğucu hava, ne pis kokular, ne de meyhaneler vardı. Ama bu yeni ve hoş duygular çok kısa sürdü, bir anda yemden sinirli, tedirgin buldu kendini. Arada bir yeşillikler içine gömülmüş bir daçanın önünde duruyor, çitler arasından uzakta, balkonlarda, teraslarda güzel giyimli kadınlarla, bahçede koşuşan çocukları seyrediyordu. Çiçekler özellikle ilgisini çekiordu, her şeyden çok çiçeklere bakıyordu. Lüks arabalara, ata binmiş kadınlara, erkeklere rastlıyordu, bunları meraklı gözlerle izliyor, ama daha gözden yitmeden hepsini unutuveriyordu. Bir ara durdu ve paralarını saydı, otuz köpeğe yakın parası vardı. "Yirmi polise, üç de mektup için Nastasya'ya, demek ki dün Marmeladov için kırk yedi, ya da elli köpek harcamışım. Paralarını saymasının herhalde bir nedeni vardı, ama o, paralarını cebinden niçin çıkardığını da, niçin saydığını da çabucak unutmuştu. Bir aşçı dükkânının önünden geçerken anımsadı paralarını niçin saydığını, acıkmıştı. İçeri girdi, bir kadeh votka içti, bir börek yedi. Böreğini dışarda bitirdi. Epeydir votka içmemiş olduğu için, içtiği bir küçük kadeh çabucak etkilemişti onu. Ayaklan ağırlaştı, güçlü bir uyku isteği

76

duydu. Dönüp evine doğru yürümeye başladı, Petrovskiy Ada-sı'na vardığında iyice bitkinleştğini duydu, yoldan sapıp çalılar arasına daldı, çimenler üzerine uzandı ve derin bir uykuya daldı.

Hastalıklı durumlarda görülen düşlerin, belirginlik, açıklık, canlılık ve gerçeğe çok uygun oluş gibi özellikleri vardır. Bazan son derece korkunçtur tablo, ama ortam ve tüm düşünce tasarımı süreci öylesine gerçeğe uygun, sanat yönünden tüm tablo ile uyuşan öylesine ince ve beklenmedik ayrıntılarla doludur ki, düşü gören kişinin, Puskin, Turgenyev gibi bir sanatçı bile olsa, uyanırken böylesine bir tabloyu uydurabilmesi olanaksızdır. Hastalıklı düşlerdir böylesi düşler, uzun süre unutulmazlar ve düş sahibinin zaten hastalıklı olan yapısı üzerinde derin izler bırakırlar. Raskolnikov korkunç bir düş gördü. Çocukluğuydu düşünde gördüğü. Raskolnikov yedi yaşında... Bir bayram günü, akşama doğru babasıyla birlikte kent dışında dolaşmaya çıkıyor. Hava kapalı, boğucu bir sıcak var. Görünüm, tam belleğinde kalan görünümdür, hatta şu anda düşünde gördüğü, belleğindeki-den daha canlı. Kasaba, ötede çırılçıplak görünüyor, çevrede tek bir ağaç bile yok; çok uzaklarda, yerle göğün birleştiği çizginin oralarda küçük bir orman karartısı görülüyor. Kasabanın son evinden birkaç adım ötede bir meyhane var, büyük bir meyhane, babasıyla yürüyüşe çıktıklarında önünden her geçişinde üzerinde tatsız duygular uyandıran, dahası onu korkutan bir meyhane bu. Her zaman kalabalık, her zaman bağırır çağıran, kahkahalarla gülen, söven, kısıksesle açık saçık şarkılar söyleyen, sık sık dövüşen insanlarla dolu, korkunç suratlı sarhoş birtakım insanlar dolaşır çevresinde... Dolaşırken bunlara rastladılar mı, Raskolnikov babasına sımsıkı sarılır, bütün vücudu titrer. Meyhanenin önünden geçen uyduruk yol hep tozludur ve nedense siyahça bir tozdu bu- Yol, kıvrılarak uzanır ve üç yüz adım kadar ilerde, sağa, kasabanın mezarlığına döner. Mezarlığın ortasında, yeşil kubbeli, tastan bir kilise vardır. Raskolnikov anne ve babasıyla birlikte yılda birkaç kez buraya gelir ve yüzünü bile görmediği büyük annesi için yapılan ayine katılırdı.

77

Kiliseye gelişlerinde beyaz bir peçeteye sarılı bir tabak içinde bir de kek getirirlerdi. Pirinç ve şekerden yapılan bu kekin üzerinde kuru üzümlerden yapılmış bir haç olurdu. Raskolnikov bu kiliseyi, buradaki eski, kutsal resimleri ve titrek başlı yaşlı papazı severdi. Üzerine bir taş dikili olan büyük annenin mezarı yanında bir de küçük mezar vardı. Raskolnikov'un daha altı aylıkken ölen küçük kardeşinin mezarıydı bu. Anımsamıyordu Raskolnikov kardeşini. Ama ona küçük bir kardeşi olduğunu söylediklerinden beri, mezarlığı her ziyaretlerinde, kardeşinin mezarı basında eğilir, yattığı yeri öper ve saygıyla haç çıkarırdı. Gördüğü düş suydu: babasıyla mezarlık yolunda yürüyorlar. Meyhanenin önünden geçerken korkuyla babasının elinden tutuyor ve meyhaneden yana bakıyor. Bir tuhaflık çekiordu dikkatini: bu kez içerde sanki büyük bir eğlenti var. Cıvıli bicili giyinmiş tüccar karıları, köylü karıları, bunların kocaları ve aşağı tabakadan daha bir sürü insan doldurmuş meyhaneyi. Hepsi sarhoş, hepsi şarkı söylüyor. Meyhanenin kapısı önünde bir de araba var.

Ama tuhaf bir araba bu. İri kadanaların kosulduğu, ağır yük ve şarap fıçıları taşımaya yarayan arabalardan. Raskolnikov bu • uzun yeleli, kalın bacaklı, güçlü atları seyretmeye bayılırdı: ölçülü adımlarla sakın sakın yürürler ve yüklüyken, yüksüz olduklarından daha rahatlanmış gibi arabaya yığılmış olan dağ gibi yükü hiç zorlanmadan çekerlerdi. Ama şimdi tuhaf şey, bu koca arabaya çelimsiz, açması bir köylü beygiri koşulmuştu; de-mirkırı bir lagar. Büyücek bir odun ya da saman yükü altında , güçsüz güçsüz ilerlemeye çalıştıklarını çok görmüştü Raskolnikov bu atların. Hele araba çamura ya da araba tekerlerinin de-rinleştirdikleri izlere düştüğü zaman iyice güçten düşerler, bu nedenle de mujiklerin acımasız kamçıları şaklardı üzerlerinde. Bazan iyiden acımasız olurdu mujikler, kamçıyı hayvanın yüzüne, hatta gözlerine vururlardı. Çok sevdiği, çok acıdığı hayvanların bu durumu Raskolnikov'u öylesine üzerdi ki, ağlayacak gibi olur, annesi de onu hemen pencereden uzaklaştırırdı. Birden meyhanede bir gürültü koptu; kırımızı mavili gömlekler giymiş, ceketleri omuzlarında, iri yarı birtakım mujikler, iyice sarhoş, naralar atarak, şarkılar söyleyerek balalayka çalarak meyhane-

78

den dışarı fırladılar. Havuç gibi kırmızı suratlı kalın enseli, gençten bir mujik:

"Hadi herkes binsin!" diye bağırdı. "Herkes binsin, hepinizi götüreceğim!"

Bir anda herkes gülmeye, bağırışmaya başladı:

"Bu lagar mı çekecek bizi?"

"Mikolka, aklını mı kaçırdın aslanım sen? Bu dangalak kısrak bu arabaya koşulur mu hiç?"

"Kardeşler, bu demirkın hiç yoksa bir yirmi yaşında var!"

Herkesten önce arabasına atlayan Mikolka:

"Binin!" diye bağırdı. "Hepinizi götüreceğim!"

Dizginleri eline almış, olanca heybeliyle öne dikilmişti.

"Doruyu Matvey aldı. Bu namussuza gelince, canıma tak ettirdi artık! Boşuna arpa tüketip duruyor, gebertmek en iyisi. Binin diyorum size! Dörtnala koşturacağım! Koşacak, hem öyle bir koşacak ki!"

Kısrağı hevesle dövmek için kamçısını kaldırdı. Kalabalıktan yine kahkahalar yükseldi.

"Binin millet, ne duruyorsunuz! Baksanıza dörtnala koşturacağım diyor!"

"Ne dörtnalası yahu? Bu hayvanın en aşağı on yıldır tırısı bile kalktığı yoktur!" "Koşacakmış ya!"

"Acımayın kardeşler, herkes eline bir kamçı alıp hazırlansın!"

"Vurun anasını satayım!"

Güle şakalaşa arabaya doluştular. Altı kişi binmişti, ama arabada daha yer vardı. Aralarına şişman, al yanaklı, sırtında koyu bir sarafan, başında kenarı işlemeli bir başlık, ayaklarında da kaba kunduralar bulunan bir de kadın almışlardı. Kadın ağzında fındık çiotlatıyor, arasına da gülüyordu. Aslında herkes gülüyordu. Doğrusu, gülünmeyecek gibi de değildi durum: derisi kemiğine geçmiş su acınası beygiri, arabayı dolduran bunca insanı dörtnala götürecekti! İki delikanlı da Mikolka'ya yardım etmek için ellerine birer kırbaç almışlardı. Derken, "Deh!" diye bir ses duyuldu. Lâğarcık bütün gücüyle asıldı, ama dörtnal şurada

79

dursun, adı yürüyüşe bile kalkamadı. Ayak değiştirir gibi küçük, : kısa adımlarla olduğu yerde sayıyor, sırtında ardı ardına saklayan kırbaçlar altında inliyor, bacakları bükülüyordu. Arabada-kilerin de, dışardan durumu seyredenlerin de gülüşleri bir kat daha artmıştı. Mikolka iyice kızmıştı, kısrağının dörtnala koşa- cağına gerçekten de inamyormuş gibi büyük bir öfkeyle ardarda indiriyordu kamçısını.

Kalabalık arasından bir delikanlı da arabadakilere imrenmiş-' ti:

"Bırakın, ben de bineyim kardeşler!" diye bağıriyordu.

Atını habire kamçılıyan ve artık neyle döveceğini bilemeyecek hale gelen Mikolka da bağıriyordu:

"Binin! Herkes binsin! Hepinizi çekecek! Geberteceğim onu!"

."Babacığım, babacığım, ne yapıyor bunlar!" diye bağırdı Ras-kolnikov: "Nasıl da dövüyorlar zavallı atı!.."

"Gidelim, hadi gidelim buradan dedi babası. Sarhoş bunlar. Eğleniyorlar akıllarınca. Bakma o yana. Gidelim buradan!"

Ve uzaklaştırmak istedi Raskolnikov'u oradan. Ama o babasının elinden kurtulduğu gibi, kendinden geçmişine ata doğru koşmaya başladı. Zavallı beygircik perişan durumdaydı. Soluğunu tutup bir an duraklıyor, sonra yine asılıyordu arabaya. Ama her seferinde yere kapaklanacak gibi oluyordu.

"Gebertin!" diye bağıyordu Mikolka. "Artık yeter! Geberteceğim!" kalabalık arasından yaşlı bir adam da Mikolka'ya bağırdı.

"Sen Hıristiyan değil misin, mendebur!"

"Böyle bir atcağızın, böyle bir yükü çektiği nerde görülmüş?" diye ekledi bir başkası.

Bir üçüncüsü.

"Öldüreceklerin ulan!" diye bağırdı.

"Sana ne! Mal benim!.. Ne istersem yaparım. Daha binin, herkes binsin! Ne pahasına olursa olsun dörtnala kalkmasını istiyorum!.."

Birden müthiş bir kahkaha tufanı koptu ve bütün gürültüleri bastırdı. Üzerinde ardarda saklayan kırbaçlara dayanamayan zavallı kısrak, o perişan haliyle çifte atmaya başlamıştı. Mikol-

80

ka'ya bağıran yaşlı adam bile kendini tutamayıp güldü. Nasıl gülmezsün: ayakta zor duran bir beygir sağa sola çifte atıyor!

Derken kalabalık arasından iki genç koptu ve ellerinde birer kırbaç her biri atın bir yanına geçip böğürlerine vurmaya başladılar.

Mikolka bağıyordu:

"Suratına vurun! Gözlerine gözlerine şöyle!.."

"Haydi bir şarkı söyleyelim kardeşler!" dedi arabadakilerden biri ve hep birlikte aşağılık bir şarkı tutturdular. Kimi ıslıkla eşlik ediyordu şarkıya. Bu arada bir de tef sesi duyulmaya başlamıştı. Köylü karı habire fındık kırıyor, gülüyordu.

Raskolniköv atın yanına koştu, öne geçti. Hayvanın gözüne nasıl vurduklarını gördü. Ağlamaya başladı. Yüreği kabarıyor, gözlerinden yaşlar bosanıyordu. Bu arada kamçılardan biri yüzüne çarptı; ama o hiçbir şey duymamıştı, ellerini uğuşturuyor, bağıyordu. Başını sallayıp bütün bunları kınayan aksaçlı, ak-sakallı yaşlı adama doğru koştu. Kalabalıktan bir köylü kadın elinden tutup onu uzaklaştırmak istedi, ama o, kadının elinden kurtulup yeniden atın yanına koştu. Hayvan son gücünü harcamaktaydı artık, ama birden yeniden çifte atmaya başladı.

Öfkeden çalgına dönen Mikolka:

"Geberteceğim seni mendebur hayvan!" diye bağırdı. Kamçısını atıp eğildi ve arabanın dibine uzatılmış olan ağır, uzun yedek araba okuna sarıldı; iki eliyle tuttuğu oku güçlkle demirkırı kısrağın başı üzerinde kaldırdı.

Çevreden bağışıyorlardı:

"Boynunu kıracak!"

"Öldürecek!"

Mikolka da bağıyordu:

"Mal benim değil mi? İster öldürürüm, ister!.."

Ve oku olanca gücüyle hayvanın üzerine indirdi. Boğuk bir ses duyuldu.

Kalabalık arasından sesler yükseliyordu.

"Ne duruyorsunuz millet! Kamçılasmaz!"

Mikolka ise koca araba okunu zavallı lagarın üzerinde yemden kaldırmış ve yeniden olanca gücüyle indirmişti. Bu vuruşla

81

hayvan olduğu gibi art ayakları üzerine çöküverdi. Ama birden doğruldu ve gösterebileceği son çabayla sağa sola saldırmaya başladı. Ama dört yanındaki tam altı kırbaç göz açtırmadı hayvana. Öte yandan Mikolka da araba okunu yeniden havaya kaldırmıştı, üçüncü, derken dördüncü kez olanca ağırlığıyla indi ok beygirin sırtına. Mikolka bu işi bir vuruşta bitiremediği için kudurmuş gibiydi.

"Amma çıkmaz canı varmış ha!.." diye bağışıyorlardı çevreden.

Meraklıların biri de:

"Öyle ama, bu kez yüzde yüz yıkılacak dedi." Sonu geldi artık, kardeşler! Bir başka meraklı:

"Baltayla bir vuruşta bitirilir bunun isi!" dedi.

Mikolka öfkeyle:

"Şimdi hapyı yuttun iste! Açılın hele!" diye bağırdı, sonra araba okunu elinden fırlatıp yeniden arabanın içine eğildi ve bu kez bir demir küskü çıkardı.

"Değmesin millet" diye bağırıp kuşku var gücüyle hayvanın sırtına indirdi.

Boğuk bir çatırtı çıktı. Zavallı lagar şöyle bir sallandı, sonra arka ayaklan üstüne yığıldı. Arabayı çekmek için son bir çaba göstermek istediği sırada demir küskü yemden, olanca şiddetiyle sırtına indi. Zavallı beygir, dört ayağını birden kesmişler gibi olduğu yere yığılıverdi.

"İyice bitirelim şunun işini!" diye bağıran Mikolka kendinden geçmişçesine arabadan atladı.

İçkiden suratları kıpkırmızı birkaç sarhoş delikanlı daha ellerine geçen kamçı, sopa, araba oku gibi şeylerle can çekişmekte olan beygire vurmaya başladılar.

Mikolka yanda duruyor ve elindeki demir kuşkuğu boş yere hayvanın sırtına indiriyordu. Lagar başını uzatmış, güçlkle soluyordu, az sonra da son nefesini verdi.

Kalabalık arasından sesler duyuluyordu:

"Öldürdü işte!"

"Hani dörtnala koşacaktı?"

82

Mikolka ise, elinde küskü, gözleri kan çanağına dönmüş, öylece duruyor ve: "Malbenimdi!" diye söyleniyordu.

Çevresinde öldürebileceği başka bir şey kalmamış olmasına üzüyor gibiydi.

Kalabalıktan sesler:

"Sen gerçekten de Hıristiyan değirmişsin!" diye bağırdılar Mikolka'ya. Bu kez bağıranlar daha çoktu.

Bu arada zavallı çocuk kendini yitirmiş gibiydi. Bir çığlık atıp, kalabalığı yararak bey gire doğru koştu, onun kan içindeki başına sarı, gözlerinden, dudaklarından... öpmeye başladı. Sonra birden öfkeyle yerinden fırladı, küçücük yumrukları sıkı, Mi-kolka'nın üzerine atıldı. Epeydir oğlunun ardından koşup duran babası onu tam bu sırada yakaladı ve çekip kalabalıktan çıkardı.

"Gidelim artık oğlum, evimize gidelim!"

"Babacığım! Zavallı... Hayvanı... niçin... öldürdüler?"

soluğu tutuluyor, göğsü daralıyor, sözcükler daralmış göğsünden hıçkırık olarak çıkıyordu.

"Sarhoş bunlar oğlum" dedi babası. "Eğleniyorlar işte... Bizi ilgilendirmez. Gidelim hadi!"

Küçücük kollarıyla babasını kucakladı, ama birden göğsü sıkıştı, soluk almak, bağırarak istedi ve uyandı.

Raskolnikov terden sırsıklam uyandı. Soluk soluğaydı. Yattığı yerden korkuyla doğruldu. Bir ağacın altına oturup derin derin soluyarak:

"Tanrıya şükür, yalnızca bir düşmüş! diye söylendi. İyi ama anlamı ne bunun?

Sakın bir nöbet başlangıcı olmasın? Tanrım, ne korkunç bir düştü!.."

Dövülmüş gibi ezik, yorgun duyumsuyordu kendini. Kafası karmakarışıktı, bir karamsarlık çökmüştü içine. Dirseklerini dizlerine dayayıp başını ellerinin arasına aldı.

"Olacak şey mi bu? diye söyleniyordu bir yandan da. Tanrım! Yapabilir miyim ben böyle bir şeyi? Baltayla kadının kafasını parçalamak, ılık, yapışkan kanlar içinde yüzerek, kilitler kırmak, hırsızlık etmek, tirtir titremek, elimde balta, kanlara bulanmış

83

olarak gizlenmek... Tanrım! Yapabilir miyim hiç ben böyle bir şeyi?"

Bunları söylerken tirtir titriyordu. Sonra doğruldu. Şaşkınlık içindeydi.

"Neler söylüyorum ben! Bütün bunlara katlanamayacağımı! zaten bilmiyor muydum?

Ne diye üzüp duruyorum böyle kendimi? Daha dün, deneme için gittiğimde kesinlikle anlamamış mıydım dayanamayacağımı? Öyleyse su anda ne oluyor bana? Ne

diye kuşkulandım bugüne değin kendimden? Daha dün merdivenlerden inerken, bunun

son derece aşağılık, iğrenç, alçakça, alçakça... bir şey olduğunu söylemiyor

muydum? Düşüncesi bile tiksindirmiyor muydu, dehşete düşürmüyor muydu beni?..

Hayır, yapamam, dayanamam böyle bir şeye! Şu bir aydır yaptığım bütün hesaplar

en küçük ayrıntısına dek doğru olsa bile, hiçbir şeyi unutmamış bile olsam,

hayır... yapamam. Tanrım! Yapamam diyorum ama, neden hâlâ kararsızım? Yapamam,

dayanamam diyorum ama neden hâlâ..."

Ayağa kalktı, nasıl olup da burada bulunduğuna şaşmış gibi çevresine bakındı ve "T..." köprüsüne doğru yürümeye başladı. Yüzü kireç gibi olmuştu, gözleri

yanıyordu, her yeri sızlıyordu. Ama yine de daha rahat solumaya başlamıştı. Uzun

süredir altında ezildiği korkunç bir yükten kurtulmuş gibiydi, içinde bir

hafiflik, bir rahatlama duydu. "Tanrım!" diye yalvardı. "Sen bana yolunu

göster! Ben o lanet olasıca hayalden vazgeçiyorum!"

Köprüyü geçerken sessiz, dingin Neva'yi, güneşin kızıl ışıklar içinde batmasını

seyretti. Bitkindi, ama yorgunluk duymuyordu. Yüreği bir aydır içinde ezildiği

bir bukağıdan kurtulmuştu sanki. Özgürlük! Özgürlük!.. Artık büyülerden,

büyücülerden, cinlerden, zebanilerden kurtulmuştu!

Sonraları Raskolnikov bu günleri, bu günlerde basma gelenleri dakikası

dakikasına, noktası noktasına anımsadığı zaman, son derece sıradan bir olayı

neredeyse bir körinanc şeklinde, alını yazısını belirleyen şey olarak

nitelendirmişti. Bu olay suydu: Böylesine yorgun, bitkin olduğu halde, evine en

kestirme yoldan değil de, Samanpazarı'ndan dolaşarak gitmişti. Niçin bu yolu

seçtiğini bir türlü anlayamıyor, açıklayamıyordu. Gerçi iki yol

84

arasında öyle fazlaca bir fark yoktu, ama yine de gerekmediği halde, şurada

kestirme yol dururken kendisi uzun olan yolu seçmişti. Aslında evine dönerken geçtiği yolları çoğu kez anımsamazdı. Ama şimdi soruyordu: Geçmesi için hiçbir gerekliliğin, hiçbir zorunluluğun bulunmadığı Sarnanpazarı'ndaki bu tümüyle rastlantısal karşılaşma, neden bir başka zaman değil de şimdi, yaşamının böyle bir anında, alını yazısı üzerinde en güçlü, en belirleyici etkinin ancak böylece oluşabileceği bir ruhsal durumdayken gerçekleşmişti? Sanki bile bileydi her şey! Samanpazarı'ndan geçtiğinde saat dokuza geliyordu. j Dükkanlardaki, barakalardaki, kayıklardaki satıcılar, ayaküstü tezgâh kurmuş olanlar, hepsi, tıpkı müşterileri gibi evlerine gitmeye hazırlanıyorlar, mallarını toparlayıp, dükkanlarını kapatıyorlardı. Bodrum katlarındaki aşçı dükkanları çevresinde, Sa-mapazarı'nın o pislik içindeki dayanılmaz kokulu avluları dolaylarında, en çok da meyhanelerin çevresinde her türden esnaf, . sanatkâr, tüccar, serseri dolaşıyordu. Raskoïnikov sokağa çıkıp amaçsız dolaştığı günlerde, buralardaki ara sokakları çok severdi. Buralarda hiç kimse onun o dökülen kılığına küçümseyerek [bakmazdı, kimsenin dikkatini çekmeden, kimsenin ayıplamasından korkmadan dilediğin gibi dolaşabilirdin buralarda. Alanı tam "K..." sokağına bağlayan yerde, köşede, bir karı-koca iki ayrı tezgâh üzerinde iplik, kurdela, mendil, basma gibi şeyler satarlardı. Onlar da evlerine gitmek üzereydiler, ama o sırada yanlarına gelen tanış bir kadınla konuşmaya dalmışlardı. Bu kadın Lizaveta İvanovna idi, ya da herkesin kısaca çağırdığı gibi, Lizaveta: Raskoïnikov'un saatini rehine koymak ve deneme yapmak için dün ziyaretine gittiği çok küçük dereceden bir memurun dul karısı tefeci Alyona İvanovna'nın kızkardeşi Lizaveta İvanovna... Raskoïnikov ne zamandır Lizaveta hakkında hemen her şeyi biliyordu. Hatta kadın da onu az çok tanırdı. Uzun boylu, hantal, ürkek, uysal, biraz aptal, otuz beş yaşlarında geçkince bir kızdı. Ablasının kölesi gibiydi; gece gündüz onun için çalışır, ondan çok korkar, hatta arada bir dayak atmasına bile boyun eğdi. Elinde bir bohça, karı-koca satıcının önünde duruyor ve sessizce onları dinliyordu. Ateşli ateşli bir şeyler arıla-

85

tıyordu karı-koca kendisine. Bu karşılaşmada şaşılacak bir yan olmamasına rağmen, Raskoïnikov kadını görünce, aşırı şaşkınlığa benzer bir duyguya kapıldı. "Lizaveta İvanovna" diyordu satıcı adam başıra başıra, "kendiniz karar verin bu işe siz!.. Yarın yedi gibi gelin. Onlar da bizde olurlar..."

Liza kararsız, düşünceli:

"Yarın mı?" dedi uzata uzata.

Satıcının karısı yaman bir kadındı. Bir çırpıda:

"Alyona İvanovna da sizi iyi korkutmuş hani!" dedi. "Bakıyorum, çocuk gibisiniz. Üstelik öz ablanız bile değil kendisi. Ama sizi dilediğince yönetiyor."

"Bu kez Alyona İvanovna'ya hiçbir şey söylemeyin" diye satıcı kadının kocası söze girdi. "Benim size vereceğim öğüt bu. Ona haber vermeden, ondan izin istemeden gelin bize. Sizin çıkarınıza olacak bir iş bu. Daha sonra ablanız da bunun böyle olduğunu anlayacak." "Gelsem mi acaba?"

"Yarın... Saat yedi gibi... Onlar da bizde olacaklar. Kendiniz karar verin artık bu işe!"

"Semaveri de yaktık mıydı..." diye ekledi satıcının karısı. "Olur, gelirim" dedi Lizaveta. Hâlâ düşünceli, kararsızdı. Sonra yürümeye başladı.

Raskoïnikov bu sırada yanlarından geçmiş bulunuyordu ve konuşmanın gerisini duyamamıştı. Konuşmalarının bir kelimesini bile kaçırmamaya çaba göstererek, belli etmeden, ağır ağır geçmişti önlerinden. İlk şaşkınlığı yerini korkuya bırakmıştı. Hiç beklemediği bir anda, birdenbire ve tümüyle rastlantısal olarak, yarın akşam saat tam yedide, kocakarının kızkardeşi, biricik can yoldaşı Lizavefa'nın evde olmayacağını, böylece de kocakarının büyük olasılıkla evde tek başına olacağını öğrenmiş oldu.

Bulunduğu yerden evine birkaç adımlık bir yol kalmıştı. Ölümüne yargı giymiş biri gibi girdi odasına. Hiçbir şey düşünmüyordu, düşünecek durumda da değildi. Ama artık ne yargılama, ne irade özgürlüğüne sahip olduğunu, her şeye bütünüyle

86

karar verilmiş bulunduğunu birdenbire ve bütün varlığıyla duydu.

Hiç kuşku yok ki, tasarısını uygulamak için yıllarca elverişli bir fırsat kollamış olsaydı bile, aklından geçenleri başarıyla so-. nuclandırmak bakımından, şu anda birdenbire karşısına çıkandan daha güvenilir bir fırsat çıkması olanaksızdı. Öldürülmesi tasarlanan falanca kişinin, yarın filan saatte evinde yalnız olacağını, kuşku uyandırabilecek herhangi bir soruşturmayı gerektirmeden, büyük bir kesinlikle ve doğru olarak öğrenebilmek, doğrusu az şey değildi.

VI

Birkaç gün sonra satıcıyla karısının Lizaveta'yı evlerine neden çağırdıklarını

da öğrendi. Hiçbir olağanüstü yanı bulunmayan, son derece sıradan bir durum vardı ortada. Dışardan gelme, yoksul düşmüş bir aile, bazı kadın eşyalarını satıyordu. Pazarda satmak hesaplı olmadığı için, bunları satabilecek bir kadın arıyorlardı. Lizaveta da bu işlerle uğraşıyordu: sattıklarından komisyon alırdı. Oldukça deneyimliydi bu alanda. Çok dürüsttü, her zaman son fiyatı söyler ve mal onun söylediği fiyattan satılırdı. Demin de dediğimiz gibi az konuşurdu, sessiz, ürkek bir kadındı...

Ama Raskolnikov son zamanlarda körinançlı biri olup çıkmıştı. Bunun izleri sonraları da silinmeden öylece kaldı kendisinde. Bütün bu olup bitenlerde hep gizemli birtakım etkiler, şaşılacak rastlantılar görmeye eğinik oldu. Daha kışın, Pokoryev adında, tanıdığı bir öğrenci, Harkov'a giderken, söz arasında, eğer rehine bir şeyler bırakmak isterse, Alyona İvanovna adında bir rehinci kocakarı olduğunu söyleyerek, adresine vermişti. Raskolnikov derslerden aldığı parayla iyi kötü idare edip gittiği için uzun süre kadına başvurmak gereğini duymamıştı. Bir buçuk ay kadar önce Pokoryev'in verdiği adres .aklına geldi; rehine bırakılabilecek bir iki şey vardı elinde: bunlar, babasından kalma gümüş bir saatle, evden ayrılırken kızkardesinin anı olarak kendisine armağan ettiği, üzerinde üç küçük kırmızı tas bulunan

87

altın bir yüzüktü. Önce yüzüğü götürmeye karar verdi ve verilen adrese gidip kocakarıyı buldu. Rehinci kadın üzerine doğru dürüst hiçbir ilgisi olmamasına karşın, daha ilk görüşünde kadına karşı önlenemez bir tiksindi duydu içinde. Yüze karşılık kadından "iki kağıt" almış, dönerken berbat bir meyhaneye uğramıştı. Bir çay söyleyip oturmuş ve düşünmeye dalmıştı. Tıpkı bir civcivin yumurtadan baş uzatması gibi, onu fazlasıyla meşgul eden bir düşünce belirlemeye başlamıştı kafasında.

Hemen yanbaşındaki bir başka masada hiç tanımadığı, sonradan da anımsayacağı bir öğrenci ile genç bir subay oturuyordu. Birlikte bilardo oynamışlar, şimdi de çay içiyorlardı. Ras-kolnikov birden öğrencinin tefeci Alyona İvanovna'dan sözettiğini ve subaya kadının adresini verdiğini duydu. Bu kadarı bile Raskolnikov'a şaşılacak bir şey gibi göründü: kendisi şu anda oradan geliyordu ve şu işe bakın burada da tefeci kadından sö-zediliyordu. Kuşkusuz bu bir rastlantıydı, ama o kendini şu anda son derece olağanüstü bir etkilenim içinde duyarken, bir başkası sanki onun üzerine üzerine varıyordu: öğrenci birdenbire arkadaşına Alyona İvanovna üzerine ayrıntılı bilgiler vermeye başlamıştı: "İyi kadındır, kendisinden her zaman para alınabilir. Müthiş zengindir, bir çırpıda beş bin ruble verebilir, ama bir rublelik bir rehini de geri çevirmez. Bizim çocuklardan pek çoğu kendisine rehin bırakmışlardır. Yalnız korkunç bir kadındır..."

Ve öğrenci, tefeci kadının nasıl kötü, çekilmez bir kadın olduğunu, borcunu ödemekte azıcık geciksen bile rehine bıraktığın eşyaya nasıl el koyacağını anlatmaya başladı. Rehin karşılığı olarak eşyanın gerçek değerinin dörtte birini verir, buna karşılık ayda yüzde beş, hatta yüzde yedi faiz alırdı, vb.

Öğrencinin çenesi açılmıştı: kocakarının bir de kızkardeşi olduğunu, ancak bücür cadalozun 1.80 boyundaki Lizaveta'yı sürekli dövdüğünü, bir çocuk gibi baskı altında tuttuğunu anlattı. Sonunda: "Doğrusu şaşılacak şey!" diye bağırды ve bir kahkaha attı. Lizaveta'dan konuşmaya başladılar. Öğrenci sanki özel bir hoşnutlukla sözediyordu Lizaveta'dan ve sürekli gülüyordu, subaysa öğrenciyi büyük bir dikkatle dinliyordu. Sonunda ça-

88

rnasırlarını yıkaması için kadını kendisine göndermesini rica etti. Raskolnikov konuşmanın bir kelimesini bile kaçırılmamış ve bir anda her şeyi öğrenmişti: Lizaveta tefeci karının küçüğüydü ve üvey kardeşi idi (anneleri ayrıydı); otuz' beş yaşlarında bir kadındı. Gece gündüz ablası için çalışır, evin bütün yemek, çamaşır işlerini o yapardı. Ayrıca parayla dikiş diker, temizliğe gider ve bütün kazancını ablasına verirdi. Kocakarı izin vermedi mi hiç kimseden ne bir sipariş, ne herhangi bir iş alabilirdi. Tefeci karı vasiyetnamesini hazırlamıştı ve Lizaveta sandalye vb. gibi ev eşyaları dışında kendisine beş para bırakılmadığını, ablasının bütün parasını, ruhunun sonsuz dinginliği uğruna N... ilinde bir manastıra bıraktığını biliyordu. Lizaveta köken olarak memur değil, enaf bir aileden, geliyordu, boyu çok uzun, vücudu bi-çimsizdir, kocaman ayaklı, çarpık bacaklıydı. Ayağında hep keçi derisinden eski ayakkabılar bulunurdu, ama temiz, düzenli bir kızdı. Öğrenciyi en çok şaşırtan, güldüren şeyse, Lizaveta'nın durmadan gebe kalmasıydı...

"Hani çirkindi kendisi?" dedi subay.

"Öyle, o kadar esmer ki, kadın kılığında girmiş bir asker sanki. Ama umacı gibi de değil. Yüzünden, gözlerinden iyilik akar. Hem öylesine ki... kendisini pek çok insanın beğenmesi de bunu kanıtlamaz mı...? Sessiz, uysal, hiç karşı koymaz,

her şeye boyun eğer. Hele gülümseyişi.. Basbayağı güzel.." "Yoksa onu beğeniyor musun?" diye sordu subay güler. "Tuhaflığını..." dedi öğrenci. Sonra ateşli ateşli ekledi. "Hayır, bak sana asıl ne diyeceğim: şu lanet kocakarı yok mu, en küçük bir vicdan acısı duymadan öldürür ve soyabilirim kendisini."

Subay yeniden güldü. Raskolnikov'sa titredii. Şaşılacak şey doğrusu!

Öğrenci yine ateşli:

"Sana ciddi bir soru" dedi: "Deminki sözlerim kuşkusuz sakaydı. Ama bak: bir yanda anlamsız, aptal, kötü, hiç değerinde, hastalıklı, kimseye beş paralık yararı olmayan, tam tersine zararlı, niçin yaşadığını kendisi de bilmeyen, yarın nasıl olsa kendiliğinden ölecek bir kocakarı var. Anlıyor musun? Anlıyor mu-sun?"

89

il

"Anlıyorum" dedi subay, bakışlarını heyecanlanan arkadaşının üzerine dikmişti. "Dinle: öte yanda da destek göremediklerinden yok olup giden, binlerce genç, diri güç var. Kocakarının manastıra bağışladığı parayla binlerce güzel girişimin temelleri atılabilir! Yüzlerce, binlerce insanın yaşamı düze çıkarılır; onlarca aile yoksulluktan, ahlaksal çöküşten, yokoluştan, cinsel hastalıklar hastanelerine düşmekten kurtarılabilir... Bütün bu işlerin hepsi kocakarının parasıyla yapılabilir. kendisini öldürüp parasını alacaksınız, sonra da bu parayı tüm insanlığın yararına, hayırlı işlere harcayacaksınız... Ne dersin: bir küçük cinayet, binlerce güzel işe değmez mi? Bir hayata karşılık kurtarılmış binlerce hayat... Bir ölüm ve yüzlerce hayat... Matematik bir işlem burada söz konusu olan! Kaldı ki toplumsal denge içinde bu verimli, aptal, kötü yürekli kocakarının ne gibi bir yeri ve anlamı olabilir ki? Bir bitin ya da hamamböceğinin hayatından daha değerli olmasa gerek bu kadının hayatı. Onlar kadar bile değildir, çünkü kocakarı zararlı. Başkalarının hayatını tüketiyor. Geçenlerde öfkelenip Li-zaveta'nın parmağını ısırması, az kalsın parmağından oluyormuş kadıncağız!"

"Yaşamaya değer biri olmadığı besbelli" dedi subay, "ama elden ne gelir, doğa söz konusu burada."

"Evet, ama kardeş, doğa düzeltilir, doğaya bir yön verilir. Öyle olmasaydı insanoğlu körinançlar bataklığında yokolur giderdi. Bir tek büyük adam yetişmezdi. 'Görev, vicdan' gibi birtakım sözler ediliyor, bunlara karşı bir diyeceğim yok, ama bu kavramları nasıl anlamalısınız biz? Dur, dinle, sana bir soru daha sorayım!"

"Hayır, sen dur, dinle, ben sana bir soru sorayım." "Evet?"

"Oturmuş burada bana söylev veriyorsun, ama söyle baka- . . . : kendin bu kocakarıyı öldürebilir misin?"

"Elbette ki, hayır! Eşitlik konusunu vurgulamaktı benim amacım... Yoksa benim kişiliğimi ilgilendiren bir durum sözko-nusu değil burada..."

90

"Bence sen daha bu konuda kesin bir karar verebilmiş değilsin... Üstelik bu işin eşitlikle falan da bir ilgisi yok. Haydi bir parti daha oynayalım!"

Raskolnikov heyecandan ölecek gibiydi! Hiç kuşkusuz bütün bunlar, gençlerin kendi aralarında pek sık olarak konuştukları ve Raskolnikov'un başka biçimlerde ve başka konular arasında pek sık olarak duyduğu son derece sıradan konuşmalardı. Ama neden özellikle şimdi şu anda, kendi kafasından da tıpkısı tıpkısına benzer düşünceler geçtiği bir sırada böylesi bir konuşmaya tanık olmuştu? Neden özellikle şu anda kafasında kocakarı ile ilgili düşüncelerin oluşmaya başladığı bir sırada, onunla ilgili bir konuşmanın üzerine gelmişti?.. Bu rastlantı Raskolnikov'a hep şaşılacak bir şey gibi görünmüştür. Bu konuşmada gerçekten de yazgısal bir buyruk, önceden belirleyicilik varmışçasına, bu önemsiz meyhane konuşmasının, olayların sonraki gelişimi bakımından Raskolnikov üzerindeki etkisi büyük olmuştur...

Evine döner dönmez kendini divanın üzerine attı ve bir saat hiç kıvrılmaksızın öylece oturdu. Hava kararmaya başlamıştı. Ne mumu vardı, ne de mum yakmak aklına geldi. Bu bir saat içinde herhangi bir şey düşünüp düşünmediğini hiçbir zaman anımsayamadı. Sonunda bir süre önceki nöbete yakalanmak üzere olduğunu duydu. Birden, büyük bir sevinçle, divana yatabileceğim akıl etti; az sonra da kurşun gibi ağır bir uykuya gömüldü.

Son derece uzun, düşsüz bir uyku oldu bu. Ertesi sabah onda Nastasya girdi odasına ve güçlkle, dürterek uyandırabildi kendisini. Çayla ekmek getirmişti, Nastasya. Çay yine artıktı, ve yine Nastasya'nın çaydanlığındaydı.

"Uyuyor, habire uyuyor!" diye bağırıyor Nastasya öfkeyle.

Yerinden zorlukta doğratabildi. Bası ağrıyordu; ayağa kalkıp bir iki adım attı, sonra yine divanın üzerine yıkıldı.

"Yine mi. uyuyacaksınız?" diye bağırdı Nastasya. "Hasta mısın. yoksa?"

Karşılık vermedi.

"Çay ister misin?"

91

"Sonra..." diye fısıldadı güçlkle, gözlerini yemden kapayıp, duvardan yana

döndü, Nastasya bası ucunda dikiliyordu.

"Belki de gerçekten hasta" dedi sonunda ve çıkıp gitti.

Öğleden sonra saat ikide, bu kez elinde çorba kâsesi, yeniden geldi. Beriki öylece yatmaya devam ediyordu. Çaya dokunulmamıştı. Nastasya öfkeyle sarsmaya başladı onu. Bakışlarında tiksinti vardı:

"Ne uyuyup duruyorsun be!"

Delikanlı doğrulup oturdu, ancak hiçbir şey söylemedi. Gözlerini yere dikmişti.

"Hasta mısın, değil misin?" diye sordu Nastasya yemden. Ama yine hiçbir karşılık

alamadı. Biraz sustuktan sonra:

"Bari dışarı çıkıp biraz temiz hava al!" dedi. "Hiçbir şey yemeyecek misin?"

diye ekledi sonra.

"Sonra..." dedi delikanlı duyulur duyulmaz bir sesle. "Sen git..."

Bunu söylerken elini sallamıştı.

Nastasya biraz daha durdu, bakışlarında acıma vardı, sonra çıkıp gitti.

Birkaç dakika sonra delikanlı bakışlarını yerden kaldırdı, uzun uzun çaya,

çorbaya baktı. Sonra ekmeğe ve kaşığa uzandı ve çorbadan içmeye başladı.

Üç dört kaşık aldıktan sonra durdu. İştahı yoktu. Çok az yemişti. Yemek

yediğinin farkında bile değildi. Başağrısı biraz hafiflemişti. Yeniden divana

uzandı, ama artık uyayamadı, yüzükoyun, başı yastığa gömülü, kıınıldamadan yattı.

Sürekli olarak birtakım düşler görüyordu, tuhaf, şaşılması düşlerdi bunlar: en

çok da Afrika'da, Mısır çölllerinde bir vahada görüyordu kendini. Bir kervan mola

vermiş dinleniyor: develer sessizce oldukları yere çökmüşler: dört yanda

çepeçevre palmyeler var, herkes yemek yiyor. O ise durmadan su içiyor, hem de

hemen yanına-şından şırıldayarak akan bir ırmaktan... Renk renk çakılların,

altın gibi ışıldayan kumların üzerinden akan buz gibi, masmavi bir su bu...

Birden bir saatin vurduğunu duydu. Titredi, şaşkınlığından sıyrıldı, başını

kaldırıp pencereden bakarak saatin kaç olduğunu

92

kestirmeye çalıştı, sonra sanki birileri kendisini divandan kopa-rıyormuşçasına

fırlayıp kalktı. Artık iyice kendine gelmişti. Parmaklarının ucuna basarak

kapıya yaklaştı, sessizce aralayıp, aşağıyı, merdivenleri dinledi. Yüreği

korkunç biçimde çarpıyordu. Ama merdivenler tümüyle sessizdi, herkes uyuyordu

sanki. Hiçbir hazırlık yapmadan dünden beri böyle kendinden geçmiş uyuyabilmesi,

ona hem tuhaf, hem korkunç göründü... Belki de saat demin altıyı vurmuydu... Uy

kuruluğun da, uyuşukluğun da yerini, birdenbire sıtmalı, nerdeyse şaşkınca bir

telaş almıştı. Aslında yapılacak fazla bir şey yoktu. Kafasını toplamak için

bütün gücünü harcıyor, hiçbir şey unutmamaya çalışıyordu. Yüreği, soluk alıp

vermesini zorlaştıracak bir hızla çarpıyordu. Önce bir ilmik yapıp paltosuna

dikmesi gerekiyordu: bir dakikalık bir işti bu. Elini yastığın altına sokup,

oraya tıkıştırılmış çamaşırlar arasından, lime lime olmuş, eski, kirli bir

gömlek çekti. Beş santim genişliğinde, otuz beş santim uzunluğunda bir parça

kopardı. Kopardığı bu parçayı ikiye katladı. Sağlam, kalın, pamuklu bir kumaştan

yapılmış geniş paltosunu (biricik paltosunu) çıkardı ve kopardığı parçayı iki

ucundan birleştirerek sol koltuk altına paltonun içinden dikmeye başladı.

Dikerken elleri titriyordu, ama sonuçta öyle güzel bir iş çıkardı ki, paltosunu

yeniden giydiğinde dışardan hiçbir şey belli olmuyordu. İğneyle ipliği tâ ne

zaman hazırlamıştı, bunlar bir kâğıda sarılı olarak masanın gözünde duruyordu.

İlmik konusuna gelince, bu, kendisinin son derece ustalıklı bir buluşuydu:

baltayı asmaya yarayacaktı ilmik. Sokaklarda elinde baltayla yürüyemezdi.

Baltayı paltosunun içine gizlese bile, yine eliyle tutması gerekecekti ki bu da

hemen göze çarpardı. Şimdiyse sapını ilmiğe geçirdi mi, yol boyunca koltuk

altında tehlikesizce durabilirdi balta. Elini yan cebine sokarak, sallanmasını

diye baltanın sapını da tutabilirdi. Paltosu çuval gibi geniş olduğu için,

cebinden içerde bir şeyleri tuttuğu hiç belli olmazdı. Balta sorununu ilmikle

çözümlemeyi iki hafta kadar önce akıl etmişti.

İlmik işini bitirdikten sonra, elini "Türk işi" küçük sedirle döşeme arasına

sokup sol köşeyi araştırdı ve epey önce hazırlayıp buraya gizlediği rehini

çıkardı. Gerçekte bu bir rehin falan

93

değil, boyutları gümüş bir tabakayı andıran, düzgünce yontulmuş bir tahta

parçasıydı. Gezintiye çıktığı bir gün bir atölyenin avlusunda rastlantıyla

bulmuştu bu tahtayı. Daha sonra, yine yolda bulunduğu düzgün ve ince bir demir

levha/ı ekledi tahtaya. Tahtayla demir levhayı üstüste koyup (demir, tahtadan

biraz küçüktü) iplikle çaprazlama olarak sımsıkı birbirine bağladı. Sonra bunu temiz, beyaz bir kâğıda özenle sardı, paket yaptı, paketi de çözümlenmesi son derece ustalık isteyen bir biçimde bağlayıp düğümledi. Amacı, kadın paketi açabilmek için düğümle uğraşırken zaman kazanmaktı. Madeni plakayı, kocakarıının bu "sey" in tahta olduğunu hiç değilse ilk bakışta anlamaması için eklemişti. Bütün bunlar ne zamandan beri sedirin altında gizli duruyordu. Tam rehini eline almıştı ki, dışardan birinin bağırduğunu duydu:

"Saat altıyı geçiyor!" "Geçiyor mu! Aman Tanrım!"

Hemen kapıya atıldı, kulak kesilip çevreyi dinledi, sonra şapkasını kapıldığı gibi bir kedi sessizliğiyle on üç basamaklık merdivenden inmeye başladı. Yapılacak en önemli iş vardı şuanda önünde: mutfaktan baltayı çalacaktı. İşini baltayla görmeye uzun zaman önce karar vermişti. Bir de sustalı bahçıvan bıçağı vardı, ama bıçağa, bıçaktan da çok kendi gücüne güvenemiyor-du; bu nedenle kesinlikle balta üzerinde durmuştu. Yeri gelmişken, aldığı kesin kararlarla ilgili bir özelliği belirtelim; tuhaf bir özelliği vardı bu kararların: verdiği her karar kesinleştikçe gözüne çirkin ve anlamsız görünüyordu. Bütün o dayanılmaz iç çekişmelerine karşın, düşüncesinin gerçekleştirilebilir bir şey olduğuna bir an bile inanmamıştı.

Eğer her şeyi son ayrıntısına dek gözden geçirip, hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak bir kesin karara varabilmiş olsaydı, böyle bir durumda, tasarladığı şeyi gerçekleştirilmesi olanaksız, iğrenç bir şey olarak nitelendirir ve herhalde yapmaktan vazgeçerdi. Ama daha çözümlenmemiş, belirsiz bir sürü şey vardı. Baltayı nereden bulabileceği sorunu onu hiç düşündürmemisti, kolayca çözümlenebilecek bir küçük ayrıntıydı bu. Nastasya, özellikle de aksamları, evde pek bulunmazdı, ya komşu gezme-

94

sine çıkar, ya bakkala giderdi; mutfak kapısını da her zaman ardına kadar açık bırakırdı. Pansiyon sahibi kadınla sürekli kavgalarının nedeni de buydu zaten. İşte böyle bir anda sessizce mutfağa girip baltayı almak, bir saat kadar sonra da (her şey bittikten sonra yani) getirip baltayı aldığı yere koymak işten bile değildi. Ama bazı kuşku durumları da yok değildi: bir saat sonra baltayı yerine koymak için geldiğinde ya Nastasya mutfakta olursa? O zaman, Nastasya'nın çıkmasını beklemek için geçip gitmesi gerekecekti. Peki ya Nastasya bu arada baltayı arar ve bulamayınca da bağırıp çağırmaya baslarsa? Al sana kuşku bir durum, ya da en azından kuşkuyla yol açabilecek bir olay!

Ama bu, üzerinde düşünmeye bile gerek görmediği bir ayrıntıydı, kaldı ki böyle bir şeyi düşünmeye zamanı da yoktu. Ana sorunu düşünüyordu o, böylesi ayrıntıları ise her şeye aklının yatmasından sonraya bırakıyordu. Ama her şeye aklının yatması olanaksız gibi bir şeydi. En azından ona böyle geliyordu. Birgün, artık düşünmeye son verip, doğruca oraya gidebileceğini hayalinden bile geçiremiyordu. Dahası, geçenlerde yaptığı deneme bile (yani yeri son bir kez daha gözden geçirmek için gidisi), "ne diye hayal kurup duruyorum, gidip kendi gözlerimle görmeyi bir deneyeyim!" türünden, gerçeklikten uzak, yalnızca bir deneme olmaya yönelik bir girişimdi, ama buna bile dayanamamış ve vazgeçip öfkeyle kaçmıştı. Öte yandan hiç değilse sorunun ahlaksal çözümlemesini bitirmiş, her yönden kendine inancı bilenmiş ve artık kendine bilinçli olarak karşı koyabileceği bir nokta kalmamış sanılabılırdi. Ama işte şu anda kendine hiç de inandığı yoktu. Sanki kendi istemiyor da birileri buna onu zor-luyormuş gibi, yan çezecek, kaytaracak boşluklar arıyordu. Her şeye bir anda karar vermesine yol açan rastlantının yer aldığı şu son gün, üzerinde mekanik bir etki yapmış gibiydi: sanki biri elinden tutmuş ve karşı konulmaz bir güçle ve hiçbir karşı koymaya yer bırakmayacak bir biçimde çekip sürüklemişti kendisini. Sanki elbisesinin eteğini bir makinanın çarklarına kaptırmış, makina da onu kendine çekmeye başlamıştı.

Başlangıçta -epây önceleri ama- onu şu sorunu düşündürüyordu: hemen bütün suçlar nasıl oluyor da böylesine kolaycacak

95

ortaya çıkıyor ve hemen bütün suçluların izleri böylesine çabucak bulunabiliyor? Düşündükçe ilginç birtakım sonuçlara vardı: ona göre bunun başlıca nedeni, suçun gizlenmesindeki maddi olanaksızlıktan çok, suçlunun kendisinde aranmalıydı; hemen her suçlu, suçu işlediği sırada; yani aklın, iradenin, dikkatin en yoğun olması gerektiği anda, akıl ve irade yönünden güçsüzlüğe düşüyordu; akıl tutulması ve iradeyi kaybetme tıpkı bir hastalık gibi geliyordu insana, gelişip yayılıyordu ve suçun işlenmesinden az önce en yüksek düzeyine ulaşıyordu, suçun işlendiği sırada ve ondan sonra -kişiliklere bağlı olarak- bu düzeyini sürdürüyor, sonra da her hastalık gibi etkisini yavaş yavaş yitirip yokoluyordu. Bu noktada ortaya çıkan soru şuydu: hastalık mı suçu doğuruyordu, yoksa suç mu kendi yapısına uygun, hastalığa benzer bir şeyleri geliştiriyordu? Şimdilik bu

soruyu çö-zümleyebilecek güçte bulmuyordu kendisini Raskolnikov.

Bu sonuçlara varınca, onun içinde böylesi hastalıklı dönüşümler olmayacağına, tasarladığı işi gerçekleştirirken, -yaptığı şey "suç olmadığı için"- akıl ve iradesini hiçbir zaman yitirmeyeceğine karar verdi. Onu bu sonuca vardırıran düşünce sürecini burada ele almayacağız, bu konuda zaten oldukça ileri gitmiş bulunuyoruz... Yalnız şu kadarını ekleyelim ki, uygulamanın getireceği sorunlar, maddi güçlükler, ona göre ikincil derecede olan şeylerdi. "Bu güçlükler karşısında bütün irade ve aklımlı koruyayım yeter," diyordu o, "zamanı gelip de, işi en ufak ayrıntılarına dek öğrendiğimde bu güçlüklerin hepsinin üstesinden gelirim..." Ama iş bir türlü başlamıyordu. Kararlarının kesinliğine her zamankinden daha az inanıyordu; saati gelince de işler tümüyle rastlantısal, beklenmedik bir niteliğe büründü zaten.

Daha merdivenlerden inmeden, çok küçük bir ayrıntı kendisini çıkmaza soktu. Ev sahibi kadının, kapısı her zaman ardına kadar açık duran mutfağı hizasına gelince, içerde Nastasya yoksa bile ev sahibi kadının olup olmadığını, eğer o da yoksa, baltayı alırken görülebileceği olasılığına karşı oda kapısının iyice kapalı olup olmadığını anlamak için sakınarak mutfağa bir gözattı. Ama büyük bir şaşkınlıkla Nastasya'nın mutfakta olduğunu,

96

üstelik de bir işle uğraştığını gördü; bir sepetten çıkardığı çamaşırları ipe seriyordu Nastasya. Delikanlıyı görünce, çamaşır asmayı bırakıp ona döndü, geçip gidene kadar da arkasından baktı. Raskolnikov gözlerini kaçırdı, hiçbir şey görmemiş gibi geçip gitti- Ama bu iş burada biterdi: baltasız kalmıştı! Müthiş bir öfke duydu içinde.

"Nastasya'nın şu anda özellikle evde bulunmayacağı sonucuna nerden vardım? Bunun kesinlikle böyle olacağını nasıl, nasıl düşünebildim?" Ezik, alçalmış duyuyordu kendini. Karşı konulmaz, hayvansı bir öfke dalgası kaplamıştı içini; öfkesinden kendi kendisiyle alay edesi geliyordu.

Apartman kapısı önünde kararsızlıkla duraladı. Sırf durumu kurtarmak için sokağa çıkıp dolaşmak son derece iğrenç geliyordu; gerisin geri eve dönmeyi ise daha da iğrenç buluyordu. Kapı önünde amaçsız, kararsız öylece dikilirken "Bu fırsatı sonsuza dek kaçırdım" diye mırıldandı. Sonra birden ir kildi. Karşıda, hemen iki adım ötesinde, apartman kapısının, kapısı ardına kadar açık yarı karanlık odası vardı; sağdaki sedirin altında gözüne parlak bir şey ilişmişti...

Çevresine bakındı, hiç kimse yoktu. Ayaklarının ucuna basarak, iki basamak merdiveni inip kapının odasına vardı, duyulur duyulmaz bir sesle kapıya seslendi. "Tam tahmin ettiğim gibi, evde yok! Ama kapıyı açık olduğuna göre avluda ya da buralarda bir yerlerdedir." Hızla baltaya atıldı (baltaydı, gördüğü), sedirin altından, iki tahta arasından çekip çıkardı ve hemen oracıkta paltoşunun koltuk altına diktiği ilmiğe geçirip, elleri cebinde, dışarı çıktı: hiç kimseye görünmemişti! Tuhaf tuhaf gülümseyerek. "Akıl işi değil, tam cin işi, şeytan işi oldu bu" diye düşündü. Müthiş yüreklendirmişti bu rastlantı onu. Kuşkuyla çekmemek için yolda yavaş yavaş ve ağırbaşlılıkla yürüyordu. Gelip geçenlere çok az bakıyor, ya da hiç bakmamaya, dikkat çekmemeye çalışıyordu. Bu sırada birden şapkası geldi aklına: "Aman Tanrım! Önceki gün param olduğu halde yenilemedim şu şapkayı!" Kendine ilenmeye başladı.

Dükkanlardan birine rastgele göz atınca, bir duvar saati gördü: yediyi on geçiyordu. Elini çabuk tutmalıydı, ama aynı za-

97

manda da sapa yoldan gitmek zorundaydı; doğruca gidemezdi, dolaşım gitmesi daha uygundu...

Eskiden bütün bunları gözünde canlandırırdı mı, çok korkacağını sanırdı. Oysa şimdi pek korkmuyordu, hatta hiç korkmuyordu. Şu anda ilgisiz birtakım düşünceler geçiyordu kafasından, yalnız bunların hiçbiri uzun sürmüyordu. Örneğin Yusu-pov parkının ordan geçerken, buraya yüksek fiskiyeler yapılırsa, bütün alanın havası serinlerdi, diye düşündü. Oldukça da ilgilendi bu düşüncesiyle. Sonra, Yazlık Bahçe, Mars Alanına dek uzatılırsa, hatta Mihaylovski sarayı bahçesiyle birleştirilse, kent için son derece güzel ve yararlı bir iş yapılmış olurdu, diye düşünmeye başladı. Bu noktada birden aklına bir şey takıldı: hemen bütün büyük kentlerde insanlar neden kentin parksız, çeş-mesiz, ağaçsız, çamurlu, toz toprak içindeki pis semtlerinde oturmaya eğiniktirler? Zorunlu olduklarından değil, özel bir eğilim duyarlar buralarda oturmaya?.. Birden kendisinin Sa-manpazarı'ndaki gezintilerini anımsadı ve kendine geldi: "Saçmalıyorum! En iyisi hiçbir şey düşünmemek!"

Bir an kafasından şimşek gibi bir düşünce geçti: "'kurşuna dizilmeye götürülen mahkûmların da kafaları herhalde böyle yolda gördükleri her şeye takılıyordur..." Sonra hemen defetti bu düşüncüyü kafasından... Artık iyice yaklaşıyordu eve, iste kapı karşısındaydı. Birden, bir yerlerden bir saat vuruşu

geldi kulağına: bir kez vurmuştu saat. "Bu ne? Yedi buçuk mu? Olamaz! Besbelli ileri gitmiş bu saat!"

Avlu kapısından geçerken bir kez daha sarisi yaver gitti. Bu yetmezmiş gibi bir de tam kendisi kapıdan içeri girerken, sanki bile bileymiş gibi, ot yüklü kocaman bir araba da yanı sıra kapıdan içeri girmiş, böylece de onun içeri girişini bütün gözlerden gizlemişti. Araba kapıyı geçip avluya girer girmez kendisi ka-yarcasına sağa sapıvermişti. Arabanın öte yanından birilerinin bağırıştığı, tartıştığı duyuluyordu, ama onu kimse görmemiş, kimseyle de karşılaşmamıştı. Bu kocaman, dört köşe avluya bakan pencerelerin çoğu bu saatte açık olurdu, ama o başını kaldırıp bakmamıştı bile, kendinde bu gücü bulamamıştı. Kocakarı-

98

ının dairesine çıkan merdivenler kapıdan girer girmez hemen sağdaydı. Ve işte merdivenlere varmıştı bile...

Hızla çarpmakta olan yüreğine eliyle bastırıp biraz soluk aldıktan sonra baltasını şöyle bir yokladı, düzeltti, kulak kesilip çevreyi dinleyerek ağır ağır, dikkatle merdivenleri çıkmaya başladı. Bu saatlerde merdivenlerde inip çıkan kimse yoktu ve bütün kapılar kapalıydı, bu nedenle de hiç kimseyle karşılaşmadı. Gerçi ikinci katta boş bir daire vardı, içinde boyacılar çalışıyorlardı ve kapısı ardına kadar açıktı, ama burada da kendisine dönüp bakan çıkmamıştı. Durup, "Bunlar da olmasaydı, kuşkusuz çok daha iyi olurdu" diye düşündü, sonra tırmanmaya devam etti: "Nasıl olsa kocakarının dairesi buranın iki kat üzerinde..."

Ve işte dördüncü kat, işte kapı, işte karsıdaki daire. Bu daire de boş. Üçüncü katta, kocakarının bir altındaki daire de bütün belirtilere göre boştu: küçük çivilerle kapıya tutturulmuş olan kartvizit çıkarılmıştı, demek taşınmışlardı!..-Bir an soluğu tutulur gibi oldu, "Vazgeçsem mi acaba?.." diye düşündü, ama sorusuna karşılık bile vermedi: Kocakarının dairesini dinlemeye başladı: tam bir ölü sessizliği vardı içerde. Sonra yeniden ve uzun merdivenleri, aşağıları dinledi... Çevresine son bir kez daha bakındı, toparlandı, ilmikteki baltayı bir kez daha yokladı. Bir yandan da düşünüyordu: "Yüzüm sarardı mı acaba? Çok mu sarardım?.. Heyecanlı olduğum belli oluyor mu? İşkilli kadındır, kuşkulanabilir... Çarpıntım geçene kadar bekleşeni mi yoksa?.."

Ama çarpıntısı geçmek bilmiyordu. Tam tersine, sanki bile bileymiş gibi, gitgide hızlanıyordu çarpıntısı... Daha fazla dayanamadı, yavaşça elini uzattı çingırağın ipini çekti. Yarım dakika kadar bekledi, cevap gelmeyince, yeniden ve daha güçlü olarak çekti ipi. Cevap yoktu. Zili daha fazla çalmak gereksiz olacaktı, hem bu kendi yönünden de yanlış bir davranış olurdu. Kocakarı besbelli evdeydi, ama kuşkulu bir kadındı, üstelik de yalnızdı. Raskol-nikov artık onun huyunu biliyordu... Bir kez daha kulağını kapıya yapıştırıp dinledi: duyguları mı böylesine keskinleşmişti, yoksa gerçekten de sesler mi iyi duyuluyordu, belli değil, ama birden kilidin koluna bir elin dokunuşunu, kapıya sürtünen bir

99

eteğin hışırtısını duyar gibi oldu. Birisi tıpkı kendisinin bu yanda duruşu gibi, sessizce kapının dibinde duruyor ve yine tıpkı onun gibi sakınarak kulağını kapıya dayamış dışarısını dinliyordu...

Olduğu yerde bile bile kıımıldadı, yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Sonra üçüncü kez, ama çok sakin, ağırbaşlı, zili yine çaldı. Daha sonra bu ânı anımsadığında, her şeyin olduğu gibi belleğinde yer etmiş olmasına şaşıtı. Aklının böylesine bulutlandığı, vücudunun duyumsuzluğa gömüldüğü bir sırada nasıl bu kadar kurnaz olabilmişti?..

Bir saniye sonra içerden sürgünün çekildiği duyuldu.

VII

Kapı, tıpkı önceki gelişinde olduğu gibi, incecik bir çizgi gibi aralandı ve yine iki keskin ve kuşkulu göz karanlığın içinden ona dikildi. Raskolnikov birden şaşırdı, ve önemli bir yanlış yaptı. Hem kocakarının kendisiyle yalnız kalmaktan korkabileceğini, hem de kendisinin dış görünüşünün kadına güven vermeyeceğini düşünerek kapıyı tuttu ve kadın huylanır da kapatıverir diye kendine doğru çekti. Kadın bunun üzerine korkuya kapılıp kapıyı gerisin geri kendine doğru çekmedi, ama sürgünün kolunu da tutmaya devam etti. Böylece, delikanlı kapıyı kendine doğru çekmesiyle, kadını az kalsın merdivene sürükleyecekti. Kadının kapının ağzına dikilip girmesine engel olduğunu görünce, delikanlı doğruca, kadının üzerine yürüdü. Kadın korkuyla sıçradı, bir şeyler söylemek istedi sanki, ama hiçbir şey söyleyemedi ve faltası gibi açılmış gözlerle delikanlıya bakmaya başladı.

"Merhaba Alyona İvanovna!" diye başladı delikanlı, olabildiğince senli benli görünmeye çalışarak, ama sesi kendisine boyun eğmemiştir, titreyerek sürdürdü: "Şey... size... şey getirmiştir.. Ama şuraya, ışığa doğru gidelim hele..." Ve kadını hafifçe iterek çağrılmadan içeri girdi. Kocakarı arkasından koştu, dili çözülmüştü.

"Tanrım! Ne istiyorsunuz benden? Kimsiniz siz?.." 100

"İnsaf, Alyona İvanovna... Nasıl tanımazsınız beni? Raskol-nikov'um ben... Size bir rehini getirdim, hani geçenlerde sözünü etmişim..." Ve kadına rehini uzattı. Kocakarı rehine bakacak gibi oldu, ama hemen cayıp gözlerini çağrılmadan içeri dalan konuğun üzerine dikti. Bakışları dikkatli, kuşkulu ve öfkeliydi. Aradan bir dakika geçti; delikanlıya kadın her şeyi biliyormuş ve kendisiyle alay ediyormuş gibi geldi. Bir an kendini kaybetmekte olduğunu duydu, dehşet içindeydi, dehşeti öylesine büyüktü ki, kadın öylece, hiçbir şey söylemeden kendisine yarım dakika daha bakacak olsa, kaçıp gidecek gibiydi.

"Tanımamış gibi ne bakıyorsunuz öyle!" dedi; kendisi de öfkelenmişti. "İşinize gelirse alırsınız, almazsanız ben de götürür bir başkasına veririm." Söylemeyi hiç düşünmediği sözlerdi bunlar, kendi de anlamamıştı nasıl olup da söylediği.

Kocakarı ayılır gibi oldu, delikanlıın kararlı sözleri kadını yüreklendirmişti. Rehine bakarak sordu:

"Birdenbire... öyle şaşırıttınız ki beni... nedir bu?"

"Gümüş tabaka. Geçen gelişimde söylemişim ya..."

Kadın tabakayı almak için elini uzattı:

"Ne kadar da sararmışsınız? Elleriniz de titriyor! Hasta mısınız yoksa?"

"Sıtma!" dedi delikanlı kesik kesik. "Yiyecek birşeyi olmazsa insan böyle sararır işte!" Bu son sözleri güçlkle söylemiş, yeniden eli ayağı çekilir gibi olmuştu. Ama verdiği cevabı kocakarı mantıklı bulmuştu, uzanıp rehini aldı. Raskolnikov'a bir kez daha dikkatle bakıp rehini elinde şöyle bir tarttıktan sonra:

"Neymiş bu böyle?" diye sordu.

"Şey... Sigara tabakası... Gümüş... Açın da bakın bir."

"Sanki gümüş değil gibi... Nasıl da sararmışsınız böyle!"

Paketin ipini çözebilmek için pencereye, ışığa doğru döndü (bu boğucu sıcağa karsın bütün pencereleri kapalıydı) ve birkaç saniye delikanlıyı olduğu yerde bırakıp ona arkasını döndü. Raskolnikov paltosunun düğmelerini çözdü, baltayı ilmiikten çıkardı, ama sağ eliyle paltonun içinde tutmaya devam etti.

101

Kollarını müthiş güçsüz duyumsuyordu; her gecen saniye daha da uyuşup güçsüzleştiklerinin ayrımıındaydı. Hatta dayanamayıp baltayı elinden düşürmekten korkuyordu... Birden başı döner gibi oldu.

"Nasıl da sarıp sarmalamışsınız!" dedi kocakarı sıkıntıyla ve Raskolnikov'un bulunduğu yana doğru kıvrıldı.

Tamamdı artık, bir saniye bile yitiremezdi. Baltayı paltosunun içinden çıkardı, iki eliyle tutup havaya kaldırdı. Yaptığı işin bilincinde olmadan, kendini hemen hiç zorlamadan, bir makine gibi baltayı kadının kafasına indirdi. Sanki tümüyle güçten kesilmiş gibiydi, ama baltayı savurmasıyla eski gücü yeme gelmişti. Kocakarı her zamanki gibi başı açıktı. Kırılmış, seyrek saçlarını yine her zaman olduğu gibi bolca yağlamıştı; sıçan kuyruğu gibi örülmüş bu saçlar ensesinde kırık bir kemik tarakla toplanmıştı. Kadının kısa boylu olması baltanın tam tepesine inmesini sağlamıştı. Çok hafif bir çığlık atarak yere yığılıvermiş, bu arada güçlkle de olsa iki elini birden başına doğru kaldırabilmişti. Bir elinde hâlâ "rehin"i tutmaya devam ediyordu. Delikanlı yine baltanın tersiyle ve yine kadının tepesine iki kez daha olanca gücüyle vurdu. Devrilen bir'bardaktan boşanırcasına kan şırıldadı, kadının vücudu sırtüstü yere yuvarlandı. Delikanlı geriye sıçrayıp bu düşüşe yol verdi, hemen eğilip yüzüne baktı: kadın artık ölmüştü. Gözleri yuvalarından fırlamak istiyorcası-na kocaman açılmış, alnı ve bütün yüzü buruşmuş, kasılmıştı.

Baltayı yere, kadının yanına bıraktı ve üzerine kan bulaşmamasına dikkat ederek, geçen gelişinde kadının anahtarları çıkardığını gördüğü sağ cebini yoklamaya başladı. Artık tümüyle kendini toparlamıştı, ne göz kararmasından, ne baş dönmesinden eser kalmamıştı; birtek elleri titremeye devam ediyordu. Daha sonraları o anda çok dikkatli olduğunu, üzerine kan bulaşmamasına özen gösterdiğini anımsadı.

Anahtarları çabucak bulup çıkardı. Geçen-gelişinde gördüğü gibi hepsi bir deste halinde çelik bir halkaya takılıydı. Elinde anahtarlar, doğrucu yatak odasına koştu. İçinde tasvirler bulunan kocaman bir dolabın yer aldığı küçücük bir odaydı burası.

102

Öteki duvar boyunca, üzerinde parçalı ipek kumaşlardan yapılmış tertemiz pamuklu bir yorgan"bulunan büyük bir yatak uzanıyordu. Üçüncü duvarda ise komodin yer alıyordu. Tuhaf şey: tam anahtarları komodinde denemeye'başladığı anda, anahtar şıkırtılarıyla birlikte vücudundan bir ürpertinin geçtiğini duydu. Yeniden, her şeyi yüzüstü bırakıp gitsem mi, diye geçirdi içinden. Ama bir anlık bir düşünceydi bu; gitmek için geçti artık. Hatta bu düşüncesinden dolayı kendisiyle alay eder gibi hafifçe gülümsedi. Derken birdenbire bir başka tedirgin edici düşünce geldi aklına: Ya kocakarı daha sağsa ve her an ayılabilirse?.. Anahtarları, komodini öylece bırakıp, gerisin geri içeriye, kadının yattığı yere koştu, bir kez daha vurmak için baltasını kapıp kaldırdı, ama vurmadı. Kadının öldüğüne kuşku yoktu. Üzerine eğilip yakından bakınca, kafatasının yarıldığını hatta hafifçe yana çarpıldığını gördü. Eliyle de yoklamak istedi, ama vazgeçti, besbelliydi, ölmüştü işte. Bu arada kadının çevresinde bir kan gölü oluşmuştu. Birden kadının boynunda bir kordon olduğunu farketti, çekip almak istedi, ama kordon sağlam olduğu için kopmadı, üstelik kan içindeydi. Koparmadan çıkarmak istedi, bu kez de kordon içerde bir yerlere takılmış, gelmiyordu. Sabırsızlıkla baltasını kaldırdı, kadının üzerinde, baltayla kesecekti kordonu, ama cesaret edemedi. Sonunda iki dakika kadar uğraşp, ellerini ve baltayı kana bulayarak ve kadının vücuduna hiç dokunmamayı başararak, kordonu kesebildi: yanılmamıştı, kordonun ucunda küçük bir para çantası asılıydı. Bundan başka biri tahtadan, biri bakırdan iki haç ve üzeri mine işli bir ermiş tasviri takılıydı kordonda. Ve son olarak kenarları ve askı halkası madeni, güderiden, küçük, kirli bir para çantası daha vardı. Bu sonuncu çanta tıka basa parayla doluydu. Raskolnikov hiç bakmadan cebine attı bu çantayı, haçları kocakarının üzerine fırlattı ve bu kez baltasını da alarak, yeniden yatak odasına koştu. Müthiş bir hızla hareket ediyordu. Yeniden anahtarlığı kaparak çabuk çabuk denemeye girişti. Ama nedense bir türlü beceremiyor, uygun anahtarı bulamıyordu. Elleri titrediğinden değil; sürekli yanlış yaptığından. Örneğin, anahtarın komodin.

105

anahtarı olmadığını, deliğe bile girmediğini gördüğü halde, sokmaya çalışıyor, zorlanıp duruyordu. Sonra birden şu küçük anahtarların yanında duran büyük, dişli anahtarın, komodinin değil de (geçen gelişinde de aklına geldiği gibi) bir sandığın anahtarı olabileceğini ve kocakarının da her şeyini bu sandığa gizleyebileceğini! düşündü. Komodini bırakıp hemen karyolanın altına girdi: kocakarının sandıklarını genellikle karyola altında gizlediklerini biliyordu. Evet, düşündüğü gibiydi: uzunluğu bir arşından fazla büyükçe bir sandık duruyordu karyolanın altında. Kapağı kubbeli, çelik çivilerle kakmalı, üzeri kırmızı maroken kaplı bir sandıktı bu. Ağzı dişli anahtar sandığa hemen uydu ve kilit açıldı. En üstte, beyaz bir örtünün altında, kenar süsleri kırmızı kumaştan beyaz bir tavsan kürkü vardı. Bunun altında ipekli bir entari, onun da altında bir şal vardı. Sandık baştan sona hep böyle çul çaputla doluya benziyordu. Kana bulanmış ellerini önce kürkün kırmızı kumaştan kenar süslerine silmeyi düşündü. "Kırmızı olduğu için anlaşılmas" diye düşünmüştü, sonra birden akli başına geldi: "Aman Tanrım! Çıldırıyor muyum yoksa?" Çaputları karıştırmaya devam ederken birden kürkün arasından altın bir saat çıkıverdi. Çabuk çabuk bütün eşyayı altüst etmeye başladı. Gerçekten de dürümlü giysiler arasında çeşitli altın eşya yerleştirilmişti, bilezik, küpe, yüzük, iğne gibi karışıklıkları ödenmiş ya da ödenmemiş rehinerdi bunlar. Bazıları kutuları içindeydi, bazıları ise adı gazete kâğıdına sarılmıştı, ama bunlar kâğıt iki kat edilerek düzgünce sarılmış ve iple bağlanmıştı. Hiç zaman yitirmeden, kutularıyla, sarıldıkları gazete kâğıtlarıyla olduğu gibi herşeyi ceplerine doldurmaya başladı: ama daha birkaç parça almıştı ki... Birden içerden, kocakarının bulunduğu yerden bir ses geldi. Raskolnikov durdu, hiç ses çıkartmadan, soluk bile almaya korkarak öylece kalakaldı. Anla hiçbir ses duyulmuyordu, demek ki yanılmıştı. Birden apaçık olarak hafif bir çığlık duydu; ya da biri sanki kesik kesik, sessizce inlemiş ve susmuştu. Sonra yine bir ya da iki dakika kadar ölü sessizliği... Raskolnikov sandığın önünde çömelmiş, güçlkle soluyordu, sonra birden baltasını kaptığı gibi yatak odasından fırladı.

106

Odanın ortasında, elinde büyükçe bir bohça, Lizaveta duruyordu, yüzü bembeyaz, bakışları kızkardeşinin cesedine mihlanmış gibiydi. Bağırarak kadar bile gücü yoktu. Koşarak içeri giren Raskolnikov'u görünce korkusundan yaprak gibi titremeye başladı. Yüzünden ardarda kasılmalar geçiyordu. Elini kaldırdı, haykırmak için ağızını açtı ama hiç ses çıkaramadı, bakışlarını delikanlının üzerine dikmiş, bağırarak için yeterli hava alamıyormuş, zorlanıyormuş gibi hep öyle ağız açık, geri geri yürüyerek delikanlıdan uzaklaşmaya başladı.

Raskolnikov bal-tasıyla kadının üzerine atıldı: Lizaveta' nın dudakları, bir şeyden korkan ve bakışlarını korktukları şey üzerine dikip bağırma hazırlanan bebeklerin dudakları gibi büzüldü. Acıklı bir halde bu. Zavallı Lizaveta öylesine saf, öylesine ezilmiş, öylesine korkutulmuş bir kadındı ki, üzerine doğru kaldırılmış bir balta karşısında yapması gereken en doğal hareket elleriyle yüzünü kapaması olduğu halde, bunu bile yapamadı. Yalnız serbest olan sol elini biraz kaldırdı ve elinde baltayla üzerine gelmekte olan adamı uzaklaştırmak ister gibi ileri doğru uzattı. Balta keskin yanıyla tam kadının kafasına indi ve alnın üst bölümünü, hemen hemen tepeye kadar yarıdı. Kadın yere yıkıldı. Raskolnikov iyice kendini yitirmişti, kadının elinden bohçayı kaptı, sonra fırlatıp attı, derken birden antreye doğru atıldı.

Hiç hesapta olmayan bu ikinci cinayet her şeyin üzerine tuz . biber ekmişti, gitgide artmakta olan bir korku bütün varlığını kaplıyordu. Hemen kaçmak istiyordu buradan. Eğer şu anda içinde bulunduğu durumun, güçlüğü, umutsuzluğunu, çirkinliğini doğru değerlendirebilseydi, buradan kurtulabilmek, evine ulaşabilmek için önünde daha ne güçlükler, belki de daha ne cinayetler olduğunu kestirebilseydi, büyük olasılıkla her şeyi olduğu gibi bırakıp, doğruca polise gidip teslim olurdu; ve bu işi kendi adına duyduğu korkudan dolayı değil, işlediği cinayetlerin üzerinde uyandırdığı dehşet ve tiksintiden dolayı yapardı. Ve şu anda bu tiksinti her geçen dakika daha d.a büyüyor, kaba-rıyordu. Değil sandığını yanına, yatak odasına bile gidebilmesi olanaksızdı artık.

107

Bir tür dalgınlık, hatta derin düşüncelere gömülmüşlüğe benzer bir hal yavaş yavaş tüm varlığını kaplıyordu; isini, daha doğrusu ana işini unutup, dakikalarca ayrıntılarla uğraşmaya başladı. Mutfığa bir göz atıp da tezgah üzerinde yarısına kadar suyla dolu kovayı görünce, ellerini ve baltayı yıkamayı akıl etti. Elleri kandan yapış yapıştı. Baltanın ağzını suya daldırdı, pencere kenarında kırık bir tabak içinde bulunduğu sabunla doğrudan doğruya kovanın içinde ellerini yıkamaya başladı. Sonra baltanın demir kısmını, sonra sapını, uzun uzun, hatta sabunla ovarak yıkadı; sonra oracığındaki bir ipe kuruması için asılmış bir bezle silip kuruladı: sonra baltayı pencere kenarına götürüp ışıkta dikkatle inceledi. İyi temizlemişti, hiçbir kan izi görünmüyordu, yalnız sapı hâlâ nemliydi. Baltayı paltosunun içindeki ilmiğe özenle geçirdi: sonra loş mutfaktaki ışığın elverdiği ölçüde paltosunu, pantolonunu, ayakkabılarını gözden geçirdi. İlk bakışta bunlarda kan lekesi yok gibiydi; yalnız ayakkabıları biraz lekelenmişti. Islak bir bezle ayakkabılarını temizledi. Yine de tam görememiş olabileceğini, gözünden kaçan lekeler bulunabileceğini biliyordu. Kararsızlık kafasından: çıldırmak üzere olduğunu, şu anda ne doğru yargılama, ne de kendini koruma gücünde olduğunu ve yine şu anda yapmakta olduğu şeylerin hiç de yapmaması gereken şeyler olduğunu... düşünüyordu. "Aman Tanrım! Kaçmam gerek!" diye mırıldandı ve antreye doğru atıldı. Ama burada onu ömrünce duymadığı bir korku bekliyordu.

Olduğu yerde çivilenmiş gibi kalakalmıştı: bakıyor ve gözle--rine inanamıyordu; dış kapı, kendisinin de az önce çıngırağını çalıp içeri girdiği merdivenlere açılan dış kapı açık, hatta bir karış kadar da aralıktı, bütün bu süre içinde kapının kilidi de, sürgüsü de açıktı! O içeri girdikten sonra kocakarı anlaşılabilir ne olur ne olmaz deyip kapıyı kapatmamıştı. Aman Tanrım! İyi ama daha sonra Lizaveta'yı içerde görünce hiçbir anlayamamıştı durumu? Bu kadının elbette bir yerlerden içeri girdiğini nasıl olmuş da, nasıl olmuş da.düşünememişti? Duvardan süzülüp geçmemişti ya kadın!

Hemen kapıya atılıp sürgüledi.

"Hayır! Yine yanlış yapıyorum! Gitmem gerek benim, gitmem..."

Sürgüyü çekip kapıyı açtı ve merdivenleri dinlemeye başladı. Uzun uzun dinledi. En aşağılarda, herhalde sokak kapısının oralarda bir yerlerde, iki kişi cırlak sesle birbirine bağırıyor, sövüyordu. Raskolnikov "Bunlar da kim?" diye düşündü ve sabırla gürültünün dinmesini bekledi. Sonunda bıçakla kesilmiş gibi bütün sesler dindi, kavga edenler gitti. Tam çıkacaktı ki birden alt kattaki dairelerden birinin kapısı gürültüyle açıldı ve birisi bir şarkı mırıldanarak aşağı inmeye başladı. "Ne de çok gürültü ediyorlar!" diye düşündü Raskolnikov. Yeniden kapıyı kapayıp içeri girdi ve beklemeye başladı. Sonunda bütün sesler dindi, ortalıkta hiç kimse kalmadı. Kapıyı açıp tam çıkacaktı ki, merdivenlerde yeniden ayak sesleri duydu.

Sesler çok uzaktan, en aşağı katta merdivenin başlangıcından geliyordu, yine de o, yukarı çıkan kişinin nedense doğruca buraya, dördüncü kata, kocakarıya çıkmakta olduğundan daha ilk sesleri duyduğu anda kuşkulandığını, çok sonraları son derece açık ve net olarak anımsayacaktı. Niçin böyle düşünmüştü? Seslerin bir olağanüstülüğü, bir özelliği mi vardı? Bunlar ağır, düzgün, aceleci olmayan

adımlardı. İşte birinci kat geride kaldı bile, yükseliyor, yaklaşıyor ve gitgide daha duyulur oluyor... Ve işte ağır soluk alışları duyuluyor adamın. Üçüncü kata tırmanmaya başladı! Buraya geliyor!.. Birden tıpkı düşlerde olduğu gibi taş kesildiğini sandı. Raskolnikov; sanki biri kendini öldürmek istiyor ve çok yakından kovalıyordu ve o olduğu yere mihlanıp kalmış, kımıldayamıyordu bile... Adam dördüncü kata tırmanmaya başlayınca, ancak bundan sonra, Raskolnikov birden canlandı ve çevik bir hareketle yeniden içeri girip, kapıyı arkasından kapadı. Sonra sürgüyü, tuta tuta, hiç ses çıkarmadan yavaşça yuvasına sürdü- içgüdüyle yapıyordu tüm bunları. Sonra sessizce, soluk bile almaktan korkarak kapının ardından dinlemeye başladı. Davetsiz misafir de kapıya gelmişti. Tıpkı az önce kocakarıyla kendisi arasındaki

108

109

durum şimdi bu adamla yineleniyordu, bir kapının iki yanında, kulak kesilmiş iki kişi.

Adam güçlkle birkaç soluk aldı. "Herhalde şişman, iriyarı bir adam" diye düşündü Raskolnikov, baltasını sımsıkı kavramıştı. Gerçekten de bir düşe benziyordu olup bitenler. Adam çingırağın ipini hızla çekti. Çingırağın madeni sesi duyulur, duyulmaz, Raskolnikov'a içerde, odada biri kımıldamış gibi geldi. Hatta dönüp ciddi ciddi içeriyi dinledi. Bu arada adam bir kez daha çaldı çingırağı, biraz bekledi, sonra birden sabırsızlanarak kapıyı kolundan tutup olanca gücüyle çekiştirmeye başladı. Raskolnikov dehşet içinde yuvasında zıplamakta olan sürgüye bakıyor, nerdeyse korkuyla kopup çıkmasını bekliyordu. Adam, kapıya öylesine güçlü asılıyordu ki, bu hiç de olmayacak bir şey değildi. Bir an sürgüyü eliyle tutmayı düşündü. Ama adamın anlayacağından korkarak vazgeçti. Yeniden başı dönmeye başlamıştı. "Şimdi düşeceğim!" diye geçirdi içinden, ama tam bu sırada adam konuşmaya başladı, bu da onun bir anda kendine gelmesini sağladı. Adam fıçıdan çıkar gibi bir sesle:

"Ne halt ediyor bunlar be!" diye gürledi. "Yoksa biri gelip ikisini de boğazladı mı? Heey, Alyona İvanovna, cadı karı!.. Güzeller güzeli Lizaveta İvanovna! Açsanıza kapıyı! Lanet kanlar! Uyuyor musunuz yoksa?"

Adam çileden çıkmış gibiydi, ardarda belki on kez olanca gücüyle çingırağın ipini çekti. Evdekilerle senli benli olduğu, sözügeçer biri olduğu anlaşılıyordu.

Tam bu sırada merdivenlerde, dördüncü kata yakın bir yerlerden hafif ayak sesleri duyuldu. Biri daha geliyordu! Raskolnikov oldukça geç duymuştu bu ikinci ziyaretçinin ayak seslerini. Yeni gelen, hâlâ çingırağın ipini çekmekte olan birinciye, neşeli, çınlayan bir sesle:

"Merhaba Koh!" dedi "Yoklar mı evde?"

"Sesine bakılırsa çok genç biri" diye düşündü Raskolnikov. Koh:

"Şeytan bilir!" dedi, "Az kalsın kilidi kıracaktım. İyi ama siz beni nereden tanıyorsunuz?"

110

"Tanıyamadınız mı? Üç gün önce 'Cambrinus'da bilardo oynamıştık ve sizi üst üste üç kez yenmiştim..."

"Haaa..."

"Yoklar mı? Tuhaf şey! Ama bu aptalca, yani korkunç bir şey! Nereye gitmiş olabilir ki kocakarı? Bir isim vardı kendisiyle." "Benim de..." "Dönmekten başka yapacak birşey yok öyleyse?.. Oysa biraz para alabileceğimi umuyordum."

"Evet, dönmekten başka yapacak bir şey yok. İyi ama ne demeye söz verdi bu kadın? Üstelik bu saati de kendisi saptadı. Burası bana epey sapa düşüyor. Anlamıyorum, hangi cehenneme gitmiş olabilir ki bu cadı? Bütün bir yıl bacaklarım ağrıyor diye evde oturur, ondan sonra, tam bize gerektiği anda çıkacağı tutar..."

"Kapıcıya bir soralım mı?"

"Ne soracağız?"

"Nereye gittiğini ve ne zaman döneceğini?.."

"Evet... Soralım... İyi ama bir yere gidemez ki bu kadın! "Kapının, kolunu bir kez daha çekiştirdi." "Kör şeytan!.. Yapacak bir şey yok, gidelim!.."

Genç olanı birden bağırды:

"Durun bir dakika! Baksanıza/çektığınız zaman kapı nasıl aralanıyor..?"

"N'olmuş aralanıyorsa?"

"Demek ki kapı, kilitli değil, arkadan sürmelenmiş. Yani sürgü tutuyor kapıyı. Duyuyor musunuz, sürgü nasıl tıkırdıyor?"

"N'olmuş fıkrırdıyorsa?"

"Anlamıyor musunuz, demek ki içerde biri var? İkisi de dışarı çıkmış olsaydı,

kapı dışardan kilitlenmiş olurdu, oysa içerden sürgülediğine göre, evde birisi var demektir. Sizin anlayacağınız, evdeler ama kapıyı açmıyorlar!"
"Vay anasına!.. Öyle ya... Tabii... içerde bunlar! Ve kapıyı iyiden iyiye sarsmaya başladı."

111

"Durun!" diye yeniden bağırdı genç olan. "Çekiştirip durmayın öyle..! İşin içinde iş var... Düşünün; kapıyı çaldınız; çekiştirdiniz, yine de açmadılar; demek ki, ya ikisi de kendilerinden geçmişler, ya da..."

"Yada?"

"Bakın ne yapalım: kapıya gidelim, gelip o uyandırın onları."

"Doğru!

Birlikte aşağı inmeye başladılar.

"Durun!" diye bağırdı yeniden genç adam. Siz burada kalın, kapıya ben haber vereyim.

"Burda kalmak da nerden çıktı?"

"Bir de bakmıyorsunuz..."

"Haklısınız."

"Boşuna sorgu yargıçlığında çalışmıyorum ben... Kesinlikle, kes-sin-lik-le bir iş var bu işin içinde..!"

Koşarak merdivenlerden inmeye başladı.

Yalnız kalan Koh, çingırağın ipini bir kez daha çekti ve çingırak bir kez daha yavaşça çaldı. Sonra, kapıyı yalnızca sürgünün tutuyor olduğuna iyice inanç getirmek istercesine, bir kendine çekerek, bir ileri iterek, dikkatle yoklaya yoklaya kapının kolunu oynatmaya başladı. Sonra güçlkle, soluyarak eğildi ve anahtar deliğinden içeri baktı. Ama kilidin içinde anahtar bulunduğu için, bir şey göremedi.

Raskolnikov, baltasını sımsıkı kavramış, duruyordu. Kendinden geçmiş gibiydi. İçeri girdikleri anda onlarla dövüşmeye bile hazırdı. Az önce kapıyı çalarlarken ve aralarında konuşurlarken, birkaç kez içerden onlara bağırarak ve her şeye bir anda son vermek düşüncesi gelip geçmişti kafasından. Kapı daha açılmamışken, adamlara sövmek, onları kızdırmak isteği de duymuştu. "Bir an önce bitse şu iş artık!" diye düşünmüştü.

Zaman geçiyor, dakikalar birbirini izliyordu, ama ne gelen vardı, ne giden. Koh olduğu yerde kıınıldamaya başladı.

"Hay Allah kahretsin!.." diye bağırdı birden.

Sabırsızlanmıştı, nöbetini bırakıp, gürültülü ayak sesleriyle merdivenlerden inmeye başladı. Bir süre sonra ayak sesleri kesildi.

112

"Tanrım, ne yapsam acaba?"

Raskolnikov sürgüyü çekip kapıyı açtı. Kimsecikler görünmüyordu. Artık daha fazla düşünmedi, kapıyı arkasından olabildiğince sıkı kapatıp, merdivenlerden inmeye başladı.

Daha üç basamak ancak inmişti ki, birden aşağıdan kuvvetli gürültüler geldi... Nereye gizlenmeli şimdi? Gizlenecek hiçbir yer yoktu. Geri dönüp yeniden eve girecekti ki...

"Hay Allah belanı versin e mi!..! Tutun şunu!.." diye bağıran bir adam alt kattaki dairelerden birinden fırlayıp, yuvarlanırcasına merdivenlerden inmeye başladı. Bir yandan da gırtlığı yur-tulircasına bağıyordu:

"Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! • Allah belanı versin e mi!..!"

Adamın bağıışı bir çığlıkla sona erdi; son sesler artık avludan gelmiş, sonra her şey susmuştu. Ama aynı anda yüksek sesle, çabuk çabuk konuşan birkaç adam gürültüyle merdivenlerden çıkmaya başladı. Üç ya da dört kişi olmalıydılar.

Raskolnikov genç olanın çınlamalı sesini tanıdı. "Onlar!"

Tam bir umutsuzluk içinde doğruca adamların üzerine doğru merdivenlerden inmeye başladı: ne olacaksa olsun varsın! Eğer beni durdururlarsa, mahvoldum demektir; eğer durdurmazlar, geçip giderlerse, yine mahvoldum demektir: yüzümü kesin kesin hatırlarlar. Birbirlerine iyice yaklaşmışlardı artık, bir katın merdivenleri kalmıştı aralarında. Ama birden kurtuluş! Bulduğu yerden birkaç basamak aşağıda, sağda, ardına kadar açık bir kapı vardı; ikinci katta boyacıların çalıştığı dairenin kapısıydı bu; sanki bilerek kapıyı açık bırakıp gitmişti boyacılar. Herhalde onlar da şimdi böyle bağıra çağıra gidiyorlardı. Döşemeler daha yeni boyanmıştı. Odanın ortasında bir teneke ve içi boya dolu bir kapla fırça vardı. Süzülür gibi açık kapıdan içeri kaydı Raskolnikov, bir duvarın ardına gizlendi. Tam zamanıydı: adamlar da artık sahanlığa ulaşmışlardı. Sonra dördüncü kata kıvrılan merdivenlere saptılar ve yine yüksek sesle konuşa konuşa çıkmaya devam ettiler. Geçip gitmişlerdi. Raskolnikov biraz bekledi, sonra ayaklarının ucuna basa basa çıktı ve koşarak merdivenlerden inmeye başladı.

115

Merdivenlerde kimseye rastlamadı. Apartman kapısında da öyle. Kapıyı hızla geçti, sokağa çıkar çıkmaz da sola saptı. Adamların su anda kocakarıların dairesine girmiş olduklarını ve az önce kapalı olan kapının şu anda açık olmasına son derece şaşırduklarını, dehşetle kadınların ölümlerine bakmakta olduklarını, bir dakika geçmeden de, katilin az önce burada bulunduğunu ve yanlarından geçip bir yerlere gizlenmeyi başardığını, hatta gizlendiği yerin bos daire olduğunu, kendileri yukarı çıkarken katilin yüzde yüz orada beklemekte olduğunu düşünebileceklerini çok, ama çok iyi biliyordu. Buna rağmen, ilk dönemece daha yüz -adım kadar yolu olduğu halde, yine de adımlarını hızlandırmaya cesaret edemiyordu. "Hemen şuradaki apartmanlardan birine girip gizlensem mi acaba? Hayır, bu daha da tehlikeli olur! Baltayı bir yere atsam mı? Yoksa bir arabaya mı binsem? Hayır. Bu çok daha tehlikeli olur!"

Sonunda işte dönemeç! Kendinden geçmişçesine yana saptı. Yarı yarıya kurtulmuş sayılırdı artık, bunu çok iyi biliyordu; burada daha az kuşku uyandırırdu, üstelik çok kalabalık bir sokaktı burası, bir kum taneciği gibi yitip giderdi burada. Ama şu ana kadar çektikleri onu öylesine güçten düşürmüştü ki, adım atarken bile zorlanıyordu. Yüzü gözü ter içinde kalmıştı, boynu sırsıklamdı. Kanalın oraya vardığında adamın biri laf attı kendisine. "Bu nasıl içme böyle ahbap!"

Hiç iyi hissetmiyordu kendini, yol uzadıkça durumu daha da kötüleşiyordu. Yine de, kanalın oraya varınca, birden, kalabalığın azaldığını, farkedilebileceğini düşünüp nasıl korktuğunu, nasıl gerisin geri o kalabalık sokağa dönme isteği duyduğunu hatırladı. Ayakta duramayacak bir halde olmasına rağmen, kestirme yoldan değil, sapa yollardan dolaşarak evine döndü. Apartman kapısından içeri girerken de kendine gelebilmiş değildi; baltanın hâlâ üzerinde bulunduğunu, ancak merdivenleri çıkarken hatırlayabilmişti. Oysa önemli bir sorundu bu; kimseye sezdirmeden yerine koymalıydı baltayı. Böyle yap'ma-yıp da, daha sonra rastgele bir avluya fırlatıp atmasının çok da- , ha uygun olabileceğini düşünecek durumda değildi.

116

Ama işleri yolunda gitti. Kapıcının kapısı kapalı olmakla birlikte kilitli değildi: Bu duruma göre, büyük olasılıkla kapıcı içerdeydi; ama o durum yargılaması yapma yeteneğini öylesine yitirmişti ki, hiçbir şey düşünmeden kapıyı açıp içeri girdi. Eğer kapıcı içerde olsa ve kendisine "Ne istiyorsun?" diye sorsaydı, belki de hiçbir şey söylemeden adama baltayı uzatacaktı. Ama kapıcı yine içerde değildi, o da böylece baltayı eski yerine, sedirin altındaki tahtaların arasına sokabilirdi. Kendi odasına çıkıncaya kadar da hiç kimseye, canlı hiçbir varlığa rastlamadı... Ev sahibi kadının kapısı kapalıydı. Odasına girer girmez kendini olduğu gibi divanın üzerine attı. Uyumuyordu, ama kendinde de değildi. O sırada biri odasına girse, hemen yerinden fırlar ve bağırmağa başlardı. Birtakım düşünce kırıntıları uçuşup duruyordu kafasında, ama bütün çabasına rağmen bunları yakalayamıyor, hiç birinin üzerinde duramıyordu...

117

ikinci Bölüm

Uzunca bir süre böyle yattı. Arada bir uyanır gibi oluyor ve gecenin çok ilerlemiş olduğunu fark ediyordu, ama kalkmak aklına bile gelmiyordu. Sonunda ortalığın gerçekten ağardığını farkettiler. Divanda sırtüstü yatıyordu ve yarı baygın durumu hâlâ sürüyordu. Her gece saat üç sularında penceresinin altından gelen korkunç çığlıkları yeniden duydu ve bu çığlıklara uyandı. "Sarhoşlar meyhaneden dağılıyorlar. Demek saat ikiyi geçiyor..." diye düşündü. Sonra birden sanki biri kendisini divandan koparmış gibi fırladı. "Ne! Saat ikiyi mi geçiyor?" Divana oturdu ve birden her şeyi anımsadı.

İlkin çıldırmakta olduğunu sandı. Müthiş üşüyordu. Ama üşümesi, kendisi daha uykudayken başlayan sıtmandandı. Şimdi ise zangır zangır bir titremeye tutulmuştu. Kapıyı açıp çevreyi dinledi: evde herkes derin uykudaydı. Üstünü başını, odasını şaşkınlıkla gözden geçiriyor ve dün gece nasıl olup da kapıyı sürgülemeden yattığını, bir türlü anlayamıyordu. Yalnızca elbiselerini değil, şapkasını bile çıkarmadan kendisini olduğu gibi divana alıvermişti, şapkası yere yuvarlanmıştı, aşağıda yastığa yakın bir yerde duruyordu. "Gece birisi içeri girseydi ne düşünürdü acaba? Herhalde sarhoş olduğumu sanırdı. Ama..." Fırlayıp küçük penceresine koştu. Hava oldukça aydınlanmıştı. Üzerinde leke kalmış olup olmadığını anlamak için tepeden tırnağa üstünü basını kontrol etti. Ama böyle olmazdı bu iş. Soğuktan tir tir titremesine karşın soyundu ve bütün giysilerini dikkatle gözden geçirdi. Son ipliğine varana dek her yanına dikkatle baktı giysilerinin, yine de kendine güvenemedi, bu işi üç kez yineledi. Galiba hiç leke yoktu. Yalnız pantolonunun paçaları yer yer eprimiş, aşağı sarkmıştı,

buralarda kurumuş birkaç

* Mevsim gereği Petersburg'da çok kısa bir karanlıktan sonra "beyaz gece-ler'in başladığını gözönünde bulundurmamak gerek. (Çev.)
İ ke gördü. Sustalı çakısıyla, sarkan parçaları kesti. Galiba artık bir şey kalmamıştı. Birden kocakarının para çantasıyla, sandıktan aldığı öteki eşyaların hâlâ üzerinde olduğunu anımsadı. Bunca süredir üzerinde durmuştu bunlar ve o çıkarıp gizlemeyi düşünmemişti! Hatta az önce, giysilerini gözden geçirirken bile farketmemişti onların ceplerinde olduğunu! "Ne oluyor bana!" diye düşündü. Hemen ceplerinde ne varsa masanın üzerine boşaltmaya başladı. Her şeyi çıkardıktan, hatta bir şey kalmadığından emin olmak için ceplerini ters yüz ettikten sonra, bunları toparlayıp odanın en dip köşesine götürdü. Burada, duvarın döşemeyle birleştiği yerde duvar kâğıdı yırtılmış ve bir delik oluşmuştu. Raskolnikov hemen ceplerinden boşaltıp biraraya topladığı şeyleri bu deliğin içine, duvar kâğıdının arkasına tikiştirmeye başladı. "Bu iş de oldu! Para çantası da içinde, hepsi ortadan kalktı!" Tam deliğin üstünde dışarı doğru kabaran duvar kâğıdını anlamsız bakışlarla seyrediyor ve bu işi de başardığına seviniyordu. Sonra birden korkuyla irkiidi, umutsuzluk içinde. "Tanrım! Ne yapıyorum ben! diye mırıldandı. Saklanmış mı oldu yani şimdi bunlar? Böyle saklanır mı bir şey."

İşin doğrusu, yalnızca para olacağını düşünmüş, eşyayı hiç hesaba katmamıştı, bu nedenle de önceden bir yer ayarlama-mıştı. "Neye seviniyorum şimdi ben?" diye düşündü. "Sevinecek bir şey var mı ortada? Böyle mi gizlenir eşya? Akıl, sağduyu çoktan bırakmış beni!" Kendinden geçmişcesine divana oturdu, dayanılmaz bir titreme nöbetine yakalanmıştı gene. Kendiliğinden bir hareketle, yanı başındaki iskemlenin üzerinde duran, yırtık, eski, ama sıcak tutan kışlık paltosuna uzandı, paltoyu üzerine çeker çekmez uyku ve nöbetle kendinden geçti. Beş dakika geçmeden yerinden fırladı ve öfkeyle üzerinden çıkardığı giysilerin üzerine atıldı: "Daha hiçbir şey yapmamışken nasıl yeniden uykuya dalabiliyorum? İşte, tam düşündüğüm gibi, daha ilmiği sökmemişim! Ne kadar önemli oysa! Böyle önemli bir kanıt yok edilmez mi?" İlmiği kopardı, çabucak yırtıp küçük parçalara ayırdı ve yastığının altındaki çamaşırların arasına sokuşturdu. "Yırtık bez parçaları hiçbir zaman kuşku uyandırmaz; bu böyle, galiba böyle!" Odanın ortasında dikilmiş,

119

bir şey unutup unutmadığını anlamak için, müthiş gergin/müthiş dikkatli çevreyi gözden geçiriyor, bir yandan da mırıldanıyordu. Her şey! Hatta belleğini, en basitinden akıl yürütme yeteneğini yitirmekte olduğunu inanmaya başlamıştı ve bu durum ona korkunç acı veriyordu. "Daha şimdiden mi başlıyor? Şimdiden mi başladım pişman olmaya? Evet, evet, ta kendisi." Gerçekten de, az önce pantolonunun parçalarından kestiği eprimiş, sarkmış parçalar, odanın tam ortasında, yerde sürünüyordu; odaya biri girecek olsa kesin kes ilk bunları görürdü. "Ne oluyor bana böyle?" diye bağırdı yeniden: kendinden, geçmiş gibiydi.

Bu sırada tuhaf bir şey geldi aklına: ya giysilerim tümünden kan içindeyse, pek çok leke var da ben göremiyorsam? Çünkü aklım, zihnim, kavrayışım sağlıklı değil... Birden, para çantasının da kanlanmış olduğunu anımsadı. "Eyvah! Öyleyse cebin de kanlanmış tır, çünkü cüzdanı kanlı kanlı sokmuştum cebime!" Hemen cebini ters yüz etti; gerçekten de astarda kan lekeleri vardı! Zafer kazanmışçasına sevindi, derin derin iç geçirip, "Demek ki, aklım başımda daha" diye düşündü, "Cebimin kanlanmış olabileceğini akledebileceğime göre, demek daha doğru düşünebiliyorum... Sıtmanın etkisiyle bir anlık bir bellek yitimiydi deminki, sayılamaydı..." Ve pantolonunun sol cebinin astarını olduğu gibi söküp çıkardı. Bu sırada güneş sol ayağının üzerine vurmuştu: kundurasının açık ucundan görülen çorabının burnunda da kan lekesi var gibiydi. Fırlatıp attı kundurasını: "Gerçekten de kanlanmış! Çorabın burnu olduğu gibi kan içinde!" Demek bir ara kan birikintisine basmıştı... "Ne yapayım şimdi ben bunları? Bu çorabı, bu cep astarını, paçalarımın kestiğim bu kanlı kumaş parçalarını..?" Kumaşlar avucunun içinde, odanın ortasında dikilmiş duruyordu. "Sobaya mı atayım? Ama önce sobadan başlarlar aramaya. Yakayım mı? İyi ama neyle? Bir kibritim bile yok. Hayır, en iyisi çıkmak ve hepsini dışarda bir yerlere atmak. Evet evet, atmak! Hem de şimdi, hiç zaman yitirmeden!..." Yeniden divana otururken aklından bunlar geçiyordu, ama düşündüğü şeyi yapacak yerde, başı yeniden yastığa düştü, yeniden karşı konulmaz titremelerle sarsıldı ve yeniden paltosunu üzerine çekti.

Birkaç saat gibi uzunca bir süre hep aynı şeyleri yineleyip durdu. "Hemen şimdi, hiç ertelemeyen, doğruca dışarı çıkıp defetmeli-yim bunları, gözlerden irak etmeliyim! Şimdi, hemen şimdi!" Birkaç kez divandan fırlayıp kalkacak gibi oldu, ama kalkamadı. Uyanıp tümüyle kendine gelebilmesi, ancak oda kapısının şiddetli

vurulmasıyla oldu.

Nastasya'yı gelen, bir yandan kapıyı yumrukluyor, bir yandan bağıyordu: "Açsana kapıyı! Öldün mü be adam! Durmadan uyuyor! Bütün gün köpekler gibi uyuyor! Evet, tam köpekler gibi! Aç şu kapıyı, saat onu geçiyor..!" Bir erkek sesi:

"Belki de odasında yok" dedi. "Eyvah!.. Kapıcının sesi bu... Ne istiyor acaba?" Hemen kalktı, divana oturdu. Yüreği öylesine çarpıyordu ki, göğsü çatlayacak gibiydi.

"Kapıyı arkadan çengellemiş ya..." diye itiraz etti Nastasya. "Arkadan kapı kilitlemeye de başlamış beyimiz! Sanki kaçıracaklar kendisini! Açsana kafasız herif şu kapıyı, aç ve uyan!"

"Ne istiyorlar? Kapıcı neden gelmiş? Her şey anlaşılıyor. Di-rensem mi, yoksa açsam mı kapıyı? Mahvoldum!..."

Yerinden hafifçe doğruldu, öne doğru uzanıp çengeli kaldırdı, kapıyı açtı. Odası öylesine küçüktü ki, işte böyle oturduğu yerden bile açabiliyordu kapıyı. Nastasya ile kapıcı girdiler içeri.

Nastasya tuhaf bir bakışla süzüyordu kendisini. Raskolnikov kışkırtıcı, ama aynı zamanda umutsuz bakışlarını kapıcıya dikti. Beriki hiçbir şey söylemeden/ikiye katlanmış, mühürlü bir kâğıt uzattı kendisine.

"Resmî bir yazı" dedi kâğıdı uzatırken, "dairesen..." "Ne dairesinden?.."

"Polisten yani... Oraya, merkeze çağırıyorlar. Hangi daire olduğu belli..."

"Polis mi? Niçin?"

"Nerden bileyim ben! Madem çağırıyorlar, git..."

121

Kapıcı bunları söyledikten sonra dikkatle ona baktı, odaya bir göz gezdirdi, sonra çıkmak için arkasını döndü.

Nastasya, bakışları hâlâ onun üzerinde:

"Sakın sen iyiden iyiye hastalanmış olmayasın?" dedi. Bu söz üzerine kapıcı bir an başını çevirip baktı. "Dünden beri ateşin var..." diye ekledi Nastasya.

Raskolnikov susuyor, kapıcının verdiği kâğıdı açmadan elinde tutuyordu.

"İstersen kalkma" diye sürdürdü sözlerini Nastasya; delikanlının kalkmak için divandan bacaklarını sarkıttığını görmüş, acımıştı. "Hastasın, gitme, sen gitmedin diye öldürecek değiller ya... Elinde ne var öyle?"

Delikanlının bakışları eline gitti; pantolon paçalarından kestiği parçalarla, çorap ve cep astarı sağ elinde duruyordu. Elinde onlarla uyumuşturdu. Sonraları, bunun üzerinde durup düşündüğünde, arada bir ateşler içinde uyanıp, yarı uykulu, bu paçavraları elinde sımsıkı tuttuğunu ve yeniden bunlarla uykuya daldığını anımsayacaktı.

Nastasya her zamanki sınırlı kahkahalarından birini patlattı: "Şuna da bakın, sanki hazineymiş gibi nasıl tutmuş paçavraları, uykusunda bile bırakmıyor..!"

Delikanlı elindeki paçavraların hepsini çabucak paltosunun altına sokuşturdu, bakışlarını Nastasya'ya dikti. Şu anda pek öyle sağlıklı düşünebilecek, akıl yürütebilecek durumda değildi, ama kendisini yakalamak için gelmiş bir adama da böyle davranılmayacağını hissedebiliyordu.

"İyi ama, ya polisten gelen şu çağrı kâğıdı..?"

"Çay içer miydin? İstersen getirebilirim, biraz kaldı."

Delikanlı ayağa, kalkarken:

"Yo, hayır" diye cevaplandı. "Çıkacağı, hemen şimdi çıkıyorum..."

"Peki merdivenlerden inebilecek misin?" "İnerim."

"Nasıl istersen."

Kapıcının arkasından Nastasya da çıktı. Raskolnikov hemen ışığa gitti ve çorabıyla pantolon paçalarını gözden geçirmeye

122

başladı. "Leke var ama fazla belli değil: tozlanıp kirlenmekten ve sürtünmekten belirsiz olmuş. Önceden bilmeyen hiçbir şey anlamaz. Nastasya da, çok şükür, uzaktan hiçbir şey farketmedi!" Sonra telaşla çağrı kâğıdını açtı ve okumaya başladı; dikkatle, birkaç kez okuduktan sonra ancak anlayabildi kendisinden ne istenildiğini. Mahalle karakolundan yapılmış sıradan bir çağrıydı bu: bugün saat dokuzbuçukta karakola gidip komiseri görmesi isteniyordu.

Acık bir şaşkınlıkla: "Ne zaman haberleri oldu ki?" diye düşündü. "Yoksa polisle ne işim olacak benim! Hem niçin bugün? Tanrım! Ne olacaksa varsın bir an önce olsun!" Az kalsın dizçö-küp dua etmeye başlayacaktı, ama birden gülümsedi: dua etmek isteyişine değil, kendineydi gülmesi. Çabucak giyinmeye başladı.

"Mahvolurmuşum!.. Olursam olayım! Çorabı da giymeli! Toz toprak içinde izler tümünden yokolur gider." Ama giymesıyla çıkarması bir oldu: korku ve tiksinti duymuştu. Başka çorabının olmadığı aklına gelince yeniden giydi çıkardığı çorabı ve yemden güldü: bir yandan tir tir titriyor, bir yandan "Bütün bunlar koşullara bağlı şeyler", diye geçiriyordu kafasından, 'görelî şeyler, yani bir biçimsellik

sorunu... Arna yine de giydim işte... Giyerek son verdim bu işe!" Gülümsemesi birden umutsuzluğa döndü: "Hayır, gücüm yetmeyecek..." diye düşündü. Ayakları titriyordu. "Korkudan!" diye mırıldandı kendi kendine. Başını dönüyor, ateşten ağrıyordu. Odasından çıkıp merdivenlere doğru yürürken söylenmeye devam etti: "Tuzak bu! Tuzağa düşürmek istiyorlar beni... Şaşırtmak istiyorlar... Böyle sayıklamalı bir durumda bulunuşum çok kötü... Aptalca birtakım yalanlar söyle-mesembari..."

Merdivenlerde birden her şeyi duvar kâğıdının arkasındaki delikte bıraktığını hatırladı. "Yoksa arama yapmak için kendisinin çıkmasını özellikle mi sağlıyorlardı? Durdu. Ama öylesine umutsuz, öylesine ölümü bile umursamaz bir durumdaydı ki, elini sallayıp inmeye başladı.

"Ne olacaksa bir an önce olsun!..."

Dışarıyı yine dayanılmaz derecede sıcağı. Günlerdir tek damla yağmur düşmemişti. Yine toz toprak içindeydi her yan,

123

yine tuğla, kireç yuğunları/ meyhanelerden yayılan pis kokular, adım başında sarhoşlar, Finli gezgin satıcılar, gölgelik yerlere uzanmış arabacılar dolduruyordu sokakları. Güneş gözlerini öylesine kamaştırdı ki, bir an hiçbir şey göremez oldu, başı iyiden iyiye dönmeye başladı. Her sıtmanın parlak gün ışığına çıktığında duyacağı olağan duyumsamaları bunlar. Çünkü sokağın köşesine gelince, acılı, telaşlı bir bakışla o eve bir gözattı... ama hemen ayırdı bakışlarını.

Karakola iyice yaklaşmıştı artık. "Sorarlarsa söylesem mi acaba?.." diye düşündü bir an.

Karakolla oturduğu ev arası bir çeyrek verst kadardı. Bu yakınlarda yeni bir apartmanın dördüncü katında yeni bir daireye taşınmıştı karakol. Eski binasındayken, Raskolnikov bir ara, ama çok eskiden, şöyle bir uğradığını anımsadı karakola. Kapıdan girince sağdaki merdivenden elinde bir defterle bir mujiğin indiğini gördü. "Herhalde kapıcı... O zaman karakol da yukarda..." diye düşündü ve merdivenlerden rastgele çıkmaya başladı. Kimseye bir şey sormak istemiyordu.

Dördüncü kata geldiğinde "İçeri girer girmez diz çöküp her-şeyi anlatacağım" diye düşündü.

Merdivenler dik ve dardı, üstelik de bulaşık suyu gibi pis birtakım sıtılarla ıslaktı. Dört kattaki bütün dairelerin mutfakları bu merdivene açılıyor ve bütün gün açık duruyordu. Bu nedenle olacak merdivenler çok da sıcağı. Koltuklarında defterler, kapıcılar ve kadınlı erkekli pek çok ziyaretçi inip çıkıyordu merdivenlerden. Karakolun kapısı da ardına kadar açıktı. Raskolnikov içeri girdi, aralıkta durdu. Kimi oturan, kimi ayakta duran bir sù- : rü mujik vardı burada. İçerişi çok sıcağı, bu yetmezmiş gibi bir de, pis kokulu bir bezir üzerine çekilmiş yeni yağlı boyaların mide bulandırtıcı kokuları kaplamıştı ortalığı. Burada biraz bekledikten sonra Raskolnikov az ilerdeki odaya girmeye karar verdi. Küçük, tavanları alçak odalardı hepsi. Karşıkonusmaz bir sabırsızlık onu hep biraz daha ilerlemeye itiyordu. Kimsenin de ona aldıracağı yoktu. İkinci odada kendisinden biraz daha iyi giyimli bir kaç yazıcı oturmuş yazı yazıyorlardı. Tuhaf birtakım insanlardı bunlar. Raskolnikov içlerinden birine yanaştı.

124

"Ne istiyorsun?"

Raskolnikov çağrı kâğıdını gösterdi.

"Öğrenci misiniz?" diye sordu adam kâğıda bakıp.

"Evet, eski öğrenci."

Merak ve ilgiden yoksun gözlerle bakıyordu yazıcı. Bakışlarında sabit bir düşünceden başka birşey olmayan darmadağın bir adamdı bu.

"Adam herşeye boşvermiş... Kendisinden bir şey öğrenebilmem mümkün değil."

"Siz şu odaya, sekretere bir başvurun..." dedi adam: parmağıyla son odayı gösteriyordu.

Raskolnikov yazıcının gösterdiği odaya (bastan dördüncüydü) girdi. Küçük bir odaydı burası da ve çok kalabalıktı. Yalnız buradakilerin giyim kuşamları daha düzgünceydi. Ziyaretçiler arasında iki de kadın göze çarpıyordu. Kadınlardan biri yoksul giyimliydi, yas tuttuğu anlaşılıyordu; sekreterin masasının karşısında oturmuş, onun söylediği bir şeyleri yazıyordu. Öteki kadınsa çok şişman, kıpkırmızı yanaklı, lekeli yüzlü, gösterişlice bir şeydi; son derece süslü bir giysi vardı üzerinde, göğsüne de çay tabağı büyüklüğünde bir broş takmıştı. Masadan az ötede durmuş, bir şey bekliyordu. Raskolnikov sekretere çağrı kâğıdını uzattı. Sekreter kâğıda bir gözattıktan sonra, "Bekleyin" dedi ve yaşlı kadına yazdığı yazıya devam etti.

Raskolnikov rahat bir soluk aldı. "Herhalde o iş için değil!" Yavaş yavaş

üzerindeki korkuyu atıyor, olanca gücüyle kendine gelmeye çalışıyordu. "Söyleyeceğim aptalca bir söz, yapacağım en küçük bir dikkatsizlikle kendimi ele verebilirim!.. Burası da amma havasız..! Üstelik çok sıcak... Basım daha çok dönüyor gibi... Aklım da karmakarışık..." Perişan durumda hissediyordu kendini, toparlanamayacağından korkuyordu. İlgisiz bir şeyler düşünmeye, ne olursa olsun kafasını başka şeylerle uğraştırmaya zorluyor, ama başaramıyordu. Başaramıyordu, çünkü kafasının karmakarışıklığına ek olarak, sekreter de fazlasıyla ilgisini çekiyordu: yüzüne bakıp bir şeyler çıkarmak istiyordu. Yirmi iki yaşlarında, gençten bi-

125

"Çağırılmışlar..." dedi Raskolnikov. "Bir çağrı kağıdı aldım..."

Hemen kâğıtlarından başını kaldıran sekreter:

"Borcunu ödemesi için getirilmiş bir öğrenci efendim" dedi, sonra Raskolnikov'a bir defter uzatıp parmağıyla bir yeri gösterdi: "İşte, şurası! Okuyun..!"

"Para mı? Ne parası..? Öyleyse... O iş için değil çağırılmaları!" Sevinçten titredi Raskolnikov, anlatılmaz bir hafiflik duyuyordu içinde, sanki omuzlarından dağ gibi bir yük kalkmıştı.

Her neye kızdıysa, bu kızgınlığı gitgide artmakta olara teğmen: "Saygıdeğer efendimiz söylerler mi acaba, saat kaçta gelmeleri yazılmış buraya?" diye bağırdı. "Sizden saat dokuzda gelmeniz istenmiş, oysa şimdi saat onbiri geçiyor!"

Nedense hiç beklemediği bir öfkeye kapılan, dahası, bu öfkesinden biraz da zevk duyan Raskolnikov, adamı küçük gördüğünü belirtmek istercesine yüzünü ona tam dönmeden ve bağırarak: "Daha çeyrek saat önce getirdiler çağırıcı" dedi. "Hasta halimle buraya geldiğime şükredin!"

"Rica ederim bağırmayın!" "Ben bağırmıyorum, kendimi bilen biri gibi konuşuyorum ben. Asıl bağıran sizsiniz! Ve ben bir üniversite öğrencisiyim, kendime böyle bağırlmasına izin veremem!"

Komiser yardımcısı çileden çıkmıştı, öylesine ki, bir an ne diyeceğini şaşırıp, ağız köpürdü, sonra yerinden fırlayarak: "Rica ederim, şus-sun!" diye bağırdı. "Resmi bir görev yerin-desiniz. Ka-ba-lık edemezsiniz!"

Raskolnikov yine bağırarak: "Siz de resmi bir görev yerindesiniz!" dedi. "Üstelik bağırmanız bir yana, burada bulunan herkesi hiçe sayıyor ve sigara içiyorsunuz!" Bunları söylediği için büyük bir haz duydu.

Sekreter gülümseyerek onlara bakıyordu. Ateşli teğmen apışıp kalmışa benziyordu. Sonunda doğallığını yitirmiş bir sesle bağırdı: "Bu sizi hiç ilgilendirmez! Siz lüften sizden istenen şeye cevap verin! Gösterin ona Aleksandr Grigoryeviç. Şikayet var

127

hakkınızda! Borcunuzu ödememişsiniz! Üstelik bir de yavuz hırsız olup ev sahibini bastırıyorsunuz!"

Ama Raskolnikov'un artık onu dinlediği yoktu, bilmeceyi bir an önce çözmek için hemen sekreterin uzattığı kâğıdı aldı, birkaç kez okudu, ama bir şey anlamadı. "Ne bu?" diye sordu sonunda sekretere. "Ödemek zorunda olduğunuz bir borcunuz bulunduğunu gösteren bir borç senedi... Ya faizleri ve masraflarıyla birlikte bu borcu ödeyeceksiniz, ya da ne zaman ödeyebileceğiniz bildireceksiniz. Ayrıca, borcunuzu ödeyene dek başkentten ayrılma-yacağınızı, mallarınızı satmayacağınızı ve gizlemeyeceğinizi de taahhüt edeceksiniz.. Öte yandan alacaklı, mallarınızı satmakta ve size yasa hükümlerinin uygulanması için girişimde bulunmakta serbesttir."

"Ben... Kimseye borçlu değilim ki!"

"Orası bizi ilgilendirmez. Dul bayan Zarnitsına'ya verdiğiniz . ve vadesinde ödemediğiniz için karşı tarafın yasalara uygun olarak protesto ettiği ve sonra saray müşaviri Cebarov'a ciro ettiği yüz on beş rublelik bir borç senedi getirdiler bize; sizi buraya iste bu sorunla ilgili ifadenizi almak için çağırдық." "Ama o kadın benim ev sahibim!.." "Ev sahibinizse ne olmuş?.." Sekreter hem acıyan, hem aşağılayan bir bakışla bakıyordu; bakışlarında aynı zamanda, yaşamın çetin yanlarıyla ilk kez karşılaşan bir acemiye, "E, şimdi nasılsın bakalım aslanım?" der gibi bir üstüngelrnişlik havası da vardı.

Ama şu anda borç senedi, para ödemesi gerektiği umurunda olabilir miydi Raskolnikov'un? Onun için şuncacık üzölmeye, hatta en küçük bir ilgiye değer miydi böyle bir şey? Öylece ayakta duruyor, okuyor, dinliyor, karşılık veriyor, dahası, kendisi birtakım sorular soruyordu: ama bunların hepsini mekanik olarak yapıyordu. Şu anda onun bütün varlığını dolduran tek duygu, her türlü öngöründen,

çözümlemelerden, gelecekle ilgili fal bakarcasına yapılan tahminlerden, kuşkulardan, sorulardan... uzak bir tehlikeden kurtulmuşluk duygusu, kendini korumuş olmanın doğurduğu sevinçti. Hayvanca bir sevinç... sözün tam anlamıyla böyle bir sevinçle doluydu bu an. Ama tam bu sırada müthiş bir gürültü koptu. Uğradığı aşağılanmanın verdiği şarsıntıdan hâlâ kurtulamamış olan teğmen, azalan özsaygısını yemden kazanmak için olacak, odaya girdiği andan beri aptalca bir gülümseyişle kendisine bakıp duran zavallı "süslü kadın"ın üzerine yürüdü. Çileden çıkmış gibiydi. Gırtlakını yırtarcasına: "Seni alçak karı seni!" diye bağırды (Yaslı kadın odadan çıkmıştı). "Neler oldu yine geçen gece senin orada? Ha? Yine sokak ortasında rezalet, edepsizlik?! Yine sarhoşluk, kavga! Gene kodes burnunda tütmeyebaşladı anlaşılın? Kaç kez uyardım seni!.. Tam on kez, değil mi? Ve ne dedim: on birincisinde elimden kurtulamazsın... Sense her türlü alçaklığa devam ediyorsun!.." Raskolnikov'un bile elindeki kâğıt düştü ve kendisine böylesine saygısızca davranan kadına tuhaf tuhaf baktı; ama sorunun ne olduğunu çabucak anladı, böylece de olup bitenleri birdenbire keyifle izlemeye başladı. Öylesine büyük bir zevkle dinliyordu ki konuşmaları, canı gülmek, kahkahalarla, katıla katıla gülmek istiyordu. Öylesine bozuktu sınırları. Sekreter bir ara: "İlya Petroviç..." diye söze başlamak istediye de, öfkeleniği zaman teğmeni durdurmanın çok zor olduğunu deneyleriyle bildiği için, söyleyeceklerini daha uygun bir zamana erteledi. Süslü kadına gelince, teğmenin gürlemesinden, şimşekler yağdırmasından önce çok korkmuş, ama sonra, şaşılacak şey, sövgüler çoğaldıkça ve ağırlaştıkça, kadının yüzü sevimli bir hal almış, teğmene tatlı tatlı gülümsemeye başlamıştı. Yerinde kırıp duruyor ve sabırsızlıkla söz sırasının kendisine gelmesini bekleyerek aralıksız reveranslar yapıyordu. Sonunda söz sırası ona geldi; su gibi bir Rusçayla, ama yere nohut dökülür gibi kuvvetli bir Alman aksanıyla konuşmaya başladı:

"Evimde ne gürültü patırtı, ne de kavga dövüş oldu. Rezalet denebilecek bir olay da çıkmadı. O adam, kendileri yani, sarhoş geldiler; size ben her şeyi anlatacağım yüzbaşım... Benim hiçbir suçum yok... Evim, soylu bir evdir yüzbaşım, gelen herkese de soylu davranılır... Ve yüzbaşım ben kendim hiçbir zaman rezalet

129

çıkısın istemem. Kendileri zaten çok sarhoş gelmişlerdi, tuttular üç şişe daha istediler... O adam yani... Sonra da bacaklarını kaldırıp ayaklarıyla piyano çalmaya başladı. Hiç hoş bir davranış değil, hele böyle soylu bir evde... Ve piyanomu kırdı... Tümüyle kırdı... Çok, çok yakışıksız bir davranıştı bu... Ben de bunu kendisine söyledim. Tuttu, eline bir şişe alıp herkesi gerisinden dürtüklemeye başladı. Ben de ne yapayım, kapıyı çağırdım, Karl geldi. Bu kez Karl'a saldırdı ve gözünü şişirdi. Henriette'in de gözünü şişirdi, bana da beş tokat attı. Soylu bir ev için hiç yakışık almayan davranışlarda bulundu yüzbaşım. Ben de, ne yapayım, bağırmağa başladım. O da kanala bakan pencereyi açıp, domuz yavrusu gibi bağırmağa başladı. Ne ayıp! Pencere açılır da hiç sokağa domuz yavrusu gibi bağırılır mı! Tuh-tuh-tuh! Kari da arkadan yanaşıp frakının eteğinden tuttu ve çekti, ama onu pencereden uzaklaştırmak için çekmişti kari, gelgelelim, frakın eteği koptu. Bunun üzerine bağırmağa, frakı için kendisine on beş ruble ödememiz gerektiğini söylemeye başladı. Ben de üç beşlik çıkarıp kendisine istediğini verdim. Ve işte soylu bir eve hiç yakışmayan bu konuk, yüzbaşım, bütün bu rezaletleri çıkardı! Sonra da, benim bütün gazetelerde sözüm geçer, size karşı öyle bir yergi yazacağım ki... diye tehdit etti." "Demek, bir yazarmış kendisi?"

"Evet, yüzbaşım, soylu bir eve hiç yakışmayan bayağı bir konukmuş meğerse..."

"Peki peki peki! Yeter artık! Söylemişim sana, söylemişim, söylemişim..."

"İlya Petroviç!" diye anlamlı anlamlı yeniden seslendi sekreter. Komiser muavini hızla dönüp sekretere baktı; beriki hafifçe başını eğdi.

"... işte böyle Laviza İvanovna", diye sürdürdü sözünü Komiser muavini, "son kez söylüyorum size: eğer şu soylu evinizde bir kez daha rezalet çıkacak olursa, kibarcası, sizi kendi ellerimle okşarım. Duydun mu? Demek bir edebiyatçı, bir yazar, 'soylu bir ev'de, frakının kuyruğu için on beş ruble aldı ha! Böyledir işte bunlar!" Raskolnikov'a aşağılayıcı bir bakış fırlattı "İki üç gün önce meyhanelerden birinde de bir olay olmuştu: adam yemek

130

yemiş/ iş paraya gelince yan çizmiş, 'sizin için bir yergi yazayım da görün' diye bir de gözdağı vermiş. Geçen hafta da vapurda yine biri, devlet danışmanlarından birinin saygıdeğer ailesine, karısına ve kızına edepsizce laflar etmiş. Bir başkasını da geçenlerde bir pastaneden sille tokat dışarı atmışlardı. Yazar, edebiyatçı, öğrenci, tellâl takımı böyledir işte... Tukur

gitsin hepsine! Sana gelince, çek arabanı! Bundan böyle gözüm üzerinde olacak ve kendim gelip kontrol edeceğim şeni! Duydun mu?"

Luiza İvanovna sağa sola hızlı reveranslar dağıtarak geri geri kapıya gitti, ama kapıda birden bir subaya kıcıyla çarptı. Karakol komiseri Nikodim Fomiç'ti bu. Aydınlık yüzlü, son derece gösterişli kumral favorileri olan sevimli bir adamdı. Luiza İvanovna nerdeyse yerlere kadar eğilerek bir reverans daha yaptı, sonra küçük, sık adımlarla, seke seke uçup gitti.

Nikodim Fomiç sevecen, dostça gülümseyerek İlya Petro-viç'e.

"Yine mi gürlmeler, yıldırımlar, şimşekler, kasırgalar?" dedi. Yine kafanın tası atmış, çileden çıkmışsın!.. Tâ merdivenlerden duydum sesini!.."

İlya Petroviç, elinde birtakım kâğıtlar, bir masadan bir başka masaya geçiyordu; yürürken ne yana adım atarsa, omuzlarını da o yana doğru oynatıyordu. Soylu bir kayıtsızlıkla ve kırılarak:

"Ah, hiç sormayın!" dedi. "Örneğin şu bay yazar, yani öğrenci daha doğrusu eski öğrenci, hem borç senedi imzalamış, borcunu ödemiyor, hem de oturduğu evi boşaltmıyor... Durmadan yakınmalar geliyor hakkında, ama o bunlarla ilgilenecek yerde, bana burada sigara içemeyeceğimi söylüyor! Oysa asıl kabalaşan kendisi: işte şurada, bir bakın, ne şık bir görünüşü var değil mi!"

"Yoksulluk ayıp değil ki azizim, ne yapсын adam! Bugün gene barut gibisin, bu açıkça belli oluyor." Nikolay Fomiç, Raskolnikov'a sevecenlikle bakarak sürdürdü sözlerim, "herhalde sizi kızdırdı ve siz de dayanamayıp... Ama boşuna kızmışsınız. Ne diyorum size, son derece temiz yüreklidir, kötülük nedir bilmez. Ama işte barut gibidir! Parlamasıyla sönmesi bir olur! Söndüğü zaman da ortada altın bir yürekten başka bir şey bulamazsınız! Alaydaki adı da 'Barut teğmen'di zaten..."

131

İlya Petroviç pophoplanmaktan çok sevinçli, ama yine de somurtarak:

"Ne alaydı ama!.." dedi.

Raskolnikov birden orada bulunan herkese güzel bir şeyler söylemek için dayanılmaz bir istek duydu içinde. Birden Niko-lay Fomic'e döndü ve söze ortadan girerek:

"İnsaf, yüzbaşım" dedi, "kendinizi benim yerime koyun... Eğer bir kabalık ettiysem kendilerinden hemen özür dilemeye hazırım... Ben yoksul, hasta, sefaletin pençesi altında ezilmiş (tam bu sözcüğü kullanmıştı: "ezilmiş"...) bir öğrenciyim. Daha doğrusu eski bir öğrenci... Parasızlıktan bıraktım okulu. Ama yakında param olacak. Annemle kızkardeşim "... İlinde... Para gönderecekler bana; ben de borcumu ödeyeceğim. Ev sahibim iyi bir kadındır, yalnız dört aydır derslerimi kaybettim ve kirasını ödeyemiyorum diye bana öyle kızdı ki öğle yemekleri göndermeyi bile kesti... Ve ben şimdi bu senedin neyin nesi olduğunu bir türlü anlamıyorum! Ortada bir borç senedi var, o da benden bu senede göre para istiyor, iyi ama kendinizi benim yerime koyun, ne vereceğim ben ona?"

Sekreter yeniden:

"Orası bizi ilgilendirmez..." diyecek oldu "Size tümüyle katılıyorum, ama izin verin açıklayayım..." diye sözlerini sürdürdü Raskolnikov: sekretere değil, Nikodim Fomic'e bakarak konuşuyordu, ama aynı zamanda kâğıtlarla uğraşıyormuş gibi yapan ve delikanlıyı küçümsediği ve ona hiç önem vermediği izlenimi yaratmaya çalışan İlya Petroviç'in de ilgisini çekmeye çalışıyordu. "Benim de kendi yönümden durumu açıklamama izin verin... Üç yıldan beri, yani hemen hemen taşradan geldiğimden bu yana onun evinde otururum. Ve daha ilk günden, yani evine geçtiğim ilk günden... Evet, ne diye açıklamayayım ki, daha ilk günden kızıyla evlenmeye söz verdim, yani öyle, bağlayıcı olmayan bir söz... Gerçi aşık falan değildim kıza, ama hoşuma da gitmiyor değildi... Tek kelimeyle, gençlik işte... Söylemek istediğim bu... Yani ev sahibim o zaman bana epeyce bir borç verdi ve ben, nasıl söylemeli, öyle bir yaşam sürdürdüm ki... Akıllı bir karış havada biriydim o sıralar..."

"Sizden gizli ilişkilerinizi soran olmadı beyefendi, hem bizim bunları dinlemeye de zamanımız yok..." İlya Petroviç havalı bir şekilde ve kabaca Raskolnikov'un sözünü kesmek istedi ama Raskolnikov coşkununla onu durdurdu ve birden konuşma güçlüğü çekmeye başlamasına rağmen sözlerini sürdürdü:

"Ama izin verin, izin verin de size her şeyin nasıl olup bittiğini anlatayım... Aslında sizinle aynı kanıdayım, belki gereksiz bunları anlatmak... Ama işte kız bir yıl önce tifodan öldü. Ben gene evde kiracı olarak oturmaya devam ettim. Ev sahibim şimdiki evine taşınır taşınmaz bana, hem de dostça bir havada söylüyordu bunları, güveninin tam olduğunu, bununla birlikte kendisine borcum olan yüz on beş ruble için bir borç senedi imzalayıp imzalamayacağımı sordu. Ve kendisine bu senedi imzalar imzalamaz, bana ne zaman istersem, ne kadar istersem, yeniden borç verebileceğini ve ben borçlarımı ödeyinceye dek, onun sözleriyle söylüyorum, bu senetten hiçbir zaman, ama hiçbir zaman yararlanmayacağını

söyledi... Şimdiyse derslerimi . kaybettim ve yiyecek bir lokma ekmeğe muhtaç oldum diye senedi tahsile vermiş. Siz olsanız ne yaparsınız?"

İlya Petroviç küstahça araya girdi:

"Anlattığınız bu duygusal ayrıntıların bizi ilgilendiren bir yanı yok... Bir yükümlülük altına girmişsiniz, buna karşı ne diyeceksiniz, onu söyleyin bize, gözyaşartıcı aşk öykülerinizi de kendinize saklayın."

Nikodim Fomiç, o da bir masaya geçmiş ve birtakım kâğıtları imzalamaya başlamıştı:

"Sen de amma acımasızsın...!" diye mırıldandı. Utanmış gibi bir hali vardı.

Bu arada sekreter:

"Yazsanıza dedi Raskolnikov'a."

Raskolnikov özellikle kaba olmaya çalışarak:

"Ne yazayım?" dedi.

"Size söyleyeceklerimi!."

"Günah çıkarmasından" sonra sekreter kendisine küçümseyerek ve daha kaba davranıyormuş gibi geldi Raskolnikov'a. Ama, tuhaf şey, birden kimin ne düşündüğünü hiç de umursa-

133

madığım farketti. Bir anda gerçekleşmiş bir değişmeydi bu. Oysa birazcık düşünbilseydi nasıl olup da polislerle böyle konuşabildiğine, onlara duygularını açabildiğine çok şaşırırdı. Hem bu duygular da nereden çıkmıştı? Tam tersine, yüreği öylesine bomboşturdu ki, şu anda bu karakol odası polislerle değil de, en sevdiği dostlarıyla dolu olsaydı bile, herhalde, onlara söyleyecek bir tek insanca söz bulamazdı. Yapayalnızlığı, tekbaşına kalmışlığı sonsuz acı verici karanlık duygularıyla doluvermişti birden yüreği. Ne İlya Petroviç'e içini boşaltması, ne de teğmenin karşısında alçalmış olmasıydı şu anda yüreğini altüst eden şey. Ah! Şu anda ona neydi alçalmış olmasından, kendine duyduğu saygıdan, birtakım teğmenlerden, Alman kadınlarından, tahsile verilmiş senetlerden,, karakollardan, polislerden..! Şu anda acaba diri diri yakılmaya mahkum edilse kılı kırkırdaydı mıydı? Bu da bir yana mahkumiyet kararını dikkatle dinleyebilir miydi? Şu ana kadar hiç bilmediği, ansızın bastırılmış yepyeni bir duygunun etkisi altındaydı. Şu anda, değil az önceki gibi duygusal coşkunluğa kapılmak, her ne nedenle olursa olsun, karakola gelmemesi ve polislerle -bu polisler öz kardeşleri bile olsalar- hiçbir şekilde başvurmaması gerektiğini anlıyor, ya da hayır, anlamaktan çok bütün varlığıyla duyumsuyordu: bu, şu ana kadar hiç bilmediği, tanımadığı, son derece tuhaf ve korkunç birduyguydu. İşin en acı veren yanı da, bunun bilinçli bir algılama, kavrama olmaktan çok bir duygu, hem de ömrü boyunca tanıdığı en acı verici duygu olmasıydı. Sekreter ona böylesi durumlar için klasikleşmiş bir metin yazdırmaya başladı, şimdi ödeyemeyeceğim, falan tarihte ödemeye söz veriyorum, kentten ayrılmayacağım, mal varlığımı kimseye satmayacağım, devretmeyeceğim vb. vb. Sekreter birden:

"Yazamıyorsunuz" dedi, "kalem elinizden düşüyor. Yoksa hasta mısınız?"

Bir yandan da dikkatle Raskolnikov'a bakıyordu. "Evet... Biraz başım dönüyor... Siz devam edin!" "Tamam, bu kadarı imzalayın." Sekreter kâğıdı aldı, başkalarıyla meşgul olmaya başladı.

Raskolnikov kalemi verdi/ama çıkıp gidecek yerde, dirseklerini masaya dayadı, başını elleri arasına alıp sıkıştırmaya başladı. Sanki tepesine çivi çakıyorlardı. Birden çok tuhaf bir şey geldi aklına, doğruca Nikodim Fomiç'e gitmek ve dün olanları en küçük ayrıntısına kadar anlattıktan sonra odasına götürüp köşedeki deliğin içinde bulunan eşyayı göstermek istedi. Öylesine güçlü bir istekteki ki bu, uygulamak için yerinden kalktı. Bir ara, "Acaba biraz düşünsem mi?" diye aklından geçirdi. Sonra, "Hayır, düşünmemeliyim, sırtımdan yükü hemen atmam gerek" dedi. Ama birden mihlanmış gibi olduğu yerde kalakaldı. Nikodim Fomiç, İlya Petroviç'e ateşli ateşli bir şeyler anlatıyor, sözleri ona kadar geliyordu.

"Hayır, ikisini de bırakacaklardır. Aleyhlerine hiçbir şey yok ortada. Düşünün bir kez. Eğer bu iş onların işi olsaydı, hiç kapıcıyı çağırırlar mıydı? Kendi kendilerini ele vermek için mi? Ama doğrusu bu kadarı da biraz fazla kurnazlık olurdu. Öte yandan öğrenci Pestriyakov'u kapıdan içeri girerken hem kapıcılar, hem de satıcı kadın görmüş, Pestriyakov üç arkadaşıyla birlikteymiş, tam kapının orda onlardan ayrılmış ve kapıcılardan daireyi sormuş; kapıcılara bunu sorarken, arkadaşları henüz yanındalar-mış; Niyeti bu olan bir insan, tutup da kapıcılardan adres sorar mı? Koh'a gelince, yukarı çıkmazdan önce, yarım saat kadar aşağıda gümüşçüde oturmuş, ondan sonra kocakarıya çıkmış... Şimdi artık varın siz karar verin.."

"Ama izin verin, sözlerinde bir çelişki yok mu? Kendileri kapıyı çaldıkları sırada kapı kilidiymiş, üç dakika sonra kapıcıyla birlikte geldiklerinde ise

kapının açık olduğunu görmüşler..?"

"İşin püf noktası da burada işte: katil besbelli içerdeymiş ve kapıyı da içerden sürgülemiş: ve eğer Koh aptallık edip de kapıyı bulmak için aşağıya inmeseymiş, adamı kesinlikle içerde enseleyeceklermiş. O işte tam bu sırada merdivenlerden sıvışmak ve onlara görünmeden şu ya da bu biçimde bir yerlere gizlenerek kaçmak fırsatını bulmuş olmalı. Koh yemin üstüne yemin ediyor ve 'Eğer orada kalmış olsaydım, kesinlikle üzerime atılır ve baltasıyla beni de öldürürdü' diyor. Hatta adamcağız kurtuluşu şerefine kilisede dua okutacakmış, hah-ha!"

135

"Yani katili hiç gören olmamış mı?"

"Kim görecek?" dedi oturduğu yerden konuşmaları dinlemekte olan sekreter. "Ev değil, Nuh'un Gemisi mübarek yer..."

Nikodim Fomiç ateşli ateşli:

"Mesele gayet açık, apaçık", diye yineledi

"Hayır, hiç de öyle değil" diye diretti İlya Petroviç. "Çok karışık bir işbu."

Raskolnikov şapkasını alıp kapıya doğru yürüdü, ama kapıya ulaşamadı.

Kendine geldiğinde bir sandalyede oturmakta olduğunu gördü; sağından birisi kendini tutuyor, solunda da yine bir adam elinde sarı bir suyla dolu bir bardakla duruyordu; Nikodim Fomiç de gözlerini üzerine dikmiş, tam karşısında duruyordu. Raskolnikov sandalyesinden kalktı.

"Ne o, yoksa hasta mısınız?" diye sordu Nikodim Fomiç, sesi oldukça sertti.

Yerine oturarak yemden kâğıtlarıyla uğraşmaya başlayan sekreter:

"Senedi imzalarken kalemi güçlkle tutuyordu" dedi.

İlya Petroviç de odanın en ucundaki masasından bağırdı.

"Çoktan beri mi hastasınız?"

Delikanlı baygınken o da koşup bakmış, ama ayılır ayılmaz hemen masasına geçmişti.

"Dünden beri diye mırıldandı" Raskolnikov cevap yerime.

"Dün evinizden çıktınız mı?"

"Çıktım."

"Hasta hasta mı?"

"Evet, hasta hasta."

"Hangi saatte?"

"Akşam sekize doğru."

"Sorabilir miyim, nereye?"

"Öylece, sokağa."

"Daha belirgin ve açık söyleseniz..."

Raskolnikov sert ve kesik cevaplar veriyordu; yüzü bembeyazdı; çakmak çakmak yanan simsiyah gözlerini İlya Petroviç'e dikmişti.

Nikodim Fomiç:

"Delikanlı güçlkle ayakta duruyor, sense kalkmış..." diyecek oldu.

İlya Petroviç anlamlı anlamlı. "Yok bir şey..." dedi.

Nikodim Fomiç bir şeyler daha söyleyecek gibi oldu, ama sekreterin gözlerini kendisine dikmiş baktığını görünce sustu. Birden herkes susmuştu. Tuhaf bir hava esiyordu odada.

İlya Petroviç:

"Gidebilirsiniz, sizi alıkoymuyoruz diyerek konuşmaya son verdi."

Raskolnikov çıktı. Çıkar çıkmaz da içerde ateşli bir konuşmanın başladığını duydu, en çok Nikodim Fomiç'in sorgu dolu sesi geliyordu kulağına. Sokağa çıkınca iyice kendine geldiğini duydu.

Hızlı hızlı evine doğru yürürken, bir yandan da "Arayacaklardır, hemen şimdi bir arama yapacaklardır", diye söyleniyordu. "Namussuzlar, şüphelendiler!" Deminki korku yine bir karabasan gibi çökmüştü içine.

II

"Ya aramayı yapmışlarsa bile? Ya şimdi gidip de onları odamda bulursam?"

Ama işte odası. Kimsecikler yok. Kimsecikler uğramamış... Nastasya bile hiçbir şeye el sürmemiş. Aman Tanrım! Nasıl, nasıl bırakabilmişti her şeyi o deliğin içinde?

Hemen köşeye atıldı, elini duvar kâğıdının arkasına sokup koyduğu her şeyi bir bir çıkarmaya ve ceplerine doldurmaya başladı. Zaten hepsi sekiz parçaydı: içlerinde küpe ya da benzeri bir şey bulunan iki küçük kutu -doğru dürüst bakmadığı için tam bilmiyordu ne olduğunu- sonra yine dört tane maroken kaplı küçük kutu... Doğrudan doğruya gazete kâğıdına sarılmış bir zincir, bir de, yine

gazete kâğıdına sarılmış, madalyaya benzer bir şey...

Belli olmamalarına dikkat ederek hepsini paltosunun cepleriyle, pantolonunun sağlam kalan sağ cebine yerleştirdi. Para

137

çantasını da alıp odadan çıktı. Bu kez çıkarken kapıyı ardından açık bıraktı. Kararlı adımlarla, hızlı hızlı yürüyordu, bütün vücudu kırılı-yorcasına bitkindi, ama bilinci yerindeydi. İzleneceğinden korkuyordu; yarım saat, belki de çeyrek saat sonra bir kovuşturma emri çıkarılmasından korkuyordu. Ne pahasına olursa olsun delilleri ortadan kaldırmalı, hazır gücünü, bilincini tümüyle yi-tirmemişken bu işin üstesinden gelmeliydi... Nereye gidecekti? Çoktan kararlaştırmıştı bunu: "Hepsini kanala atarım, ne delil kalır ortada, ne bir şey." Gece, sayıklamalar arasında kararlaştırmıştı bunu, hatta kararını hatırladıkça yekini kalkmak istiyor ve "Çabuk, bir an önce gidip atmalıyım" diyordu.

Ama anlaşılın pek kolay olmayacaktı üzerindeki kanala atması. İşte yarım saattir -belki daha bile fazla olmuştu- Katerina kanalı boyunca dolaşıp duruyordu, ama kanala inen her merdiveni birkaç kez gözden geçirmesine rağmen, bir türlü kararını uygu-layamıyordu: çünkü iniş merdivenlerine birtakım kayıklar, salları bağlanmıştı ve bunların üzerinde çamaşır yıkayan kadınlar vardı. Öte yandan çevreden gelip geçenler de hiç az sayılmazdı. Her yerden görebilirlerdi kendisini. Adamın birinin durup dururken merdivenlerden inmesi, aşağıda biraz oyalandıktan sonra da suya bir şeyler atması çok kuşku uyandıracak bir olaydı. Hele bir de kutular batmaz da suyun üstünde kalırsa?.. Ve bu herhalde böyle olurdu. O zaman herkes görürdü. Zaten başka işleri kalmamış gibi yoldan gelip geçenler de kendisine bakıp duruyorlar mıydı? "Acaba neden bakıyorlar?" diye düşündü. "Yoksa bana mı öyle geliyor?" Sonunda götürüp Neva'ya atmasının daha uygun olabileceği düşüncesi geldi aklına. Kalabalık da olmazdı orada, insanın fazla göze batmayacağı bir yerdi. Her bakımdan buradan daha uygun bir yerdi Neva: en önemlisi de buralardan uzaktı. Böylesine kederli ve korkmuş bir yüzle, böylesine tehlikeli yerlerde yarım saatten fazla bir süredir nasıl olup da aylak aylak dolaşabildiğine ve Neva'yı daha önce akıl edemediğine şaşır kaldı. Uyurken, üstelik de sayıklamalar arasında verdiği aptalca bir karar yüzünden yarım saatini çarçur etmişti! Son derece dalgın ve unutkan olmuştu ve bunu kendisi de biliyordu. Elini çabuk tutması gerekiyordu, hem de çok çabuk.

Neva'ya "V" caddesini izleyerek gitti. Yolda birden "Neden Neva'ya gidiyorum ki?" diye düşündü. "Ve neden ille de suya atacağım? Çok uzaklara, örneğin adalara gidip, ormanda bir ağacın altına, çalılıkların arasına gömsem, sonra da ağacı isaretle-sem daha iyi olmaz mı?" Sağlıklı düşünebilecek bir durumda olmadığını bilmesine rağmen bu düşüncesi ona oldukça doğru göründü. Ama adalara gitmesi de kısmet olmadı, iş başka türlü sonuçlandı: "V..." caddesinden meydana çıkarken birden sol yanında bir avlu kapısı gördü: avlu boydan boya yüksek duvarlarla çevriliydi. Kapıdan girince sağda, yandaki dört katlı apartmanın sıvasız, penceresiz yüksekçe duvarı avlunun derinliğine doğru uzanıyordu. Solda, kapıdan başlayarak ve sağdaki duvara paralel olarak avlunun yirmi adım kadar derinliğine uzanan, sonra yine sola kıvrılan bir tahta perde vardı. Tahta perdeyle çevrilmiş ve içinde birtakım araç-gereçler bulunan boş bir yerdi burası. Daha ilerde, avlunun dibine doğru, tahta perdenin ardından isten kararmış, alçak, taş bir yapının köşesi görünüyordu. Burası bir araba yapımına, tesviye işliğine, ya da bu türden başka bir yapıya ait bir bölüme benziyordu. Her yer, nerdeyse daha kapıdan başlayarak kömür tozuyla simsiyahtı. Raskolni-kov birden "İşte tam yeri, buraya atıp savuşayım" diye düşündü. Avluda kimsenin bulunmadığını görünce içeri girdi, hemen kapının yanında, fabrika ve işlik olarak kullanılan bu tür yapıların hemen hepsinde sıkça rastlandığı gibi, çitlere dayalı bir su oluğu vardı. Tahta perdenin oluğun hemen üzerine gelen bölümünde böylesi yerlerde hep görülen bilgece bir yazı gördü. Tebeşirle yazılmıştı yazı: "Burada durmak yasaktır"*. Demek ki onun burada bulunmasından kimse kuskulanmayacaktı. "Hepsini çabucak bir köşeye'atar, kaçarım!" diye düşündü.

138

* Aslında da bozuk bir imlâ ve yanlış yazılmıştır. (Çev.)

139

Çevresine bir kez daha bakınır tam elini cebine soktuğu sırada, birden avlu kapısı ile oluk arasında, sokağa bakan taş duvara yaslanmış duran, aşağı yukarı yirmi beş kilo ağırlığında büyük bir taş gördü. Duvarın ötesinde sokak, kaldırımlar, sokakta yürüyen insanlar vardı. Ama içeri girmediğin kimse kendisini göremezdi. Elini çabuk tutmalıydı, her an biri içeri girebilirdi.

Taşın üstüne eğildi, yukardan iki eliyle sıkıca kavrayıp olanca gücüyle

dayanarak bir yana yaktı; taşın altında küçük bir çukur oluşmuştu. Ceplerinde ne varsa buraya koymaya başladı; para çantası en üste gelmişti. Çukur, cebindeki her şeyi almış, hatta daha yer bile kalmıştı. İşini bitirdikten sonra taşta yeniden yapıştı, bir hareketle eski yerine getirdi. Tam yerine oturmuştu taş. Yalnız eskisinden biraz daha yüksekçe duruyordu, Ayağının ucuyla biraz toprak kazıp taşın sağına soluna bastırdı. Artık hiçbir şey belli değildi. İşini bitirdikten sonra avludan çıktı, alana doğru yürüdü. Bir anda içini tıpkı az önce karakolda duyduğuna benzer büyük bir sevinç dalgası kaplamıştı. "Bütün deliller yok oldu. Kimin, kimin aklına gelir bu taşın altına aramak? Belki binanın yapıldığı günden beri burada bu taş ve belki bir o kadar zaman daha burada kalacaktır. Diyelim, buldular: kim kuşkulabilir ki benden? Bu iş burada bitti, hiçbir ipucu kalmadı ortada." Gülümsedi. Sonraları, o gün sinirli sinirli, kesik kesik, sessiz sessiz, uzun uzun güldüğünü, gülüşünün, alanı geçene dek sürdüğünü hatırlayacaktı. Ama gülüşü, üç gün önce o kızla karşılaştığı "K..." bulvarına varınca birdenbire kesildi. Bambaşka düşünceler geçmeye başladı kafasından. Kız gittikten sonra oturup düşünceye daldığı sıranın yanından geçmek, kendisine yirmi köpek verdiği o palabıyıkla karşılaşmak, birden dayanılmayacak kadar ağır ve tiksindirici geldi. "Allah belâsını versin!" diye söylendi.

Çevresine dalgın, ama öfkeyle bakarak yürüyordu. Zihni, düşüncesi bir ana nokta çevresinde toplanmaya başlamıştı; bunun gerçekten bir ana nokta olduğunu kendisi de duyumsuyor-du; ve bu ana noktayla ilk kez -hatta belki de iki aydan beri ilk kez- başbaşa kaldığını görüyordu.

140

İçinde müthiş bir öfke dalgası yükseliyordu. "Allah belâsını versin, bütün bunların, her şeyin Allah belâsını versin!" diye düşündü. "Madem ki başladık, öyleyse yapacak bir şey yok demektir; ama bu başlayan yeni hayatın da Allah belâsını versin! Tanrım! Nasıl da aptalca her şey!.. Nasıl yalanlar söyledim, nasıl da alçaldım bugün! İlya Petroviç denilen iğrenç herifin karşısında ne yaltaklıklar yaptım, ne numaralar çektim!.. Ne saçma! Herkesin, hatta kendi yaptığımı yaltaklıkların, dalkavuklukların... her şeyin içine tükürmüşüm! Sorun bunlar değil, hem de hiç değil.."

Birden durdu, yeni, hiç beklenmedik, son derece yalın bir soru bir arıda düşüncelerini darmadağın etti, acı bir şaşkınlık verdi:

"Eğer bütün bu işleri aptallıkla değil de bilinçle yaptıysan, eğer gerçekten de belirli, sarsılmaz bir amacın var idiyse, niçin şu ana kadar daha para çantasının içine bile bakmadın ve bunca acı, bunca alçalma uğruna eline geçenin ne olduğunu bile öğrenmedin? Böylesine iğrenç ve alçakça bir işi bilinçli olarak niçin yaptığını hâlâ bilmiyorsun? Daha az önce para çantasını da, yüzünü bile görmediğin bütün öteki şeyleri de suya atmak istiyordun... Nedir bütün bunların anlamı?"

Evet, bu böyle; bu hep böyle. Aslında o bunun böyleliğini eskiden de biliyordu ve soru onun için hiç de yeni değildi. Geceleyin suya atma kararını verirken, ille de böyle olması gerekirmiş, başka türlü olamazmış gibi, hiç ikirciklenmeden, karşı koymadan onaylamıştı kararını... O, bütün bunları biliyor ve hatırlıyordu; hatta bütün bunlar öyle dün kararlaştırılmış şeyler de değildi, daha kocakarının evinde, sandığın içindekileri ceplerine doldururken verilmiş bir karar bu.~ Evet, böyleydi!.. Sonunda can sıkıntısıyla, "Çok hastayım da, ondan böyle oluyor" diye düşündü. "Kendi kendimi yiyip bitiriyorum, acı çektiriyorum kendime. Üstelik ne yaptığımı da farkında değilim... Dün de, önceki gün de, ondan önce de hep kendi kendime işkence ettim. İyileşeceğim... ve artık kendime acı çektirmeyeceğim... Ama ya bir de iyileşemezsem? Tanrım! Bütün bunlardan öylesine bıktım ki!.."

141

Durmaksızın yürüyordu. Nasıl olursa olsun açılmak, kendine gelmek, kendini toparlamak için karşı konulmaz bir istek duyuyordu içinde. Ama ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Geçen her dakikayla birlikte, yeni, belirlenemez bir duygu sarıyordu bütün benliğini: bu, çevresindeki her şeye, karşılaştığı herkese karşı duyduğu sonsuz bir tiksindi; kinle dolu, bitmez tükenmez, nerdeyse fiziksel bir tiksinti... Yolda rastladığı herkes tiksinti veriyordu ona; herkesin yüzü, yürüyüşü, hareketleri tik-sinç geliyordu. Birisi kendisiyle konuşmaya kalksa, herhalde doğruca yüzüne tükürür, ya da belki de ısırırdı... Vasilyev adasında, köprünün yanında Küçük Neva rıhtımına gelince durdu. "İşte ö bu evde oturuyor..." diye düşündü. "İyi ama nasıl geldim ben buraya? Razumihin'e kendiliğinden gelmiş olamam... Yine o günkü hikâye... Çok ilginç buraya kendiliğinden mi geldim, yoksa yolum öylece buraya mı çöktü? Her neyse, farketmez... O zaman da niyetlenmişim ya... Üç gün önce, o günün hemen ertesi

günü... Razumihin'e gitmeye kalkmıştım... Ben de şimdi uğrarım... Uğrayamaz mıyım yani şimdi?.." Razumihin'in oturduğu beşinci kata çıktı. Odasında Razumihin, yazı yazıyordu, kapıyı kendisi açtı. Dört aydır görüşmemişlerdi. Sırtında çok eski bir robdösebr, çıplak ayaklarında terlik vardı: yıkanmamış, tıraş olmamıştı, saçları karmakarışıktı. Yüzünde şaşkınlık okunuyordu. İçeri giren arkadaşını tepeden tırnağa süzerek: "Sen ha?" diye bağırды, sonra sustu, bir süre çaldı: Raskolnikov'un üstündeki paçavraları farketmişti: "Demek bu kadar kö-tüledin ha? Şıklıkta beni bile geride bırakmışsın. Otursana, yo-rulmuşsundur!" Raskolnikov, kendisinininkinden de kötü durumda olan muşamba kaplı sedire uzanınca, Razumihin birden arkadaşının hasta olduğunu farkettti: "Sen oldukça hastasın yahu, biliyor muydun bunu?" Elini uzatıp Raskolnikov'un nabzını dinlemeye başladı. Raskolnikov elini çekti: "Gerek yok... Ben buraya niçin geldim, biliyor musun: hiç öğrencim yok bu sıralar... Biraz ders verebilseydim... Ama hayır, benim ders falan istediğim yok..."

Razumihin onu dikkatle süzüyordu:

"Sen sayıklıyorsun yahu!"

"Hayır, sayıkladığım falan yok..."

Raskolnikov sedirden kalktı. Yukarı çıkarken Razumihin'i evde bulacağını, onunla yüzyüze gelmek zorunda kalacağını hiç düşünmemişti. Şu anda ise, kendi deneyimiyle anlamıştı ki, dünyada kiminle olursa olsun yüzyüze gelmek, onun en son isteyebileceği bir şeydi. Bütün öfkesi kabarmıştı. Daha Razumihin'in eşliğinden adımını atarken kendine duyduğu öfkeden boğulacak gibi olmuştu, Birden:

"Hoşçakal!" dedi ve kapıya doğru yürüdü.

"Dursana yahu! Amma tuhaf adamsın be!"

"Yok!" dedi Raskolnikov, yeniden elini çekerek.

"Madem gidecektin, ne halt etmeye geldin!? Deli misin, nesen? Beni aşağılıyorsun bu davranışınla, izin veremem buna!"

"Madem öyle, dinle: Senden başka bana yardım edebilecek kimseyi tanımadığım için sana geldim... Çünkü sen ötekilerin hepsinden daha iyisin, yani daha akıllısın, doğru karar verebilirsin... Ama şu anda hiç kimseye, hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını anlıyorum... Anlıyor musun? Hiçbir şeye...: Kimsenin, hiç kimsenin ne yardımına, ne ilgisine ihtiyacım var... Ben... yapayalnızım... Neyse, yeter artık! Beni rahat bırakın!"

"Dursana be dilenci kılıklı, dursana be adam! İyice keçileri kaçırmış! Bana göre hava hoş, ama dur da bir dinle: benim de özel derslerim yok bu sıralar, zaten tükürmüşüm özel dersinin içine. Ama Bitpazarı'nda Heruvimov adında bir kitapçı var, bu adam da kendine özgü bir tür özel derstir. Ve ben onu beş özel derse bile değişmem. Doğal bilimlerle ilgili birtakım broşürler basıyor bu Heruvimov, öyle broşürler ki, peynir ekmeğe gibi satılıyor hepsi de... Bunların adları bile bir alem! Sen hep benim aptal olduğumu söylersin, ama inan azizim, .benden de ahmak olanlar varmış! Adam cahil mi cahil, ama günün modasına iyi uyuyor, ben de bu konuda kendisini kışkırtıyorum. İşte şurada iki formayı geçen Almanca bir metin var, bana sorarsan şarlatanlık ki o kadar olur! Özetle, kadın insan mıdır, değil midir, onu

142

143

inceliyor. Ve tabii görkemli bir biçimde insan olduğunu kanıtlıyor. Heruvimov bu broşürü kadın sorunu ile ilgili olarak yayınlayacak*. Ben de çevirisini yapıyorum. Adam bu iki formayı şişire şişire altı formaya çıkaracak. Sayfanın yarısını kaplayan gösterişli bir de ad bulacağız ve elli köpekten satacağız tanesini! İyi satacaktır! Çeviri için bana forma başına altı ruble verecek, demek ki tümü on beş ruble tutacak. Altı rublesini avans olarak aldım... Bunu bitireyim balinalar üzerine bir çeviri yapacağım. Daha sonra da Cenfessions'un** ikinci bölümünden sıkıcı birtakım dedikoduları çevirmeyi kararlaştırdık: kimden duymuşsa duymuş, Heruvimov, Russo'nun da kendine özgü bir Radisçev olduğunu söylüyor***. Ben de tabii bir şey söylemedim, canları cehenneme! Ne dersin, "Kadın insan mıdır?" broşürünün ikinci formasını versem çevirir misin? Eğer kabul ediyorsan iste metin, işte kâğıt kalem -kâğıt kalem bedava- ve işte üç ruble... Ben iki forma için altı ruble avans aldığıma göre, çevireceğin bir forma için bu altı rubleden senin payına üç ruble düşer. Çeviriyi bitirince üç ruble daha alırsın. Bir şey daha var: lütfen bütün bunları benim yönümden bir yardımımı gibi nitelene. Hatta, tersine, sen daha kapıdan girerken, acaba Raskolnikov'un bana nasıl bir yardımı dokunabilir, diye düşünüyordum. Bir kez benim imlâm çok kötü, ikincisi Almanca'da bazan öyle tökezliyorum ki, kimi yerleri olduğu gibi kafadan atıyorum. Yalnız bir şey var: benim uydurmalarım

aslından daha güzel oluyor; zaten beni avutan da bu... Ama kimbilir, belki de daha kötü oluyordur..? Her neyse, kabul ediyorum musun çeviriyi?" Raskolnikov hiçbir şey söylemeden Almanca metni ve üç rubleyi aldı, çıkıp gitti, Razumihin bakakalmıştı ardı sıra. Ama Raskolnikov sokağa çıkar çıkmaz birden döndü ve yemden Ra-

...kadın sorunu...: O yıllar Rusyasında ateşli tartışmalara yol açmıştı. Özellikle "Sovremennik" dergisine bağlı yazarlar kadın haklarını coşkuyla savunuyorlardı (Örn., Çernişevski'nin "Ne Yapmalı" adlı romanı), (Çev.) "Confessions": "İtiraflar": Jan Jak Russo'nun (1712-1778) özyaşam öyküsel yapıtı. Russo'nun ölümünden sonra yayımlanmıştır. (Çev.) ...Russo'nun da... Radışçev...: Yani demokrat, aydınlanma devrimci. (Çev.)

zumihin'in odasına çıkarak Almanca metni ve üç rubleyi masanın üzerine bıraktı, yine hiçbir şey söylemeden çıkıp gitti.

Sonunda çileden çıkan Razumihin:
"Delirdin mi be adam!" diye bağırdı. "Ne bu, komedi mi oynuyorsun burada? Benim bile kafamın tasını attırdın! Madem bu oyunları oynayacaktın, ne diye geldin?" Raskolnikov merdivenlerden inerken:

"Bana çeviri falan gerekli değil..." diye mırıldandı.

Razumihin de yukardan:

"Ne gerek sana peki? Şeytan mı?" diye bağırdı.

Raskolnikov karşılık vermedi, sessizce merdivenlerden inmeye devam etti.

"Baksana! Nerede oturuyorsun sen?"

Bu soru da karşılıksız kaldı.

"Madem öyle, cehenneme kadar yolun var!.."

Raskolnikov sokağa çıkmıştı bile, Nikolayev köprüsünde karşı karşıya kaldığı çok tatsız bir olay bir kez daha ve iyice kendine gelmesine neden oldu: yolda az kalsın bir kupa arabasının atları altında kalacaktı; arabacı çekilmesi için kendisine birkaç kez bağırmış, sonunda kamçıyı sırtına şaklatmak zorunda kalmıştı. Delikanlı sırtına inen kamçıdan öylesine öfkeye kapıldı ki, bir anda kendisini korkulukların orada buluverdi (köprünün neden yayalara ayrılmış bölümünde değil de, arabaların, işlediği bölümünde yürüdüğü de belli değildi), öfkeyle dışlarını gıcırdattı. Gelip geçenler gülüştüler:

"Oh olsun!"

"Dolandırıcının biri besbelli..."

"Sarhoş numarası yapıp kendilerini arabaların altına atıyorlar, ondan sonra işin yoksa uğraş dur..."

"Sanatları bu, efendim, geçimleri bu yoldan*."

Raskolnikov köprü korkuluğunun orada sırtını ovuşturup arabanın ardından öfkeyle bakarken, birden birinin avucuna

O zamanki gazetelerde sık sık, Petersburglu "sefiller" in, sakatlık tazminatı alabilmek için kendilerini arabaların altına attıklarına ilişkin yazılar yer alıyordu (Çev.)

145

para sıkıştırdığını hissetti. Bu, başörtülü, ayağında keçi derisinden ayakkabılar bulunan yaşlıca bir tüccar karısıydı; yanında da başı şapkalı, elinde yeşil bir şemsiye bulunan bir kız vardı, besbelli kızdı. "İsa aşkına, kabul et!" diyordu kadın. Raskolnikov parayı aldı; kadınla kızı yürüyüp gittiler. Bıraktıkları para yirmi köpekti. Giyim kuşamına ve haline bakıp onu bir yoksula, hatta sokaklarda Allah rızası için para toplayan profesyonel bir dilenciye benzetmişlerdi; kazandığı yirmi köpeği ise, kadınların yüreğini sızlatan kamçı vuruşuna borçluymuştu.

Yirmi köpeği avucunda sıkarak on adım kadar yürüdü, sonra saray yönünden Neva'ya doğru baktı. Gökyüzünde bir tek bulut yoktu. Neva'nın sularıysa, onda pek az görülen bir biçimde, neredeyse mavimsi bir renk almıştı. Katedralin kubbesi öylesine işiyordu ki, üzerindeki her süs ayrıntısıyla görülebiliyordu; zaten köprü üzerinde nöbetçi kulübesine yirmi adım uzaklıktan olduğunca, başka hiçbir yerden böylesine güzel görünmezdi katedral. Kamçının acısı geçmiş ve Raskolnikov olayı unutmuştu: şu anda belirgin olmayan, ama tedirgin edici birtakım düşüncelerle doluydu kafası. Öylece ayakta duruyor ve gözlerini kırpmadan uzaklara bakıyordu; çok iyi bildiği bir yeri burası. Üniversiteye devam ettiği günlerde, daha çok da eve dönüşlerinde, hep bu noktada durur, bu gerçekten büyüleyici manzarayı seyrederek ve her seferinde de pek belirgin olmayan ve neyin nesi olduğunu pek çözümleyemediği bir duyguya kapılarak şaşırır kalırdı. Bu görkemli manzara onda her zaman, açıklanması pek kolay olmayan soğuk bir etki bırakırdı; tümüyle dilsiz ve sağır gibi gelirdi ona bu gözalcü güzellik. Kapıldığı gizemli ve iç karartıcı duygular onu şaşırtır, ne kendisine, ne de geleceğine güvenmediği için bu duyguların çözümlenmesine girişmeyi hep ertelerdi. Şu anda birdenbire o eski kuşkuvarını, çözümsüz kalan sorularını

hatırlamış ve bu durum ona pek de rastgele gibi görünmemişti. Eskiden düşündüğü konuları şu anda da düşünecekmış gibi, eskiden ilgilendiği manzaraya şu anda da aynı ilgiyi gösterecekmış gibi aynı yerde durup oyalanıyor olmasını oldukça tuhaf buldu. Buna hem gülecek gibi oluyor, hem de derin bir acı duyuyordu. Şimdi bütün bu geçmiş, eski dü-

146

şünceleri, eski sorunları, eski konular, eski izlenimleri, etkile-nimleri, tüm bu manzara, kendisi, her şey... her şey... aşağılarda, ayağının altındaki uzak birtakım derinliklerdeymiş gibi görünüyordu. Sanki kendisi yukarılara uçmuş ve her şey bir anda görünmez olmuştu... Dalgınca yaptığı bir el hareketi ona birden avucunda sımsıkı tutmakta olduğu parayı hatırlattı. Avucunu açıp paraya dikkatle baktı, kolunu genişçe açarak yirmi köpeği suya fırlattı. Sonra evine doğru yürümeye başladı. Şu anda herkesle ve her şeyle ilişkisini makasla kesmiş gibi hissediyordu kendisini.

Odasına döndüğünde akşam oluyordu, demek ki altı saat gibi bir zaman geçirmişti dışarda. Eve dönerken nerelerden, nasıl geçmiş, hiçbir şey anımsamıyordu. Hemen soyundu ve cat-larcasına koşturulmuş bir beygir gibi titreyerek sedirine uzandı, paltosunu üzerine çekti, kendinden geçercesine uykuya daldı...

Duyduğu korkunç bir çığlıkla zifiri bir karanlığa uyandı. Tanrım, bu nasıl çığlıktı böyle! Böyle anormal sesleri, böyle ulumaya benzer çığlıkları, diş gıcırdatmaları, gözyaşlarını, dayak ve küfürleri ne görmüş, ne duymuştu. Böylesine bir kudurmayı, hayvanlaşmayı, düşünse gözünde canlandıramazdı. Her an dehşetten irkilerek, yattığı yerden doğrulup oturdu. Ama dayak, çığlıklar, inlemeler, sövgüler gitgide artıyordu. Birden şaşkınlıktan donacak gibi oldu: ev sahibi kadının sesi gelmişti kulağına. Kadın uluyor, inliyor, bağırıyor, bağırıyor anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, artık dövmemeleri için yalvarıyordu; çünkü merdivenlerde acımasızca dövülen ev sahibi kadından başkası değildi. Dayak atan adam da öylesine öfkelenmiş, daha doğrusu öfkeden kudurmuş gibiydi ki, o da çabuk çabuk, tıkana tıkana, anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, ama sesi horultu gibi çıkıyordu. Raskolnikov birden dalda yaprak gibi titredi: sesi tanıdı; İlya Petro-viç'in sesiydi bu. Buradaydı İlya Petroviç ve ev sahibi kadını dövüyordu! Tekmeliyor, başını merdivenlere çarpa çarpa acımasızca dövüyordu kadını- duyulan çığlıklardan, gelen seslerden bu açıkça anlaşılıyordu. Ne oluyordu böyle, dünya tersine mi dönmüştü? Bütün katlarda kapıların açıldığı, kiracıların sahanlıklara üşüştükleri duyuluyordu. Sesler geliyordu dört yan-

147

dan. Açılan kapılar, çarpılarak kapatılan kapılar, sesler, sesler... Raskolnikov durmadan, "Ama niçin? Neden bunlar? Ve nasıl böyle..?" diye yineleyip duruyordu; cinlere tutulduğunu sanmaya başlamıştı. Ama hayır, sesler son derece netti, yanılması olanaksızdı. Öyleyse şu anda kendisine de gelebilirlerdi... "Şey için... dün olanlar hani... Aman Tanrım!" Kapıyı çengellemeye davrandı, ama kolunu kaldırmayı bile başaramadı, zaten bunun bir yararı da yoktu. İçine, nerdeyse tüm varlığını uyuşturan müthiş bir korku çökmüştü... Ama işte bitmez tükenmez bir on dakika süren bu cehennemi gürültü dinmeye başlamıştı. Ev sahibi kadın inleyip ağlamaya, İlya Petroviç ise gözdağı vermeye ve sövüp saymaya devam ediyordu. Ama işte sonunda İlya Petroviç de susmuştu. "Aman Tanrım! Gerçekten de gitti mi acaba?" Ve iste hâlâ inleyip ağlayarak ev sahibi kadın da gidiyordu... İşte . kapısı da gürültüyle kapandı... İşte merdivenlerdeki insanlar da, kimi bağırarak tartışarak, kimi fısılı konuşarak dairelerine çekildi. Herhalde çok kalabalıktı dışarı, neredeyse bütün apartman halkı dışarı uğramıştı. "Aman Tanrım! Bütün bunlar olacak şey mi? Hem onun ne işi vardı burada, ne için gelmişti buraya?"

Bitkin bir şekilde yatağına yığıldı, ama artık uyuyamadı. Ömrünce bilmediği bir acı, sonsuz bir dehşet içinde yarım saat kadar döndü durdu. Sonra birden odası ışığa boğuldu: bir elinde mum, bir elinde çorba kâsesi Nastasya girdi içeri. Dikkatle bakıp onun uyumadığı'nı görünce getirdiklerini masanın üzerine koydu. "Dünden beri ağzına bir lokma bir şey koymadın ve bütün gün deli gibi dolaşıp durdun, hem de bu ateşle..."

"Nastasya... Ev sahibini niçin dövdüler?"

Nastasya ona dikkatle baktı:

"Ev sahibini mi? Kim dövdü?"

"Az önce... yarım saat önce yani. İlya Petroviç... Komiser muavini..."

Merdivenlerde... Niçin dövdü onu böyle? Ve niçin gelmiş o adam buraya?"

Nastasya karşılık vermedi, kaşları çatık onu uzun uzun süz-. dü. Delikanlı bu bakışlardan rahatsız olmuş, hattâ korkmuştu.

148

"Nastasya niçin bir şey söylemiyorsun?" dedi sonunda cılız bir sesle, ürkek ürkek.

Nastasya duyulur duyulmaz bir sesle ve kendi kendine ko-, nuşur gibi:
"Kan bunun nedeni..." dedi. "Hep kandan oluyor bunlar..."

Raskolnikov bir anda .bembeyaz kesildi, duvara doğru geriledi:
"Kan mı? Ne kanı?.."

Nastasya hep öyle suskun, ona bakmaya devam ediyordu. Sonunda yine sert, kararlı bir sesle:

"Ev sahibini kimse dövmedi" dedi.

Raskolnikov güçlkle soluyordu. Nastasya'ya bakarak ve öncekinden de ürkek bir sesle:

"Ama ben duydum" dedi. "Uyumuyordum... İste şurada oturuyordum... Her şeyi duydum... Komiser muavini geldi, herkes merdivenlere çıktı..."

"Buraya kimse germedi. Kan bu sende bağırır. Kan akacak yer bulamayıp da karaciğerde tıkanır kalırsa, iste böyle hayal görmeye baslar insan... Söyle bakalım: yemek yiyecek misin?"

Raskolnikov karşılık vermedi. Nastasya da çıkmıyor, gözlerini ona dikmiş, öylece duruyordu.

"Nastasyacığım bana şu versene..."

Nastasya aşağı indi, iki dakika sonra da beyaz bir toprak maşrapayla döndü. Ama Raskolnikov'un hatırlayabildiği buraya kadardı. Sudan ancak bir yudum içebilmiş, geri kalanı göğsüne boşaltmıştı. Sonrası karanlıktı, kendini kaybetmişti.

III

Ancak tüm hastalığı süresince kendinde olmadığı da söylenemezdi; sayıklamalı, yarı bilinçli bir humma haliydi bu. Nitekim sonraları bu günlere ilişkin pek çok şeyi hatırladığını gördü. Bazen çevresinde bir sürü insanın topladığını, kendisini bir yerlere götürmek istediklerini, bu konuda tartışıp kavga ettiklerini görür gibi oluyordu. Bazen de birden odasında yapayalnız kaldığını, herkesin kendisinden korkup çekildiğini, yalnız arada bir

149

kapıyı aralayıp kendisine baktıklarını, aralarında bir şeyler konuşup güldüklerini, kendisiyle alay ettiklerini, gözdağı verdiklerini görür gibi oluyordu. Nastasya'yı sık sık yanında gördüğünü hatırlıyordu; bir başkasını daha hatırlıyor, ama çok iyi tanıdığını sanmasına rağmen bunun kim olduğunu tam çıkaramıyordu; hattâ bu nedenle üzüldüğü, ağladığı bile olmuştu. Bazen bir aydır yatmaktaymış gibi geliyor, bazen, daha aynı günün sürmekte olduğunu sanıyordu. Ama onu, o işi tümüyle unutmuştu. Buna karşılık hiç unutmaması gereken bir şeyi unuttuğunu her an hatırlıyor, hatırladıkça da acıyla inliyor, müthiş öfkeleniyor, ulanılmaz bir korkuya kapılıyordu. Böyle durumlarda yatağından fırlıyor, kaçmak istiyor, ama her seferinde de birisi onu durduruyor, o da yeniden bitkin düşüp kendini kaybediyordu. Sonunda bir gün tümüyle kendine geldi.

Sabah, saat on gibiydi. Hava eğer açıksa, sabahın bu saatinde güneş hep bir şerit halinde odanın sağ duvarını yalayarak kapının yanındaki köşeyi aydınlatırdı. Yatağının yanında Nastas-ya ve kendisini merakla süzen, hiç tanımadığı bir adam duruyordu. Sırtında kaftan bulunan, sakallı, gençten biriydi bu, görünüşüne bakılırsa artel üyesiydi*. Yarı aralık kapının gerisinde ev sahibi kadın görünüyordu. Raskolnikov yatağında doğruldu:

"Bu kim, Nastasya?"

Nastasya:

"Çok şükür kendine geldi!" dedi.

Artel üyesi görünüşlü adam:

"Kendine geldi!" diye doğruladı.

Kapı aralığından bakmakta olan ev sahibi kadın Raskolnikov'un kendine geldiğini öğrenince hemen kapıyı kapatıp gizlendi. Son derece utangaç, sıkılgan bir kadındı bu; konuşmalara katılmak, açıklamalarda bulunmak onun katlanamayacağı şeylerdi. Kırk yaşlarındaydı, şişman, yağlı, kara kaşlı, kara gözlü bir kadındı. Şişmanlık ve tembelliğin verdiği sevecen bir havası vardı; sıkılganlık konusunda ise eşi benzeri yoktu.

Raskolnikov bu kez doğrudan artel üyesi görünüşlü adama sordu:

Artel: Kol gücüne dayanan meslek mensuplarının oluşturdukları bir tür kooperatif. (Çev.)

150

"Siz... Kimsiniz?"

Ama bu sırada kapı yeniden ardına kadar açıldı ve Razumi-hin görüldü; boyu uzun olduğu için hafifçe eğilerek girmişti içeri:

"Oda değil vapur kamarası!" diye bağırıyor içeri girerken. "Hep kafam tavana tosluyor. Bir de sen buraya ev diyorsun! Nasıl, kendine gelebildin mi kardeş? Şimdi Paşenka'dan duydum."

"Daha şimdi kendine gelebildi" dedi Nastasya.

Artel üyesi görünüşlü adam da gülümseyerek doğruladı Nastasya'yı:

"Daha şimdi kendilerine gelebildiler."

Razumihin birden adama döndü ve:

"Lütfen kim olduğunuzu öğrenebilir miyim?" dedi. "Benim adım Vrazumihin; herkesin söyleyegelediği gibi Razumihin değil, Vrazumihin, üniversite öğrencisiyim, bir soylunun oğluyum, bu da benim dostum. Siz de kim olduğunuzu söyler misiniz?"

"Artel üyesiyim, buraya tüccar Şelopayev tarafından bir iş için gönderilmiş bulunuyorum."

Razumihin masanın bir yanındaki iskemleye otururken, adama da öbür iskemleyi gösterdi:

"Buyrun, oturun." Sonra Raskolnikov'a dönerek devam etti. "Kendine gelmekle çok iyi ettin, kardeş. Bugün dördüncü gün ki, ağzına bir lokma bir şey koymadın. Yalnızca birkaç kasık çay içirebildik. İki kez Zosimov'u getirdim buraya. Zosimov'u hatırlıyor musun? Seni sıkı bir şekilde muayene etti ve hiçbir şeyin olmadığını söyledi. Sinirsel bir şeymiş... Kötü beslenme sonucu sinir zayıflığı... Ama geçermiş... Aferim su Zosimov'a! Doğrusu esaslı başladı tedaviye!" Sonra yeniden artel üyesine döndü. "Sizi tutmayayım, buyrun, ne istiyordunuz? Ha, Rodya! Artelden bu ikinci gelişleri, yalnız ilk gelen bu arkadaş değildi, bir baskasıydı ve biz kendisiyle iyi anlaşmıştık. Sizden önce gelen kimdi?"

"Önceki gün geleni kastediyorsunuz herhalde? Aleksey Semyonoviç'ti, o da bizim arteldendir."

"O sizden daha anlayışlıydı galiba, öyle değil mi?"

"Evet, doğrusu kendileri benden daha gösterişlidirler."

"Sizi kutlarım. Evet ne diyecektiniz?"

Artel üyesi, Raskolnikov'a dönerek:

"Sorun şu efendim" dedi: "Sizin de adını duyduğunuzu sandığımı Afanasiy İvanoviç Vahruşin, annenizin ricası üzerine, ku-

151

ruluşumuz aracılığıyla adınıza bir para havalesi çıkarmış bulunuyor. Afanasiy İvanoviç, yine annenizin ricası üzerine, kendinize geldiğinizde size otuz beş ruble verilmesini bildiren bir mektubu Semyon Semyonoviç'e vermiş. Bilmem haberiniz var mıydı?"

Raskolnikov düşünceli düşünceli:

"Vahruşin... Vahrusin... Evet, hatırlıyorum" diye mırıldandı.

"Duyuyor musunuz, tüccar Vahruşin'i tanıyor" diye bağırdı Razumihin. "Demek ki kendinde olmaması gibi bir durum yok. Görüyorum ki, siz de anlayışlı bir adammışsınız!... Doğrusu akıllıca sözler dinlemek bayağı güzel oluyor."

"Evet efendim, Vahrusin... Afanasiy İvanoviç Vahruşin... Anneniz kendisi aracılığıyla daha önce de para göndermişti size. İşte bu kez de anneciğinizin ricasını geri çevirmeyerek, Semyon Semyonoviç'e size otuz beş ruble vermesi için haber göndermişler."

"Bu kez de" sözünü nasıl da fiyakalı söylediniz! "Anneciğiniz" de fena değil... Söyler misiniz lütfen: sizce arkadaşım kendinde mi, değil mi?"

"Bana göre hava hoş. Ama bir makbuz imzalaması gerekiyor."

"Ondan kolay ne var! Nedir o elinizdeki, defter mi?"

"Defter efendim, işte..."

"Verin bana. Evet Rodya, sen de kalk bakalım. Ben seni tutarım. Şuraya bir imza çiziktiriver. Al kalemi, çünkü kardeş, şu anda para bize havadan bile daha gerekli."

Raskolnikov kalemi iterek:

"Gerekli değil" dedi.

"Ne gerekli değil?"

"İmzalamayacağım."

"Yahu, etme, makbuz olmadan olur mu?"

"Bana... para gerekli değil..."

"Sana para gerekli değil ha! Atıyorsun kardeş, ben tanıyorum! Siz hiç merak etmeyin, dalga geçiyor... Hasta olmadığı zaman da böyledir o... Siz kafası çalışan bir adamsınız, birlikte onu idare ederiz, daha doğrusu elini... tuttuğumuz gibi imzasını attırırız. Gelin, yardım edin bana..."

"Bir başka gün geleyim isterseniz..."

"Yo, yo, ne diye bir kez daha zahmete katlanacaksınız..? Kafası çalışan bir adamsınız siz... E, Rodya, konuyu daha fazla tutmayalım... Bak, seni bekliyor" Ve Razumihin gerçekten de Ras-kolnikov'un elinden tutup makbuzu imzalatmaya çalıştı.

"Bırak, ben kendim imzalarım" dedi Raskolnikov ve kalemi alıp imzasını attı. Artel üyesi paraları verdi ve gitti.

"Çok güzel! Şimdi söyle bakalım kardeş, bir şey yemek ister miydin?"

"İsterim."

"Çorbanız var mı?"

Baştan beri odada bulunan Nastasya:

"Var, yalnız dünkü" dedi.

"Patatesli pirinç çorbası mı?"

"Patatesli pirinç çorbası."

"Nasıl, ezbere biliyorum değil mi? Hemen getir çorbayı, yanında çay da olsun."

"Simdi."

Raskolnikov her şeye derin bir şaşkınlık ve anlamsız bir korkuyla bakıyordu. Hiç konuşmamaya ve daha sonra neler olacağını beklemeye karar vermişti. "Sanırım artık hayal görmüyorum" diye düşünüyordu, "gerçeğe benziyor bütün bu olanlar..." İki dakika kadar sonra Nastasya çorbayı getirdi, çayın da biraz sonra hazır olacağını bildirdi. Çorbanın yanı sıra iki kaşık, iki tabak, tuzluk, biberlik, sığır eti için hardal, tertemiz bir sofraya örtüsü de getirmişti. Bütün bunlar bu odada uzun bir süredir böylesine düzenlilik içinde görülmemiş şeylerdi.

"Fena değil. Baksana. Nastasyacığım. Praskovya Pavlovna iki sise de bira gönderseydi, hiç fena olmazdı hani... İçerdik..."

"Sen de az açığözlerden değilsin!" diye mırıldanan Nastasya biraları almaya gitti.

Raskolnikov vahşi bir hayvan gibi büyük bir gerginlikle çevresini süzmeye devam ediyordu. Bu arada Razumihin sedire onun yanına oturdu ve Raskolnikov'un onun yardımına hiç de ihtiyacı olmamasına rağmen, sol kolunu uzatıp bir ayı kabalı-ğıyla arkadaşının başını kucakladı, sağ eliyle de, ağzı yanmasını diye defalarca üflediği çorba dolu kaşığı arkadaşının ağzına götürdü. Ama çorba zaten ılık. Raskolnikov çorbayı iştahla içmeye başladı. Ama birkaç kaşıktan sonra Razumihin birden durdu

153

ve çorbadan daha fazla içip içemeyeceğini Zosimov'a danışmaları gerektiğini söyledi.

Bu sırada Nastasya elinde iki şişe birayla içeri girdi.

"Çay ister misin?"

"Evet."

"Nastasya, fırla, çay getir; herhalde artık çay için de danışmamız gerekmiyor. Ama bak biracıklar burada işte!"

Geçip kendi sandalyesine oturdu, çorbayı, sığır etini önüne çekti ve günlerdir bir şey yememiş bir insan iştahıyla yemeğe başladı. Tıkabasa sığır etiyle dolu ağzında dilini döndürebildi-ğince;

"Rodya, kardeş" dedi, "ben artık senin burada hergün böyle yemek yer oldum.

Senin ev sahibin Pasenka var ya, o gönderiyor bunların hepsini; doğrusu çok candan ağırlıyor kadın beni. Bana ille de bir şeyler vermesi için direttim yok, ama verdiğinde karşı da koymuyorum. İşte Nastasya da çayı getirdi. Nasıl da becerikli! Nastasyacığım, bira ister miydin?"

"Nasıl da alay edersin insanla!"

"Peki, çay?"

"Çay, olur."

"Al çaydanlığı. Ama dur, senin çayını "ben koyayım: geç masanın başına."

Bir anda yönetimi eline aldı. Bir fincan çay doldurdu, sonra bir ikincisini doldurdu. Yemeğini bırakıp sedire Raskolnikov'un yanına oturdu ve tıpkı az önce yaptığı gibi sol koluyla arkadaşının başını doğrultup, sanki onun hastalıktan kurtulmasının can alıcı noktası bu üfleme isindeymiş gibi, büyük bir gayretle ve aralıksız üfleyerek çay .kaşığıyla hastaya çay içirmeye başladı. Raskolnikov kimsenin yardımını olmaksızın yatağında doğrulup kendi başına çay içmek bir yana; hatta kalkıp yürüyebilecek kadar kendini iyi hissetmesine rağmen, susuyor ve Razumihin'e karşı koymuyordu. Ama tuhaf, hatta belki de hayvansı denilebilecek bir kurnazlık gelmişti aklına: bir süre için, iyileştiğini, gücünün yerine geldiğini gizlemek ve bakalım ne olacak diye beklemek istiyordu. Ama birden içinde kabaran tiksintiyi tutamadı, on kasık kadar çay içtikten sonra, birden kaşığı itti, hırçın bir savurusla başını Razumihin'in kolundan kurtarıp yastığa attı. Gerçekten de tertemiz kılıflı, kuş tüyünden bir yastık vardı ba-

154

sının altında. Bunu da farketmiş, bu da özellikle dikkatini çekmişti.

Yeniden masaya geçip yemeğini yemeye ve birasını içmeye

koyulan Razumihin:

"Pasenka bugün bize ahududu reçeli göndermeli" dedi "bu adama içecek bir şeyler hazırlamamız gerek."

"Nerden bulsun Pasenka sana ahududu reçelini?" diye sordu Nastasya; çay tabağını acık avucunun beş parmağı üzerinde tutuyor ve çayı ağzında tuttuğu "şekerin arasından" süzerek içiyordu.

"Ahududu, dostum, bakkalda satılır. Biliyor musun Rodya, senin haberin yokken burada neler oldu neler? Adresini bile bırakmadan benden bir hırsız gibi kaçıp gittiğin gün, öyle bir öfkeye kapıldım ki, seni arayıp bulmaya ve hakettiğin şekilde cezalandırmaya karar verdim. Hemen o gün ise giriştim. Dolaş babam dolaş, ara babam ara! Şimdiki adresini unuttum, daha doğrusu hiç bilmiyordum. Eski oturduğun eve gelince, hatırladığım tek şey, bunun "Beş Köse"de Harlamov'un evi olduğuydu. Haydi bakalım, bu kez de Harlamov'un evini ara! Derken, yanlış hatırladığımı, bu evin Harlamov'un değil, Buh'un olduğunu öğrenmeyeyim mi? İnsan bazen sesleri nasıl da karıştırıyor! Neyse, bu iş daha da canımı sıktı. O öfkeyle ertesi gün adres bürosuna başvurdum ve... şimdi sokağın dur: iki dakika içinde çıkarıp bana adresini verdiler. Meğer oraya kayıtlıymışsın!"

"Kayıtlı mıydın?"

"Hem de nasıl... Oysa benden önce birisi general Kobelyov'un adresim sormuştu, ne kadar aradılarsa bir türlü bulamadılar. Neyse uzun hikâye. Buraya gelir gelmez senin bütün işlerini, her şeyini öğrendim; hakkında bilmediğim hiçbir şey yok. İşte Nastasya da biliyor: Nikodim Fomic'le tanıştım, İlya Petroviç'le de... Sonra, kapıcıyla ve karakol sekreteri bay Aleksandr Grigoryeviç Zamyotov'la... Ve son olarak Pasenka ile tanışmak onuruna erdim; Nastasya da biliyor ya!"

Nastasya anlamlı anlamlı gülerək:

"Kadını bastan çıkardın!" dedi.

"Sekeri bardağın içine koysanız Nastasya Nikiforovna!"

Nastasya gülmekten kırılacaktı nerdeyse.

"İt herifi!" dedi; gülmesi biraz yatışınca ekledi. "Nikiforovna değil, Petrova, benim adım."

155

"Birbirimize saygılı olalım. Neyse kardeş, başını ağrıtmayayım, burada senin hakkında yayılmış olan birtakım saçma önyargıları kökünden yok etmek için söyle esaslı bir şekilde hava attım, ama doğrusu Pasenka benden başını çıkardı. Bu kadının böylesine... Nasıl diyeyim... Avenante* olabileceğini hiç sanmazdım doğrusu. Sen ne dersin, ha?"

Raskolnikov ağzını açıp tek kelime söylemiyor, ama bakışlarını da Razumihin'den ayırmıyordu. Razumihin onun susuşuna hiç alınmamıştı, hatta kendisini onaylayan bir yanıt almışcasına:

"Hatta her bakımdan... Her bakımdan kusursuz bir kadın" dedi.

Konuşmadan anlaşılmasın bir zevk duyduğu belli olan Nas-tasya:

"Seni alçak herif seni!" diye söylendi.

"İşin kötü yanı su ki, kardeş, sen daha işi baştan yanlış tutmuşsun. Ona karşı davranışların böyle olmamalıydı. Değişik bir huy var kadının. Neyse, bu huy meselesini daha sonra konuşuruz... Ama onu sana yemek göndermemeye cesaret edebilecek hale nasıl getirdin, doğrusu meraka değer. Ya da meselâ şu borç senedi işi? Öyle bu senedi imzalayabilmesi için insanın aklını kaçırmış olması gerek! Ya da alalım kızıyla planlanan evlenme işini..? Her şeyi biliyorum! Farkındayım, eşeklik ediyorum, hassas yerlerine dokunuyorum: dangalaklığım için bağışla! Dangalaklık dedim de: şu Praskovya Pavlovna, kardeş, hiç de ilk bakışta sanıldığı kadar budalaya benzemiyor, öyle değil mi?"

Raskolnikov başka yana bakarak, ama artık susmaktansa konuşmanın daha uygun olacağını düşünerek, dişleri arasından:

"Evet..." diye mırıldandı.

Onun kendisine cevap vermesine sevinmişe benzeyen Razumihin:

"Öyle değil mi ama!" diye bağırıldı. "Ama akıllı olduğu da söylenemez, öyle değil mi? Gerçekten, gerçekten çok tuhaf bir kadın! Doğrusu ben de ne yapacağımı şaşırdım!... Rahat rahat bir kırkında olmasına rağmen, otuz akımdayım, diyor... Vallahi, hakkı da yok değil! Sana yemin ederim ki, kardeş, daha çok akla Avenante: (Fr.) Hoş, cazip, sevimli, (Çev.)

156

dayalı yargılarım var onun için, ama bunları metafizik bir biçimde dile getiriyorum. Aramızda öyle birtakım işaretler kuruldu ki, cebir hiç kalır bunların yanında! Hiçbir şey anlamıyorum! Neyse, hepsi saçma şeyler bunların. Yalnız bir şey var: kadının baktı ki, sen öğrenciliği bıraktın, özel derslerini kaybettin, üstün basını da böyle dökülmeye başladı, kızının da ölmesi üzerine seni aile halkından saymak için ortada bir neden kalmadığını düşünmeye başladı, birdenbire ürktü senin anlayacağını. Öte yandan sen de kabuğuna çekilmişsin, hiç kimseyle bir ilişkin kalmamış, bu durum karşısında kadın, seni kapı dışarı etmeye karar verdi. Aslında çoktandır buna niyetliydim, ama elindeki senede

açtırmış. Bu böyleyken sen de, borcunu annenin ödeyeceğine inandırmaya çalışıyormuşsun onu..."

"Alçakça birseydi öyle söylemem... Annemin kendisi neredeyse dilenecek durumda... Evden kovmaları, yemek versinler diye uydurmuşum bu yalanı."

"Çok da akıllılık etmişsin. Yalnız, şu saray danışmanı, aynı zamanda da işadamları olan Bay Çebarov'un işin içine girmesi her şeyi altüst etmiş. O olmasaydı, Paşenka bir başına hiçbir şey yapamazdı, çok utangaç bir kadındır kendisi. Ama işadamında utanma olur mu? Tahmin edebileceğin gibi ilk işi, 'Senette yazılı parayı kurtarabilir miyiz?' diye sormak olmuş. Kadın da, 'Evet', demiş, 'çünkü onun öyle bir annesi var ki, yüz yirmi beş ruble emekli aylığıyla ne yapar eder oğlunun borcunu öder; sonra yine onun öyle bir kızkardeşi var ki, kardeşi için köleliğe bile razı olur'. Eh, adamın dayandığı nokta da bu olmuş. Sen ne kıvrımda-ı yıp duruyorsun öyle Allah aşkına..? Böylece, kardeş, ben senin bütün gelmişini geçmişini öğrenmiş bulunuyorum. Kendisine yakın olduğun günlerde Paşenka'ya boşuna açılmamışsın. Seni sevdiğim için söylüyorum... Sorun şu: dürüst, duygulu insanlar içtenlikle her bir şeylerini söylerler, işadamları ise kulak kesilir, r duyduklarını çıkarları yönünde kullanırlar. Paşenka senedi sözde karşılığını alarak Çebarov'a ciro etmiş, o da utanıp sakılmadan bunu tahsile koymuş, işte ben bütün bunları, bu vicdansızlıkları öğrenince, Çebarov denilen adama esaslı bir şekilde çıkışmaya j hazırlanıyordum ki, sorunu Paşenka ile aramızda çözümleri-i verdik. Senin parayı ödeyeceğine kefil oldum ve Paşenka'ya se-1 netle ilgili olarak başlatılan işlemleri durdurmasını söyledim.

157

Duyuyorsun değil mi kardeş, sana kefil oldum? Çebarov'u çağırdık, açıktan bir on ruble verip senedi kendisinden geri aldık.' işte su anda bu senedi size takdimle şeref duyuyorum, artık sözünüz senet yerine geçmektedir, buyrun alın ve usulünce yürütün."

Razumihin senedi masanın üzerine bıraktı; Raskolnikov göz ucuyla söyle bir baktıktan sonra hiçbir şey söylemeden başını duvardan yana döndürdü. Razumihin gücenir gibi oldu. Bir dakika kadar kimse konuşmadı, sonra Razumihin:

"Anlaşılan gene bir dangalaklık yaptım kardeş" dedi. "Seni biraz eğlendirmek, gevezelik ederek oyalamak istemiştım. Ama anlaşılan canını sıktım."

Raskolnikov karşılık vermedi, bir dakika kadar sustuktan sonra, başını çevirmeden sordu:

"Sayıkladığım sıra görüp de tanıyamadığım sen miydin?" "Bendim hatta bu yüzden öyle öfkelenedin ki... Hele Zamyotov'u getirdiğimde...!"

Raskolnikov hızla başını çevirdi, gözlerini Razumihin'e dikti:

"Zamyotov'u mu? Karakol sekreterini? İyi ama niçin?" "Dur yahu, ne

heyecanlanıyorsun..? Seninle tanışmak istedi; kendisi istedi, çünkü senden epey söz ettik kendisiyle... Yoksa senin hakkında bunca şeyi nasıl öğrenebilirdim? Doğrusu, kardeş, yaman adam, hatta olağanüstü... Tabii, kendince... Şimdi dostuz kendisiyle, hemen her gün görüşüyoruz. Ben de bu semte taşındım da... Tabii, senin haberin yoktu? Yeni taşındım daha. Kendisiyle bir iki kez Laviza'ya gittik. Laviza'yı hatırlıyor musun? Hani şu Laviza İvanovna canım..?" "Birşeyler sayıkladım mı?" "Hem de nasıl! Kendinde değildin ki!.." "Neler sayıkladım?" "Hayda..! Neler sayıklamış! Ne sayıklayacaksın yahu..! Hadi bakalım, kardeş, kaybedecek zamanımız yok, hemen isimize bakalım."

Razumihin iskemlesinden kalkıp kasketini aldı. "Neler sayıkladım?"

"Ammma üsteledin ha! Yoksa bir gizini açmış olmaktan rını korkuyorsun? Korkma, kontes hazretleri üzerine hiçbir şey söylemiş değilsin!.. Birtakım buldoglardan, küpelerden, zincirler-

158

den, Kreştovski adasından, sonra bir kapıcıdan, Nikodim Fo-rniç'ten, komiser muavini İlya Petrovic'ten ve bunlara benzer daha bir sürü şeyden söz ettin durdun. Sonra efendim çoraplarınızla çok ilgilendiniz, çok! Durmadan, çoraplarımı isterim, çoraplarımı verin deyip durdunuz. Zamyotov köşe bucak arayıp çoraplarınızı buldu ve bu pis şeyleri yüzüklü, kremli elleriyle tutup kendisi size verdi. Ancak böylece yatıştırdınız ve bu pis paçavraları yirmi dört saat elinizden bırakmadınız. Onca çektik de elinizden kurtaramadık. Su anda da herhalde yorganınızın altında bir yerlerdedirler. Sonra, neredeyse ağlamaklı, pantolon paçalarınızdan sarkan birtakım ipliklerden söz edip, bu iplikleri istediniz. Hangi iplikler, ne pantolonu? diye sorduk, hiçbir şey öğrenemedik... İşte böyle! Şimdi işimize bakalım. Şurada otuz-beş ruble var. Onunu ben alıyorum, iki saat sonra hesabını getiririm. Bu arada Zosimov'a da haber gönderirim, aslında kendiliğinden gelmesi gerekirdi, saat on biri geçti çünkü. Siz de, Nas-tenka; ben yokken sık sık hastamızı yoklayın, su ya da başka bir şey isteyip istemediğini sorun... Ben de şimdi Paşenka'ya gerekenleri söylerim,

Hoşçakalın!"

Razumihin çıkınca, Nastasya:

. "Şuna bak, Paşenka diyor Praskovya-Pavlovna'ya!" diye söylendi. "Tilki suratlı herif!"

Sonra kapıyı açıp aşağıları dinledi. Ama dayanamayarak kendisi de aşağı indi; Razumihin'in ev sahibi kadınla neler konuştuğunu pek merak ediyordu.

Nastasya'nın Razumihin'e hayran olduğu açıkça belli oluyordu.

Nastasya da çıkıp odada yalnız kalır kalmaz, hasta, üzerindeki yorgam fırlatıp attı ve hemen yataktan kalktı. İçini yakıp kavuran bir sabırsızlıkla beklemişti herkesin çıkıp gitmesini; bir an önce ise girişmek istiyordu. Ama yapacağı iş neydi? Az önce yataktayken aklında olan şeyi, sanki bile bileymiş gibi, kalkar kalkmaz unutmuştu. "Tanrım! Bana bir tek şeyi söyle: her şeyi biliyorlar mı, yoksa daha bilmiyorlar mı? Belki de her şeyi biliyorlar da, yattığımı sürece benimle alay etmek için bildiklerini gizliyorlar? Sonra birden odaya girecekler ve olup bitenleri ne zamandır bildiklerini söyleyivercekler... Ne yapayım şimdi ben? Hay aksi! Daha demin aklımdaydı yapacağım şey, şimdi, sanki kasten unuttum!.."

159

Odanın ortasında dikiliyor ve acılı bir şaşkınlıkla, çevresine bakmıyordu. Kapıya gitti, açıp dışarıyı dinledi. Ama yapacağı şey bu değildi. Birden duvar kâğıdının delik olduğu köşeye atıldı, elini delikten sokup yokladı, kâğıdı gözden geçirdi. Hayır, bu da değildi yapacağı. Sobaya gitti, kapağını açıp külleri karıştırmaya başladı; pantolon paçalarından kestiği ipliklerle, yırtık cep astarı attığı gibi öylece duruyordu; demek kimse sobaya bakmamıştı! Birden, Razumihin'in az önce sözünü ettiği çoraplarını hatırladı. Gerçekten de yorganın altındaydı çorapları; ama o günden beri her ikisi de öylesine kirlenmiş, eskimişti ki. Zam-yotov'un hiçbir şey farkedememesi son derece doğaldı.

"Zamyotov mu?.. Karakoldaki polis... Acaba niçin çağırılmışlardı beni karakola? Çağın kâğıdı nerede? Galiba olayları birbirine karıştırıyorum... Beni bugün çağırmadılar ki oraya... Hem giderken çoraplarımı gözden geçirmiştim ben... Şimdiyse... Şimdi hastayım... Hastaydım yani... İyi ama Zamyotov niçin geldi buraya? Razumihin ne için getirdi acaba onu?"

Bitkin bir halde yatağına oturdu.

"Ne oluyor? Hâlâ sayıklıyor muyum/yoksa bütün bu olanlar gerçek mi? Galiba gerçek... Evet, hatırladım: kaçmam gerek! Hemen, hemen kaçmam gerek! İyi ama...! Nereye? Elbiselerim nerede? Ayakkabılarım da yok! Kaldırılmışlar! Saklamışlar! Anlıyorum! Ama paltom iste şurada, görmemişler! Çok şükür, paralar da masanın üzerinde! İste senet de burada! Paraları alıp giderim, başka bir daire tutarım kendime, beni bulamazlar!.. İyi ama, ya adres bürosu?.. Bulurlar! Razumihin bulur!.. En iyisi tümünden gitmek... Uzaklara... Amerika'ya... Hepsine tükürüp gitmek...! Senedi de almalı... Orada işime yarayabilir. Başka ne alsam acaba? Hasta olduğumu sanıyorlar benim! Kalkıp yürü-yebildiğimden haberleri yok! Hah-hah-ha! Her şeyi bildiklerini gözlerinden anladım! Yalnız şu merdivenlerden nasıl ineceğim? Ya aşağıya bir gözcü, bir polis diktilerse? Bu ne, çay mı? A, yarım şişe de bira var burada! Hem de buz gibi!.."

İçinde bir bardak kadar bira kalmış olan şişeyi kaptı, içindeki ateşi söndürmek ister gibi, hepsini bir dikişte içti.

Ama daha bir dakika geçmeden biranın basına vurmasıyla, sırtında hafif, hatta tatlı bir ürperme duydu. Yatıp üstüne yor-• anı çekti. Zaten dağınık, kopuk düşüncelerle dolu olan kafası

160

tümünden bulutlandı. Büyük bir zevkle başını yastığa bırakıp, yırtık paltosu yerine üzerine örtülmüş bulunan yumuşacık yorgana -sarıldı, hafifçe iç çekip derin, sağlıklı bir uykuya daldı.

Odasına birinin girmesiyle uyandı; gözlerini açtı, Razumi-hin'i gördü. Razumihin kapıyı ardına kadar açmış, eşikte duruyordu, içeri girip girmemekte kararsız gibiydi. Raskolnikov hızla yatağında doğruldu, bir şeyler hazırlamak istercesine Razumi-hin'e baktı.

"Demek uyumuyorsun? Öyleyse, giriyorum içeri!" Merdivenlerden aşağı bağırdı: "Nastasya, paketi getirsene!.. Şimdi hesabını veririm!.."

Raskolnikov ürkek bakışlarla çevresini süzerek: "Saat kaç?" diye sordu.

. "Esaslı uyudun kardeş. Akşam oldu, saat nerdeyse altı olacak... Altı saatten fazla uyudun."

"Aman Tanrım! Ne yapmışım ben?"

"Ne yapacaksın, sağlıklı bir uyku çektin! Bir yere acelen mi vardı, yoksa bir randevuya falan mı yetişecektin? Artık bütün zamanlar bizim. Üç saattir seni bekliyorum; iki kez yokladım, uyuyordun. İki kez Zosimov'a gittim: yoktu,

bulamadım kendisini. Neyse, önemli değil, gelir! Sonra, ufak tefek birkaç işim vardı, onları yoluna koydum. Bugün artık tümünden taşındım. Dayımla... Dayım var şimdi yanımda, onunla birlikteyiz... Neyse, bırak bunları da işimize bakalım... Nastenka, versene paketi... Şimdi her şeyi yoluna koyarız... E, kardeş, kendini nasıl hissediyorsun?"

"İyiyim, hasta falan da değilim... Razumihin, çoktan beri mi buradasınız?"

"Dedim ya, üç saat seni bekledim diye..." "Hayır, daha önce?" "Ne olmuş daha önceye?" "Ne zamandır odama girip beni yüklüyorsun?" "Az önce anlattım ya..."

Raskolnikov düşünceye daldı. Bir düştü sanki bütün bu olup bitenler, tek başına hatırlayamıyor, soran gözlerle Razumihin'e bakıyordu.

"Evet hatırlayamıyor" dedi Razumihin, "unutmuş! Demin de anlamıştım bunu zaten... Daha tam anlamıyla kendine gelem-

161

eliğini... Ama bu uyku sana çok iyi geldi, toparlandın, gözlerinden, bakışlarından belli. Aferin!.. Evet, şimdi işimize bakalım! Bak nasıl her şeyi hatırlayacaksınız! Şunlara bir göz at hele, yakışıklım!"

Büyük ilgi gösterdiği anlaşılan paketi çözmeye başladı.

"Biliyor musun kardeş, en çok da bu durum içime dert olmuştu. Yani seni doğru dürüst bir adam kılığına sokmak... Evet, işe girişiyoruz. Yukardan başlayalım.

Şu kasketi görüyor musun?" Paketten oldukça güzel, ama yine de ucuz ve sık rastlanan bir kasket çıkardı. "İzin verir misin, bir deneyelim?"

Raskolnikov aksi aksi:

"Yok" dedi, sonra...

"Hayır, Rodya'cığım, hiç karşı koyma, sonra çok geç kalmış oluruz. Ve gece benim gözümde uyku girmez. Çünkü ölçünü bilmediğimden gelişi güzel aldım." Kasketi giydirdi, olduğunu görünce sevinçle haykırdı: "Ölçü üzerineymiş gibi oturdu! Şapka, kardeş, insanın giyim kuşamında en önemli parçadır, say içi, bir tür tavsiye mektubu... Tolstyakov adlı bir arkadaşım vardı, herkesin şapkasıyla bulunduğu genel bir yere girerken, hep şapkasını çıkarırdı. Bu durumu herkes onun kölece duygulara sahip olmasıyla açıklardı; oysa arkadaşım zorunluluktan yapardı bunu, başında kuş yuvası gibi bir şapka taşımaktan utanırdı. Zaten çok utangaç bir adamdı! Baksana Nastyonka, sen olsan şu iki şapkadan hangisini seçerdin: şu Palmerston'u* mu (nedense Palmerston adını taktığı Raskolnikov'un biçimini yitirmiş uzun, yuvarlak şapkasını gösterdi), yoksa şu kuyumcu özeniyle dikilmiş pırlanta gibi şapkayı mı? Bil bakalım Rodya, kaçta aldım bu kasketi?" Raskolnikov'un cevap vermediğini görünce soruyu Nastasya'ya yöneltti:

"Nastasya'cığım?"

"Herhalde bir yirmi köpeği vardır..." dedi Nastasya.

"Ahmak!" dedi Razumihin, içerlemiş." Değil bu şapkayı, seni bile vermezler yirmi köpeğe! Tam seksen köpek bayıldım! O da kullanılmış olduğu için! Yalnız koşullu aldım: bunu eskit, seneye yenisini veririz, dediler! İster inanın, ister inanmayın! Evet, şimdi de -lisede dediğimiz gibi hani,- gelelim Amerika Birleşik * Palmerston : XIX. yy.ın ilk yarısında yasayan İngiliz devlet adamı, ticaret ve sanayi burjuvazisiyle aristokrasinin bir kısmının çıkarlarının savunuculuğunu yapan Whigs partisinin lideri Lord Palmerston (1784-1865) (Çev.)

162

Devletleri'ne... Hemencecik söyleyeyim. Rodya, pantolonla övünebilirim..! "'Ve Razumihin, Raskolnikov'un önüne yünlü kumaştan gri bir pantolonu yaydı." Biraz kullanılmış olmakla birlikte, şahane bir pantolon: ne bir deliği var, ne de lekesi... Ve aynı renkte bir yelek, tam modaya göre... Kullanılmış olma sorununa gelince, doğrusunu istersen bu bence daha bile iyi: çünkü kullanılmış eşya yumuşacık olur, rahat eder vücut içinde. Biliyor musun, Rodya, bana kalırsa insanların toplum içinde yükselmeleri, onların mevsime uymalarına bağlı bir şey. Ocak ayında kuşkonmaz istemezsen, birkaç rubleni cüzdanında alıkoymuş olursun. Şu aldığım eşyalar için de aynı şey söz konusu. Şimdi yaz. mevsimindeyiz değil mi, ben de tam bir yaz alış verişini yaptım. Çünkü güzün nasıl olsa bunları atmak ve yerlerine daha sıcak tutan giysiler bulmak gerekecek... O zamana kadar da bunlar şıklıklarını yitirmeseler bile, özensiz kullanılmaktan eskikiyip gidecekler.. Evet, hadi bir kestir bakalım, kaç para vermiş olabilirim bunların hepsine? Bir şey söylemiyor musun? İki ruble yirmi beş köpek! Şapka için söz konusu olan koşul, bunlar için de geçerli: bunları eskitince, seneye yemlerini bedavaya alacaksınız. Fedyavey'lerin dükkanındaki alışverişin, esas budur: bir kez para verip de satın aldığın bir şey, sana hayatın boyunca dayanır ve sen de bir daha onların dükkanına uğramazsın. Evet, şimdi ayakkabılara gelelim! Nasıl ama? Doğru, kullanılmış oldukları belli, ama sen yine de iki ay giyebilirsin. Çünkü işçiliği de, malzemesi de Avrupa'dır. İngiliz elçilik kâtibi geçen hafta bitpazarında satmış, topu topu altı gün giymiş adam, paraya ihtiyacı olmuş, satmış... Fiyatı bir buçuk ruble, nasıl, iyi mi?

Nastasya:

"Ya ayağına uymazsa?" dedi.

"Uymazsa mı! Peki bu ne?" Razumihin cebinden Raskolnikov'un her yanı .kurumuş çamurla kaplı eski ayakkabısını çıkardı." Yanıma bunu alıp da gittim, bu iğrenç şeyin ölçüsüne uyduğunu gördükten sonra aldım ö ayakkabıları. Çamaşır sorununa gelince... Bu konuda ev sahibi kadınla anlaştık. İşte, üç gömlek: keten meten ama plastronları moda uygun... Böylece... Seksen köpek kasket, iki ruble yirmi beş köpek elbişe, üç ruble beş köpek eder hepsi. Ayakkabılar bir buçuk ruble (ne ya-palım, çok iyi oldukları için bu parayı verdim), toplam dört ruble elli beş köpek... Çamaşırıları da yuvarlak hesap beş rubleye an-

163

lastik. Demek ki hepsi dokuz ruble elli beş köpek tutuyor. Geriye kalan kırk beş köpek, bakır beşlikler halinde burada, buyrun alın. Böylece, Rodya üstünü basını tümüyle yenilemiş olduk; buna paltonu da katıyorum, çünkü palton hem daha giyilebilir, hem de görünüşünde özel bir soyluluk olan bir palto bu. Herhalde Şarmer'de diktirilmiş olmasından ileri geliyor bu özelliği! Çorap ve benzeri küçük şeyleri de artık sana bırakıyorum: daha yirmibeş rublemiz var geride. Paşenka'ya ödeyeceğin ev kirasını hiç düşünme, dediğim gibi, sonsuz kredimiz var. Şimdi... İzin ver de su çamaşırıları bir değiştiririm, herhalde üstündekilere de sinmiştir hastalığın..."

Razumihin'in deminden beri zoraki bir komiklikle anlattığı , üst baş alma hikâyesini tiksintiyle dinlemiş olan Raskolnikov, elini ileri uzatarak:

"Hayır, istemez!" diye söylendi

"Yo, kardeş, buna izin veremem" diye diretti Razumihin. "Ben boşuna mı taban teptim? Nastasyacığım, lütfen utanmayı bırakın da yardım edin! Evet, böyle işte!"

Karşı koymasına aldırmadan arkadaşının çamaşırıları değiştirirdi. Raskolnikov yatağın başucuna yığılırcasına kapandı, iki dakika kadar hiçbir şey söylemeden durdu.

"Daha epey bir süre çekilip gitmeyecek bunlar!" diye düşündü. Sonunda, duvara bakmaya devam ederek sordu:

"Hangi parayla alındı bütün bunlar?"

"Hayda..! Hangi parayla olacak yahu, senin kendi paranla. Annenin vahruşin aracılığıyla gönderdiği para... Hani Artel'den biri getirmişti..? Unuttun mu yoksa?"

Raskolnikov yüzü asık, uzun uzun düşündü, sonra:

"Evet, hatırlıyorum..." dedi.

Razumihin'in kasları çatıldı, kaygıyla bakıyordu arkadaşına.

Kapı açıldı, uzun boylu, iri yarı bir adam girdi içeri. Raskolnikov bir yerlerden tanıyacak gibiydi adamı.

Razumihin sevinçle bağırdı:

"Zosimov! Hele şükür gelebildin!"

IV

Zosimov uzun boylu, şişman bir adamdı: sinekkaydı tıraşlı tombul yüzü renksizdi. Dümdüz saçları beyaz denilebilecek ka-

dar açık sarı idi; tombul parmaklarında altın bir yüzük göze çarpıyordu; gözlüklüydü. Yaşı yirmi yedi vardı. Üzerinde ince kumaştan, dokumlu, zengin bir pardösüyle, açık renk yazlık bir pantolon vardı. Gömleği kusursuz, saat kordonu kocamandı. Hareketlerinde uyuşukluğa varan, bir yavaşlıkla, özentili bir senli benlilik vardı. Gizlemek için onca çaba harcamasına karşın, kendini beğenmişliği her hareketinden belli oluyordu. Tanıdığı herkes onu çekilmez bir kişi olarak niteler, ama işinin ehli olduğunu söylerdi.

"İki kez uğradım sana kardeş" diye bağırdı Razumihin, "gördüğün gibi hasta kendine geldi!"

Hastanın yatağının ayak ucuna oturan ve oturur oturmaz da, ' yatağın olanak verdiği ölçüde yayıveren Zosimov, Raskolnikov'u dikkatle süzerek:

"Görüyorum, görüyorum" dedi "E, şimdi nasılız bakalım?"

"Her böyle canı sıkıyor duruyor" dedi Razumihin, "az önce çamaşırıları değiştirdik, nerdeyse ağlayacaktı."

"Anlaşıyor... Madem istemiyordu, daha sonra da değiştirebilirdiniz çamaşırıları... Nabız harika! Başın hâlâ ağrıyor galiba?"

Raskolnikov birden yerinden doğruldu, sinirli sinirli:

"İyiyim ben" dedi, "hem de çok iyiyim!"

Ama hemen sonra yeniden yastığının üzerine kapanıp duvardan yana döndü. Zosimov gözlerini dikmiş, onu dikkatle süzmeye devam ediyordu.

"Çok güzel..." dedi kayıtsızlıkla. "Her şey olması gerektiği gibi... Bir şeyler yedi mi bari?"

Yemesi için neler verdiklerini anlattılar ve başka neler verebileceklerini sordular.

"Her şey verebilirsin... Çorba, çay... Mantar, salatalık, tabii yasak... Sonra sığır eti... Canım işte gevzeleğe ne gerek var!.." Razumihin'le bakıştı: "Şurup falan gibi şeyler de istemez... Ben yarın gene gelir görürüm... Hatta bugün... Evet..."

"Yarın akşam kendisini biraz gezdireyim istiyordum" dedi Razumihin." Yusupov Parkı'na, sonra 'Kristal Palas'a..."

"Yerinde olsam yarın onu hiç kıpırdatmazdım..."

"Ama yine de... Neyse, daha sonra bir bakarız..."

"Ben de tam bugün yeni evime taşınmam şerefine arkadaşla-ra bir yemek verecektim... Şuraya, iki adım öteye tasındım... 0

165

da gelebilseydi... Bir divana uzanır, aramızda bulunurdu!" Birden Zosimov'a dönerek sordu: "Sen geliyorsun, değil mi? Unutma bak, söz verdin!"

"Geç bir saatte belki gelirim. Neler hazırladın bakalım yemek için?"

"Pek bir şey yok: çay, votka, balık... Sonra, börek... Biz bize . olacağız-!"

"Kimler yanı?"

"Hep bu -semitten kişiler ve ihtiyar dayımdan başka hepsi yeni tanışlar... Hoş, dayım da eski sayılmaz... Petersburg'a daha dün geldi. Bazı işleri varmış... Kendisiyle dört beş yılda bir görüşürüz."

"Ne iş yapar dayın?"

"Ömrünü birtakım taşra kasabalarında posta müdürlüğü yaparak, acınası bir yaşam sürerek geçirdi... Şimdi altmış beş yaşında ve emekli... Öyle uzun uzadıya sözü edilecek biri değil... Ama ben severim kendisini. Sonra, yine semtimizden sorgu yargıcu Porfiriy Petroviç gelecek... Sen de tanırısın onu..."

"O da akrabın falan oluyordu galiba?"

"Çok uzaktan... Ne o, yüzün asıldı? Aranızda bir şey mi geçmişti? Gelmeyecek misin yoksa?"

"Tükürmüşüm Porfiriy Petroviç'e, umurumda bile değil benim o adam!"

"Eh, en iyisi de bu. Sonra, öğrenciler, bir öğretmen, bir memur, bir müzisyen, bir subay, Zamyotov..."

"Söylesene Allah aşkına" dedi Zosimov, "ne işiniz var sizin şu Zamyotov denen adamla? Senin ve -başıyla Raskolnikov'u gösterdi- onun..?"

"Yahu ne yaman adamsın be! Ve bütün bu tersliklerin hep ilkeler, adına! Sanki ilkelerin, bütün hareketlerine yön veren bir zembek oluşturmuş içinde!.. Sen ve senin gibiler kendi iradenizle kıymıldamaya bile korkarsınız!.. Benim içinse bir adam iyiyse iyidir ve bu konudaki bütün prensibim bundan ibarettir... Başka bir şey düşünmem... Zamyotov harika bir adam!.."

"Ve rüşvetçinin biri!"

"Ne olmuş rüşvetçiye? Ne olmuş!" Razumihm sinirlenmiş, bağıırıyordu, yalnız sinirliliği pek doğal değildi: "Rüşvetçi yanını övüp, kendisini bu nedenle beğendiğim.! mi söyledim sana? Ben

166

onun yalnızca kendine göre iyi bir adam olduğunu söyledim. Hiçbir eksiği bulunmasın diye bakacak olursak, dünyada kaç tane iyi insan kalır dersin? Bu açıdan bakacak olursak, bütün işkembemle birlikte benim için verseler verseler bir baş pişmiş soğan verirler; onu da, seni de kendime katarsam verirler..."

"Bu çok az olur senin için, bana göre sen iki baş soğan edersin..."

"Bana göreyse sen bir baş anca edersin! Şu yaptığın esprilere bak! Zamyotov daha çocuk; biraz saçlarını çekeceğim, o kadar. Çünkü onu yola getirmek için itip kakmak değil, okşamak gerek. İnsanlar, hele de çocuksalar, itip kakmakla yola gelmezler... Çocuklara karşı ise, bir kat daha özenli olmalı... Sen ve senin gibi ilerici kafasızların hiçbir şeyden anladığınız yok! Başkalarına saygı duymazsınız, kendi kendinize kıvırdığınız... Hem eğer ille de bilmek istiyorsan, söyleyeyim, evet, Zamyotov'la ortak bir sorunumuz var."

"Neymiş bu ortak sorununuz?"

"Su sıvacı, daha doğrusu boyacı hikâyesi... Çekip kurtaracağız adamı bu işten... Zaten ortada telaşlanacak bir durum da kalmadı. Her şey apaçık ortaya çıkmış bulunuyor... Bizimki yalnızca katkıda bulunmak..!"

"Ne boyacı bu? Ne olmuş boyacıya?"

"Nasıl, anlatmadım mı sana? Gerçekten mi? Belki de yalnız baş tarafını anlatmışımdır... Şu tefeci, dul kocakarı var ya, onun öldürülmesi hikâyesi... Şimdi bir de boyacı karıştı bu işe..."

"Evet, daha önce de duymuştum bu cinayeti. Hattâ epey de ilgimi çekmişti... Bir ara... Gazetelerde okumuştum... Aslında..."

Bu sırada birden Nastasya lâfa karıştı:

"Lizaveta'yı öldürdüler... " dedi. Raskolnikov'a söylemişti bunu. Konuşmalar

süresince odada kalmış, kapıya yaslanmış olarak konuşulanları dinlemişti. Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle:

"Lizaveta'yı mı..? "diye mırıldandı.

"Lizaveta canım..! Hani şu satıcı kadın, aşağıya gelir giderdi... Çamaşır yıkardı, senin de bir kez gömleğini yıkamıştı hattâ.."

Raskolnikov duvardan yana döndü. Beyaz çiçekli, kirli sarı bir kâğıtla kaplıydı duvar. Kahverengi taramaları olan şeklini yitirmiş bir çiçek seçerek, kaç yaprağı olduğunu, yapraklarının

167

kenar tırtıllarının biçimini, ve her yaprakta kaç tarama bulunduğunu incelemeye koyuldu. El ve ayaklarının uyuştüğünü, vücudundan kopmuşçasına hissizleştiğini duyuyor, ama kımıl-damaksızın, inatla çiçeğe bakmaya devam ediyordu.

Zosimov, Nastasya'nın gevezeliğine canının sıkıldığını açıkça belli ederek:

"E, ne olmuş boyacıya? " diye sordu.

Nastasya içini çekerek sustu.

Razumihin heyecanla kaldığı yerden devam etti.

"Onu da katil zanlısı olarak tutuklamışlar!"

"Herhangi bir delil var mı?"

"Ne delil, ne bir şey..! Ama onlara sorarsan esaslı delililer var ellerinde, tabii bunlara delil denilebilirse! Aslında kanıtlanması gereken nokta da burada! Hani başta kuşkulananı tutukladıkları iki kişi vardı ya... Neydi adları..? Koh'la Pestriyakov... Tıpkı on-larınkinde olan durum tekrarlanıyor burada da... Allah kahretsin! Nasıl da sersemce ele alıyorlar bu işleri! Dışardan birisine bile ne kadar iğrenç görünüyor! Pestriyakov belki bugün bana uğrayacak... Aklıma gelmişken Rödy, bu işi sen de biliyorsun. Sen hastalanmazdan önce olmuştu. Hani karakolda bu olaydan söz ederlerken, düşüp bayılmıştın, işte ondan bir gün önce..."

Zosimov merakla Raskolnikov'a bakıyordu. Raskolnikov'sa kımıldamamıştı bile.

Zosimov:

"Biliyor musun Razumihin," dedi, "durup dinlenmek nedir bilmeden, her işin peşinden koşturan bir insansın sen..."

Razumihin masaya bir yumruk indirerek:

"Öyle olsun! " diye bağırdı."Ama biz yine de çekip kurtaracağız onu bu pis işten! Burada insanın en ağırına giden ne biliyor musun? Onların yalan söylemeleri değil; yalan her zaman bağışlanabilir; tatlı bir şeydir çünkü yalan ve insanı önünde sonunda gerçeğe götürür. Burada insanın ağırına giden şey, onların yalan söylemeleri değil, söyledikleri yalana kendilerinin de inanmaları... Porfiri'ye saygı duyarım ama... Onların ilk şaşkınlıkları nokta neydi? Kapı önce kapalıymış, az sonra kapıcıyla döndüklerinde ise açık bulmuşlar. Demek ki cinayeti işleyenler Koh'la Pestriyakov! Onların mantığı bu işte!..."

"Kızma canım, yalnızca tutukladılar onları... Hem başka türlü de yapamazlardı... Koh deyince aklıma geldi; ben bu adamla bir

168

yerlerde karşılaşmıştım sanıyorum... Kocakarıdan günü dolmuş rehinleri satın alıyormuş galiba, öyle mi?"

"Evet, üç kâğıtçının biri!.. Senet de kırıyoruz... Sanayiciymiş aslında. Neyse, canı ceहनeme!.. Benim asıl tepemi attıran ne, biliyor musun? Onların şu kokmuş, çürümüş, rutin yöntemleri... Oysa yalnızca şu işte bile, hiç denenmemiş, yepyeni bir yol bulmak mümkün. Psikolojik verilere dayanarak -yalnızca bunlara dayanarak- bizi asıl suçluya götürecektir bir iz bulunabilir. Neymiş efendim, onların da bildiği gerçekler varmış! İyi ama, gerçek her şey demek değildir ki... Hiç değilse işin yarısı, bu gerçeklere nasıl bakıldığına bağlıdır."

"Peki sen biliyor musun gerçeklere nasıl bakılması gerektiğini?"

"Eğer bir insan herhangi bir işe yararı dokunabileceğini hissediyorsa, susmamalıdır... Sen bu işin ayrıntılarını biliyor musun?"

sun?

"Boyacıyı anlatıyordun, yarım kalmıştı..."

"Ha, evet!.. Dinle: Cinayetten tam iki gün sonra, Koh'la Pestriyakov attıkları her adımı kanıtlamışlarken, gerçek kendisini haykırıp dururken ve polisler bunlarla kovalamaca oynayıp kendilerini avutmayı sürdürürlerken, birden hiç beklenilmeyen bir olay olur. Cinayetin işlendiği evin karşısında bir meyhane işleten Duskin adlı bir köylü, içinde bir çift altın küpe bulunan bir mücevher kutusuyla karakola başvurur ve uzun bir hikâye anlatır: 'İki gün önce, der, akşam saat sekizi biraz geçe -güne ve saate dikkat!- dükkânıma daha önce de gelip giden boyacı Mi-kolay uğradı, içinde bir çift altın küpe bulunan bu kutuyu getirdi ve buna karşılık kendisine iki ruble verip vermeyeceğimi sordu. Ona

kutuyu nerden aldığını sordum, yolda yürürken kaldırımda buldum, dedi. Başka bir şey sormadım, kendisine bir papel yani bir ruble!- verdim. Çünkü, bana olmasa, götürüp bir başkasına verecek ve nasıl olsa içecek, diye düşündüm. Varsın, dedim, küpeler bende dursun, fazla mal göz mü çıkarır? Eğer bunların, çalıntı mal olduğu kulağıma gelirse, götürür teslim ederim, diye düşündüm.' Ben bu Duskin'i bilirim, insanın, gözünün içine baka baka yalan söyler, bu anlattığı da düpedüz masal. Öte yandan kendisi de tefecilik yapar, çalıntı malları gizleyip hırsızlara yardımcı olur. Otuz rublelik küpeleri Mikolay'dan bir tekliğe kapa-

169
ürken 'çalıntı oldukları kulağına gelirse götürüp teslim etmek' aklının ucundan geçmemiştir. Korktuğu için kıvırtıyor. Neyse, canı cehenneme! Sen herifin anlattığı masalın devamını dinle: 'Ben bu Mikolay'ı çocukluğundan tanırım, köylüm olur. Rya-zanlı o da benim. gibi. Ryazan'ın Zraysk ilçesinden... Mikolay ayyaş bir adam değildir, ama arada bir kafayı çekmeyi sever. O evde, hemşerisi Mitri ile birlikte çalıştığını, işinin boyacılık olduğunu da duymuştum. Mitri ile hemşeridir bunlar. Mikolay benden tekliği alınca hemen bozdurdu, üstüste iki bardak yuvarladı, paranın üstünü alıp gitti. O sırada Mitri onun yanında değildi, görmedim. Ertesi gün duyduk ki, Alyona İvanovna ile kızkardeş! Lizaveta İvanovna balta ile öldürülmüşler. Her ikisini de tanırdım. Küpelerden dolayı içime bir kuşku girdi. Çünkü rahmetlinin rehin karşılığı para verdiğini bilirdim. Kalkıp hemen rahmetlinin oturduğu apartmana gittim ve olayı kendimce şöyle usulden sorup soruşturmaya başladım. İlk öğrenmek istediğim şeydu: Mikolay burada mıydı? Mitri bana Mikolay'ın içip durduğunu, eve sabaha doğru geldiğini, on dakika kadar kalıp sonra yeniden çıktığını söyledi. Söylediğine göre, Mitri onu bir daha görmemiş, işi de tek başına bitirmeye çalışacakmış. Bütün bunları öğrendikten sonra o sıra hiç kimseye hiçbir şey açmadım. Cinayet konusunda öğrenebileceğim her şeyi öğrenmişim, içimde yine aynı kuşkuyla eve döndüm. Bugünse, sabah saat sekize doğru, yani cinayetin üçüncü günü, buraya da dikkat! Bir de baktım Mikolay girdi dükkandan içeri, ayık değildi, ama fazlaca sarhoş da denemezdi. Yani konuşulanları arılayabilecek durumdaydı. Masalardan birine çöktü. Konuşmuyor, öylece oturuyordu. O saatte meyhanede kendisinden başka topu topu iki kişi vardı, biri yabancı, biri de bizim devamlı müşterilerden. Sonra benim iki garson... 'Mitri'yi gördün mü?' diye sordum. 'Yok, dedi, görmedim.' 'Peki buralarda değil miydin?' dedim. 'İki gündür yoktum' dedi. 'Geceyi nerede geçirdin?' diye sordum. Teski'de, dedi. Kolomenski'lerin yanında.' Teki, dedim, küpeleri nerde bulmuştun?' 'Kaldırımda' dedi. Yalnız bunu çok tuhaf bir tavırla ve hiç yüzüme bakmadan söylemişti. Teki o gece falan saatte, sizin boya yaptığımız dairenin iki kat üstündeki falan dairede böyle böyle bir olay olmuş, haberin var mı?' dedim. 'Hayır, haberim yok' dedi. Ama beni dinlerken gözleri faltaşı gibi olmuş, beti benzi uçmuştu. Hattâ bir ara baktım, şapkasını

170
bunlar... Çok emin bir kaynaklan öğrendim bunu. Görüyor musun ise nasıl baktıklarını?"

"Öyle ama, ortada da birtakım deliller var." "Deliller değil benim söylemek istediğim, onların işe nasıl baktıklarından, sorunun özünü nasıl kavradıklarından söz ediyorum ben. Neyse, canları cehenneme! Dinle şimdi: Mikolay'ı öyle sıkıştırmışlar ki, sonunda itiraf etmiş: 'Küpeleri kaldırımda değil. Mitri ile boyadığımız o dairede buldum'. 'Nasıl oldu bu iş?' 'Mitri ile aksam sekize kadar çalışıp boya yaptık, tam gitmeye hazırlanıyorduk ki, Mitri fırçayı kaptığı gibi yüzüme sürdü ve kaçtı. Beride kendisini kovalamaya başladım. Hem kovalıyor, hem de gırtlığımı ırtırtılırcasına bağırıyordum. Tam dış kapının orda, kapıcıya ve yanındaki birkaç adama çarptım. Kapıcının yanında kaç kişi olduğunu hatırlayamıyorum. Kapıcı beni azarladı, öteki kapıcıyla karısı da azarlandılar. Bu sırada yanında bir bayanla içeri girmekte olan bir bay da bizi azarladı. Çünkü Mitka ile ikimiz onların ayakları dibine yere yığılmıştık: ben Mitka'yı saçlarından tuttuğum gibi yere devirmiş, yumrukluyordum. Mitka da alttan beni yumrukluyordu. Ama biz bunu öfke ile yapmıyorduk, şakalaşıyorduk arkadaşımınla. Sonra Mitka elimden kurtuldu ve dışarı kaçtı. Ben de peşine sağıldım, ama yakalayamadım. Bunun üzerine gerisin geri apartmana döndüm. Çünkü öteberimizi toplamamız gerekiyordu. Boyaları, fırçaları toplamış Mitka'nın dönmesini beklerken, koridorda, kapının arkasında bir kutu takıldı ayağıma. Kâğıda sarı bir kutuydu bu. Kâğıdı açtım, baktım çengelli bir kutu... Çengeli de açtım ki, ku-

tunun içinden küpeler çıkıverdi..."
Yattığı yerden tek eli üzerinde yavaşça doğrulan Raskolni-kov, bulanık, korku dolu gözlerle Razumihin'e bakarak:

"Kapının arkasında mı? Demek kapının arkasında ha?.." diye bağırırdı.

"Evet... Ne oldu, neyin var, ne oluyorsun?" Razumihin de yerinden doğrulmuştu.

Raskolnikov yeniden duvardan yana dönüp yastığına kapanarak, zor duyulur bir sesle: "Yok bir şey..." dedi. Bir an kimseden ses çıkmadı. Sonunda Razumihin: "Herhalde uyukluyordu, uykusunda konuştu..." dedi, bir yandan da soran gözlerle Zosimov'a bakıyordu. Zosimov başıyla ona katılmadığını gösteren bir işaret yaptı. Sonra: "Devam etsene" dedi, "sonra neler olmuş?"

"Ne olacak, küpeleri görünce, evi de, Mitka'yı da unutup şapkasını kaptığı gibi, doğru Duskin'in oraya gitmiş. Bundan sonrasını artık biliyorsunuz: Duşkin'e küpeleri kaldırımda bulduğu yalanı kovuyor aldığı bir rubleyle eğlenmeye gitmiş. Cinayet konusunda ise eski söylediklerini tekrarlamış: 'Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey görmedim, duymadım. Olaydan, ancak önceki gün haberim oldu', 'Kendini niçin asmak istedin?' 'Düşünceden,' 'Ne düşüncesinden?' 'Beni mahkum edeceklerini düşündüm?', İşte bütün hikâye. Senin düşüncen ne, nasıl bir sonuç çıkarabilir onlar bu hikâyeden?"

"Benim düşüncem ne olsun, ortada bir gerçek ve şöyle ya da böyle birtakım ipuçları var... Senin bu boyacıyı serbest bırakacak halleri yoktu herhalde?" "Serbest bırakmak ne, resmen katil damgasını bastılar adama! En ufak bir kuşkuları yok bu konuda..."

"Onlara kızdığın için böyle yalan yanlış laflar ediyorsun! Küpeler ne olacak peki? Bunlar tam kokacının sandığından kaybolduğu gün ve saatte Nikolay'ın elinde görüldüğüne göre, herhangi bir şekilde onun eline geçtiğini kabul etmek zorundasın. Bu tür bir soruşturma için üzerinde önemle durulması gereken bir nokta bu bence."

"Herhangi bir şekilde eline geçtiğini kabul etmek zorunday-mışım! Lafa bak! Yahu sen ki hekimsin, insanı incelemek, her şeyden önce onun ruhsal yapısını öğrenmek zorunda olan ve bu konuda elinde olanaklar bulunan bir insansın. Bu kadar ayrıntıdan sonra şu Nikolay'ın nasıl bir insan olduğunu hâlâ anlayamıyor musun? Sorgusu sırasında söylediklerinin tümü gerçeğin ta kendisiydi. Kutu, tam kendisinin anlattığı gibi eline geçti: rastlantıyla üzerine bastı, açıp baktı ki küpeler!"

"Evet, gerçeğin ta kendisi! Ama ilk söylediklerinin yalan olduğunu yine kendisi itiraf etmedi mi?"

"Dinle beni. Dikkatle dinle: Kapıcı, Koh, Pestryakov, öteki kapıcı, ilk kapıcının karısı, o sırada onun yanında oturmakta olan satıcı kadın, yine o sırada arabadan inerek kolunda karısıyla

173
içeri girmekte olan saray müşavirlerinden Krükov... Yani aşağı yukarı sekiz-on tanık, ağız birliği etmişlercesine, Nikolay'ın Dmitri'yi yere yatırdığını ve yumrukladığını, Dmitri'nin de Nikolay'ın saçlarını çekip onu aşağıdan yumrukladığını gördüklerini söylüyorlar... Bunlar boylu boyunca yere devrildikleri için yolu da kapatmışlardı. Bu nedenle herkes kendilerine kızıyor, onlarsa 'küçük çocuklar gibi' (tanıkların kullandıkları deyim aynen bu) altalta üstüste boğuşuyorlar, bağırıp çağırıyorlar, son derece gülünç birtakım hareketler yapıyorlarmış. Sonra tıpkı çocuklar gibi gülerək sokağa fırlamışlar ve birbirlerini kovalamaya başlamışlar. Duyuyor musun? Şimdi dikkat et: yukarda cesetler daha soğumamış bile! Çünkü onları bulduklarında her iki cesedin de daha sıcak olduğunu saptamışlardı. Eğer bu cinayeti onlar işlemiş ve soygunu onlar yapmış olsalardı, ya da yalnızca Nikolay'ın şu ya da bu biçimde bu işle bir ilgisi bulunsaydı, sorarım sana: böylesi bir ruh hali, yani kapı önlerinde haykırmalar, kahkahalar, çocukça itişip kakışmalar... Balta, kan, şeytani kurnazlık, ihtiyat, soğukkanlılık, soygun gibi şeylerle bağdaşabilir mi? Beş on dakika önce cesetler daha soğumamış olduğuna göre böyle olması gerekiyor, evet, beş on dakika önce çifte cinayet işlesinler, sonra her şeyi, cesetleri, evin kapısının açık olduğunu, çaldıkları eşyaları unutup, üstelik de bir sürü insanın yukarı çıkmakta olduğunu göre göre, kapının önünde çocuklar gibi alt alta üstüste boğuşsunlar, gülüşsunler, herkesin dikkatini üzerlerine çeksinler, on tanıdığın gözleri önünde yapsınlar bütün bunları!"

"Evet, doğrusu oldukça tuhaf! Tuhaf ama..."

"Hayır, kardeş, aması yok bu işin. Küpelerin, cinayet günü ve saatinde Nikolay'ın eline geçmiş olması eğer ona karşı önemli bir maddi suç kanıtı oluşturuyorsa -ki bu Nikolay'ın olay üzerine yaptığı son derece akla yakın açıklamalarla sügötürür bir kanıt haline gelmiştir- o zaman onun lehine olan olayları da dikkate almamız gerekir; asıl kuşkuya yer bırakmayan gerçekler de bence bunlar. Acaba bizim yargılama usulümüz bir olayın ruhsal bakımdan olanaksızlığını, bir olayın yalnızca ruhsal açıklamalara dayanıyor olmasını, öteki bütün maddi delilleri çürüten, onlardan üstün sayan esaslı bir delil olarak kabul eder mi? Ya da mahkemenin böyle bir seçimde bulunmaya yetkisi var mıdır? Ama hayır, hiçbir zaman kabul etmezler böyle bir şeyi, çünkü küpeler onda bulundu, 'suçlu olmasaydı asla yapmayacağı bir-şeyi yapmaya

kalkıştı', kendini asmak istedi!.. İşte temel sorun, benim tepemi attıran sorun bu! Anlıyor musun?"

"Evet, bu işin seni çok kızdırdığını görüyorum. Bir dakika, sormayı unuttum: küpelerin kocakarıının sandığından çalınma olduğu kanıtlanmış mı?"

Razumihin asık yüzle ve isteksizce:

"Evet" dedi, "kanıtlandı. Koh küpeleri tanıdığı gibi onları kocakarıya rehine bırakan kişiyi de gösterdi. Söylediği adam da küpelerin kendisinin olduğunu kanıtladı."

"Kötü bir şey daha: Koh'la Pestryakov yukarıya çıkarlarken, Nikolay'ı gören olmamış mı ve bu herhangi bir şekilde kanıtlanamıyor mu?"

Razumihin yine canı sıkılmış olarak:

"Asıl sorun da burada, hiç kimse görmemiş" dedi, "işin asıl pis yanı da bu. Gerçi artık Koh'la Pestryakov'un tanıklıkları fazla önemli sayılmıyor ama, onlar da yukarı çıkarılarken Mikolayların içerde çalıştıklarını farketmemişler. 'Kapı açıktı. Besbelli içerde çalışanlar vardı, ama biz geçerken dikkat etmedik ve şu anda içerde işçilerin bulunup bulunmadığını hatırlayamıyoruz' demişler."

"Hmm... Bu durumda onları haklı gösterebilecek tek şey, yerlerde yuvarlanıp birbirlerini yumruklamaları ve gülüşmeleri... Bunun önemli bir delil olduğunu varsay alırsak, ama... Söylesene, sen nasıl açıklıyorsun olayı? Yani Nikolay küpeleri eğer anlattığı gibi bulduysa, küpelerin orada bulunmasını nasıl açıklıyorsun?"

"Nasıl mı? Çok basit! Hiç değilse izlenilmesi gereken yol apaçık ortada. Hareket noktamız, Nikolay'ın bulduğu kutu. Kutuyu asıl katil düşürdü. Koh ve Pestryakov kapıyı çaldıklarında, katil kapıyı sürgülemiş, içerde duruyordu. Koh'un aptallık edip aşağı inmesiyle, katil de kapıyı açtı ve aşağı indi: başka bir yol yoktu onun için. Merdivenlerde Koh ve Pestryakov'la karşılaşmaktan da, Nikolay ve Dmitri'nin çalıştıkları ve tam o sırada boş bıraktıkları daireye gizlenerek kurtuldu; kapının arkasına saklanıp Koh, Pestryakov ve kapının yukarı çıkmasını bekledi, ayak sesleri dinene değin orada durdu ve tam Nikolay'la Dmitri'nin birbirlerini kovalayarak sokağa çıktıkları, herkesin dağıldığı ve kapının orda kimsenin kalmadığı bir sırada da elini kolunu sal-

175

laya sallaya aşağı indi. Belki bu arada kendisini gören olmuştur, ama hiç kimsenin dikkatini çekmemiştir; bir sürü insanın girip çıktığı bir ev... Kutuyu da kapının arkasına gizlendiği sırada düşürdü ve düşürdüğünü duymadı. Çünkü böyle bir şeyi duyabilecek durumda değildi. Kutu, onun kapının arkasında gizlendiğinin açık kanıtı. İşte bütün hikâye bu!"

"Pes doğrusu! Kurnazlığın böylesine pes! Yok, kardeş, artık bu kadar da olmaz..."

"Bir dakika, niçin olmayacaktı?"

"Vallahi her şey öylesine birbirine uyuyor, her şey öylesine birbirini izliyor ki, tıpkı tiyatro sahnesindeki gibi..."

Razumihin tam "Eehh!" diye çıkışta bulunacaktı ki, birden kapı açıldı, içeriye hiçbirinin tanımadığı yabancı bir adam girdi.

Pek genç sayılamayacak, gösterişli bir adamdı bu; duruşunda bir kendini beğenmişlik, yalnızlık vardı; gizlemeye çalışmadığı aşağılayıcı bir şaşkınlıkla çevresini süzerek, "Ben böyle nereye düştüm?.." der gibi bir an kapıda duraksadı. Gözlerine inanamı-yormuşçasına, hatta biraz da korkunun verdiği yapmacık bir heyecanla ve neredeyse aşağılayarak, Raskolnikov'un basık tavanlı, küçük "vapur kamarası"nın gözden geçirmeye başladı. Odanın içinde dolaşan bakışları, aynı şaşkınlıkla, soyunmuş bir halde ve saç baş karmakarışık, içler acısı divanında yatmakta olan Raskolnikov üzerinde durdu. Raskolnikov da gözlerini kırpmadan ona bakıyordu. Sonra bakışları ağır ağır Razumihin üzerine kaydı, taranmamış saçlarını, tıraşsız yüzünü incelemeye koyuldu: Razumihin de yerinden bile kımıldamaksızın, sorgu dolu küstah bakışlarla onun gözlerinin ta içine bakıyordu. Bu gergin suskunluk birkaç dakika sürdü, sonunda, tahmin olunacağı gibi dekorda küçük bir değişiklik oldu. Odadakilerde gördüğü son derece ciddi birtakım belirtiler karşısında, aşırı büyüklük taşıyarak bu "vapur kamarası"nda hiçbir etki yapamı-yacağını anlayan yabancı, biraz yumuşadı; kıbarca, ama yine de sertliği tümenden elden bırakmadan, sorusunun her hecesinin altını çizerek, Zosimov'a:

"Rodion Romaniç Raskolnikov adlı bir üniversite öğrencisi beyi, ya da eski bir üniversite öğrencisini arıyorum " dedi.

176

Zosimov hafifçe kıvrıldı, soru kendisine sorulmamış olmasına rağmen, ondan önce davranan Razumihin atılmasaydı, belki cevap da verecekti:

"İşte orada, divanda yatıyor" dedi Razumihin, "Bir şey mi lâzımdı?"

Razumihin'in "Bir şey mi lâzımdı?" sözündeki senlibenlilik, kendini beğenmiş

bayı çok biçimsiz bir duruma sokmuştu: az kalsın dönüp Razumihin'e bakacaktı, ama kendini tutmasını bildi ve Zosimov'a bakmayı sürdürdü Zosimov başıyla hastayı göstererek:

"İşte Raskolnikov!" dedi. sonra ağzını hiç de doğal sayılmayacak kadar genişçe açarak esnedi ve yine doğal sayılmayacak kadar uzun bir süre bu durumda tuttu. sonra ağır ağır parmaklarını yelek cebine sokarak, som altından, kubbeli, kocaman bir saat çıkardı, açıp baktı, yine ağır ağır cebine yerleştirdi. Raskolnikov'sa, hiçbir şey söylemeden öylece yatıyor ve anlamsız ama inatçı bakışlarla yeni gelene bakıyordu. Duvar kâğıdında merak sardığı çiçekten bu yana dönmüş olan yüzü inanılmayacak derecede beyazdı ve sanki az önce ağır bir ameliyattan çıkmış ya da işkenceden kurtulmuş gibi derin bir acıyı yansıtıyordu. Ama içeri giren adam onda yavaş yavaş bir ilgi, sonra gittikçe artan bir şaşkınlık, daha sonra da güvensizlik, hatta korku uyandırmaya başlamıştı. Zosimov kendisini göstererek, "İşte Raskolnikov" der demez hızla doğrulup yatağına oturmuş, meydan okurcasına, ama zayıf bir sesle ve kesik kesik: "Evet" demişti, "Raskolnikov benim! Ne istemiştiniz?"

Konuk onu dikkatle süzdü, sonra tepeden bakan bir tavırla:

"Pyotr Petroviç Lujin" dedi. "Kuvvetle umarım, adım size yabancı gelmemiştir." Büsbütün başka şeyler bekleyen Raskolnikov, bu adı gerçekten de ilk kez duyuyormuş gibi, boş ve dalgın bakışlarla bakıyor, karşılık vermiyordu. Pyotr Petroviç bozulmuş gibiydi.

"Nasıl olur? Gerçekten de şu ana kadar hiçbir haber almadınız mı?"

Raskolnikov cevap yerine yavaşça başını yastığa bıraktı, kolunu başının altından geçirip tavana bakmaya başladı. Lujin'in yüzünde bir an üzüntü gölgeleri uçtu. Razumihin'le Zosimov

177

daha büyük ilgiyle bakmaya başladılar adama. Lujin utanmışa benziyordu.

"On gün, hatta nerdeyse iki hafta oluyor, bir mektup gönderilmişti size, ben sanıyordum ki..." diye birşeyler gevelemeye başladı.

"Baksanıza..." diye Razumihin birden onun sözünü kesti "ne diye öyle kapı ağzında dikilip duruyorsunuz? Madem söyleyeceğiniz bir şeyler var, geçin, oturun! Orası Nastasya ile ikinize dar gelir, Nastasyacığım, çekil de konuğa yol ver! Geçin efendim, şöyle, şu sandalyeye buyrun! Geçsenize!"

Sandalyesini masadan biraz uzaklaştırarak, masayla dizleri arasında küçük bir aralık bıraktı ve konuğun buradan geçmesi için gergin bir durumda beklemeye başladı. Öyle bir anda yapılmış bir çağrıydı ki bu, geri çevirmeye olanak yoktu; konuk çabuk çabuk ve ayakları takıla takıla aralıktan geçti, sandalyeye oturdu ye kuşkuyla bakışlarla Razumihin'i süzdü. Razumihin hemen.

"Alıhaşkına sıkılmayın." dedi, "Rodya beş gündür hastaydı, üç gün boyunca sayıklayıp durdu. Ama şimdi iyi, iştahı da yerinde. Şu oturan onun doktorudur, az önce kendisini muayene etti. Ben de Rodya'nın arkadaşuyum, ve ben de eski bir üniversite öğrencisiyim; şu anda da kendisine dadılık ediyorum. Bize aldırmayın, ne konuşacaksınız, sıkılmadan konuşabilirsiniz."

Pyotr Petroviç, Zosimov'a dönerek:

"Teşekkür ederim" dedi, "yalnız, burada oturup konuşmakla acaba hastayı rahatsız etmiş olmaz mıym?"

"Hayır" dedi Zosimov", hatta tersine eğlendirmiş olursunuz." ve yemden esnedi. Razumihin:

"Rodya kendine geleli epey oluyor " dedi, " tâ sabahtan..."

Senli benliliği öylesine yapmacıksız, öylesine içtendi ki, Pyotr Petroviç biraz düşündü ve cesaretini toplamaya başladı. Bu terbiyesiz, bu hırpani delikanlının kendisini üniversite öğrencisi olarak tanıttırmasının da payı vardı belki bunda.

"Anneniz..." diye tam söze başlamıştı ki, Razumihin gürültülü bir:

"Hjmm!..." çekti.

Lujin soran gözlerle Razumihin'e baktı.

"Bir şey yok" dedi Razumihin, "ağzımdan kaçtı, siz devam edin!"

Lujin omuzlarını silkti.

"...anneniz ben daha yanlarındayken size bir mektup yazmıştı. Buraya geldikten sonra da, her konuda iyice aydınlanmış olmanızdan emin olmak için size ziyaretimi biraz geciktirdim. Ama şu anda büyük bir şaşkınlıkla görüyorum ki..." Raskolnikov sabırsızlıkla ve öfkeyle atıldı:

"Biliyorum, biliyorum! Siz... şu nişanlı değil misiniz? Evet, biliyorum! ve yeter artık!"

Pyotr Petroviç müthiş bozulmuştu, ama sesini çıkarmadı. Elden geldiğince çabuk bir şekilde bütün bunların ne anlama geldiğini anlamaya çalışıyordu. Bir dakika kadar süren bir sessizlik oldu.

Bu arada, cevap verirken Pyotr Petrovic'e doğru dönen Raskolnikov, birden, sanki

az önce ona iyi bakamamış, ya da su anda onda yeni bir şey görmüş gibi büyük bir ilgiyle onu süzmeye başladı; hatta daha iyi görebilmek için başını da yastıktan kaldırdı. Gerçekten de Pyotr Petroviç'in genel görünüşünde, az önce kendisi için senlibenlice söyleniveren "nişanlı" deyimini haklı çıkartacak özel birtakım şeyler var gibiydi. İlk görülen, daha doğrusu göze batan şey, başkentte nişanlısını bekleyerek geçirdiği birkaç günden Pyotr Petroviç'in şıklaşmak, kendine çeki düzen vermek için elinden geldiğince yararlanmaya çalışmış olmasıydı. Bu hiç kuskusuz kınanacak yanı olmayan son derece masum bir davranıştı. Hatfa şıklaştığını görüp de, kendini fazlaca beğenmeye başlaması bile böyle durumlarda haklı görülebilirdi; çünkü Pyotr Petroviç önünde sonunda bir nişanlıydı. Bütün giysileri terzi elinden daha yeni çıkmıştı. Üstündekilerin çok yeni olması ve belli bir amacı açığa vurması bir yana, her şeyi yerindeydi, güzeldi. Son derece şık ve yepyeni melon şapkası bile bu belli amacı kanıtlıyordu: Pyotr Petroviç şapkasına aşırı özen gösteriyor, elinde büyük bir dikkatle tutuyordu. Sonra leylak rengi şu gerçek juven eldivenler de giyilmemeleri ve yalnızca gösteriş olsun diye taşınmaları açısından, aynı şeye tanıklık etmiyorlar mıydı? Pyotr Petroviç'in giysilerinde daha çok gençlerin hoşlandıkları türden, açık renkler hakimdi. Üzerinde açık kahverengi bir ceket, yine açık renk, hafif bir pantolon, bunlara uygun bir kumaştan yelek, yepyeni, incecik bir gömlek ve kırmızı çizgili bir kravat vardı. En önemlisi de, bunların hepsi, Pyotr Petroviç'e çok yakışmıştı. Genç ve bakımlı yüzü, gerçek

179

yaşı olan kırk beşten daha az gösteriyordu. Yanaklarının iki yanından zarif bir biçimde aşağı inen koyu renk favorileri, pırıl pırıl tıraşlı çenesinin çevresinde daha da koyulasıyordu. Hatta pek az kırılmış ve berber tarafından taranıp kıvrılmış saçları bile, - bu tür kıvrılmış saçlar genellikle gülünç görümlerine ve insanı nikahianrına giden Alman damatlarına döndürmelerine rağmen, onda gülünç ve budalaca durmuyordu. Eğer bu güzel ve havalı yüzde gerçekten itici, hoş gitmeyen bir yan varsa, nedenini başka noktalarda aramak gerekti.

Raskolnikov bay Lujin'i hiç çekinmeden uzun uzun süzdükten sonra, alaycı alaycı gülümsedi, başını yastığa bırakıp yeniden tavanı seyre koyuldu.

Ama bütün bu tuhaflıkları görmezden gelmeye karar vermiş benzeyen bay Lujin kendini tuttu, "Sizi bu durumda bulduğum için çok üzgünüm" diye yeniden başladı söze; sessizliği bozmak için çaba gösterdiği belli oluyordu. "Rahatsız olduğunuzu bilseydim daha önce gelirdim. Ama, malum, koşturup duruyoruz işte..! Bu sıralar Yargıtay'da önemli bir davam var. Sizin de tahmin edeceğiniz öteki işlerimden hiç söz etmiyorum. Sizinkileri, yani annenizle kızkardeşini-zi bugün yarın, bekliyorum..."

Raskolnikov bir şey söyleyecekmiş gibi olduğu yerde kımıldadı, yüzünden bir heyecan dalgası geçti. Pyotr Petroviç durdu, onun konuşmasını bekledi, ama bir şey söylemediğini görünce, sözlerini sürdürdü: "...bugün yarın bekliyorum. İlk iş olarak, geçici bir daire tuttum onlar için."

Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle sordu:

"Nerede?"

"Buraya çok yakın... Bakalayev'in evi..."

"Voznesenek sokağında" diye Razumihin atıldı, "pansiyon olarak kiraya verilen iki katlı bir ev, tüccar Yuşin işletiyor, bir iki kez gitmiştim..."

"Pansiyon, evet..."

"Pis bir yerdir, kötü kötü kokar. Üstelik de hafif tertip karanlık olayların döndüğü söylenir. Kimbilir kimler kalıyor ve ne işler çeviriyor? Ben de bir zaman çıkan bir rezalet üzerine gitmiştim... Ama bak, ucuz bir yerdir."

180

"Buraya yeni gelmiş bir kişi olarak kuşkusuz ben bütün bun-arı bilemezdim. Ama çok, çok temiz iki oda... Üstelik de çok kısa bir süre için..." Raskolnikov'a döndü. "Asıl evimizi, yani ilerde oturacağımız evi de buldum. Dayayıp düşüyorlar şu anda. Ben de şimdilik burdan iki adım ötede, bayan Lippevehzel'in pansiyonunda, genç dostlarımdan Andrey Semyoniç Lebezyatni-kov'un dairesinde kalıyorum. Bakalayev'in evini de o salık vermişti bana."

Raskolnikov bir şey hatırlamış gibi ağır ağır:

"Lebezyatnikov mu?.." dedi.

"Evet. Andrey Semyoniç Lebezyatnikov, bir bakanlıkta memurdur, tanıyor muydunuz kendisini?" . "Evet... yo, hayır..."

"Bağışlayın, sorunuz üzerine öyle sanmıştım. Bir zamanlar onun vasisiydim, genç, sevimli bir arkadaştır... Sonra, yeni düşünce akımlarını izler. Gençlerle birlikte olmayı severim: insan gençlerden öğrenir yenilikleri."

Pyotr Petroviç umutla göz gezdirdi odadakilere.

Razumihin:

"Ne gibi yenilikleri?" diye sordu.

Pyotr Petroviç kendisine soru sorulmasına sevinmişti.

"Her tür yenilikleri... En ciddi, en önemli konuları kapsayanları... Biliyor musunuz, ben on yıl var ki Petersburg'a hiç gelmemiştim. Şu anda içinde bulunduğumuz tüm yeni hareketler, reformlar, yeni düşünceler bize, taşraya kada' ulaşmış bulunuyor; ama her şeyi daha acık seçik görebilmek için Petersburg'da ya-pamak gerek. Genç kuşakların, bizim kuşağı gözleyerek daha çok şey öğrenebileceklerini, daha çok şeyin ayırımına varabile-peklerini düşünüyorum, ben. İtiraf ederim ki, durumu çok sevindirici buluyorum..."

"Sevindirici bulduğunuz şeyler özellikle neler?"

"Kapsamlı bir soru... Yanıtlıyor olabilirim, ama sanırım, olaylara daha açık bir bakış, nasıl diyeyim, eleştirel bir yaklaşım, bir beceriklilik görülüyor..."

Zosimov:

"Bu doğru", diye mırıldandı.

"Atmal" dedi Razumihin Zosimov'a. "Beceriklilik kolay elde edilir bir şey değildir ve gökten hazır inmez insanın önüne. Ne-redeyse bir iki yüz yıl var ki, biz her isten elimizi ayağımızı çek-

181

miş durumdayız... Düşünce konusuna gelince... -Pyotr Petro-viç'e dönerek söylemişti bunu- evet, sanırım düşünceler mayalanıyor... Çocukça olmakla birlikte iyi niyet de var. Hatta sürüyle namussuzun saldırısına uğramış da olsa, dürüstlüğe bile rastlanabiliyor... Ama beceriklilik... O yok işte! Bu konuda henüz emekleme evresinde bile değiliz!"

Pyotr Petroviç görünür bir neşeyle itiraz etti:

"Doğrusu size katılamayacağım. Evet, birtakım tutkular, yanlış davranışlar yok değil, ama hoşgörülü olmak gerek. Tutku, işe karşı duyulan coşkuyu ve o işin içinde bulunduğu ama o ise uygun olmayan koşulların varlığını kanıtlayan bir olgudur. Eğer yapılan şey azsa, zamanın da az olduğunu unutmamak gerekir. Daha araçlar konusu var ki, ona hiç girmiyorum. Kişisel görüşüme göre, bir şeylerin yapılmış olduğunu bile söyleyebiliriz. Yeni ve yararlı düşünceler yayıldı, eskinin o hayalci, romantik yapıtları yerine, yeni ve yararlı birtakım yapıtlar yayımlandı; günümüzde yazın, eskiye göre çok daha olgun bir durumda. Birtakım zararlı önyargıların kökü kazındı, bunlar yerin dibine batırıldı. Kısacası, geçmişle ilgimizi artık geri dönülmez bir biçimde kesmiş bulunuyoruz; bence, bu da bir şeydir..."

Raskolnikov birdenbire:

"Ezberlemiş!" diye homurdandı. "Kendini satıyor!"

Raskolnikov'un ne dediğini tam duyamayan Pyotr Petroviç:

"Efendim?" diye sordu; ama bir karşılık alamadı.

Zosimov, Pyotr Petroviç'i onaylayarak:

"Bütün bunlar hep gerçek..." dedi

Pyotr Petroviç, Zosimov'a sevecen sevecen baktı, sonra:

"Öyle değil mi ama?" diye sürdürdü sözlerini. "Siz de kabul edersiniz ki -bunları söylerken yine Razumihin'e dönmüştü ve bu kez sesinde bir üstünlük, hatta bir zafer havası vardı ve az-kalsın bir de "delikanlı" diye ekleyecekti,- hiç değilse bilimde ve birtakım ekonomik gerçeklerde ilerleme, ya da bugünkü deyişle progres olduğu inkar edilemez!"

"Bunlar genelgeçer sözler " dedi Razumihin.

"Hayır, genelgeçer sözler değil!" diye yersiz bir acelelikle sözü kaptı Pyotr Petroviç. "Bana bugüne değin "insanları sev" dedilerse ve ben de sevdiysem, bundan ne sonuç çıkıyordu? Ne sonucu çıkacak, ben kaftanımı ikiye bölüp yarısını komşuma veriyordum ve böylece ikimiz birden, hani şu bilinen atasözümüzdü olduğu gibi, "Birkaç tavşanın ardından koşan hiçbirini yakalayamaz" diyen atasözümüzdeki gibi, yarı çıplak kalıyorduk. Bilim ne diyor: dünyada herkesten çok kendini sev, çünkü dünyada her şey kişisel çıkara dayalıdır. Eğer bir tek kendini seversen, işini gerektiğince yaparsın, kaftanın da bölünmeden, bütünüyle senin üzerinde kalır. Bu arada ekonomi, bu bilimsel gerçeğe sunu ekliyor: toplumda ne kadar çok insanın işleri yolunda olursa, diğer bir deyişle, kaftanlar ne kadar bütün kalırsa, toplumun temelleri de o kadar sağlam ve genel gidiş o kadar yolunda olur. Böylece ne oluyor: yalnızca kendim için kazanmakla, herkes için de kazanmış oluyorum, komşumun ikiye bölünmüş bir kaftan değil, bunun daha fazlasını, üstelik de birilerinin cömertliğiyle değil, tüm toplumun genel ilerleyişiyle elde etmesinin olanak sağlamış oluyorum. Basit bir düşünce, ama ne yazık ki, içinde bulunduğumuz heyecan ve düşseverlik yüzünden uzun süre akla gelmedi. Oysa, sanırım, fazla zekaya gerek gösteren bir konu değil..."

"Özür dilerim, ben de fazla zeki bir adam değilim" dedi Razumihin onun sözünü sertçe keserek, "onun için bu konuyu burada keselim!... Aslında benim konuyu açarkenki amacım başkaydı; yoksa bütün bu gevezelikler, kendi kendimizi teselli etmeler, bu ardarda sıraladığımız genelgeçer sözler, bütün bu hep ama hep aynı sözler üç yıldır bana öylesine tiksinti verir oldu ki, ben değil, yanımda bir başkası bile bunlardan sözetmeye başladı mı inanın yüzümü ateşler basıyor. Siz bir an önce burada hava atmaya, ne kadar bilgili olduğunuzu göstermeye kalkıştınız, böyle yaptınız diye sizi suçluyor ya da kınıyor değilim, ben şu anda yalnızca sizin kim olduğunuzu, neyin nesi olduğunuzu anlamak istemiştim. Çünkü biliyor musunuz, şu son zamanlarda, sözünü ettiğiniz genel işlere o kadar çok sanayici burnunu soktu ve bunlar el attıkları her şeyi öylesine kendi çıkarlarına, olarak değiştirdiler ki, her şey allak bullak oldu... Neyse, kapatalım bu konuyu artık!"

Lujin kabarak:

"Çok sayın bayım, böylesine senli benli bir dille konuşacaksınız eğer, ben de..." diye söze başlayacak oldu, ama Razumihin onun sözünü keserek:

"Rica ederim!" dedi. "Rica ederim! Hiç olur mu!.. Evet, kapatalım artık bu konuyu."

183

Sonra birden Zosimov'a döndü ve az önce yarım kalan konularında konuşmaya başladı.

Pyotr Petroviç, Razumihin'in yaptığı açıklamaya hemen inanacak kadar akıllı çıktı. Aslında kendisi de bir iki dakika sonra kalkıp gitmeyi düşünüyordu. Raskolnikov'a dönerek:

"Umarım" dedi, "su anda başlayan tanışıklığımız, sizce bilinen nedenlerle, daha da güçlenecektir... Size içten sağlıklar dilerim..."

Raskolnikov başını döndürüp bakmadı bile, Pyotr Petroviç sandalyesinden doğruldu:

Bu sırada Razumihin'le konuşmakta olan Zosimov'un sesi duyuldu:

"Onu muhakkak kendisine rehin bırakmaya gelen müşterilerinden biri öldürmüştür."

"Bence de öyle" dedi Razumihin, "Porfiriy gerçi söylemiyor ama, kadına rehin yatıranları sorguya çekiyor..."

Birden Raskolnikov'un sesi duyuldu:

"Rehin yatıranlar sorguya mı çekiliyor?.."

"Evet, ne olmuş?"

"Yok bir şey."

"Peki" dedi Zosimov, "rehin yatıranları nasıl buluyorlar?"

"Kimilerini Koh söylemiş, kimilerinin adları rehinlerin sarı olduğu kâğıtların üzerinde yazılıymış, kimileri de olayı duyun- ca kendiliklerinden başvurmuşlar..."

"Ama katil besbelli çok becerikli, çok deneyimliymiş... Ne , cesaret! Ne kararlılık!"

Razumihin onun sözünü keserek:

"İşte bu hiç de öyle değil" dedi. "Hepinizi şaşırtan da bu nokta işte! Bence katil ne becerikli, ne de deneyimli, büyük olasılıkla da bu onun ilk işi!"

Katilin becerikli, deneyimli olduğunu kabul; edecek olursak, yanlışçı sonuçlara ulaşırız. Tam tersine dene-yimsiz ve ilk işini yapan bir katil olduğunu düşünürsek, onu felaketten kurtaran şeyin yalnızca bir rastlantı olduğunu görürüz. Ve rastlantılarla neler neler olmuyor bu dünyada! Katil, belki de, karşılaşabileceği engellerin hiçbirini öngörememişti! Öte yandan yaptığı şey ne: tutup on-onbeş rublelik şeylerle, ceplerini doldurmuş, kocakarının sandıklarını, bohçalarını ka-, rıştırmış! Oysa komodinin üst çekmecesindeki bir kutu içinde,

184

notlardan ayrı olarak tam bin beş yüz altın ruble duruyor-! Bunları kaldırmayı becerememis de, öldürmeyi becermiş n! Ne diyorum sana: bu onun ilk işi! İlk işi! Hemen eli aya-dolaşmış! Yakalanmayı da ince hesaplar yapmış olmasın-değil, rastlantılardan!"

ilinde şapkası ve eldivenleri, ayağa kalkmış olan ve gitme-önce birkaç akıllıca söz söyleyip iyi bir izlenim yaratmaya bağladığı anlaşılan Pyotr Petroviç

-gösterişçiliği mantığını basıttı anlaşılan- Zosimov'a dönerek:

Bu sözünü ettiğiniz, geçenlerde öldürülen dul kadın mı? " sordu.

Evet" dedi Zosimov, " duymuş muydunuz?" Nasıl duymam? Hemen yanımdaki evde..."

Ayrıntılarını biliyor musunuz?"

Bildiğimi söyleyemem ama burada beni başka bir nokta il-ndiriyor, daha doğrusu asıl ve büyük sorun. Sözünü etmek ligim, şu son beş yılda aşağı tabakalarda suç işleme oranının en iyiye artmış olması, sağda solda durmadan yapıldığını düşümüz soygunlar, kundaklamalar falan değil... Beni asıl şaşırtan, cinayetlerin yüksek

tabakalar arasında da buna koşut ak artışıdır. Şurada bir üniversite öğrencisinin güpegündüz ol ortasında bir posta arabasını soyduğunu duyarız; ötede, toplumsal konumu yönünden yüksek bir yeri olan kimi insanlar e para basarlar. Moskova'da, içborçlanma tahvillerinin sat-telerini yapan koca bir çete yakalanır ve çetenin elebaşısı olarak da karşımıza üniversitede tarih öğretim üyesi olan biri çıkar. İana ülkelerden birinde parası için ve bilinmeyen başka akım nedenlerle elçilik sekreterimiz öldürülür... Derken di de bu faizci kocakarı... Bence onun da katili yüksek taba-an biridir, çünkü mujikler altınlarını rehine koymazlar. Oy-leyse toplumumuzun aydın kesimi arasındaki bu yaygın ahlak-sızlığın nedeni ne?"

Zosimov:

"Ekonomik değişmelerin çokluğu..." diye başlayacak oldu, la Razumihin sözü onun ağzından kaparak:

"Nedeni ne mi?" dedi. "İyiden iyiye kökleşmiş olan tembellik, ka ne olacak!.."

"Nasıl yani?"

187

"Sizin şu Moskova'daki tarih öğretim üyesi, niçin sahte tahvil bastığı sorusuna ne yanıt vermiş biliyor musunuz? 'Herkes bir yoldan zengin oluyordu, ben de bu yoldan çabucak zengin olacağımı düşündüm.' sözlerini tıpkı tıpkısına hatırlayamıyorum ama düşünce buydu: havadan, çabucak zengin olmak... Çalışıp çabalımadan..! Bir kez hazır yemeye, başkasının emeğine yaslanıp asalak geçinmeye alışılmaya görsün, işte böyle saati gelince herkes hünerini göstermeye başlar..."

"Öyle ama ya ahlak? Sonra, nasıl diyeyim, kurallar..."

Raskolnikov atılarak:

"Ne diye çırpırıp duruyorsunuz? " dedi. "Tam sizin kuramı-. nıza göre olmuş!"

"Nasıl benim kuramıma göre?"

"Az önce bize verdiğiniz vaazdaki düşüncelerinizin sınırlarını biraz daha genişletin, nasıl insanları boğazlamak hakkına bile sahip olacağınızı görürsünüz..."

"İnsaf artık!"

Lujin bu sözleri bağırarak söylemişti. Bu arada Zosimov:

"Hayır, öyle değil!" diye atıldı.

Raskolnikov'un yüzü sapsarı kesilmişti, üst dudağı titriyor, güçlkle soluk alıp veriyordu.

"Her şeyin bir ölçüsü vardır" dedi Lujin kasıtlı bir tavırla. "Ekonomik düşünceler insanlara henüz cinayet davetiyesi çıkarmıyor, hem varsayalım ki..."

Raskolnikov, karşısındaki aşağılamanın verdiği sevinç titreşimlerinin de duyulduğu öfkeli bir sesle onun sözünü yeniden kesti:

"Nişanlarınızdan evlenme teklifinize evet cevabı aldığınızda, en çok onun yoksul oluşuna sevindiğinizi, onu dilediğinizizce yönetmek ve size borçlu olduğunu ikidebir başına kaktmak için yoksul aileden kız seçmiş olmakla uygun bir is yaptığınızı söylediğiniz doğru mu?.."

Lujin öfkeden tirtir titreyerek:

"Sayın bayım! Sayın bayım!" dedi; dili dolanıyor, sözcükleri birbirine karıştırıyordu: "Benim düşüncelerimi çarpıtıyorsunuz!"

188

Beni bağışlayın, ama kulağınıza çalınan, daha doğrusu size yetiştirilen bu söylentilerin gerçekte hiçbir ilgisi bulunmadığını söylemek zorundayım. Ve ben... bunu söyleyenin kim olduğunu... kısacası bu iğneleme... tek kelimeyle anneniz...Aslında bütün üstün niteliklerine rağmen ben onun biraz heyecanlı ve romantik yapıda bir insan olduğunu zaten anlamıştım... Ama yine de sorunu böylesine çarpıtabilecek bir hayalgücüne sahip olduğunu düşünmekten de çok, çok uzaktım... Ve son olarak da son olarak da..."

Yastığında hafifçe doğrulan ve kor gibi yanan gözlerini Lu-jin'e diken

Raskolnikov:

"Son olarak da ne olur biliyor musunuz?" diye bağırıldı.

"Ne olurmuş?" dedi Lujin, duraksadı, aşağılanmış bir insan görüntüsü içinde beklemeye başladı. Birkaç saniye süren bir sessizlik oldu.

"Şu olur ki, eğer annem hakkında tek kelime daha sözetmek cesaretini gösterirseniz, bir vuruşta merdivenlerden yuvarlarım sizi!"

Razumihin:

"Ne oluyorsun yahu!" diye bağırıldı.

Lujin sararmıştı, dudaklarını ısırarak, tane tane:

"Demek öyle!.. " dedi; olanca gücüyle kendini tutmaya çalışıyor, ama yine de tıkanır gibi oluyordu. "Aslında daha bu odaya adımı attığım anda sizin bana

karşı ne denli nefret dolu olduğunuzu anlamıştım, ama yanılmamış olduğumu iyice görmek için girip oturdum. Bir hastanın ve bir akrabanın pek çok kusurlarını bağışlayabilirdim, ama şimdi... sizi ... hiçbir zaman..."

Raskolnikov:

"Ben hasta değilim!" diye bağırdı.

" Bu daha da kötü!"

" Defolun buradan!"

Lujin zaten gitmek üzereydi, masayla sandalye arasından geçiyordu. Razumihin ona yol vermek için bu kez ayağa kalk-misti. Hiç.kimseye bakmadan, hatta epeydir hastayı rahat bı-

189

rakması için kendisine işaretler yapıp duran Zosimov'a bile selam vermeden çıkıp gitti. Kapıdan çıkarken sırtını kamburlaş-tirmiş, kendini sakınmak istercesine de şapkasını omuzları hizasına kaldırmıştı. Sırtının kamburu korkunç bir aşağılanmayı da yanısıra götürüyormuş gibi bir etki bırakıyordu.

Şaşırın Razumihin basını sallayarak:

"Olur mu yahu, hiç böyle şey olur mu? " diye söylenip duruyordu.

Raskolnikov öfkeden kuduracak gibiydi:

" Bırakın beni, kimseyi istemiyorum!" diye bağırdı. "Bırakın beni, işkenceciler!

Hiçbirinizden korkmuyorum! Artık kimseden, kimseden korkmuyorum! Defolun

başımдан! Yalnız kalmak istiyorum, yalnız, yalnız, yalnız!"

" Gidelim" dedi Zosimov, Razumihin'e başıyla işaret ederek

" İnsaf yahu, onu nasıl böyle bırakabiliriz?"

" Gidelim", diye diretti Zosimov ve dışarı çıktı. Razumihin bir an düşündükten sonra ona yetişmek için arkasından koştu.

Merdivenlerden inerken Zosimov:

"Sözünü dinlemeyip orda kalmamız daha kötü olurdu" dedi, "kesinlikle sinirlenmemeli..."

"Nesi var?"

"Olumlu yönde bir uyarı gerek ona şimdi... Az önce ne güzel toparlamıştı kendini!... Biliyor musun, bir şeyler var kafasında! Hiç değişmeyen, sürekli acı veren bir şeyler... Ben asıl bundan korkuyorum! Bu kesinlikle böyle!"

"Sakın şu adam, bay Pyotr Petroviç olmasın?"

"Konuşmalarından anladığıma göre, Pyotr Petroviç Rodya'nın kızkardeşiyle evlenmek üzere ve Rodya tam hastalığının öngününde bu konuyla ilgili bir mektup almış.

"Evet! Tam da gelecek zamanı bulmuş adam! Belki de bütün işleri altüst etti.

Dikkat ettin mi, Rodya herşeye karşı kayıtsızdı, konuştuğumuz hiçbir konuya katılmadı, yalnız biri dışında: cinayetten konuşulurken sanki kendini kaybediyordu."

"Evet evet ben de farkettim! Hem ilgilendiriyor, hem de korkutuyor bu olay onu. Tam hastalandığı gün, hani karakolda çok ürkmüş olsa gerek; düşüp bayılmış!"

190

"Akşama bana bunu biraz daha ayrıntılarıyla anlatsana, benim de sana anlatacaklarım var. Bu çocuk beni çok ilgilendiriyor! Yarım saat kadar sonra yoklamaya gideceğim... Sanırım ateşi yükselmez..."

"Sağolasın! Ben de bu arada Paşenka'nın yanında oturur, Nastasya aracılığıyla da hastanın durumunu izlerim..."

Odasında yalnız kalan Raskolnikov, gitmekte hâlâ ağırdan alan Nastasya'ya sabırsızlıkla ve sıkıntıyla baktı. - "Bir çay ister misin?" diye sordu Nastasya.

"Sonra! Yatıp uyumak istiyorum! Yalnız bırak beni..."

Tir tir titreyerek duvardan yana döndü; Nastasya çıktı.

VI

Nastasya çıkar çıkmaz yerinden kalktı, kapıyı çengelledi, az önce Razumihin'in gösterdiği ama sonra yeniden sarıp sarmaladığı paketi çözdü, elbiseleri çıkardı, giyinmeye başladı. Tuhaf şey: tümüyle sakinleşmiş gibiydi; az önceki yarı çılgın sayıklamalarından da, şu son zamanlarda içini saran paniğe eğinik korkularından da eser kalmamıştı. Tuhaf ve beklenmedik bir sakinleşmenin ilk dakikalarını yaşıyordu. Hareketleri kesin ve açıktı, sağlam bir kararlılığın izlerini taşıyordu. "Bugün, hemen bugün!..." diye mırıldanıyordu kendi kendine. Hâlâ güçsüz olduğunu anlamakla birlikte, dinginliğe, sabit fikre varan bir ruhsal gerginliğin verdiği güven duygusunu, gücü duyuyordu. Sokakta ayakta duramayıp düşeceğini de sanmıyordu. Tepeden tırnağa yeni giysilerine büründükten sonra, masada duran paralara bir gözattı, biraz düşündü, sonra hepsini cebine indirdi. Yirmi beş ruble kadar birşey di. Razumihin'in giysiler için harcadığı paranın artanını bozuk beşlikleri de aldı. Sonra yavaşça kapının çengelini kaldırdı, odasından çıktı. Merdivenlerden inerken kapısı ardına kadar açık olan mutfağa

bir gözattı: Nastasya arkası kapıya dönük, eğilmiş, ev sahibi kadının semaverini yelliyordu. Hiçbir şey duymamıştı. Zaten kalkıp dışarı çıkabile-

191

ceği kimin aklına gelebilirdi ki? Bir dakika sonra sokaktaydı. Saat sekiz sularıydı, güneş ha battı ha batacak. Ortalık eskisi gibi boşu sıcaktı; ama o, şehre bulaşmış bu tozlu, pis kokulu havayı derin derin içine çekti. Başu hafif döner gibi oldu; sapsarı yüzünde yabancı bir gücün ışuı dolaştı. Nereye gideceğini bilmiyordu, düşünmemişti bile bunu; bildiği bir tek şey vardı: "Bütün bunlara hemen bugün, şu anda bir son vermesi gerekti, yoksa eve dönmeyecekti; çünkü artık böyle yaşamak istemiyordu". Ama nasıl son verecekti? Hiçbir düşüncesi yoktu bu konuda. Aslında düşünmek de istemiyordu. Düşünce denen şeyi kovmuştu kafasında; acı veriyordu düşünceleri ona. Bildiği, hissettiği bir tek şey vardı: şöyle ya da böyle, her şey değişmeliydi; umutsuzlukla, tuhaf bir inançla ve kararlulukla, "değişsin de, nasıl değişirse değişsin" diye tekrarlayıp duruyordu. Eski bir alışkanlıkla, her zamanki gezinti yollarından yürüyerek Samanpazarı'na yöneldi. Ama Samanpazarı'na varmadan, köprüye giden sokağın ordaki bir tuhafiye dükkanının önünde, içli bir romans çalmakta olan siyah saçlı genç bir laternacı gördü. Laternacı, kaldırımında, hemen önünde duran on beş yaşlarında bir kıza eşlik ediyordu. Kızın üzerinde sokak kadınlarında görülen türden giysiler vardı: kıl dokuma geniş bir eteklik, üzerinde bir İspanyol salu, elinde eldivenler, başında da tüyleri ateş rengi hasır bir şapka... Hepsi de eski püskü şeylerdi. Sokak kadınlarının o çatlak, ama oldukça hoş ve gür sesiyle, çevredeki esnafın vereceği birkaç köpeği gözleyerek romans okuyordu. Raskolnikov kızu dinlemekte olan birkaç kişinin yanına sokuldu, biraz dinledi, sonra bir beş köpeklik çıkarıp kızın avucuna sıkıştırdı. Kız birden şarkıyı en tiz, en içli yerinde bıçakla kesmiş gibi durdurdu, laternacıya dönerek sert bir sesle, "yeter!" dedi, ikisi birlikte ilerdeki dükkana doğru yürüdüler. Raskolnikov birden yanbasında duran ve kendisi gibi laterna dinlemekte olan yaşlıca bir adama döndü ve:

"Sokak şarkılarını sever misin?" diye sordu.

Görünüşüne bakılırsa işsiz güçsüz biri olduğu anlaşılan adam yabancı, şaşırmuş gözlerle Raskolnikov'a baktı. Raskolnikov'sa, sokak şarkılarından değil de bambaşka şeylerden söze-diyormuş gibi: "Ben severim" dedi. "Hele de soğuk, karanlık ve nemli güz akşamlarında, hani gelip gecen herkesin yüzünün yeşile çalan bir sarılıkta ve hasta gibi görüldüğü ıslak güz aksamlarında, laterna esliğinde söylenen bu sokak şarkılarını çok severim. Ya da dingin, lapa lapa kar yağan rüzgârsız kış akşamlarında, -hele bir de karların, arasından sokak lambaları ışuılıyorsa- bu şarkılar çok daha doyumsuz olur... Biliyor musunuz?.."

Hem kendisine sorulan sorudan, hem de Raskolnikov'un görünüşünden ürken adam: "Bilmiyorum efendim, özür dilerim!.." dedi ve yolun karşısına geçti.

Raskolnikov dümdüz yürüdü ve Samanpazarı'nda Lizave-ta'yla konuşan karı-koca satıcının tezgahlarının bulunduğu köseye çıktı. Ama ihtiyarlar yerlerinde yoktu. Raskolnikov yeri tanıyınca duraksadı, çevresine bakındı, bir uncu dükkanın kapısında esneyip duran kırmızı gömlekli bir delikanlıya yanaşıp:

"Şu köşede karısıyla birlikte satıcılık eden biri vardı, değil mi?" diye sordu. Delikanlı onu şöyle bir süzdükten sonra:

"Herkes satıcı olabilir" dedi.

"Adı neydi o adamın?"

"Vaftiz edilirken ne ad taktılarsa, o."

"Yoksa sen de mi Zaraysk'lısın? Hangi ildensin?"

Delikanlı onu bir kez daha süzdü:

"Bizimki il değil, ilçedir saygıdeğer efendim. Kardeşimin bir kez gitmişliği vardır, ama ben hiç görmedim, hep evde oturdum. Bu nedenle beni bağışlamanızı dilerim, soylu efendimiz!"

"Şu ilerdeki meyhane mi?"

"Hayır, otel-restoran efendim, bilardosu da var; sonra... Prensesler de bulunur..."

Raskolnikov meydanı geçti. İlerde, köşede büyük bir mujik kalabalığı vardı. Raskolnikov mujiklerin yüzlerine baka baka, kalabalığın en yoğun olduğu yere doğru ilerledi. Nedense, önüne gelenle konuşmak için sonsuz bir istek duyuyordu.

Ama

193

mujiklerin ona dikkât bile ettikleri yoktu, öbek öbek toplaşmış-lar, çene çalıyorlardı. Raskolnikov biraz düşündükten sonra, sağa sapıp, kaldırım boyunca "V'ye doğru yürüdü. Meydanı geçer geçmez küçük bir ara sokakta buldu kendini..."

Küçük bir dirsekle samanpazarı meydanını Sadovaya ile birleştiren bu ara sokaktan önceleri de sık sık geçirdi. Son zamanlarda, üzüntülü olduğu günlerde, "daha çok acı duymak için" buralarda dolaşmayı ister olmuştü. Şu anda ise hiçbir şey düşünmeden sapsmıştı sokağa. Alt katı tümüyle meyhane ve meze-içki satan dükkanlarla dolu olan büyük bir apartman vardı burada. Sırtlarında yalnızca bir entari, başları açık, "ev kılığıyla" birtakım kadınlar apartmandan çıkıyor, kaldırım üzerinde çeşitli yerlerde, özellikle de bir-iki basamakla inilebilen bodrum katlarındaki eğlence yerlerinin girişlerinde-kümeleniyorlardı. Böyle anlarda buralardan müthiş bir gürültü yükseliyor, gitar sesleri, şarkılar, naralar tüm sokağı tutuyordu. Otel-restoranın kapısı önünde büyük bir kadın kalabalığı vardı. Kimi basamaklara, kimi de doğrudan doğruya kaldırıma oturmuştu. Üçüncü bir grupsa ayakta duruyor ve gevezelik ediyordu. Bunların yanında, elinde sigara sarhoş bir asker dolaşüyor, sövüp duruyordu; meyhanelerden birine girmek isteyen, ama hangisine gireceğini unutmmuş bir hali vardı. İki serseri sövüşüp kavgaya ediyor, körkütük sarhoşun biri ise boylu boyunca yere devrilmiş, yuvarlanıyordu. Raskolnikov kalabalık kadın kümesinin yanında durdu. Alçak sesle konuşuyordu kadınlar; sırtlarında basma entari, ayaklarında terlik vardı; hepsinin başı açıktı. Kiminin yaşı kırkları aşmış, kimisi daha on yedisindeydi. Hemen tümünün gözleri şiş ve çürüktü. Aşağıdan gelen şarkı sesleri, bağırıp çağırılmalar Raskolnikov'un nedense ilgisini çekmişti... Birinin kahkahalar, çığlıklar arasında, gitar esliğinde söylenen tiz bir şarkıya topuk vurup tempo tuttuğu ve delicesine hora teptiği duyuluyordu. Raskolnikov dışardan kapı ağzına doğru uzanmış, kederli, düşünceli bir yüzle ve dikkatle şarkıyı dinliyor, kalabalık arasından içeriyi görebilmeye çalışıyordu. Şarkıcı incecik sesiyle,

194

Şirin, tatlı sevgilim, Boşuna dövme beni!
diye inleyip duruyordu. Raskolnikov sanki bütün sorunu buymuş gibi, şarkıyı dinlemek için dayanılmaz bir istek duydu. "Ben de girsem mi?" diye düşündü. "Nasıl da gülüyorlar! Hepsi sarhoş! Ben de içip sarhoş olsam?"
"Tatlı beyefendi, içeri girmez misiniz?"
Kapı ağzında duran kadınların arasından biri henüz bozulmamış, çınlamalı bir sesle Raskolnikov'a sesleniyordu. Raskolnikov dönüp baktı: genç bir kadındı bu, hatta şu kadın kalabalığı içinde insana tiksinti vermeyen belki de tek kadındı. "Şuna bak! Hem de güzelmiş!" diye mırıldandı. Kadın gülümsedi, iltifat çok hoşuna gitmişti. "Siz de güzelsiniz!" dedi.
' "Ne kadar da zayıf!" dedi kadınlardan biri. "Sanki hastaneden yeni çıkmış!"
Bu sırada kalın kumaştan önü açık bir kaftan giymiş bir mujik yanaştı yanlarına; hafif sarhoştü ve kurnaz kurnaz gülümsüyordu: "Gören de general kızları sanır, ama hepsinin burnu kısa ve kalkık! Ama çok neşeli şeyler doğrusu!.."
"Madem ki geldin, geç içeri!"
"Gececeğim tatlım!"
Mujik içeri girdi. Raskolnikov yürümeye başladı.
"Baksanıza, beyefendi!"
Deminki kızdı, Raskolnikov'un ardından sesleniyordu.
"Ne var?"

Kız utandı:

"Tatlı beyefendi, sizinle her zaman birkaç saatimi geçirmeye hazırım... Ama nedense su anda -sizden utanıyorum. Bir kadeh bir şey içebilmem için bana altı kopekçik verir miydiniz?"
Raskolnikov elini cebine atıp rastgele çıkardığı paraları kıza uzattı. On beş kopekti verdiği.

Kız:

195

"Ah ne iyi yürekli baymış!" dedi.

"Adın ne senin?"

"Duklida diye sorarsınız."

Kalabalıktaki kadınlardan biri başıyla Duklida'yı göstererek:

"Daha neler!.." dedi. "Nasıl böyle para isteyebiliyor, anlayamıyorum! Ben olsam utancımından ölürdüm..."

Raskolnikov kadına ilgiyle baktı: otuz yaşlarında vardı, çi-çekbozuğu yüzü yara bere içinde, üst dudağı şişti. Duklida'yı kınarken gayet sakin ve ciddiye. Raskolnikov yeniden yürümeye başladı. "Acaba nerede okumuştum?" diye düşünüyordu bir yandan da, "İdam mahkûmunun biri ölümünden bir saat önce, yüksek bir dağın tepesinde, ancak iki ayağının sığabileceği kadar daracık bir yerde yaşaması gerekse; cevresindeyse uçurumlar, okyanuslar, sonsuz karanlıklar, fırtınalar ve

sonsuz bir yalnızlık olsa, yine de o bir avuç yerde ömrü boyunca, binlerce yıl, sonsuza dek yaşamayı, o anda ölmeye yeğleyeceğini söylemiş. Tek ki yaşasın! Yalnızca yaşasın! Aman tanrım, bu nasıl gerçek böyle! Bu nasıl gerçek! İnsan ne alçak yaratılmış!" Raskolnikov bir dakika kadar durup düşündü, sonra "Bunun için insana alçak diyen de alçaktır!" diye ekledi.

Bir başka caddeye çıkmıştı. "A-a, Kristal Palas! Razumihin'in geçenlerde sözünü ettiği yer! Yalnız, ben bir şey yapmak istiyordum, neydi acaba? Ha, okuyacaktım!.. Zosimov gazetelerden öğrendiğini söylemişti..."

"Kristal Palas"ın birkaç bölmeden oluşan çok geniş, hatta oldukça temiz restoranına girerek:

"Gazeteniz var mı?" diye sordu.

Restoran kalabalık değildi. İki üç müşteri çay içiyordu. Uzaktaki bölmelerden birinde dört kişilik bir grup şampanya içiyordu. Raskolnikov aralarında Zamyatov'u tanıır gibi oldu. Ancak uzaktan, iyi görülmüyordu. "Varsın olsun!" diye düşündü.

Garson: , "Votka mı emredersiniz?" diye sordu.

196

"Çay ver. Sonra gazeteleri getir, şöyle beş gün kadar eskilerinden başlayarak... Votka parasını sana bahşış olarak veririm..."

"Emredersiniz. İşte bugünküler. Votka da emreder misiniz?"

Eski gazeteler ve çay geldi. Raskolnikov koltuğuna rahatça yerleşip aramaya başladı: "İzler-İzler* -Aztekler - Aztekler - İzler - Bartola - Massimo** - Aztekler - İzler... Tuh! Allah kahretsin! Ah, işte! Bir kadın merdivenlerden düşmüş - bir tüccar içmekten çatlayıp ölmüş - Peski'de yangın - Petersburgkaya'da yangın -Yine Petersburgkaya'da yangın*** - İzler - İzler - İzler - İzler - İzler - Massimo ... Hah, işte!"

Sonunda aradığını bulmuştu; okumaya başladı. Satırlar gerçi gözünün önünde dansediyor gibiydi, ama yine de bütün "ha-ber"i okudu, ayrıntıları öğrenmek için hırsıyla sonraki günlerin gazetelerine sarıldı. Telaş ve sabırsızlıkla sayfaları çevirirken elleri titriyordu. Birden, birinin masasına oturduğunu farketti. Baktı: Zamyotov'du: yüzükleri, altın zinciri, düzgün bir çizgiyle ikiye ayrılmış biryantinli, siyah, kıvrırcık saçları, sık yeleştiği, hafif eski redingotu ve gömleğiyle Zamyotov... Görünüşü hiç değişmemişti. Neşesi yerindeydi. Ya da en azından neşeli ve içten bir gülüşü vardı. Esmem yüzü içtiği şampanyadan hafifçe pembeleşmişti. "Nasıl! Siz burada mısınız!" Sanki Raskolnikov'u uzun yıllardır tanıyormuş gibi şaşkınlıkla söylemişti bunları. "Oysa Razumihin daha dün hâlâ kendinize gelemediğinizi söylüyordu. Şu işe bakın! Ben de sizin ziyaretinize gelmişim..."

İzler Ivan Ivanovic : 1860'larda nüktedanlığıyla Petersburg'ta çok ünlenen ve yine Petersburg'ta bir eğlence bahçesinin sahibi olan kişi. (Çev.) Bartola, Massimo, Aztekler: Moris adlı bir açıkgoz girişimcinin gösteriler yapmak üzere Avrupa'dan Rusya'ya getirdiği iki cüce. O zamanki gazetelerde yer aldığına göre, bu iki cüce Avrupa'ya da Meksika'dan getirilmişlerdi ve Aztekler soyundan gelmekteydiler. İngiltere kraliçesi Viktorya ile III. Napolyon'un himayesi altında bulunan biri kız, biri erkek cüceler, sarayda gösteri yapmaları için Petersburg'a özel olarak getirilmişlerdi. 1865 yılında Petersburg'da ardarda yangınlar çıkıyor ve gazeteler bunlara geniş yer ayırıyordu. (Çev.)'

197

Raskolnikov onun masasına geleceğini biliyordu. Gazeteleri katlayıp kaldırarak ona döndü., sınırlı bir sabırsızlığı yansıtan alaycı bir gülümsemeye:

"Geldiğinizi biliyorum" dedi. "Söylediler. Çorabımı arayıp bulmuşsunuz!..

Biliyor musunuz, Razumihin sizin için deli diyor; birlikte Laviza Ivanovna'ya gitmişsiniz, hani su, onca kaş göz işaretinize rağmen durumu bir türlü anlamayan Barut teğmenin çıkıştığı kadın... Hatırladınız mı? Oysa bunda anlaşılacak ne var, durum apaçık ortada, öyle değil mi?.."

"Amma, gevezeymişj"

"Kim, Barut mu?"

"Hayır, arkadaşınız Razumihin."

"Doğrusu iyi yasıyorsunuz bay Zamyotov! En güzel yerlere para ödmeden giriyorsunuz: Deminki şampanya kimdendi?"

"Biz kendimiz... kendimiz içtik... Neden birinden olsun?!"

"Ücret olarak! Her şeyden yararlanırsınız siz!" Raskolnikov gülümsedi, Zamyotov'un omuzuna vurarak: "Önemli değil, güzel çocuk, hiç önemli değil!" diye ekledi.

"Hem kötü niyetle söylemiyorum bunu ben, hani sizin su karakoldaki memurun, kocakarı davası dolayısıyla Mitka'yı döverken söylediği gibi: "Size olan sevgimden, şakacıktan" söylüyorum..."

"Bu olayı nerden biliyorsunuz?"

"Belki sizin bildiklerinizden de fazla şeyler biliyorumdur?"

"Çok tuhafınız!.. Daha iyileşmemiş olduğunuz doğru. Dışarı çıkmamalıydınız..."

"Demek size tuhaf görünüyorum?"

"Evet... Gazete mi okuyordunuz?"

"Gazete okuyordum."

"Durmadan yangınları yazıyorlar,"

"Hayır, ben yangın haberlerini okuyordum." Raskolnikov gizemli bir bakışla baktı Zamyotov'a. Dudakları yine alaylı bir gülümsemeyle çarpılmıştı: "Hayır, yangınlar değildi benim okuduğum" diye sürdürdü sözlerini, sonra Zamyotov'a göz kırparak: "Tatlı çocuk" dedi, "hadi itiraf edin, ne okuduğumu müthiş merak ediyorsunuz, öyle değil mi?"

198

"Hiç de merak etmiyorum. Öylesine sormuştum. Sormak yasak mı yoksa? Ne diye durmadan..."

"Dinleyin: siz okumuş, kültürlü bir insansınız, öyle değil mi?"

Zarnyotov hafiften övünerek:

"Kolej son sınıftan ayrılmıştım dedi"

"Son sınıftan? Canım benim! Şu altın, zincire, şu yüzüklere bakın hele!.. Tabii, zengin adam! Ah, ne hoş çocuk!.."

Raskolnikov yüzünü iyice, Zamyotov'un yüzüne yaklaştırmıştı, tam bu sırada sinirli bir kahkaha attı. Zarnyotov, öfkeden çok, şaşkınlıktan kendini geri attı.

"Amm tuhaf insansınız!" dedi büyük bir ciddiyetle. "Ve bana kalırsa siz hâlâ sayıklıyorsunuz."

"Sayıklıyor muyum? Atıyorsun, tatlı çocuk! Demek tuhafım? Merakını gücükliyorum, öyle değil mi? Çok merak ediyorsun beni?"

"Evet, merakımı çekiyorsunuz."

"Öyleyse gazetelerde ne aradığımı, ne okuduğumu söyleyeyim mi? Baksanıza, ne çok gazete getirttim buraya?.. Şüpheli bir durum değil mi sizce?.."

"Söylesenize hadi ne okuduğunuzu!"

"Suna bak, nasıl da kulaklarını dikti!"

"Ne kulak dikmesi canım?"

"Sonra söylerim ne kulak dikmesi olduğunu!.. Şimdiyse, tatlım benim, size şunu bildiriyorum... Hayır, "itiraf ediyorum" daha iyi... Hayır, bu da değil, "ben ifade veriyorum ve siz zapta geçiriyorsunuz ki..." evet, işte böyle! İfademdir, söylüyorum, gazetelerle ilgilenmem, onları arayıp bulmam, okumam..." Raskolnikov gözlerini kıstı, durdu, yüzünü Zamyotov'un yüzüne iyice yaklaştırdı, fısıltıyla: "buraya gelişim, hep kocakarıların öldürülüşü üzerine bilgi toplamak içindir..." diye ekledi.

Zamyotov bu kez yüzünü geri çekmemişti, kımıldamadan onun gözlerinin içine bakıyordu. (Sonradan da en tuhafına giden şey aradaki sessizliğin tamı tamına bir dakika sürmesi ve bu süre içinde her ikisinin de birbirlerine böyle bakmaları olmuştu).

199

Sonunda dayanamayan Zamyotov ansızın:

"Okuyorsanız ne olmuş?" diye bağırdı. "Hem bana ne bundan?" .

Raskolnikov onun bağırmasına aldırmadan aynı fısıltıyla:

"Canım hatırlamıyor musunuz" dedi, "hani siz karakolda kendisinden söz ederken ben düşüp bayılmıştım... İste o kocakarı... Şimdi anlıyor musunuz?"

Zamyotov, oldukça endişeli:

"E, ne olmuş?" dedi. "Hem bu "anlıyor musunuz?" da ne oluyor?"

Raskolnikov'un hareketsiz ve ciddi yüzü bir anda değişti, birden az önceki gibi gülmeye başladı, sanki gülmek için kendini tutamıyordu. Bir anda bütün açıklığıyla, çok yakınlarda yaşadığı bir anın heyecanını yeniden yaşamaya başladı: Elinde balta, kapının gerisinde duruyordu; kapının sürgüsü neredeyse yerinden çıkacaktı, dışarıdakiler kapıyı zorluyorlar, sövüp duruyorlardı; o ise onlarla kavgaya etmek, onlara dilini çıkararak alay etmek ve katıla katıla gülmek, gülmek, gülmek istiyordu!..

"Siz ya delisiniz, ya da..." Zamyotov birden durdu, sanki aklına gelen yepyeni bir düşünceden şaşkına dönmüş gibiydi.

"Ya da? "Ya da " ne? Nedir, "ya da", söylesenize!"

"Hiç!" dedi Zamyotov öfkeyle. "Çok saçma bir şey bu!"

İkisi de sustular. Tutulduğu gülme krizinden sonra Raskolnikov birden dalgınlıktı. yüzü üzgün bir hal aldı. Dirseğini masaya dayayıp, başını elleri arasına aldı. Zamyotov'un orada bulunduğunu unutmuş gibiydi. Epey süren bir sessizlik oldu. Sonunda Zamyotov:

"Çayınızı içsenize!" dedi. "Soğuyacak..."

"Ne? Çay mı? Tabii!"

Çayından bir yudum aldı, ağzına bir lokma ekmek attı, sonra Zamyotov'a baktı ve sanki bir anda her şeyi hatırladı; kendine gelmiş, yüzü yine o eski alaycı halini almıştı. Çayını içmeyi sürdürdü.

"Bugünlerde de bu dolandırıcılık işleri aldı yürüdü" dedi Zamyotov. "Geçenlerde Moskova Haberleri'nde bir kalpazan çetesinin yakalandığını okumuştum. Koca bir çete... Sahte banknot basıyorlarmış." "Oho, bu eski olay! Bir ay önce okumuştum ben." Raskolnikov son derece sakindi; gülümseyerek ekledi. "Sizce dolandırıcı mı bu adamlar?"

"Ya ne peki?"

"Ne mi? Öylelerine dolandırıcı değil, blanbek* derler! Böyle bir iş için kırk elli kişi bir araya geliyor! Hiç olacak şey mi bu? Böylesi işler için üç kişi bile çoktur. Hem de herbirinin bir ötekine kendinden çok inanması, güvenmesi koşuluyla! Yoksa birinin sarhoşlukla yapacağı bir gevazelik, her şeyi altüst edebilir! Blanbekler! Güvenilmez birtakım adamlar tutup onlar aracılığıyla gişelerden sahte para sürmeye kalkmışlar! Önüne gelen adama açılacak iş mi bu!.. Hem, varsayalım, bu blanbekler bu işi başardılar ve varsayalım ki her biri birer milyonluk sahte parayı değiştirdi, ya sonra? Yaşadıkları sürece? Her biri bir başkasına bağlı olarak yaşamayacak mı? Gebermek bundan daha iyi değil mi? Onlarsa daha paraları değiştirmeyi bile başaramamışlar!.. Adam gişeden beş bin rubleyi alınca elleri titremeye başlamış! Dört binini saymış, son binliği, bir an önce sıvışıp, gitmek için, -güvenmiş,- saymadan cebine atmış. Bu durumu da doğallıkla kuşku uyandırmış... Sonuç: bir ahmak yüzünden her şeyin altüst olması... Hiç olacak şey mi bu?"

Zamyotov:

"Ne!" dedi, "ellerinin titremesi mi olmayacak şey? Neden olmasın, bu bence son derece doğal bir şey... İnsan kendini tuta-mayabilir..."

"Tutamayabilir mi?"

"Ne yani, siz olsanız eliniz titremez miydi? Doğrusu, benim de elim titrerdi. Yüz ruble için böyle bir dehşeti yaşamak!.. Sahte paralarla bir bankaya -hem de hangi bankaya? Bu işlerde en kulağı kesik bankaya...- girmekten utanırdım doğrusu! Ya siz? Utanmaz mıydınız?"

Blanç-bec (Aslında da Fransızca) Ağzı süt kokan, toy. (Çev.)

200

201

:• Raskolnikov yeniden "dilini çıkarmak" için dayanılmaz bir istek duydu. İkidebir sırtı soğuk soğuk ürperiyordu. Söze do-lanbaçlı bir yoldan başladı: "Ben olsam öyle yapmazdım... Bakın ben ne yapardım: ilk binlik desteyi, her banknotu tek tek inceleye inceleye, baştan so-' na, sondan başa en aşağı dört kez sayardım. Sonra ikinci binlik desteyi saymaya başlardım; ortalarına geldiğimde, destenin içinden rastgele bir elli rublelik banknot çıkarıp, ışığa tutar, sahte mi değil mi diye iyice bir gözden geçirip, "Doğrusu, derdim, korkuyorum; geçenlerde akrabamız bir kadın bu yüzden yirmi-bes rublesinden oldu" ve akraba kadına nasıl sahte para verdiklerim anlatırdım. Üçüncü bini saymaya geçtiğimde de, bir dakika, derdim, deminki desteyi sayarken sanırım yedi yüzden sonra şaşırırdım... Ve ikinci binlik desteyi yeniden saymaya başlardım. Bu işi her deste için tekrarlardım. Saymayı bitirdim mi, bu kez de destelerden rastgele bir iki banknot çıkarıp yeniden ışığa tutar, kuşkulanmış gibi yapardım: "Lütfen, derdim, şunları değiştirin!" Böylece veznedarın anasından emdiği sütü burnundan getirir ve adamcağızı beni başından savmak için ne yapacağını bilmez ederdim. Bütün bunlardan sonra gitmek için kapıyı açtığı anda, durur, geri döner, affedersiniz, deyip, yeni bir şeyler sorar, yeni bazı bilgiler almak isterdim... Ben olsam işte böyle yapardım!"

"Müthişsiniz doğrusu!.."dedi Zamyotov gülümseyerek. "Ne var ki bunların hepsi sözde kalan şeyler. Uygulamada siz de herhalde ne yapacağınızı şaşırırdınız. Bırakın sizi ya da beni, böyle bir işte en deneyimli bir adam bile çuvallar! Hem uzağa. gitmeye ne gerek var, işte burnumuzun dibinde gerçekleşmiş bir olay: su bizim mahallede öldürülen kocakarı... Katil güpegündüz kendisini ancak bir mucizenin kurtarabileceği böylesine rizikolu bir işe giriştiğine göre, besbelli müthiş soğukkanlı ve deneyimli biri... Ama bakın, onun da elleri titremiş... Çalmasını becerememiş, dayanamamış, yaptığı ise bakınca bu açıkça görülüyor..." Raskolnikov bu sözlerden gücümüş gibiydi. Sinsi bir sevinçle:

202

"Demek yaptığı ise bakarsanız çalmasını bile becerememiş..." dedi. "Madem öyle, hadi yakalayın adamı!.." ..

"Yakalanacaktır!"

"Kim? Siz mi, siz mi yakalayacaksınız? Koşturup durmanız yanınıza kâr kalır! Şimdi sizin için en önemli nokta su: adam 'para harcıyor mu, harcamıyor mu? Dün beş parası olmayan bir adam bugün su gibi para harcamaya başlamışsa, katil

değilse nedir? Ama bu noktada eğer isterse bir çocuk bile sizi aldatabilir!"
"İşte hep bu noktada yanlış yaparlar... Kurnazca cinayet işlerler, sonra da soluğu bir meyhanede alırlar... Polis de para harcamalarından kuşkulayı onları enseler. Onlar sizin gibi kurnaz olmazlar. Siz olsanız herhalde meyhaneye gitmezsiniz, öyle değil mi?"

Raskolnikov kaşlarını çattı, canı sıkılmıştı, Zamyotov'a dik | dik bakarak:

"Benim bu işte nasıl davranacağımı mı öğrenmek istiyorsun- nuz?" dedi.

"Evet" dedi Zamyotov kararlılıkla, bakışları, sözleri nedense | birden ciddilemişti.

"Çok mu istiyorsunuz bunu?"

"Evet."

"Pekâlâ. Ben olsam söyle yapardım." Raskolnikov yine yüzünü Zamyotov'un yüzüne yaklaştırdı; yine gözünü kırpmadan bakıyor ve fısıltıyla konuşuyordu. Zamyotov bu kez onun bu davranışından irkilmişti: "Evet, ben olsam, hemen olay yerinden uzaklaşıyor, hiçbir yere uğramadan doğruca etrafı duvarla çevrili, kimselerin olmadığı ıssız bir avluya ya da buna benzer bir yere giderdim. Avluda, duvar dibinde bir köşede, binanın yapıldığı günden beri durmakta olan yirmi yirmi beş kilo ağırlığında bir tas bulur, paralarla öteki şeyleri bu taşın altında bulunması gereken çukura yerleştirip, taşı da eski durumuna getirdikten ve sağını solunu ayağımla bastırıp düzelttikten sonra, bir daha iki üç yıl hiç oralara uğramamak üzere çeker giderdim. Siz isiniz yoksa katili arayın durun!"

203

Zamyotov da fısıltıyla ve nedense Raskolnikov'dan hafifçe uzaklaşarak:

"Delisiniz siz!.." dedi.

Raskolnikov'un gözleri ateş gibi parlıyordu. Yüzü sapsarı kesilmiş, üst dudağı seğirmeye başlamıştı. Yüzünü Zamyotov'un yüzüne olabildiğince yaklaştırmıştı: dudakları sürekli kıvrılıyor, ancak hiçbir şey söylemiyordu. Bu, böylece yarım dakika kadar sürdü. Ne yaptığını bilmiyor, ama kendine engel olamıyordu. Tıpkı o gün yuvasında zıplayıp duran kapının sürgüsü gibi dudaklarında korkunç birtakım sözcükler titreşip duruyordu: işte nerdeyse dökülünecekti bu sözcükler, işte nerdeyse fırlayıp çıkacaklardı ağızdan, söyleyiverenecekti nerdeyse!

Birden:

"Ya kocakarıyla Lizaveta'yı ben öldürdüysem?" dedi ve der demez de kendine geldi.

Zamyotov'un kireç gibi bembeyaz olan yüzü tuhaf bir gülümsemeye çarpıldı; bakışları da tuhaflaşmıştı:

"Olaçak şey mi bu?" dedi.

"İnanmıştınız ama" dedi Raskolnikov hınçla, "hadi itiraf edin, öyle değil mi?"

Ha? öyle değil mi?"

Zamyotov telaşla:

"Hayır," dedi, "hiç de inanmamıştım. Hele şu anda, her zamankinden de az inanıyorum."

"Sonunda yakalandın!.. Dilinle tuzağa tutuldun! "Şu anda her zamankinden daha az inandığınıza" göre, demek ki bir ara inanmışsınız!"

Zamyotov utanır gibi oldu.

"Hayır, hiç de inanmamıştım!" diye bağırды. "Beni korkutacak bunca şeyi de sırf sözü buraya getirmek için anlattınız zaten!"

"Demek inanmamışsınız? Peki öyleyse o gün karakolda ben çıktıktan sonra arkamdan ne konuşuyordunuz? Ve baygınlığımı geçip de kendime geldikten, sonra Barut teğmen beni neden sorguya çekti?"

Koltuğundan doğruldu, kasketini aldı.

"Hey, garson!" diye seslendi. "Borcum ne kadar?"

204

"Hepsi otuz köpek efendim" dedi koşarak gelen garson.

"Şu yirmi köpeği de votka için bahşış olarak al! Şu paralara bak, paralara!"

Banknotlarla dolu elini Zamyotov'a uzatmış gösteriyordu. "Kırmızı, mavi banknotlar... Tam yirmibeş ruble..." Paraları tuttuğu eli titriyordu. "Nereden geldi bunlar, ha? Ya şu gıcır gıcır elbiseler? Biliyorsunuz, beş param yoktu! Ev sahibimi sorguya çekmişsinizdir!.. Eh, artık yeter! Assez cause* Hoşçakalın!" . Raskolnikov, içinde biraz da hoşnutluk sezilen, tuhaf, sinirli, heyecanlı bir havayla çıkıp gitti. Yüzü asılmıştı, dayanılmaz derecede yorgun duyuyordu kendini ve yorgunluğu giderek artıyordu. Yüzüne, inme inen insanlarda görülen bir çarpılma gelip yerleşmişti. Heyecanlanmaya başlar başlamaz gücü de artıyor, yükseliyor, heyecan duygusu azaldıkça gücü de azalıyor, düşüyordu.

İçerde tek basma kalan Zamyotov ise dalgın, düşünceli, kıvrılmadan oturuyordu.

Raskolnikov cinayet konusundaki bütün düşüncelerini altüst etmiş, kafasında yeni ve kesin birta-. kim düşünceler uyandırmıştı.

"İlya Petroviç ahmağın tekiymiş!" diye mırıldandı sonunda.

Raskolnikov kapıyı açıp tam sokağa çıkarken, merdivenlerde, Razumihin'le burun buruna geldi. Her ikisi de bir adım kalana kadar birbirlerini görmemişlerdi, nerdeyse kafa kafaya tos-laşacaklardı. Bir süre bakışıp birbirlerini süzdüler. Razumihin anlatılmaz bir şaşkınlık içindeydi, ama birden gözleri gerçek bir öfkenin kıvılcımlarıyla tutuştu:

"Bak hele!" diye bağırdı olanca gücüyle. "Demek yataktan kalkıp kaçtın ha! Bense onu divanın altında bile aradım! Çatılara baktım! Az kalsın Nastasya'yı dövecektim! Oysa beyimiz nere-lerdeymiş!.. Rodya! Bu ne demek oluyor? Bana gerçeği söyle, itiraf et! Duyuyor musun?"

Raskolnikov sakin sakin:

"Bu şu demek oluyor ki," dedi, "hepiniz beni bıktırdınız, şurama getirdiniz ve... ben yalnız kalmak istiyorum."

Assez couse (Fr.) Gevezelik yeter. (Çev.)

205

"Yalnız kalmak mı?! Ayakta duramazken, güçlkle soluk alırken ve şu kireç gibi olmuş yüzle mi? Aptal herif! "Kristal Pa-las"ta ne yapıyordun, çabuk doğruyu söyle?"

"Bırak beni!" dedi Raskolnikov ve gitmek için davrandı. Bu davranışı Razumihin'i çileden çıkarmıştı, onu omuzundan yakalayarak:

"Bırakmak mı? Biliyor musun şimdi ne yapacağım? Bir bohça gibi koltuğumun altına alıp eve götüreceğim seni, üzerine de kapıyı kilitleyeceğim!.."

Raskolnikov sakin görünmeye çalışarak ve tane tane:

"Bak, Razumihin" dedi, "senin iyiliklerini istemediğimi görmüyor musun? Hem... bu iyiliklerini aşağılayanlara ve artık senin bu iyiliklerini cidden katlanılmaz bulanlara, ısrarla iyilik etmek isteği niye? Hastalandığım gün ne diye gelip beni buldun? Belki de ölüm beni çok daha sevindirecekti? Bana sıkıntı verdiğini, beni bıktırdığını bugün yeterince dile getiremedim mi? İnsanlara acı çektirmek için nasıl da isteklisin! İnan bana bütün bunlar benim sağlığıma ciddi biçimde sarsan davranışlar, çünkü sürekli sinirlendiriyor beni. Oysa az önce Zosimov sırf beni sinirlendirmemek için çekip gitmedi mi? Allah askına sen de yakamı bırak! Hem beni zorla alıkoymaya ne hakkın var? Tümüyle kendinde bir insan olarak konuştuğumu görmüyor musun? Yakamı bırakman, bana iyilik etmekten vazgeçmen için, söyle, söyle, sana nasıl yalvarayım? Varın bana nankör deyin, alçak, aşağılık deyin/ama Tanrı aşkına yakamı bırakın! Bırakın! Bırakın!" İçinde biriken zehri akıtma fırsatı doğmuş olmasının sevinciyle sakin sakin başladığı konuşmasını, az önce Lujin'le konuşurken olduğu gibi, öfkeden tıkanarak tamamlamıştı.

Razumihin durdu, biraz düşündü, sonra onun kolunu bırakıp, yavaş sesle ve dalgın dalgın:

"Cehenneme kadar yolun var!" dedi.

Ama Raskolnikov'un gitmeye davrandığını görünce, yeniden öfkelenildi:

"Dur!" diye bağırdı. "Dinle hepiniz birer gevezeden ve farfaracıdan başka bir şey değilsiniz! Küçük bir acınız olsa, on pa-

206

ralık yumurtası için ortalığı birbirine katan tavuklara dönersiniz! Üstelik burada bile başka yazarların düşüncelerini çalarsınız! "Ruhlarınızda bağımsız bir yaşamdan iz bile yok! İ Spermeçetten yapılmış yaratıklar! Damarlarınızda da kan yerine serum dolaşiyor! Hiçbirinize inanmıyorum! İlk işiniz, ne pahasına olursa olsun insana benzemektir!" Raskolnikov'un yürümeye yeltendiğini görünce, öfkesi bir 'kat daha artarak: "D-u-u-r!" diye bağırdı. "Dur ve sözlerimi sonuna dek dinle! Biliyorsun, bugün yeni eve taşınmam onuruna konuklarım olacak, belki de şu anda gelmişlerdir bile, dayımı bıraktım • gelenleri karşılaması için, kendim de bir koşu buraya geldim. Eğer bir ahmak değilsen, eğer su katılmamış bir ahmak değilsen, boşuna, pabuç eskiteceğine, bu akşam doğruca bize gelir, adam gibi oturursun!.. Madem çıkmışsın, yapacak bir şey yok demektir! Sana yumuşacık bir koltuk bulurdum, ev sahiplerimin koltuğunu getirirdim... Çay içer, insanlarla birlikte olurdu... Oturmak istemezsen, yatırırđık seni, yine aramızda olurdu... Hem Zosimov da olacak... Gelecek misin?"

"Hayır."

"Gerçek değil bu söylediğin" dedi Razumihin sabırsızlıkla. "Sen nereden bileceksin? Daha kendini bilmiyorsun ki..! Hem bu işlerden de zerre kadar anladığın yok! Ben de senin gibi kaç kez böyle insanlardan kaçmışımdır, ama her seferinde de geri döndüm... İnsan yaptığından utanıyor ve geri dönüyor! Unutma: Poçinkov'un apartmanı, üçüncü kat!"

"Öyleyse, bay Razumihin, siz iyilik yapma zevkini duyma uğruna kendinize dayak atılmasına bile izin vereceksiniz..?"

"Dayak mı? Kime? Bana mı? Aklından geçirenin bile ağzını burnunu dağıtırdım!"

Poçinkov'un apartmanı, kırk yedi numara, memur Babuskin'in dairesi..."
"Gelmeyeceğim, Razumihin!"

Raskolnikov arkasını döndü yürümeye başladı.

"Bahse girerim ki, geleceksin!" diye bağırdı Razumihin arkasından. "Yoksa... Yoksa... Bundan sonra Raskolnikov diye birini tanımıyorum ben! Dur! Zamyotov içerde mi?"

207

"Evet."

"Seni gördü mü?"

"Gördü."

"Konuştunuz mu?"

"Konuştuk."

"Ne konuştunuz? Canın cehenneme! Söylemezsen söyleme! Pocinkov, kırk yedi, Babuşkin... Unutma!"

Raskolnikov, Sadovaya'ya varınca, sağa saptı. Razumihin dalmış, ardından bakıyordu. Sonunda elini sallayıp içeri girmek için yürüdü, ama tam merdivenlerin ortasında durdu. "Allah kahretsin!" dedi yüksek sesle. "Evet, akıllı başındaymış gibi konuşuyordu ama... Ah, ne aptalım ben! Yalnızca akıllı başındalar, mı akıllıca laflar ederler? Zosimov'un da asıl korktuğu buydu galiba?" Parmaklarıyla alına vurdu: "Ya bir de... Nasıl bırakabildim onu? Kendini suya atabilir... Çok yanlış bir iş yaptım, çok!" Hemen Raskolnikov'un ardından koştu, ama beriki gözden yitip gitmişti. Razumihin tükürdü ve Zamyatov'u sorguya çekmek üzere hızlı adımlarla "Kristal Palas"a doğru yürümeye başladı.

Raskolnikov doğruca "... köprüsüne gitti, köprünün ortasında korkuluklara dayanıp, uzakları seyretmeye başladı. Razumi-hin'den ayrıldıktan sonra öylesine bitkinleşmişti ki, köprüye kadar zorlukla gelebilmişti. Oracıkta bir yerlere, yolun ortasına oturmak, ya da yatmak istiyordu canı. Sulara doğru eğilip, batmakta olan güneşin son pembe yansılarını, giderek yoğunlaşan akşam alacasında kararın evlere, nehrin sol kıyısında, uzakta bir evin güneşin son ışıklarıyla tutuşmuş küçük çatı katı penceresine, kanalın karanlık sularına bakmaya başladı. Özellikle de sulara bakıyor gibiydi. Sonunda gözlerinde birtakım kırıntı halkalar dönmeye, evler, insanlar, rıhtım, arabalar çevresinde dansmeye başladı. Sonra birden irkildi, gördüğü korkunç bir hayalle yeni bir baygınlıktan kurtulmuş gibiydi. Yanında, hemen sağında birinin durduğunu hissetti, baktı: uzun boylu, başörtülü, uzun sarı benizli, gözleri kızarmış ve yuvalarına gömülmüş bir kadındı. Kadın da doğruca kendisine bakıyordu, ama besbelli hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey farketmiyordu. Birden sağ kolunu korkuluğa dayadı, sağ bacağını kaldırıp korkuluktan aşırıdı, sonra sol bacağını kaldırdı, onu da aşırıdı ve kendini kanala bıraktı. Kirli sular bir an açılıp kapandılar ve kadın kayboldu. Ancak, bir dakika kadar sonra yeniden su yüzüne çıktı: akıntı yönünde sürükleniyordu, başı ve bacakları suyun içinde,, sırtı yukarıdaydı; eteği suyun üzerinde yastık gibi şişmişti.

"Boğuldu!.. Boğuldu!.." sesleri duyuldu, insanlar koşmaya başladılar. Kanalın iki kıyısı birden bir anda seyircilerle dolmuştu. Köprünün üstünde de Raskolnikov'a arkadan bastıran bir kalabalık toplandı.

Yakından, ağlamalı bir kadın sesi duyuldu: "Tanrım! Bu bizim Afrosinyuska! Efendiler, Allah rızası için kurtarın onu!"

Kalabalık arasından kimileri de: "Kayık!.. Kayık!..", diye bağıyorlardı. Ancak kayığa gerek kalmadı: bekçinin biri iskelenin merdivenlerinden kanala inip, ceketini, çizmelerini çıkararak suya atladı. Akıntı, kadını zaten iskelenin önüne kadar getirmişti ve yapılacak fazla bir şey yoktu. Bekçi sağ eliyle kadını elbisesinden yakaladı, sol eliyle de kendisine uzatılan bir sırığa tutundu ve kadını kıyıya çekti, merdivenlerin üzerine yatırdı. Az sonra kadın kendine geldi, doğrulup oturdu: ellerini anlamsız hareketlerle ıslak entarisine siliyor, aksırıyor, aksırıyor, ama hiç konuşmuyordu.

Demir ki kadın sesi bu kez Afrosinyuşka'nın yanında duyuldu:

"Devrilene kadar içip sarhoş oldu, anam babam! Demin de az kalsın kendini asacaktı, ipten kurtardılar. Bir koşu bakkala gidecek kızımı da göz kulak olması için kendisine bırakmıştım... Şu olanlara bak! Şuradaki satıcı kadın anam babam, şu bizim satıcı kadın! Hemen surda otururuz, iste surda, baştan ikinci ev..." Kalabalık dağılmaya başladı, polislerse hâlâ kadınla uğraşıyorlardı. Kalabalıktan biri karakoldan söz etti. Raskolnikov olup

208

209

bitenleri tuhaf bir kaygısızlıkla, aldırmaçlıkla izlemişti. Birden içinde bir tiksinti duydu. "Su... Hayır, değmez... Tiksinç bir şey bu..." diye mırıldandı. "Bir şey olacağı yok... Ne diye beklemeli?.. Bu ne? Karakol mu?.. Zamyotov niye karakolda değil? Saat dokuza geldiği halde, karakol hâlâ açık..." Sırtını

korkuluklara çevirdi, çevresine bakındı. Kesin bir tavırla, "Evet! Gidelim bakalım!" diye mırıldandı, karakola doğru yürümeye başladı. Yüreği sağırlaşmış gibiydi. Düşünmek istemiyordu. "Her şeye bir son vermek" kararıyla evden çıktığı zamanki canlılığından eser kalmamıştı; kaygılı bile değildi, şu anda duyduğu tek şey, tam bir uyuşukluktu. Ağır, uyuşuk adımlarla kanal boyunca yürürken, "Eh, ne yapalım, bu da bir çıkış yoludur!" diye düşündü. "Nasıl olursa olsun buna bir son vereceğim, çünkü böyle istiyorum... Ancak bu bir çıkış yolu sayılır mı? Boş ver! Bir arşınlık bir yerin olacak! Heh-he! Ancak bu nasıl bir son böyle? Hem son mu bu? Söyleyecek miyim, söylemeyecek miyim onlara? Allah kahretsin! Yoruldum, hemen bir yer bulup oturmalı, ya da uzanmalıyım. İsin en utanç verici yanı da, son derece aptalca olması! Tükürmüşüm aptalcalığına! Ne saçma şeyler geliyor insanın aklına..!" Karakola gitmesi için dosdoğru yürümesi, ikinci köşeden sola sapması gerekiyordu; hemen şuracıktaydı karakol. Ama o ilk köseye varınca durdu, biraz düşündü ve ilk sokağa saptı. Böylece iki sokak çevreden dolaşacak biçimde yürüecekti. Bunu belki hiçbir amacı olmaksızın yapmıştı, belki de birkaç dakika olsun zamanı uzatmak istemişti. Başı önde yürüyordu. Birden sanki kulağına birisi birşey fısıldadı. Başını kaldırdınca tam o evin kapısı önünde bulunduğunu gördü. O akşamdan beri buraya hiç gelmemiş, dolayından bile geçmemişti. Karşı konulmaz, açılanamaz bir arzuyla tutuştu içi, içeri girdi. Avludan geçti, sağa saptı, bildik merdivenlerden dördüncü kata çıkmaya başladı. Merdivenler dar, dik ve çok karanlıktı. Her merdiven sahanlığında duruyor ve dikkatle çevresine bakıyordu. Birinci kat sahanlığındaki pencere çerçevelenmişti. "O zaman bu yoktu" diye düşündü. İşte, ikinci katta Nikolaska ile

210

[Mitka'nın çalıştıkları daire... "kilitli... Kapı da boyanmış, demek iki kiraya veriyorlar." İşte, üçüncü kat... ve iste dördüncü kat... "Burası!" Şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı: kapı ardına kadar J açıktı, içerde birileri vardı, sesler geliyordu. Bu hiç beklemediği birşeydi. Bir iki saniye süren bir kararsızlıktan sonra, son basa-makları da çöküp, içeri girdi. Burası da oranlıyordu, içerde işçiler vardı. Buna çok sasırdı. [Nedense her şeyi bıraktığı gibi bulacağını düşünmüştü, hatta [cesetleri bile, oracıkta... döşemenin üzerinde... Şimdiyse duvar-şerhler çırılçıplaktı ve evde hiç eşya kalmamıştı, evi bu görünüşüyle tuhaf buldu. Yürüdü, pencere kenarına oturdu. İçerde topu topu iki işçi vardı, ikisi de gençti, yalnız biri öte-jkinden oldukça küçüktü. O eski, sarı, yırtık duvar kâğıtları ve-Irine, eflâatun çiçekli, beyaz, yeni duvar kâğıtları kaplıyorlardı. Raskolnikov'un hiç hoşuna gitmedi bu, değişme kendisini uz-İmuş gibi yeni duvar kâğıtlarına düşmanca baktı. İşçilerin geç kaldıkları anlaşılıyordu, çabuk çabuk kâğıtlarını [topluyorlar, eve gitmeye hazırlanıyorlardı. Raskolnikov'u far-jketmemiş gibiydiler. Aralarında bir şey konuşuyorlardı. Ras-Ikolnikov parmaklarını çaprazlama kenetleyip, dinlemeye ko-yuldu.

"Karı sabahın köründe çıkıp gelmesin mi?.." diyordu yaşlısı gencine. "Ama nasıl süslenip püslenmiş..! Ne bu limonlaşmalar, portakallaşmalar..! dedim kendisine. Ben, Tit Vasilyeviç, dedi, artık kendimi tümüyle size teslim etmek istiyorum! İşte böyle! Ama göreceksin, öyle bir süslenmişti ki, model sanırsın!" "Model ne abiciğim?" diye sordu genci, anlaşılan "abici-ği'nden birşeyler öğrenmek istiyordu.

"Model, kardeşime söyleyeyim, renkli birtakım resimlerdir; her cumartesi bizim bura terzilerine dış ülkelerden posta ile gönderilir ve kadınlarla erkeklerin nasıl giyinmeleri gerektiğini [gösterir... Senin anlayacağını, resim demek... Erkek modelleri daha çok belden büzgülü paltolarla gösterilir. Kadınlara gelin-Jce... ah, bunları sana nasıl anlatsam bilmem ki!.."

Genç olanı büyük bir heyecanla:

211

"Ah be" dedi, "şu Petersburg'da yok yok, desene..?"

Yaşlısı öğüt verir gibi:

"Evet, kardeş," dedi "bu Petersburg'da yok yoktur!"

Raskolnikov pencere kenarından indi, sandığın, yatağın ve komodinin bulunduğu öteki odaya geçti. Mobilyasız, çırılçıplak oda ona çok küçük göründü. Duvarlarda hâlâ eski kâğıtlar vardı. Köşedeki duvar kâğıdı üzerinde Meryem resmiyle, kandil ve tasvirlerin izi açıkça görülüyordu. Odaya şöyle bir göz attıktan sonra, yeniden pencereye döndü. Yaşlı işçi kendisini görmüş, göz ucuyla bakıyordu:

"Bir şey mi istiyorsunuz?" diye sordu birden.

Raskolnikov karşılık vermedi, pencere kenarından inip, kapının dışına çıktı ve çingırağın ipini çekti. "Aynı çingıracak, aynı madeni ses!" İkinci, üçüncü kez çekti çingırağın ipini. Dinliyor, hatırlamaya çalışıyordu. O dayanılmaz kokulu, heyecanlı dakikalar yeniden gözünde canlanmaya başladı. Her çingıracak sesinde

titriyor, içi bir hoş oluyordu.

İşçi ona doğru yürüyerek, bağırdı:

"Hey, kimsin, ne istiyorsun?"

Raskolnikov yeniden içeri girdi.

"Bakıyorum" dedi, "daireyi kiralamak istiyorum da..."

"Daireler böyle gece vakti kiralanmaz! Hem, kapıcıyla gelmeniz gerekirdi..."

"Döşemeyi de yıkamışlar" diye sürdürdü Raskolnikov, "yoksa boyayacaklar mı? Kan yok muydu burada?"

"Ne kanı?"

"Kocakarıyla kızkardeşini öldürmüşlerdi ya... Koca bir kan gölü vardı burada..."

İşçi tedirgin olmuştu, bağırdı.:

"Ne biçim adamsın sen be?"

"Ben mi?"

"Evet, sen."

"Bilmek istiyor musun? Hadi karakola gidelim, orada söylerim."

İşçiler ona kuşkuyla baktılar. Daha yaşlısı:

212

"Gitme zamanımız geldi" dedi, "geç kaldık, hadi, Alyoşa, burayı kilitlememiz gerek."

Önden çıkıp yavaşça merdivenlerden inmeye başlayan Raskolnikov:

"İyi, gidelim!" dedi.

Aşağı inince, kapıcıya seslendi:

"Hey, kapıcı!"

Kapı ağzında birkaç kişi durmuş, dışarıyı seyrediyordu: iki kapıcı, bir köylü kadın, üzerinde ropdöşambra benzer bir şey bulunan bir satıcı ve daha birkaç kişi... Raskolnikov onlara doğru yürüdü.

"Ne istiyorsun?" diye sordu kapıcılardan biri.

"Karakola uğradın mı?"

"Şimdi ordaydım, ne olmuş?"

"Kimse var mıydı?"

"Evet, vardı."

"Komiser yardımcısı da orada mıydı?"

"Bir ara o da ordaydı, isteğiniz nedir?"

Raskolnikov karşılık vermedi; dalgın, düşünceli, adamların yanında dikilip duruyordu. Bu sırada işçiler geldi, yaşlı olanı:

"Daireyi görmeye gelmiş" dedi.

"Hangi daireyi?"

"Şu bizim çalıştığımızı... "Kanı niye yıkadılar?" diye sordu. Orda bir cinayet işlenmiş de, oda orayı tutmaya gelmiş. Sonra kapının çingırağını çalmaya başladı, nerdeyse ipini koparacaktı. Bir ara da, karakola gidelim diye tutturdu. Orda herşeyi kanıt-layacaktı! Sırnaşır kaldı."

Kapıcı kaslarını çatmış, kuşkuyla bakışlarla Raskolnikov'u süzüyordu.

"Kimsiniz siz?" diye bağırdı gözdağı vericesine.

"Rodion Romanoviç Raskolnikov, eski üniversite öğrencisi, hemen şuradaki sokakta, Şil'in apartmanında, ondört numarada otururum. Kapıcıya sor, beni tanır..."

Raskolnikov adamın yüzüne bile bakmamıştı bunları söylerken; dalgın dalgın, gitgide kararmakta olan caddeyi seyrediyordu.

213

"Peki bu eve niçin geldiniz?"

"Görmek için."

"Ne varmış ki orda görmek için?"

Kapıda duranlardan tüccar kıırlıklı olanı:

"Tut kolundan karakola götür" dedi ve sustu.

Raskolnikov omuzu üzerinden adama göz ucuyla baktı, dikkatle süzdü, sonra yine öyle dalgın, bıkkın:

"Gidelim!" dedi.

Tüccar kıırlıklı adam cesaretlenmişti:

"Götür gitsin!" dedi. "Baksana, o meseleden dolayı gelmiş, kimbilir kafasından neler geçiyor?"

İşçi;

"Sārhoş olup olmadığı da belli değil" dedi.

Yavaş yavaş gerçekten kızmaya başladığı anlaşılan kapıcı:

"Ne istiyorsunuz?" dedi. "Ne demeye dolanıp duruyorsunuz burada?"

Raskolnikov alaycı bir gülümsemeye:

"Ne o," dedi, "karakola gitmekten korkuyor musun?"

"Ne diye korkayım? Sen buralarda ne demeye dolanıp durduğunu söylesene önce!"

Köylü kadın:

"Yankesicidir!" diye bağırdı.

Sırtında önü açık bir köylü paltosu, belinde anahtarlar asılı iri yarı bir köylü olan öteki kapıcı:

"Ne diye konuşuyorsunuz onunla?" diye bağırdı. "Defol!.. Sahiden de yankesiciye benziyor!.. Defol!"

Sonra Raskolnikov'u omuzundan tuttuğu gibi sokağa doğru itekledi. Raskolnikov az kalsın yere kapaklanacaktı. Toparlandı, hiçbir şey söylemeden kapıdakilere şöyle bir baktı, sonra yürüyüp gitti.

"Amm tuhaf adam!" diye söylendi işçi.

"Herkes bi tuhaf bu sıralar!" diye mırıldandı köylü kadın.

Tüccar kıvrıklı olan:

"Karakola götürecektik onu!" dedi.

214

"Uzak duracaksın öylelerinden!" dedi iri yarı kapıcı. "Besbelli yankesiciydi! Dolanıp duruyor işte! Elini uzatmaya kalksan, kolunu kurtaramazsın! Biliriz böylelerini!.."

"Gideyim mi, gitmeyeyim mi?" diye düşünüyordu Raskolnikov. Bir dörtyol ağzında, kaldırımın tanrı ortasında durmuş, birinin sorusuna karşılık verip son sözü söylemesini bekliyormuş gibi çevresine bakmıyordu. Ama hiçbir yerden hiçbir karşılık germedi, her şey, şu basamaktaki taşlar gibi dilsiz ve ölüydü; ama onun için, bir tek onun için ölüydü... Birden, epey uzakta, ikiyüz adım kadar ilerde, sokağın koyulaşan karanlıkları içinde bir kalabalık farkettiler, konuşmalar, bağırışmalar geldi kulağına... Kalabalığın ortasında bir de araba duruyordu... Birden caddenin ortasında bir ışık parladı. "Ne oluyor?" Raskolnikov sağa baktı, kalabalığa doğru yürüdü. Rastladığı her şeye dört elle sarılmak ister gibiydi. Bunu düşününce soğuk soğuk güldü. Çünkü karakol konusunda nihayet karar vermişe benziyordu ve su anda artık her şeyin sona erdiğini kesinlikle biliyordu.

VII

Bir çift oynak kıratın koşulu olduğu gösterişli bir araba duruyordu yolun ortasında. Arabada kimse yoktu; sürücü de yerinden inmiş, arabanın yanında duruyordu. Atları dizginlerinden tutuyorlardı. Arabanın çevresinde büyük bir kalabalık vardı; en önde polisler duruyordu. Bunlardan biri elinde fener, eğilmiş, arabanın tekerleri arasında bir şeyi aydınlatmaya çalışıyordu. Herkes bir şeyler söylüyor, bağırıp çağırıyor, vah vah, yazık, sözleri duyuluyordu. Arabacı şaşırmış gibiydi, durup durup:

"Şu işe bak! Tanrım, ne felâket!" diyordu.

Raskolnikov olabildiğince kalabalığı yarararak ilerledi ve sonunda buraya bunca kalabalığı toplayan, bunca telaşa neden olan şeyi gördü. Atların çiğnediği bir adam yatıyordu arabanın altında. Baygın olduğu anlaşılıyordu, yüzü gözü kan içindeydi, çok kötü, ama "soyluca" giyimliydi.. Başından ve yüzünden kan

215

akıyordu. Yüzü iyice ezilmiş, derileri soyulmuştu. Adamın uğradığı kaza öyle hafife alınabilecek cinsten değildi.

"Daha nasıl dikkat edecektim!" diye yakınıyordu arabacı. "Atları dörtnala mı kaldırmıştım? Herkes gördü, çok yavaş sürüyordum arabayı. Eğer bunca insan yalan söylüyorsa, ben de yalan söylüyorum. Ayakta duramayacak kadar sarhoştum, sallana sallana karşıdan karşıya geçiyordum. Bir kez bağırdım, sonra bir kez daha bağırdım, duymadı, bir kez daha bağırdım, atları durdurdum, ama adam kendini doğruca atların ayakları altına attı. Bile bile mi yaptı, yoksa çok mu sarhoştum, anlayamadım. Beygirler genç, ürkek... Adam bağırınca büsbütün huylanıp gemi azıya aldılar... sonra da olanlar oldu!" Kalabalıktan birisi arabacıyı doğruladı:

"Tam anlattığı gibi oldu!"

Bir başkası:

"Doğru" dedi, "bağırdı, ben de duydum, tam üç kez bağırdı!"

"Herkes duydu!" dedi yine bir başkası. "Gerçekten de üç kez bağırdı!"

Aslında arabacı da fazlaca üzülmüş ya da korkmuş benzeri miyordu. Arabanın zengin ve tanınmış birine ait olduğu anlaşılıyordu; şu anda o da arabasının sahibinin gelip kendisini almasını bekliyor olmalıydı. Polisler gelince, sorunu çözmek için canla başla uğraştıklarına hiç kuşku yoktu. Ezilen adamın karakola ve hastaneye götürülmesi gerekiyordu; ama adamın adını bilen yoktu. Raskolnikov kalabalığı yarararak iyice sokulmuş, arabanın altında kalan adamı görmeye çalışıyordu. Birden fenerin ışığı talihsiz sarhoşun yüzünü aydınlatıverdi. Raskolnikov tanıdı.

"Kim olduğunu biliyorum" dedi, iyice öne geçerek. "Marmeladov'dur adı, emekli memur, danışman... Surda, Kozel apartmanında oturur. Çabuk bir doktor çağırın, parasını ben veririm!"

Raskolnikov elini cebine atıp bir miktar para çıkardı, polisler gösterdi.

Müthiş heyecanlıydı.

Polisler adamın kim olduğunu öğrendiklerine sevinmişlerdi. Raskolnikov kendi adını, adresini de söyledi. Arabanın altında kalıp ezilen sanki öz babasıydı; Marmeladov'u kaldırıp hemen evine götürmelerini sağlamak için büyük çaba harcıyordu. Çır-çır gibi:

"İşte şurada" dedi, "üç ev ötede, su zengin Alman'ın apartmanı, Kozel'in... Sarhoştur herhalde, evine dönüyordu... Tanırım kendisini, ayyaştır... Ailesini de tanırım, karısı, çocukları, bir kızı var. Şimdi hastaneye götürmek uzun sürer, evine götürürelim, herhalde apartmanda bir doktor vardır... Parasını ben veririm..! Hemen müdahale etmek gerek, yoksa hastaneye gidinceye kadar ölür!.." Hatta polislerden birinin avucuna usulca para sıkıştırmayı bile basardı; aslında yasal olmayan bir yanı yoktu isteğinin, yaralıya evinde daha iyi bakılabileceği açıktı. Marmeladov'u arabanın altından çıkardılar; yardım edenler de bulundu. Kozel apartmanı otuz adım ya var ya yoktu. Raskolnikov arkadan yürüyor, yaralının basını özenle tutarak yol gösteriyordu.

"Bırakın, bu taraftan! Başını yukarı gelecek şekilde çıkarmalıyız merdivenlerden! Çevirin... İşte böyle! Parasını ben vereceğim, bu iyiliğinizi hiç unutmayacağım!"

Katerina İvanovna, bir dakika bile boş zaman bulduğunda hep yaptığı gibi, ellerini göğsünde kavuşturmuş, kendi kendine konuşup öksürerek, küçük odanın içinde pencereden sobaya, sobadan pencereye gidip geliyordu. Son zamanlarda yeni bir alışkanlık edinmiş, on yaşındaki büyük kız Polyaya ile sık sık ve uzun uzun konuşur olmuştu. Polyanka daha her şeyi anlamaktan uzaktı, ama annesine gerekli olduğunu çok iyi anlıyor, bu nedenle de iri, akıllı gözleriyle onun her hareketini izleyip her şeyi anlıyordu gibi görünmek için olanca gücünü harcıyordu. Şu anda da bütün gün hastalıktan kıvranan kardeşini yatırmak için soyuyordu. Gece kardeşinin gömleğini yıkamaları gerekiyordu. Oğlan, çok ciddi bir yüzle ve kırılmadan oturmuş gömleğinin çıkarılmasını bekliyordu: bacaklarını birbirine yapııştırıp elleri doğru uzatmıştı: topukları karşıya, birbirinden hafif ayrı duran ayak burunları yukarı bakıyordu. Yatılmak için soyulan bütün uslu çocuklar gibi dudaklarını şişirmiş, gözlerini devire devire annesiyle ablasının konuşmalarını dinliyordu. Kendisinden birkaç yaş küçük kızkardeşi, üzerinde paçavra

216

217

dönmüş bir entari, paravanın yanında duruyor ve sırasını bekliyordu. Evin öteki odalarında oturan kiracıların sigara dumanlarından korunabilmek ve böylece uzun ve acılı öksürüklerinden bir an için olsun kurtulabilmek için Katerina İvanovna merdivenlere bakan kapıyı ardına kadar açık bırakmıştı. Zavallı veremli kadın son bir hafta içinde daha da zayıflamış gibiydi. Yanaklarındaki kızıl lekeler daha bir ortaya çıkmış, parlıyordu. , Odada bir aşağı bir yukarı dolaşırken: "Ah, Polenka" diyordu, "bir busen!.. Babamın evinde nasıl neşeli, nasıl rahat bir hayatımız olduğunu, bu sarhoş herifin hem beni, hem sizi nasıl mahvettiğini bir bilsen! Babamın albaylığa denk düşen bir sivil görevi vardı, yani nerdeyse vali gibi bir şey... Zaten vali olmasına çok az bir şey kalmıştı. Herkes kendisine 'Biz seni şimdiden ilimizin valisi sayıyoruz, İvan Mi-hayliç' derdi. "Şu son... öhhö! Şu son baloda... Öhhö-öhhö-öhhö!" Katerina İvanovna boğazındaki balgamı çıkarınca, eliyle göğsüne bastırarak haykırdı. "Allah kahretsin böyle hayatı! Şu son baloda prenses Bezzememaya beni görür görmez... -daha sonra babanla evlenince, Polyacığım, bu kadın beni kutsamıştı-beni görür görmez. "Okul bitirme gününde salıyla danseden sevimli kız değil mi bu?" diye sordu... "Su yırıtıyı dikmek gerek. Hemen bir iğne getir de, sana öğrettiğim gibi dikiver... Yarına kalırsa... öhhö! yarın... öhhö-öhhö-öhhö!... daha büyüyebilir! Petersburg'dan yeni gelmiş olan Prens Şçegolskiy de bunun üzerine önce benimle bir mazurka oynadı, sonra, ertesi gün gelip beni resmen isteyeceğini bildirdi. Kendisine en ince sözcüklerle teşekkür edip, kalbimi çoktan bir başkasına vermiş olduğumu söyledim. Bu bir başkası, senin babandı Polyaya: Babacığım çok kızdı bu işe... Su hazır mı? Ver şu gömleği, çoraplarını çıkarmadın mı?.. " Küçük kızına döndü: "Lida, bu gece gömleksiz yatacaksın artık, idare et işte... Çoraplarını da çıkar... Hepsini birden yıkayayım. Bu ayyaş hâlâ niye gelmedi acaba? Gömleğini ne hale getirmiş! Gömlek değil, paçavra sanki, parça parça olmuş... İki gece uğraşıp durmaktansa, şimdi hepsini birden yıkayıveririm..." Merdivenlere bakan kapının, ağzında içeri bir şey taşıma-

218

ya uğrasan kalabalığı görünce bir çığlık kopardı. "Aman Tanrım!

Öhhö-öhhö-öhhö-öhhö! Yine mi? Ne bu? Nedir bu getirdikleri? Ah, Tanrım!"

Baygın ve kanlar içindeki Marmeladov'u odaya soktuktan sonra, polislerden biri çevresine bakınarak:

"Nereye yatıralım?" diye sordu.

Raskolnikov:

"Divanın üzerine!" dedi. "Doğruca divanın üzerine ! Başı şöyle gelsin!"

Merdivenlerden birinin:

"Yolda araba çığnemiş... Sarhoş muymuş, neymiş!" dediği duyuldu.

Katerina İvanovna, yüzünün bütün kanı çekilmiş, güçlkle soluyarak öylece duruyordu. Çocuklar korkmuşlardı. Küçük Li-doçka bir çığlık atıp ablası Polenka'ya koştu, sarıldı; korkudan tirtir titriyordu.

Marmeladov'u yatırdıktan sonra Raskolnikov, Katerina İva-novna'ya koştu:

"Tanrı aşkına sakın olun ve korkmayın!" dedi; kelimeleri yu-tarcasına konuşuyordu. "Karşıdan karşıya geçerken bir arabanın altında kalmış. Üzülecek bir şey yok, şimdi kendine gelir... Buraya getirmelerini ben söyledim. Bilmem hatırlıyor musunuz, size daha önce de gelmiştim... Şimdi kendine gelir... Parasını ben vereceğim!"

Katerina, İvanovna umutsuz bir sesle:

"Olacağı buydu!" diye haykırdı ve kocasına atıldı.

Raskolnikov, Katerina İvanovna'nın olur olmaz şeyler karşısında bayılıp kendinden geçen kadınlardan olmadığını görmekte gecikmedi. İlk işi, hemen yaralının başı altına bir yastık koymak oldu. Su ana kadar kimse akıl edememişti bunu; sonra, tit-reyen dudaklarının ıvırtı göğsünden kopmaya hazır çığlıklarını bastırarak, kocasını soymaya, yaralarını gözden geçirmeye başladı; kendini tümüyle unutmış gibiydi. Hareketlerinde panikten eser yoktu.

Raskolnikov içerdekilerden birini, gidip doktor çağırmaya razı etti; hemen bitişik evde bir doktor olduğunu öğrenmişti.

219

"Doktor çağırmaları için bir adam gönderdim", dedi Katerina İvanovna'ya, "üzülmeyin, parasını ben öderim... Su yok mu? Bir de peçete verin, havlu sonra... Çabuk olun biraz!.. Yaralarının ne kadar derin olduğu belli değil... Evet, yaralı, ama ölmedi, inanın bana... Bakalım doktor ne diyecek?.."

Katerina İvanovna pencereye koştu. Kösede, kırık dökük bir iskemlenin üzerinde, gece kocasıyla çocuklarının çamaşırlarını yıkamak için hazır tuttuğu su dolu toprak bir leğen vardı. Haftada iki kez, hatta bazan daha sık, Katerina İvanovna geceleri çamaşır yıkardı; çünkü artık o duruma düşmüşlerdi ki, değişecek yedek çamaşırları hemen hiç yoktu: aile üyelerinin her birinin ancak birer kat çamaşırı vardı. Ve pislik, Katerina İvanov-na'nın hiçbir zaman katlanmadığı bir şeydi. Evde pislik görmektense, gecelerin herkes uyurken çamaşır yıkamak, ıslak çamaşırları odanın içine gerdiği iplerde kurutmak ve sabaha herkese temiz çamaşır vermek gibi gücünü aşan yorgunluklara katlanmayı yeğ tutardı...

Raskolnikov'a istediği suyu getirmek için leğene sarıldı, ama az kalsın leğenle birlikte yere kapakla-ıncaktı.-"Raskolnikov zaten bir havlu bulup ıslatmış ve Marmeladov'un yüzündeki kanları silmeye başlamıştı. Katerina İvanovna elleriyle göğsünü bastırarak ve güçlkle soluyarak yanında duruyor, ona bakıyordu. Raskolnikov yaralını buraya ge-"tirmelerini söylemekle yanlış bir iş yaptığını anlıyordu. Katerina İvanovna'nın da yardımı muhtaç bir hali vardı çünkü.

"Polya" diye bağırdı Katerina İvanovna, "çabuk koş. Sonya'yı çağır! Evde yoksa, haber bırak, babasının bir arabanın altında kaldığını söyle, döner dönmez buraya gelsin! Çabuk ol Polya! Su başörtüsünü de al, örtün!"

Bu arada sandalyenin üzerinde oturmakta olan çocuk:

"Çabuk ol, Polya!" dedi, sonra yeniden gözlerini kocaman kocaman açıp, topukları ilerde, ayak burunları yukarı doğru ve hafif açık, sessizce oturmaya devam etti. Bu arada oda tıklım tıklım dolmuştu. Polisler gitmişlerdi. Kalan bir tanesi de, merdivenlerden akın akın gelen meraklıları, gerisin geri merdivenlerden indirmeye uğraşıyordu. öte yandan

220

iç odalardan da bayan Lippevehzel'in hemen bütün kiracıları üşüşüp gelmişlerdi. Önceleri herkes kendi kapısının önünde dururken, az sonra öbek öbek içeri doluşmaya başladılar. Katerina İvanovna öfkeden çılgın gibi:

"Bırakın da hiç değilse rahat ölsün!" diye bağırdı kalabalığa. "Ve gidin kendinize başka bir eğlence bulun! Üstelik de ağızlarında birer sigara!

Öhhö-öhhö-öhhö! Bari zahmet edip şapkalarınızı da çıkarmayaydınız! Aha, şapkasıyla gelen de var... Defol bakayım! Hiç değilse ölüye saygı göstermeyi öğrenin!"

Bir öksürük nöbetiyle tıkanıp, ama çıkışması işe yaramıştı. Kiracıların ondan çekindikleri anlaşılıyordu. Gerisin geri odadan çıkmaya başladılar: beklenmedik bir felâket anında bu felâketin dışında kalan insanlarda hep görülen, dile getirdikleri en içten acıma, acıları paylaşma duygularına rağmen hiç kimsenin, en yakınlarının bile, kapılmaktan kendilerini alamadıkları tuhaf bir sevinç duygusu içindeydiler.

Bu sırada kapının ötesinde biri de, hastaneden, hastanın ve içerdekilerin rahatsız edilmemesi gerektiğinden söz etmekteydi.

"Ölmek de yasak!" diye bağırdı Katerina İvanovna, ağzına ne gelirse içerdekilere veriştirmek üzere hınçla kapıya doğru atıldı, ama tam bu sırada ev sahibi bayan Lippevehzel ile burun buruna geldi. Bayan Lippevehzel olayı yeni duymuş ve ortalığı düzene sokmak için koşup gelmişti. Son derece arsız, yırtık bir kadındı bu. Ellerini birbirine vurarak ve ağır bir Alman aksanıyla konuştuğu kırık dökük Rusca'sıyla:

"Aman Tanrım!" dedi, "sizin sarhoş koca atlar çiğnemiş! Ben bu evin sahibi! Onu hemen hastaheneye götürmek!"

Katerina İvanovna:

"Amaliya Lyudvigovna", dedi, "rica ederim, ağzınızdan çıkan sözü kulağınız duysun! (Ev sahibi kadınla biraz tepeden konuşuyordu; "kim olduğunu, ne olduğunu ona hatırlatmak için" hep bu tonla konuşurdu, su anda bile kendini bu zevkten yoksun bırakmaya gönlü razı olmamıştı.) Anladınız mı, Amaliya Lyudvigovna..?"

221

"Bana Amaliya Lyudvigovna diyemeyeceğinizi size daha önce de söylemiştim. Ben Amaliya Lyudvigovna değil, Amal-İvan'ım."

"Hayır, Amal-İvan değil, Amaliya Lyudvigovna'sınız!.. Ve ben su anda kapının ardında gülüp duran (gerçekten de kapının ardından bir kikirleme ve "iyice kapıştılar!" sözleri duyulmuştu) bay Lebezyatnikov gibi aşağılık bir dalkavuk olmadığımı, size yaltaklık etmediğimi, için, bu addan niçin hoşlanmadığınıza bir türlü akıl erdiremememe rağmen, size hep Amaliya Lyudvigovna diyeceğim!.. Semyon Zaharoviç'in ne durumda olduğunu görüyorsunuz; ölüyor... Rica ediyorum, kapıyı kapatın ve içeri kimseyi bırakmayın! Adamcağızı hiç değilse son nefesini verirken rahat bırakın! Tersine davranırsanız, inanın bana, vali hazretleri durumdan hemen yarın haberdar edilmiş olacaktır. Prens beni tâ kızlığımdan tanır; pek çok kez yardım elini uzatmak soyluluğunu gösterdiği Semyon Zaharoviç'i de çok iyi hatırlar. Semyon Zaharoviç'in pek çok dostu ve koruyucusu bulunduğunu herkes bilir... Ama o, şu uğursuz düşkünlüğünden dolayı, soylu bir gururla kendisi uzaklaştı dostlarından. Şimdiyse, Semyon Zaharoviç'in kendisini tâ çocukluğundan beri tanıdığı (Raskolnikov'u gösterdi) bu mal mülk sahibi, yüce gönüllü delikanlı yardım ediyor bize ve şunu bilin ki Amaliya Lyudvigovna-Anlatılmaz bir çabuklukla konuşuyordu, sonlara doğru iyice hızlanmıştı ki, bastıran bir öksürük nöbetiyle söylevini yarıda kesmek zorunda kaldı. Bu arada hasta kendine gelmiş, inlemeye başlamıştı. Katerina İvanovna hemen kocasının yanına koştu. Hasta gözlerini de açmıştı, ama daha kimseyi seçemediği için basucunda duran Raskolnikov'a bakıp duruyordu. Seyrek aralıklarla, kesik kesik ve güçlkle soluk alıp veriyordu. Dudaklarının kenarında bir kan çizgisi görülüyordu; alnında terler birikmişti. Yambaşında duran Raskolnikov'u da tamyamayınca, bakışlarını kaygıyla odanın içinde dolaştırmaya başladı. Katerina İvanovna kocasına üzgün, ama öfkeyle bakıyordu; gözlerinde yaşlar vardı. Umutsuz bir haykırıyla:

"Aman Tanrım!" dedi. "Bütün göğsü ezilmiş! Her yanı kan içinde! Üstündekileri çıkarmak gerek..." Kocasına seslendi: "Semyon Zaharoviç, biraz dönebilecek misin?.."

Marmeladov onu tanımıştı, horultulu bir sesle:

"Bir papaz!" diye mırıldandı.

Katerina İvanovna pencereye gitti, alnını tahta çerçeveye dayayıp umutsuz bir çığlık attı:

"Tanrım, bu ne biçim hayat!"

Bir anlık bir sessizlik oldu. Marmeladov yeniden:

"Bir papaz!" diye mırıldandı.

Katerina İvanovna:

"Saçmalama!.." diye bağırdı.

Çıkışma etkisini göstermiş, Marmeladov susmuştu. Ürkek, acı dolu bakışlarla karışını arıyordu. Katerina İvanovna yeniden onun yanına döndü, basucunda dikildi. Yatışır gibi oldu Marmeladov, ama uzun sürmedi bu; birden, karşı köşede, kocaman açılmış çocuk gözlerini üzerine dikmiş, tirtir titremekte olan Li-doçka'yı ("babasının gülü") gördü; kızı gösterip kaygı dolu bir sesle: "A... a..." diye bir şeyler kekeledi.

Katerina İvanovna ters ters:

"Yine ne var?" diye bağırdı.

Marmeladov yarı dalgın bakışlarıyla belli belirsiz kızının çıplak ayaklarını göstererek:

"Yalınayak!.." diye mırıldandı.

"Suss!.." diye bağırdı Katerina İvanovna. "Niçin yalınayak olduğunu kendin bilirsin!.."

Birden Raskolnikov'un sevinçli sesi duyuldu:

"Tanrıya şükür! İşte doktor!..;"

Üstü başı çok düzgün, sevimli bir ihtiyar olan Alman doktor, çevresini kuşkululu gözlerle süzerek içeri girdi, hastanın yanına gitti, nabzına baktı, kafasını özenle yokladı. Katerina İvanov-na'nın da yardımıyla kan içindeki gömleğin düğmelerini çözerek hastanın göğsünü açtı. Göğüs diye bir şey kalmamıştı hastada, ezilmiş, lime lime olmuştu. Sağ yandaki kaburga kemikle-

222

223

rinden kırılanlar vardı. Solda, tam yüreğinin üzerinde, şiddetli bir çiftinin izi olduğu anlaşılan, sarımsı-siyah renkte ürküntü verici, kocaman bir leke vardı. Doktorun kasları çatıldı. Bu arada polis, yaralının nasıl tekerlekler arasına girerek yerde otuz adım kadar sürüklendiğini anlatıyordu.

Doktor, Raskolnikov'a fıslıtlıyyla:

"Kendine gelebilmiş olması şaşılacak şey!" dedi.

"Çok mu ağır?" diye sordu Raskolnikov.

"Şimdi ölecek."

"Hiç mi umut yok?"

"Hiç! Son dakikalarını yaşıyor. Basında da çok tehlikeli bir yara var... Hmm... Belki kan alabiliriz... ama... bunun da bir yararı olacağını sanmıyorum. Beş on dakikaya karmaz, kesin ölür."

"Siz yine de bir kan alın!"

"Alalım... Ama söylediğim gibi, hiçbir yararı olmayacak bunun."

Bu sırada dışardan ayak sesleri duyuldu, koridordaki kalabalık açıldı, ve eşikte, elinde ekme ve şarap, kır saçlı yaşlı bir papazcık görüldü. Tâ sokaktan beri ardından bir de polis gelmekteydi. Doktor yerini hemen papaza bıraktı. İkisi anlamlı anlamlı bakiştılar. Raskolnikov doktordan biraz daha kalmasını rica etti, doktor omuzlarını silkti ve beklemeye başladı.

Herkes geri çekilmişti; ama yaralının günah çıkarması uzun sürmedi. Doğru dürüst bir şey anlayabildiği şüpheliydi. Kopuk kopuk bir şeyler mırıldanıyor, ancak sözlerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu. Katerina İvanovna, Lidocka'yı aldı, küçük oğlanı sandalyesinden kaldırdı ve sobanın bulunduğu taraftaki köşeye giderek diz çöktü, çocuklarını da önünde diz çöktürdü. Kız tirtir titriyordu, oğlansa çıplak, ufacık dizleri üzerine çökmüş, küçücük elini ölçülü bir biçimde kaldırarak, geniş hareketlerle haç çıkarıyor, alını nerdeyse döşemelere değecek kadar yere eğiliyordu. Bu hareketin çocuğun çok hoşuna gittiği anlaşılmıyordu. Dudaklarını ısırıp gözyaşlarını tutmaya çalışarak, yere eğildikçe açılan sırtını örtmek için arada bir oğlunun gömleğini çekiştire-

224

rek Katerina İvanovna da dua ediyordu; bu arada Lidocka'nın fazlaca çıplak omuzlarına örtmek için duruşunu bozmadan, duasını kesmeden uzanıp konsoldan bir de başörtüsü çıkarmayı başarmıştı. İç odaların kapılarını yeniden açmaya başlayan meraklılar içeriye seyre koyulmuşlardı. Apartmandaki öteki dairelerin kiracılarından oluşan bir seyirci kalabalığı da koridorda gitgide büyüyerek bekliyor, ama kimse eşikten içeri geçmiyordu. Sahneyi yalnızca-bir mum artığı aydınlatıyordu.

Bu sırada ablasını çağırma giden Polya, koridordaki kalabalığı yararak soluk soluğa içeri girdi, başörtüsünü çıkardı, gözleriyle annesini arayıp buldu, yanına yaklaşır, "Geliyor", dedi, "yolda rastladım!" Annesi onu da diz çöktürüp yanına oturttu. Kalabalık arasından, geçen bir kız ürkek ürkek, süzü-lürcesine içeri girdi. Bu yoksulluk, umutsuzluk, ölüm dolu odada birdenbire görünürmesi, herkes üzerinde tuhaf bir etki yaratmıştı. Aslında onun da üstü başı dökülüyordu; son derece ucuz giysiler vardı üzerinde, özel dünyasının zevk ve kurallarına göre takıp takıştırılmış ve o bilinen amacı yüz kızartıcı biçimde ve apaçık ortaya koyan bir sokak kadını şıklığı içindeydi. İçeri girmemiş, koridorda, tam kapının eşiğinde duruyor, kendinden geçmişcesine, bomboş gözlerle çevresine bakmıyordu. Kimbilir kaçınıcı elden kendisine geçme ve burası için hiç de uygun düşmeyen, bütün kapıyı kaplamış kabarık etekli, upuzun, gülünç kuyruklu, renkli ipek robunu, açık renk pabuçlarını, geceleyin hiç de gerekmediği halde yanına aldığı ombrelkasını*, tepesinde ateş rengi tüyler bulunan yuvarlak, gülünç hasır şapkasını... her şeyi... her şeyi unutmuş gibiydi. Oğlan çocukları gibi yana yıktığı şapkasının altından zayıf, solgun ve korkmuş yüzü görülüyordu; ağzı açıktı, gözleri korkudan donup kalmışçasına, hareketsizdi. Onsekiz yaşında kadar görünüyordu, kısa boylu ve zayıftı, ama sarı saçları, son derece güzel mavi gözleriyle oldukça sevimli bir kızdı. Gözlerini yataktan ve papazdan ayırmıyordu; koşarak geldiği için soluk soluğaydı.

Arkasındaki ka-

şemsiye (Fr. ombrelle): Aslında da Fransızcadan bozma olarak kullanılmıştır.

(Çev.)

225

labalıktan söylenen bazı sözleri, fıısıltıları duymuş olacak ki, içeri ilerlemedi, yine kapının orda durdu.

Günah çıkarma ve şaraplı ekmek yedirme sona ermişti. Ka-terina İvanovna kocasının yatağına yaklaştı. Papaz geri çekildi, gitmeden önce Katerina İvanovna'ya avutucu birkaç öğüt söz söyleyecek oldu.

Katerina İvanovna çocuklarını göstererek sert, sinirli bir sesle susturdu papazı: "Bunlar ne olacak?"

"Allah büyüktür! Allah'tan umut kesilmez!"

"Evet... büyüktür, ama nedense bizim için değil!"

Papaz başını iki yana sallayarak:

"Günahtır, hanım, sus, günahtır!" dedi.

Katerina İvanovna can çekişen kocasını göstererek: • "Ya bu günah değil mi?" diye bağırdı.

"İstmeden bu felâketin nedeni olanlar, belki de hiç değilse, kaybettiğiniz gelir kaynağınızın yerini tutacak bir zarar ödentisinde bulunmayı kabul edeceklerdir..."

Katerina İvanovna elini salladı, sinirli sinirli:

"Beni anlamıyorsunuz!" diye bağırdı. "Ne zarar ödentisinden, söz ediyorsunuz

siz? Sarhoşmuş, kendisi atlamış atların ayakları altına! Gelir kaynağım! Gelir kaynağı değil, acı kaynağıydı o! Ayyaştı, elinde avucunda ne varsa içkiye yatırır! Bizim de nemiz var, nemiz yoksa alır, meyhanelerde savururdu! Hem şu yetimlerin, hem benim hayatımızı meyhanelerde içkiye harç etti! İyi ki ölüyor! Zararından kurtulacağız!"

"Böyle söylemeyin, hanım, günahtır! Ölmekte olan bir insanı bağışlamak gerekir!"

Katerina İvanovna bir yandan papazla konuşurken, bir yandan da hastanın çevresinde dört dönüyordu: ağzına su damlatıyor, terini, başındaki kanları siliyor, yastığını düzeltiyordu. Papazın son sözleri üzerine öfkeden kendini kaybetmişcesine:

"Papaz efendi, papaz efendi", dedi, "bunların hepsi kuru lâf! Bağışlamaktan söz ediyorsunuz!.. Atların altında kalıp ezilme-seydi eve yine körkütük sarhoş gelecekti! Üstündeki şu paçav-

226

raya dönmüş gömleğinden başka giyecek bir şeyi olmadığı için, o devrilip yatar yatmaz ben gece sabaha kadar onun gömleğini, çocukların kirlilerini yıkamakla, pencere kenarlarında kurutmakla uğraşacaktım. Günün ilk ışıklarıyla da, sökükleri dikmeye, yırtıklarını yamamaya oturacaktım. İşte benim gecem... Hangi bağışlamadan söz ediyorsunuz siz? Hem ben kendisini çoktan bağışladım!.. Korkunç bir öksürük kriziyle tıkanıp, Mendiline tükürdü ve görmesi için papaza uzattı. Yüzü acıyla çarpılmış, bir eliyle göğsüne bastırıyordu. Mendil kan içindeydi...

Papaz başını eğdi, bir şey söylemedi.

Marmeladov artık son dakikalarını yasıyordu. Gözlerini, yeniden üzerine eğilmiş olan karısından ayırmıyor, ona bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Binbir güçlükle dilini oynatıp tam bir-seyler mırıldanmaya başlamıştı ki, onun kendisinden af dileyeceğini anlayan Katerina İvanovna buyurgan bir sesle:

"Sus!.." diye bağırdı. "İstemez! Ne diyeceğini biliyorum..."

Hasta sustu, ama aynı anda odanın içinde dolaşır duran gözleri kapının orda Sonya'ya takıldı.

Sonya köselede, gölgede durduğu için, bu ana kadar fark edememişti onu.

Birden heyecanlandı, dehşet içindeydi; gözleriyle Sonya'nın bulunduğu yeri göstererek hırıltılı bir sesle ve tıkanırçasına:

"Kim bu? Kim bu?" diye sordu ve büyük bir çabayla doğrulmaya çalıştı.

"Yat! Yatt!.." diye bağırdı Katerina İvanovna.

Ama o inanılmaz bir çabayla, elleri üstünde doğrulmuşu bile. Sanki tanıyamıyormuş gibi kızına uzun uzun baktı. Sortya'yı bu kılıkta hiç görmemişti. Sonra birden tanıdı. Süslü püslü giysileri içinde alçalmıs, ezik, utanç içinde, babasıyla vedalaşmak için. boynu bükük sırasını bekliyordu. Marmeladov'un yüzünde sonsuz bir acının gölgesi uçuştı.

"Sonya! Kızım! Bağışla!" diye bağırdı, elini ona doğru uzatmak için kaldırdı, ama desteksiz kalınca yüzükoyun yere yuvarlandı. Koşup kaldırdılar, yeniden yatağına uzattılar, ama ar-

227

tık ölüyordu. Sonya hafif bir çığlık attı, koşup babasının üzerine kapandı, kucaklanmış durumda öylece kalakaldılar; Marmela-dov kızının kolları arasında can verdi. •

"Lâyığı buldu!" diye bağırdı Katerina İvanovna. "Ne yapacağım şimdi ben? Nasıl

kaldıracağım cenazesini? Yarın bu çocukların boğazına bir lokma ekmeği nerden bulacağım?"

"Katerina İvanovna!" dedi Raskolnikov, kadına yaklaşıyor. "Geçen hafta kocanız bana bütün hayatını, her şeyi anlatmıştı... İnanın, sizden sonsuz bir saygıyla söz ediyordu. Hepinize nasıl bağlı olduğunu, hele size. Katerina İvanovna, o kahrolası içki düşkünlüğüne rağmen, hele size nasıl saygı ve sevgi beslediğini öğrendiğim o geceden beri kendisiyle dost olduk... Şimdi lütfen, size yardım etmeme, rahmetli dostuma olan borcumu ödememe izin verin... Şurada... sanırım yirmi ruble kadar bir şey olacak... eğer size bir yardımı dokunabilirse... ben inanırım çok... yine uğrarım ben... muhakkak uğrarım... hatta belki de yarın uğrarım... Allahısmarladık!"

Kapıdaki kabalığı yararak, çabucak odadan çıktı, koridorda birden Nikodim Fomiç'le karşılaştı: kazayı öğrenmiş ve gerekli işlemleri yapmak için gelmişti. Karakoldaki o olaydan beri birbirlerini görmemişlerdi ama Nikodim Fomiç onu hemen tanıdı:

"Ooo siz misiniz?" dedi.

"Öldü" diye cevap verdi Raskolnikov. "Doktor geldi. Papaz da buradaydı. Gerekenler yapıldı. Zavallı kadın! Lütfen onu fazla rahatsız etmeyin, zaten veremli... Olabildiğince avutmaya çalışın kendisini..." Sonra komiserin gözlerinin içine bakarak ' alaya bir tonla ekledi. "Biliyorum, siz zaten çok iyi bir insansınız..."

Fener ışığında Raskolnikov'un yeleğinde taze kan lekeleri gören Nikodim Fomiç:

"Her yeriniz kan!.." dedi.

"Evet her yerim kan... Kan içindeyim!.." dedi Raskolnikov anlamlı anlamlı; sonra gülümseyerek başıyla bir selam verdi ve merdivenlere yöneldi.

Merdivenlerden inerken, farkında bile olmadığı bir humma nöbeti içindeydi; duyumsadığı yalnızca bütün varlığını kapla-

228

yan yepyeni ve güçlü bir hayata ait, yepyeni bir duyguydu. Bu duygu, birdenbire ve hiç ummadığı bir anda bağışlandığını öğrenen bir idam mahkûmunun duyabileceği heyecanla karşılaşılabiliyordu ancak. Merdivenlerin ortasına gelince arkasından papazın gelmekte olduğunu gördü ve çekilip yol verdi. Son basamakları inmek üzereyken, birden arkasında koşuran ayak sesleri duydu. Polya'ydı gelen. Kız, merdivenleri koşarak inerken bir yandan da, "bakar mısınız? Bir dakika bakar mısınız?" diye bağırıp duruyordu.

Raskolnikov durdu, geri döndü. Kız son basamakları da koşarak indikten sonra, onun tam karşısında, bir basamak yukarıda durdu. Buldukları yere avludan solgun bir ışık sızıyordu. Raskolnikov, Polya'nın gülümseyen çocuksu gözlerine, zayıf ama sevimli yüzüne baktı. Kızın çok hoşuna giden bir görevle koşup geldiği anlaşılıyordu. Koşmaktan soluk soluğaydı; tıkana tıkana:

"Bakar mısınız, sizin adınız ne? Nerede oturuyorsunuz?" diye sordu.

Raskolnikov, bakışlarında mutluluk, ellerini kızın omuzlarına koydu. Nedenini kendisi de bilmiyordu, ama kıza bakmaktan büyük bir mutluluk duyuyordu.

"Sizi kim gönderdi?"

Kız da neşeyle gülümseyerek:

"Sonya ablam gönderdi" dedi.

"Ben de öyle tahmin etmiştim zaten."

"Ama annem de gönderdi. Tam Sonya ablam beni size gönderirken, annem de geldi ve "Muhakkak yetiş ona Polyacığım" dedi."

"Siz Sonya ablanızı çok mu seviyorsunuz?"

Polya son derece kararlı:

"Onu herkesten çok severim" dedi; gülümsemesi silinmiş, yüzü ciddileşmişti.

"Beni de sevecek misiniz?"

Cevap yerine kızın yaklaşan yüzünü, öpmek için masumca uzanan şişkin dudaklarını farkettiler. Kibrit çöpü gibi incecik iki kol

tf

k.

Ü

231

boynuna sımsıkı sarıldı. Polya yüzünü onun göğsüne bastırarak ağlamaya başladı; ağladıkça yüzünü daha çok bastırıyordu. Bir dakika kadar sonra basını kaldırdı, gözyaşlarını silerek:

"Babama acıyorum", dedi. Sonra çocuklarda "büyükler" gibi konuşma hevesine kapıldıkları zaman görülen ciddiyetle: "Ne de olsa şimdi üzerimize bir felaket çöktü!" diye ekledi.

"Babanız da sizi sever miydi?"

"İçimizde en çok Lidocka'yı severdi", diye sürdürdü kız; büsbütün ciddileşmişti ve tümüyle büyükler gibi konuşuyordu. "Lidocka en küçümüz olduğu için, bir de

hasta olduğu için... Ona hep oyuncaklar getirirdi, bize de okuma öğretirdi... Bana ayrıca dilbilgisiyle din dersleri de verirdi (övünerek söylemişti bunu). Annem bir şey demezdi, ne var ki biz onun bundan hoşlandığını bilirdik... Babam da bilirdi bize ders vermesinden annemin hoşlandığını. Annem bana Fransızca öğretmek istiyor, çünkü ben artık öğrenim çağına geldim."

"Poleçka, dua etmesini bilir misiniz?"

"Tabii, bilmez olur muyum? Hem de tâ ne zamandan beri... Ben artık büyük olduğum için kendi başıma dua ederim. Kolya ile Lidocka ise annemle birlikte, yüksek sesle dua ederler. Önce "Meryem Ana" duasını okurlar, sonra "Tanrım ablamız Sonya'yı başıyla ve kutsa!" duasını okurlar.. Sonra bir de "Tanrım, öteki babamızı da başıyla ve kutsa!" duasını okurlar. İlk babamız ölmüş, bu bizim ikinci babamız. Ama biz bunun için de dua ederiz."

"Poleçka, benim adım, Rodion; arada bir benim için de dua eder misiniz..?"

"Rodion kulunu da deyin, yeter..."

Polya coşkuyla:

"Bundan sonra hayatım boyunca sizin için dua edeceğim!" dedi ve yeniden

gülümseyerek onun boynuna atıldı, sımsıkı kucakladı.

Raskolnikov adını, adresini verdi ve yarın kendilerine muhakkak uğrayacağını söyledi. Poleçka büyük bir sevinçle dönüp gitti. Raskolnikov sokağa çıktığında saat onu geçiyordu. Beş dakika sonra köprü üzerinde, tam kadının kendini kanala attığı yerdeydi.

232

"Yeter artık!" dedi kararlı, coşkulu bir tavırla; sonra sanki görünmez bir kara güce sesleniyormuş gibi, meydan okurcasına, çalılımla ekledi: "Sanrılar, anlamsız korkular, saçma hayaller.;, hepiniz geri! Yaşam var ve ben şimdi yaşıyorum! Kocakarının ölmesiyle benim hayatım da sona ermedi! Mevlana kavuştun ve sonsuz uykuna yattın, anacığım, artık başkalarını rahat bırak! Aklın esenliği içindeyim, ışığa çıktım artık, iradem, gücümü kazandım. Göreceğiz, el mi yaman bey mi yaman! Bir arşınlık alan üzerinde yaşamaya nasıl razı olabilirim ben!"

"Evet gerçi şu anda kendimi halsiz hissediyorum, ama... Hastalığım geçti. Demin sokağa çıkar çıkmaz anlamıştım geçeceğimi... İyi ki. aklıma geldi. Poçinkov'un evi buraya çok yakın, hemen Razumihin'e gideyim... Yakın olmasa ne çıkar, yine de gitmeliyim... Varsın, bahsi o kazanmış olsun! Varsın, biraz da o benimle alay etsin! Hiç önemli değil... Güç gerek bana, güç! Gücsüz hiçbir şey olmaz! Ve güç, ancak güçle elde edilir... Onların bir türlü anlamadıkları bu!" Gururla ve inançla söylemişti bunları. Yürümeye başladı; gururu, kendine güveni, inancı gitgide artıyordu. Bir dakika içinde bambaşka biri olup çıkmıştı. . Onu böylesine değiştirecek ne olmuştu? Bunu kendisi de bilmiyordu, saman çöpüne sarılır gibi birden. "Yaşam vardır. Yasam bitmemiştir. Yasam kocakarıyla birlikte yok olmamıştır" düşüncesine sarılmıştı. Belki acele varılmış bir yarıydı bu, ama onun .bunu düşündüğü yoktu.

Birden, "Benim için de dua etmelerim, 'Rodion kulunu da...' demelerini rica etmişim ama..." diye hatırladı, sonra, "Canım ne olacak... Her ihtimale karşı..." diye mırıldandı. Bu çocukça bulusuna gülmekten kendini alamadı. Keyfi pek yerindeydi.

Razumihin'i bulması hiç zor olmadı; Poçinkov'un evinde yeni kiracıyı artık tanıyorlardı. Kapıcı önüne düştü; daha merdivenlerin yarısında, canlı konuşmalar, gürültüler gelmeye başladı kulağına. Merdivene bakan kapı ardına kadar açıldı; bağırtı-klan, tartışıkları duyuluyordu içerdekilerin. Razumihin'in odası oldukça büyüktü; onbes kişi kadar vardı içerdekiler.

Raskolnikov antrede durakladı. Burada bir tahta bölmenin arkasında, ev

233

sahibinin iki hizmetçisi, yine ev sahibinin mutfağından getirilmiş büyükçe iki semaverin, şişelerin, meze ve böreklerle dolu tabakların çevresinde koşturup duruyorlardı. Raskolnikov, Ra-zumihin'i çağırmasını rica etti. Büyük bir sevinç içinde koşup geldi Razumihin, aşırı içkili olduğu daha ilk bakışta belli oluyordu; gerçi pek öyle sarhoş olacak kadar içmezdi, ama bu kez içkiyi oldukça fazla kaçırdığı anlaşılıyordu.

"Dinle", dedi Raskolnikov hemen söze girerek "sana, bahsi senin kazandığını söylemeye geldim. Bir de... Nelerle karşılaşır, basına neler gelebileceğini insanın hiçbir zaman bilemeyeceğini... İçeri girmeyeceğim. Şu anda çok halsizim, her an yıkılıp kalabilirim. Bu nedenle, merhaba ve Allahaismarladık! Yarın bana uğra..."

"Seni evine kadar geçireyim! Madem halsizmişin..." "Ya konukların? Buraya bakan şu kıvrıkcık saçlı adam kim?" "Şu mu? Şeytan bilir kim olduğunu! Dayımın tanıdıklarından biri olsa gerek... Ya da kendiliğinden gelmiş biri... Dayıma söylerim, o ilgilenir konuklarla. Çok iyi bir insan dayım. Onunla şimdi tanışamayacak olmana üzüldüm. Neyse, hepsinin canı cehenmeme! Su anda hiçbirinin

yokluğumu farkedecek halleri yok! Benim de biraz hava almaya ihtiyacım vardı. Kardeş, öyle zamanında geldin ki! Az kalsın içerde kapışacaktım! Öyle palavralar savuruyorlar ki... İnsanların palavracılıklarını nereye vardırabileceklerini anlamak çok zor doğrusu! Ama niye zor olsun? Sanki biz hiç mi yalan söylemiyoruz? Hem varsın dilediklerince yalan söylesinler, böylece daha sonra söylemezler... Bir dakika bekle, Zosimov'u çağırayım."

Zosimov hemen geldi; Raskolnikov'u görmek için can attığı belli oluyordu; yüzünde ona karşı duyduğu özel bir merakın izleri vardı, ama az sonra yüzü aydınlandı, hastasını muayene etti ve:

"Hemen gidip yatmalısınız" dedi, "geceleyin de... sizin için hazırladığımı şu tozdan alın..."

Raskolnikov tozu aldı, hemen oracıkta yuttu. . Zosimov, Razumihin'e:

234

"Onu eve götürüyor olman çok iyi", dedi, "yarına nasıl olur göreceğiz, ama bugün çok iyi. İnsan yaşadıkça neler görüp öğreniyor!"

Evden çıkar çıkmaz Razumihin, Raskolnikov'a:

"Çıkarken Zosimov kulağıma eğilip ne fısıldadı biliyor musun?" dedi. "Sana bunu açıklayacağım kardeşim, çünkü onların hepsi birer ahmak. Zosimov bana yolda seninle gevezelik edip ağzından lâf almamı, sonra da bunları kendisine anlatmamı söyledi. Çünkü onun kafasında... Senin delirdiğine ya da buna benzer bir durumda bulunduğuna ilişkin bir düşünce var! Düşünebiliyor musun? Bir kez sen ondan kat kat daha akıllı, ikincisi, deli olmadığına göre onun kafasındaki bu saçma sapan düşünceye güler geçersin, üçüncüsü de, uzmanlığı operatörlük olan bu et kafa, şimdi nedense ruh hastalıklarına merak sarmış bulunuyor... Bugün Zamyotov'la yaptığın konuşma, kafasındaki sana ilişkin düşünceleri altüst etmiş."

"Zamyotov sana her şeyi anlattı mı?"

"Anlattı ve çok da iyi yaptı. Şimdi ben de, Zamyotov da işin içyüzünü çok iyi anlamış bulunuyoruz... Yani Rodyacığım.. tek kelimeyle... ben şimdi hafif tertip kafayı bulmuş durumdayım... Ama bu önemli değil... Önemli olan... hani o düşünce var ya... Anlıyor musun? Bir ara kafalarına iyiden iyiye takılmıştı... Anlıyor musun? Gerçi hiç kimse bunu açıkça dile getiremiyordu, çünkü son kerte saçma bir düşünceydi bu, ama işte şu boyacının tutuklanmasından sonra, bütün bu saçmalıklar da sonsuzcasına yok olup gitti. Ama bu adamlar neden bu kadar ahmaklık etmişlerdi? Bilmiyorum. Ben o sıralar Zamyotov'a da epey çıkıştım bu konuda -bu, lütfen, kardeş, aramızda kalsın, bildiğini hiçbir şekilde sezdirme Zamyotov'a, çünkü görebildiğim kadar, alıngan bir adam.- Laviza'nın evinde oldu bu dediğim olay. Ama bugün, artık her şey açıklığa kavuşmuş bulunuyor. Aslında şu İlya Petroviç'ten başladı bütün bu yanlışlıklar. O gün karakolda bayılan onu kuşkulandırdı. Ama daha sonra kendisi de utandı kuskusundan dolayı. Ben zaten biliyordum bunun böyle olacağını..."

235

Raskolnikov can kulağıyla dinliyordu. Razumihin sarhoşlukla epey boşboğazlık etmişti.

"Aşırı sıcaklarla odadaki yağlıboya kokusuyla bayılmamın nedeni" dedi.

"Şuna bak hele! Bir de açıklama yapıyor! Hem neden yalnızca yağlıboya kokusu mu? Bir aydır için için sürüp gelen bir hastalığın sonucu bu! Zosimov da tanık buna! Zamyotov'un nasıl perişan olduğunu tahmin edemezsin! 'Ben onun tırnağı olamam' diyor. 'Ol dediği, sensin! Doğrusu, kardeş, zaman zaman çok iyi duygular görülüyor su Zamyotov'da. Ama bugün "Kristal Palas" ta kendisine esaslı ders vermişsin! Dört dörtlük bir ders! Önce korkutmuşsun, hem öyle böyle değil, tirtir titremiş korkusundan! Çünkü yeniden saçma birtakım düşüncelere inanmaya zorlamışsın kendisini. Sonra da dilini çıkarıp, 'adamı işte böyle yaparlar!' gibilerden alay etmişsin!.. Şahane! Ezik, perişan durumda şimdi! Vallahi yaman adamsın, onlara da senin gibisi gerek. Orda olmadığımı nasıl yanıyorum! Demin Zamyotov gelmeni sabırsızlıkla bekliyordu. Porfiriye de seninle tanışmayı çok istiyor..."

"Demek ö da... İyi ama bunlar beni neden deli sanıyorlar?"

"Ne delisi canım..? Kardeş, ben galiba biraz fazla gevezelik ettim... Senin bir tek o noktayla ilgilenmen şaşırttı onları. Oysa şu anda bütün durum aydınlandıktan sonra... Yani seni sinirlendiren şeyin, o olayın hastalığınla aynı zamana rastlaması... Niçin ilgilendiğin anlaşıldı... Ben, kardeş, su anda biraz kafayı bulmuş durumdayım, yalnız şeytan bilir ya, bu Zosimov'un kafasında kendine özgü bir düşünce var... Ne diyorum sana: adam ruh hastalıklarına merak sardırdı... Aman sende, tukur gitsin içine!"

Yarım dakika kadar ikisi de sustular.

"Dinle Razumihin", dedi Raskolnikov, "sana bir şey söyleyeceğim: ben az önce bir

ölünün yanındaydım. Bir memur... öldü... Bütün paramı onlara verdim... Ve az önce beni öyle bir yaratık öptü ki... birini öldürmüş olsaydım bile... Her neyse, ben orada bir başka yaratık daha gördüm... şapkasında ateş rengi tüyler bulunan... Galiba uzattım... Çok bitkinim, tut beni... Zaten mer-

236
divenlere geldik..."

Razumihin telaşla

"Ne oluyorsun? Neyin var?" diye sordu.

"Hafif başım dönüyor... Ama önemli değil!.. Önemli olan su ki... Çok, çok üzgünüm... Bir kadın gibi tıpkı... İnan bana! Baksana, şu ne? Bak! Bak!"

"Ney ne?"

"Görmüyor musun, odamda ışık var? Bak, aralıktan sızıyor..."

Son merdiven sahanlığında, ev sahibi kadının kapıyı hizasında duruyorlardı.

Gerçekten de Raskolnikov'un kapısının altından ışık sızıyordu.

"Tuhaf..!" diye söylendi Razumihin, "Nastasya'dır belki..."

"Bu saatte Nastasya'mın ne işi var odamda? Hem o çoktan, uyumuştur... Neyse, ne olacaksa varsın olsun! Elveda, Razumihin!"

"Ne oluyorsun yahu? Seni geçireceğim, beraber gireceğiz içeri!"

;"Biliyorum, beraber gireceğiz, ama ben şimdi elini sıkamak ve seninle vedalaşmak istiyorum. Hadi, ver elini! Elvada!"

"Rodya, neyin var?"

"Yok bir şey, hadi girelim; sen de tanıklık edersin..."

Basamakları çıkmaya başladılar, Razumihin'in kafasından bir an, Zosimov'un haklı olabileceği düşüncesi geçti. "Gevezeliklerimle sınırlarını bozdu" diye söylendi kendi kendine. Kapıya yaklaşıncaya birden sesler duydular: odada birileri vardı.

Razumihin.
"Yahu ne oluyor burada?" diye bağırdı.

Raskolnikov önce davranıp kapıyı ardına kadar açtı ve olduğu yerde mihlanmış gibi kalakaldı.

Annesiyle kızkardeşi divana oturmuşlar, birbuçuk saattir onun dönmesini bekliyorlardı. Onların geleceklerine, hatta belki de gelmiş olabileceklerine ilişkin daha bugün bile tekrarlanan haberleri duymasına karşın, nasıl olmuştu da herkesten az beklemiş, herkesten az aklına getirmişti onları? Bu birbuçuk saat içinde ana kız, su anda hâlâ karşılarında durmakta olan ve ken-

237

dilerine her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmış olan Nastasya'yı soru yağmuruna tutmuşlardı. Hele Raskolnikov'un hasta hasta "kaçtığı", Nastasya'nın anlattıklarından çıktığına göre hatta sayıklamak bir durumda bulunuyor olmasına karşın kaçtığı öğrenince, öyle korkmuşlar, öyle korkmuşlardı ki, "Tanrım, acaba başına bir şey mi geldi?" diye ağlaya ağlaya perişan olmuşlardı.

Raskolnikov'un kapıda görünüşü sevinçli, heyecanlı çılgılık-, larla karşılandı; ikisi birden üzerine atıldılar. Ama Raskolnikov ölü gibi duruyordu; bilinci ani ve güçlü bir darbe yemişti sanki! Kucaklaşmak için kollarını bile kaldıramamıştı. Annesiyle kız-kardesi ona sımsıkı sarılmışlar, öpüyor, gülüyor, ağlıyorlardı. Raskolnikov bir adım attı, yalpaladı, birden olduğu yere yığılıp kaldı: bayılmıştı.

Telaşlı, korkulu bağırlar, çılgınlıklar kapladı odayı, Razumihin hemen odaya daldı, hastayı kucaklayıp kaldırdı beriki bir anda kendini havada bulmuştu. • Razumihin, Raskolnikov'un annesiyle kızkardeşine dönerek:

"Bir şey değil, bir şey değil!" dedi. "küçük bir baygınlık... Ciddi bir şey değil! Doktor kendisini daha demin gördü ve tümüyle sağlıklı olduğunu söyledi! Hah, işte kendine geliyor!.. Bakın, gözlerini açtı bile!.."

Ve Duneçka'nın kolunu, onu incitecek kadar sertlikle tutup, kardeşinin "kendine geldiğini" göstermek için eğilip bakmaya zorladı. Ana kız Razumihin'e bir kurtarıcıya bakar gibi sevgi ve minnet duygularıyla dolu olarak bakıyorlardı; gece boyunca Nastasya dan bu "becerikli delikanlı"nın -Pulheriya Aleksand-rovna Raskolnikova'nın, Nastasya'nın anlattıklarını dinledikten sonra Razumihin için taktığı addı bu- Rodya'ları için neler yaptığını bütün ayrıntılarıyla dinlemişlerdi.

238

Üçüncü Bölüm

I

Raskolnikov yattığı yerden doğrulup oturdu.

Razumihin annesiyle kızkardeşini yatıştırmak için son derece heyecanlı, ateşli bir şeyler anlatmaktaydı... Arkadaşının bir sağanağı andıran konuşmasını kesmek için elini güçlkle, belli belirsiz kaldırdı. Sonra annesiyle kızkardeşinin ellerinden tutup, bir birinin, bir ötekinin yüzüne bakarak iki dakika kadar konuşmadan öylece durdu. Annesi onun bu bakışlarından korkmuştu. Çünkü

Raskolnikov'un bakışlarında hem müthiş bir acı anlatımı, hem de bir kıymıltısızlık ve delice pırıltılar vardı. Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı.

Avdotya Romanovna'nın yüzü sapsarıydı, ağabeyinin, avu-curtdaki eli titriyordu. Raskolnikov Razumihin'! göstererek:

"O... sizi evinize... götürsün" dedi; kesik kesik konuşuyordu. "Yarın görüşmek üzere! Yarın herşeyi... Çok oldu mu geleli?"

Pulheriya Aleksandrovna:

"Aksam geldik", dedi, "Tren çok geç geldi. Ama Rodya, beni şimdi kessen buradan ayrılmam. Şuracıktayım, senin yanında yatı-veririm ben."

Raskolnikov elini sinirli sinirli salladı:

"Allahaşkma beni üzme!"

"Onun yanında ben kalırım!" diye bağırdı Razumihin, "bir an bile yanından ayrılmam, evdeki misafirler de ne halt ederlerse etsinler, nasıl olsa dayımı orda bıraktım."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Size nasıl, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum..." diye birşeyler söyleyecek oldu, ama Raskolnikov annesinin sözünü keserek:

"Dayanamayacağım, dayanamayacağım artık!" dedi sinirli bir şekilde. "Yeter artık! Dayanamayacağım! Gidin!"

239

Dünya çok korkmuştu, annesine fıısıldayarak:

"Gidelim anneciğim", dedi, "hiç değilse bir an için olsun odadan çıkalım.

Varlığımız ona çok acı veriyor."

Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı.

"Üç yıllık ayrılıktan sonra nasıl olur da oğlumu doya doya seyredemem?"

Raskolnikov annesinin sözünü yeniden keserek:

"Durun bir dakika!" dedi. "Boyuna sözümü kesiyorsunuz, aklım karışıyor. Lujin'i gördünüz mü?"

Pulheriya Aleksandrovna:

"Hayır", dedi, "ama geldiğimizi biliyor..." Ürkek ürkek ekledi: "Pyotr Petroviç öyle iyi bir insan ki, duyduğumuza göre de bugün seni ziyaret etmiş."

"Evet, öyle iyi bir insan ki... Dünya, ben bugün o adama, kendisini merdivenlerden atabileceğimi söyledim ve buradan kovdum."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Ne diyorsun Rodya?" diye bağırdı korku içinde. "Sen herhalde... Yani sen demek istemiyorsun ki..." Sonra kızma bir göz attı ve sustu.

Avdotya Romanovna, gözlerini ağabeyinin yüzüne dikmiş, sözlerini bitirmesini bekliyordu. Bu sabahki kavgayı anlayabildiği ve anlatabildiği kadarıyla demin.

Nastasya'dan dinlemişler,, şaşırmışlar, üzülmüşlerdi.

Raskolnikov konuşmasını güçlükle sürdürerek:

"Dünya", dedi. "Ben bu evliliğe karsıyım, bu nedenle yarın sabah ilk iş Lujin'e verdiğin sözü geri al, artık o adamın adımı bile duymak istemiyorum."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Aman Tanrım!" diye bağırdı.

Avdotya Romanovna:

"Ağabey, sen ne söylediğinin, farkında mısın?.." diye bir şeyler söyleyecek oldu, ama hemen sözü değiştirerek: "Sanırım bugün kendinde değilsin, yorgunsun..." dedi.

"Sayıklıyor muyum yani? Hayır... Sen Lujin'le benim için evleniyorsun. ve ben böyle bir özveriyi kabul etmiyorum. Bu ne-

240

denle yarın hemen kendisine sözünü geri aldığını bildirir bir mektup yazacaksınız. Mektubu yarın sabah bana okursun, bu iş de burada biter!"

Dünya öfkeyle:

"Hayır, böyle bir şey yapamam!" diye bağırdı. "Hem ne hakla..."

Pulheriya Aleksandrovna korkmuştu:

"Dünya!" diye atıldı. "Sen de amma öfkeliisin! Kes artık!.. Yarın... görmüyor musun? En iyisi biz şimdi buradan gidelim!"

Razumihin sarhoş sarhoş:

"Sayıklıyor!" diye bağırdı. "Yoksa böyle bir şey söylemeye nasıl cesaret edebilir! Yarına bütün bu saçmalamaları geçmiş olur... Bugünse... onu gerçekten kovdu. Evet... kovdu! O da çok kızdı tabii... Önce bize bir söylev çekti, ne kadar bilgili olduğunu gösterdi, sonra da kuyruğunu bacakları arasına kıstırdığı gibi gitti..!"

Dünya:

"Yarın görüşürüz ağabey", dedi; kardeşine acır gibiydi. "Hadi anne! Hoşçakal, Rodya!"

Raskolnikov son çabasını da harcayarak arkalarından bağırdı:

"Anladın değil mi kardeşim? Ben sayıyorum falan değilim. Bu evlenme değil, alçaklık. Hadi ben alçağım, bari sen olma... Bir kişinin olması yeter... Ve ben bir alçak olabilirim, ama böyle bir kardeşi de kardeşliğe kabul edemem! Ya ben, ya Lujin! Gidin artık!"

Razumihin:

"Çıldırdın mı sen be! Bu ne despotluk!" diye kükredi.

Ama artık Raskolnikov cevap vermedi; belki de cevap verecek gücü kalmamıştı.

Bitkin bir şekilde divana uzandı, yüzünü duvardan yana döndü... Avdotya Romanovna kardeşine ilgiyle bakıyordu, kara gözleri kıvılcımlanmıştı. Razumihin bile titrediğini duydu onun bu bakışlarından. Pulheriya Aleksandrov-na'nın eli ayağı buz keşmişti; umutsuzca:

"Ben burdan dünyada ayrılmam!" diye fırladı Razumihin'e. "Burda... kalacak bir yer bulurum. Siz Dünya'yı götürün."

241

Razumihin de aynı fırlatıyla:

"Ve bütün işleri de altüst edersiniz!" dedi. "Hiç değilse şuraya, merdivenlere çıkalım. Nastasya, ışık tutsana!" Merdivenlerde sesini biraz daha yükselterek, yarı fırlatılı: "Siz yemin ederim" dedi, "bu sabah beni de, doktoru da nerdeyse dövecekti! Anlıyor musunuz? Doktoru! Ne yapın, sınırlandırmem için çekti gitti adam. Ben ona gözkulak olmak için aşağıda kaldım. Oysa o bu arada giyinip kaçmış. Eğer sınırlendirirseniz, şimdi de kaçır. Gece vakti kendine bir şey yapmaya falan kalkışabilir!"

"Ah, siz neler söylüyorsunuz!"

"Hem Avdotya Romanovna'nın pansiyonda tek başına kalması doğru olmaz. Kalacağınız yerin nasıl bir yer olduğunu biliyor musunuz siz? Pyotr Petroviç denilen alçak sanki size doğru dürüst bir yer bulamaz mıydı? Biliyor musunuz, ben bu akşam hafif tertip sarhoşum... onun için, sövüyorum diye kusura bakmayın.."

Pulheriya Aleksandrovna hâlâ ayak diriyordu:

"Ev sahibi kadına gidip, Dünya ile bana burada kalabileceğimiz bir köşe göstermesi için yalvaracağım. Onu böyle bırakmam, yapmam!"

Bunları konuştukları sırada, merdivenlerde, tam ev sahibi kadının kapısı önünde bulunuyorlardı. Nastasya ise bir basamak aşağıdan onlara ışık tutuyordu. Razumihin, onda pek görülmeyen bir coşkunluk içindeydi. Yarım saat önce Raskolnikov'u evine geçirirken kendisinin de itiraf ettiği gibi çok gevezelik etmişti, ama bu gece içtiği içki düşünülecek olursa, tümüyle dinç ve akıllı başında olduğu söylenebilirdi. Su anda ise büyük bir coşkunluk içindeydi, sanki içtiği bütün içkiler içinde iki kat çoğalmış ve basına vurmuştu. Kadınların ellerinden tutmuş, şaşırtıcı bir açıklıkla konuşarak onları ikna etmeye çalışıyor, sözlerine daha çok inanmalarını sağlamak için olsa gerek, her sözünde ikisinin de elini acıtacak kadar sıkıyor ve hiç çekinmeden Avdotya Romanovna'ya gözleriyle yiyecekmiş gibi bakıyordu. Kadınlar arada bir acıdan ellerini onun kocaman ve kemikli avuçları arasından kurtarıyorlar, ama o, bunu hiç far-ketmediği gibi, onları daha bir güçle kendine doğru çekiyordu.

242

Eğer şimdi bu iki kadın onlara hizmet olsun diye kendisini merdivenlerden tepetaklak atmasını isteselerdi, bir an bile düşünmeden isteklerini yerine getirirdi. Akıllı fikri Rodya'sında olan Pulheriya Aleksandrovna, genç adamın oldukça eksantrik biri olduğunu ve ellerini gerektiğinden çok sıkıldığını hissetmekle birlikte, şu anda onu bir koruyucu olarak gördüğü için bütün bu eksantrikleri görmezden gelmeye çalışıyordu. Annesiyle aynı kaygılar içinde bulunan Avdotya Romanovna, korkak bir kız olmamasına karşın, bu ağabey dostunun yabani bir ışıkla tutuşan bakışları karşısında büyük bir şaşkınlık, hatta korku duyuyordu. Onu, annesini de ardı sıra sürükleyerek bu tuhaf adamın yanından kaçmaktan alıkoyan biricik şey, Nastasya'nın ona ilişkin anlattıklarının, içinde uyandırdığı sonsuz güvendi. Şu anda belki de ondan kaçmalarının olanaksız olduğunu da anlıyordu. Aslında on dakika kadar sonra genç kız kendini epey ferahlamış duydular. Çünkü Razumihin, nasıl bir ruhsal durum içinde bulunursa bulunsun, kendini bir anda apaçık gösteren bir insandı. Bu nedenle de ana kız, nasıl biriyle birlikte olduklarını çabucak anladılar.

"Ev sahibinin yanında kalmak istemeniz çok saçma bir şey!" diye bağırdı

Razumihin. "Evet, biliyorum, bir annesiniz, ama eğer burada kalırsanız, onu iyice çileden çıkarırsınız ve o zaman da neler olabileceğini artık hiç kimse bilemez. Bakın ne yapalım: Nastasya onun yanında kalsın, ben sizi evinize kadar götürüeyim, çünkü sizin tek başınıza gitmeniz doğru olmaz; bizim Petersburg bu konularda... Her neyse..! Sizi bırakır bırakmaz hemen buraya dönerim. Ve size

namus sözü veriyorum, on beş dakika sonra size Rodya'nın durumu hakkında haber getiririm. Sonra, doğruca kendi evime koşarım, evde bir sürü misafirim var ve hepsi sarhoş... Zosimov'u alırım. Zosimov, Rodya'yabakan doktordur, şu anda benim evde bulunuyor ve sarhoş da değildir. Zaten o hiçbir zaman sarhoş değildir. Onu aldığım gibi doğruca Rodya'ya götürürüm, sonra da hemen size gelirim. Böylece bir saat içinde ondan iki kez haber almış olursunuz. Hem de doktor ağzından, anlıyor musunuz, yani benim gibi birinden değil, doğrudan doğruya doktor ağzından..! Eğer Rodya'nın durumu

243

ağırsa, yemin ederim, sizi buraya getiririm. Yok, eğer durumu iyiyse, sizde yatar uyursunuz. Ben de geceyi buracıkta, su koridorda geçiririm. Rodya'nın haberi bile olmaz bundan! Zosi-mov'a da, elimin altında bulunması için, ev sahibi kadının yanında gecelemeğini söylerim. Şimdi ona siz mi daha gereklisiniz, yoksa doktor mu? Hiç kuşkusuz doktor daha yararlı olur onun için. Şu halde şimdi doğruca evinize! Ev sahibi kadının yanında kalmak yok! Ben kalabilirim, ama siz kalamazsınız! İzin vermez çünkü... Aptalın tekidir de ondan... Beni Avdotya Romanov-na'dan kıskanır, hatta bir şey söyleyeyim mi, sizden bile kıskanır... Ama Avdotya Romanovna'dan kesinkes kıskanır. Tuhaf, çok tuhaf bir kadındır! Aslında ben de aptalın biriyim ya... Neyse! Tükürün gitsin içine! Hadi gidelim! Bana inanıyor musunuz? Söyleyin, bana inanıyor musunuz, yoksa inanmıyor musunuz?"

"Gidelim anneciğim" dedi Avdotya Romanovna, "inanıyorum ki söz verdiği gibi davranacaktır. Kardeşimi dirilten o değil mi? Hem doktor burada gecelemeğe razı olursa bu çok iyi bir şey olur!"

Razumihin coşkuyla bağırdı:

"Bakın siz... siz... beni anlıyorsunuz, çünkü siz bir meleksiniz! Gidelim! Nastasya! Sen hemen ışıkla onun yanına çık! Ben on beş dakikaya kadar dönerim..."

Pulheriya Aleksandrovna, Razumihin'in söylediklerine bütünüyle inanmadıysa da, daha fazla direnmedi. Razumihin ikisinin birden koluna girdi ve merdivenlerden sürüklercesine indirip götürdü. Pulheriya Aleksandrovna her şeye karşın kaygılıydı. "Evet, gerçi iyi yürekli, becerikli bir çocuk, ama acaba verdiği sözü yerine getirebilecek mi? Öylesine sarhoş ki..." diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Razumihin, Pulheriya Aleksandrovna'nın aklından geçenleri anlamıştı:

"Biliyorum, beni sarhoş sanıyorsunuz!" diye kadının düşüncelerini yarıda kesti; kocaman ve hızlı adımlarla yürüyor ve iki kadını ardı sıra koşmak zorunda bırakıyordu, ama o bunun farkında bile değildi. "Saçma! Yani... Ben fena halde sarhoşum, ama

244

sorun bu değil; ben içkiden sarhoş değilim. Sizi görünce içki başıma vurdu... Neyse, tüküreyim bana! Sözlerime kulak asmayın siz: yalan söylüyorum, çünkü size lâıyk bir insan değilim... Hem. de hiç değilim!.. Sizi bırakır bırakmaz hemen şuracıkta, kanalda, başıma iki kova su dökeceğim... Sizi nasıl sevdiğimi bir bilseydiniz! Lütfen ne gülün, ne de kızın! Kime isterseniz kızabilirsiniz, ama bana kızmayın! Ben onun dostuyum, bu duruma göre sizin de dostunuz sayılırım. Ben böyle istiyorum... Aslında ben hissediyordum bunu... Geçen yıl, öyle bir an geldi ki... Ama hayır, hiç de önceden böyle bir şey hissetmişliğim yok. Çünkü siz sanki gökten iniverdiniz! Sanırım bu gece hiç uyayamayacağım! Zosimovbugün onun çıldırabileceğinden korkuyordu... Bu yüzden onu hiç sinirlendirmememiz gerek..."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Neler söylüyorsunuz siz?" diye bağırdı.

Avdotya Romanovna da korkmuştu:

"Doktor gerçekten de böyle mi söyledi?"

"Söyledi, ama söylediği bu değildi. Bir ilaç verdi kendisine, bir toz, gözümle gördüm, sonra da siz geldiniz... Ah, keşke yarın gelseydiniz!.. Ama çıktığımızı çok iyi ettik! Bir saat sonra Zosi-nov gelip size hastanın durumu hakkında rapor verir. O benim gibi sarhoş değil! Ben de bir daha sarhoş olmayacağım... Hay Allah, ben niye bu kadar içtim acaba? Alçaklar! Beni tartışmaya bektiler! Oysa bir daha tartışmamaya tövbe etmişim!.. Öyle cevherler yumurtluyorlardı ki, az kalsın dövüşecektim! Başkan olarak dayımı bıraktım yanlarında... Kişilikten yoksunluk! İste-likleri bu! Ve bundan büyük bir haz duyuyorlar. Yani, kendileri olmamak, olabildiğince kendilerine benzememek! En büyük ilerleme, onlara göre, bu! Sıraladıkları saçmalar bari kendi uy-iurmaları olsa..."

Pulheriya Aleksandrovna çekine çekine:

"Dinleyin..." diyecek oldu, ama bu Razumihin'! kızıştırmaktan başka bir işe yaramadı. Sesini iyiden iyiye yükselterek:

"Siz ne sanıyorsunuz?" diye bağırdı. Onlara palavra savur-iukları için mi kızıyorum sanıyorsunuz? Saçma! Ben yalanı se-' verim! Yalan, insanların bütün öteki yaratıklara karşı biricik üs-

245

tünlülüğüdür! Yalan söylersin ve böylece gerçeğe ulaşırsın! Ben yalan söylediğim için insanım. Önceden on dört kez, hatta belki de yüz on dört kez yalan söylemeden hiçbir gerçeğe ulaşılmamıştır. Ve bu kendine göre onurlu bir iştir. Oysa biz yalanı bile kendimiz kıvıranlarız! Bana bir yalan söyle, ama bu yalan senin olsun, senin uydurduğun bir şey olsun, alnından öpeyim! Kendine ait bir yalan, başkalarına ait gerçekleri tekrarlamaktan belki de daha iyidir. Birincisinde sen bir insansın. İkincisinde ise bir papağan! Biz şimdi neyiz? Biz şimdi, ayrıcasız hepimiz, bilimde, gelişmede, düşüncede, buluşta, ülküde, istekte, liberalizmde, akılda, tecrübede, her şeyde, her şeyde, her şeyde daha kolej hazırlık ortamındayız! Başkalarının akıllıya yetinmek hoşlarına gidiyor, alışmışlar bir kez!" Razumihin her iki kadının da elini sıkarak ve sarsarak. "Öyle değil mi? Öyle değil mi diyorum size? Öyle değil mi diye bağırdı."

Zavallı Pulheriya Aleksandrovna:

"Oh, aman Tanrım! Nerden bileyim ben?" dedi.

"Söylediklerinizin hepsine katılmamakla birlikte, evet... Evet" dedi Avdotya Romanovna; bunları çok ciddi bir eda ile söylemişti, ama birden can acısıyla haykırdı, çünkü Razumihin kızın elini bu kez gerçekten biraz fazla sıkıyordu. Razumihin coşkuyla:

"Evet mi? Evet mi dediniz?" diye bağırdı. "Öyleyse siz... İyiliğin, temizliğin, akıl ve... Mükemmelliğin kaynağısınız! Verin elinizi, uzatın, siz de verin elinizi, hemen şuracıka diz çöküp öpmek istiyorum bu elleri!"

Ve Razumihin yolun ortasına diz çöktü, bereket versin gelip geçen kimse yoktu. Pulheriya Aleksandrovna çok telaşlanmıştı:

"Rica ederim kesin artık!" diye bağırdı. Ne yapıyorsunuz öyle?

"Kalkın, kalkın!" dedi Dünya: o da telaşlanmıştı, ama bir yandan da gülüyordu.

"Elinizi vermezseniz dünyada kalkmam! Tamam, işte böyle, bakın şimdi kalkarım, hadi gidelim! Ben mutsuz, ahmak bir sarhoşum, size layık değilim ve sizden utanıyorum... Sizi sev-

246

meye layık değilim, ama önünüzde saygı ile eğiliyorum; ve eğer mükemmel bir hayvan değilse, karşınızda her insan aynı şeyi yapar! İşte önünüzde eğildim ve işte kalacağınız pansiyon! Ro-dion'un az önce sizin şu Pyotr Petroviç'i! Odasından kovması yalnızca bu nedenle bile bağışlanabilir! Nasıl olur da sizi böyle bir pansiyona yerleştirebilir? Rezalet bu! Kimler gelir gider buraya, biliyor musunuz? Oysa siz onun nişanlısınız! Nişanlısınız siz, değil mi? Bu durumu gördükten sonra, nişanlılığın bir alçak olduğunu söylemek düşüyor bana!" Pulheriya Aleksandrovna:

"Bakın bay Razumihin, unutuyorsunuz ki..." diye başlayacak oldu, ama Razumihin onun sözünü keserek:

"Evet, evet, haklısınız!" dedi. "Bir an unuttum ve bu yüzden de utanıyorum. Ama... ama... böyle konuştuğum için bana gü-cenemezsiniz! Çünkü içtenliğimden böyle konuşuyorum, yoksa... şeyden değil... Hım!... Zaten çok alçakça olurdu böylesi! Tek kelime ile ben size... Hım!.. Neyse, bunun nedenini söylemeyeceğim, cesaret edemem! Bugün daha Rodya'nın odasına girdiği anda o adamın bizim dünyamızdan biri olmadığını hepimiz anlamıştık. Ama saçlarını berberde maşalattığı, ya da bize ne kadar bilgili olduğunu göstermeye kalkıştığı için değil, hayır, bir casus, bir vurguncu olduğu için! Pozcunun, gösterişçinin, soytarının biri olduğu için! Apaçık görülen şeylerdi bunlar onda. Yoksa siz onu akıllı mı sanıyorsunuz? Hayır, ahmağın biri o! Ahmak! Ve siz onu denginiz mi sayıyorsunuz? Allah göstermesin! Ve hanımlar, biliyor musunuz ki." Pansiyonun merdivenlerinden çıkarken birden duraklamıştı: "Gerçi şu anda evimde bulunan konukların hepsi sarhoş, ama hepsi de namuslu insanlardır. Sonra biz, yalan da söyleriz, çünkü ben de söylerim, ama böylece önünde sonunda gerçeğe ulaşacağız; çünkü yürüdüğümüz yol, doğru bir yol. Pyotr Petroviç'e gelince... Onun yolunun doğru olduğunu söyleyemeyiz. Gerçi ben az önce konuklarıma sövüp saydım, ama yine de onların hepsine saygı duyuyorum. Hatta su Zamyotov'a bile, evet saygı duymam ama, severim, çünkü daha çok toy. Evet, evet, o hayvan herifi, o Zamyotov denen hayvanı bile severim, çünkü dürüsttür ve işini iyi bilir... Yeter artık!

Her

247

şeyi söyledim ve bağışlandım! Bağışlandım mı? Bağışlandım, öyle değil mi? Hadi, gidelim! Ben bu koridoru bilirim, daha önce de gelmiştim; şurada, uç numaralı odada bir rezalet çıkmıştı... Sizin odanız hangisi, kaç numara? Sekiz mi? Tamam, kapınızı kilitleyin ve kimseye açmayın! Çeyrek saat sonra size Rodya'dan haber

getireceğim, yarım saat sonra ise Zosimov'la birlikte geleceğim. Görürsünüz! Haydi hoşçakalın! Ben hemen gidiyorum."

Pulheriya Aleksandrovna kızına dönerek telaş ve korku içinde: "Aman Yarabbi, Duneçka!" dedi. "Nedir bütün bu başımıza gelenler?"

Duneçka şapkasını ve şalını çıkartırken:

"Sakin olun anneciğim", dedi, "bu adamı bize Allah gönderdi. Gerçi doğruca bir içki sofrasından kalkıp geliyor, ama ona güvenebiliriz, inanın bana. Hele kardeşim için yaptığı onca şeyden sonra..."

"Ah Dunyacığım. Tanrı bilir artık gelip gelmeyeceğini! Nasıl bırakabildim Rodya'yı! Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi onu böyle bulacağımı! Nasıl da sertti? Sanki gelişimiz onu hiç sevindirmedi..."

Pulheriya Aleksandrovna'nın gözlerinde yaşlar parladı.

"Anneciğim, yanlıyorsunuz. Sürekli ağladığınız için iyi göremediniz. Geçirdiği hastalık onu iyice sarsmış, bütün neden bu."

"Ah şu hastalık! Bir şeyler olacak, bir şeyler olacak!" Pulheriya Aleksandrovna kızının gözlerine ürkek ürkek bakıyor, onun kafasından geçenleri okumaya çalışıyordu. Dünya'nın ağabeyisini savunmasından onu bağışladığı sonucunu çıkarmış ve bu onu oldukça avutmuştu. Kızının düşüncelerini okumakta devam ederek: "Ve seninle ne biçim konuştu Dünya!" diye ekledi. "Ama ben yarına onun bu düşüncelerini değiştireceğine inanıyorum."

"Bense", dedi Avdotya Romanovna annesinin sözünü keserek, "onun... bu konu üzerinde yarın da aynı şeyleri söyleyeceğinden eminim."

Hiç kuskusuz konu oldukça nazikti. Üstelik Pulheriya Alek-sandrovna'nın şu anda konuşmaktan çekindiği bir nokta vardı

248

burada. Dünya uzanıp annesini öptü. Pulheriya Aleksandrovna da hiçbir şey söylemeden kızını sımsıkı kucakladı. Sonra oturdu ve üzüntülü bir merakla Razumihin'in dönüşünü beklemeye başladı. Bir yandan da ürkek ürkek kızını izliyordu. Dünya ellerini çaprazlama olarak göğsünde kavuşturmuş düşünerek odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve o da Razumihin'i bekliyordu. Düşünürken odanın içinde turlamak Avdotya Ro-manovna'nın eski bir alışkanlığı idi. Annesi böyle anlarda onun bu dalgın halini bozmaktan çekinirdi. Razumihin'in içkili kafayla Avdotya Romanovna'ya karşı birdenbire alevlenen tutkuları hiç kuşkusuz gülünçtü. Ama genç kızı özellikle de şu anda, kollarını göğsünde kavuşturmuş, düşünceli, üzüntülü, odanın içinde dolaşırken gören pek çok insan herhalde delikanlıyı sarhoşluk hali hesaba katılmasa bile hoş görürdü. Son derece güzel bir kızdı. Avdotya Romanovna; uzun boylu, endamlı ve gürbüzdü. Her halinden, her hareketinden kendine güveni belli olurdu; ama onun bu kendine güveni, davranışlarındaki yumuşaklığı ve inceliği hiç bozmuyordu. Yüzü ağabeyinin yüzüne benzerdi, ama bu yüzün güzelliği çok daha kusursuzdu. Koyu kumral saçları ağabeyinkilerden biraz daha açıktı. Karaya çalan gözleri ışıl ışıldı; bu gözlerde gurur ve zaman zaman da sonsuz iyilik pırıltıları görülürdü. Benzi so-luktu, ama hastalıklı bir solukluk değildi bu. Yüzünden körpelik ve sağlık fışkırıyordu. Ağzı biraz küçüktü, kırmızı, diri alt dudağı, çenesiyle birlikte hafifçe öne doğru çıkıyordu. Bu çok güzel yüzün belki biricik kusuru da buydu. Ama kızın yüzüne ilginç bir özellik, sanki bir tür kibirlilik katıyordu bu durum. Yüzünün anlatımı neşeli olmaktan çok ciddi ve düşünceli idi. Oysa gülümseme bu yüze öyle yakışıyordu ki!.. Neşeli, genç, kaygısız bir gülümseme bu yüze öyle bir hava veriyordu ki!.. Ömründe böyle bir yaratık görmemiş, ateşli, içten, açık yürekli, biraz saf ama bir pehlivan gibi güçlü ve sarhoş Razumihin'in onu daha ilk görüşte kendini kaybedivermesi çok doğaldı. Üstelik de rastlantılar Dünya'yı, ağabeyisiyle karşılaşmasının yarattığı o güzel sevgi ve sevinç anında karşısına çıkarmıştı. Daha sonra da ağabeyisinin

249

son derece kaba ve sert emirleri karşısında kızcağızın alt dudağının öfkeden nasıl titrediğini görmüş ve artık dayanamamıştı.

Aslında az önce merdivenlerde Raskolnikov'un eksantrik ev sahibesi Praskovya Pavlovna'nın, onu yalnızca Avdotya Roma-novna'dan değil, Pulheriya Aleksandrovna'dan bile kıskanabileceğim söylerken, doğru söylüyordu. Pulheriya Aleksandrovna kırk üç yaşındaydı, ama yüzü hâlâ eski güzelliğinin izlerini taşıyor; içinin duruluğunu, izlenimlerinin tazeliğini, yüreğinin onurlu ve temiz ateşini koruyabilmiş hemen bütün kadınlar gibi yaşından çok daha genç gösteriyordu. Burada bir ayraç açıp sunu belirtelim ki, gençlikteki güzellik için gereklilikleri tartışılmaz olan bu özellikleri koruyabilmiş olma, yaşlıyken de güzel kalmanın biricik yoludur. Saçları ağarmaya ve seyrekleşmeye başlamış, gözlerinin çevresinde çoktan ışık birtakım çizgicikler halinde kırışıklıklar oluşmuştu: yanakları üzüntüden ve acıdan çökmüştü. Ama yine de bu yüz-olağanüstü güzeldi. Alt dudak özelliği bir yana bırakılırsa bu yüz Avdotya Romanovna'nın

yirmi yıl sonraki portresi idi. Duygulu bir kadını Pulheriya Aleksandrovna, ama sahteliğe varmayan bir duygululuktu bu. Belli ölçüde sıkılgan ve uysaldı: inançlarına ters düşen konularda bile uzlaşabilir, uysalca boyun eğebilirdi. Ama öyle bir dürüstlük çizgisi, öyle katı birtakım kuralları ve inançları vardı ki, hiçbir zorlama onu bunların ötesine geçirmezdi.

Razumihin'in gidişi üzerinden tam yirmi dakika geçmişti ki, kapı hafifçe ama çabuk çabuk iki kez vuruldu. Razumihin dönmüştü. Hemen kapıyı açtılar.

"Hayır, girmeyeceğim", dedi Razumihin çabuk çabuk, "Ras-kolnikov son derece sakın, derin bir uykuda. İnşallah böylece on saat falan uyur! Nastasya var şu anda yanında; ben dönene kadar yanından ayrılmayacak. Şimdi de gidip Zosimov'u getireceğim, o size durumu daha ayrıntılarıyla açıklar. Sonra siz de yatarsınız, yorgunluktan perişan durumdasınız!"

Razumihin sözlerini bitirir bitirmez geri döndü ve koşarcasına uzaklaştı.

Pulheriya Aleksandrovna çok sevinmişti:

"Ne becerikli... ne sadık bir çocuk!.." dedi.

250

Odada yeniden bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlayan Avdotya Romanovna:

"Evet, iyi bir insana benziyor", dedi.

Yarım saat kadar sonra koridorda yeniden ayak sesleri duyuldu, yeniden kapı çaldı. İki kadın da bu kez Razumihin'in verdiği sözü yerine getireceğine inanarak bekliyorlardı. Gerçekten de Zosimov'u getirmeyi başarmıştı Razumihin. Zosimov şölen sofrasını bırakmayı ve gidip Raskolnikov'u görmeyi ikiletmeden kabul etmişti. Ama sarhoş Razumihin'e güvenemediği için kadınların yanına biraz kuşkulu, biraz istemeye istemeye gelmişti. Kadınların, kendisini bir önbiliciyi bekler gibi beklediklerini görünce hemen yatışmış, hatta onuru okşanmış, özsaygısı artmıştı. Anneye kızın yanında on dakika kalmış ve bu süre içinde Pulheriya Aleksandrovna'yı yatıştırmayı başarmıştı. Büyük bir ilgiyle, ama kendini tutarak, hatta zorlama bir ciddilikle, önemli bir konsültasyona çağrılmış yirmi yedi yaşındaki bir hekim gibi konuşmuş, tek kelimeyle olsun konudan ayrılmadığı gibi, kadınlardan her ikisiyle de daha kişisel ya da özel bir ilişkiye girmek isteği de göstermemişti. Daha odaya girdiği anda Avdotya Romanovna'nın güzelliğiyle gözleri kamaşmış, bütün ziyareti boyunca ona hiç dikkat etmemeye çalışarak ve yalnız Pulheriya Aleksandrovna'ya bakarak konuşmuştu. Bütün bunlar ona büyük bir gönül hoşnutluğu veriyordu. Hasta konusunda söylediği ise, şu anda sevinç verici bir durumda bulunduğuydü. Gözlemlerine göre hastalığın, delikanlının şu son aylarda geçirdiği maddi sıkıntılarının yanısıra, ruhsal bazı nedenleri de vardı; "yani maddi, manevi pek çok karmaşık etkenlerin, birtakım düşüncelerden kaynaklanan korku, kaygı ve üzüntülerin... ve daha başka bazı şeylerin ürünü bir hastalık"tı bu. Avdotya Romanovna'nın kendisini büyük bir dikkatle dinlediğini görünce Zosimov konu üzerine biraz daha ayrıntılı açıklamalara girişti. Pulheriya Aleksandrovna'nın çekine çekine sorduğu "Rodya'nın delirmesiyle ilgili kuşkuları bulunup bulunmadığı" sorusuna, içten bir gülümseme ile, sözlerinin abartıldığını karşılığını verdi. Gerçi hastada sabit bir fikre saplanıp kalmış olma, yani monomaniye benzer -ki tıp biliminin bu yeni alanı kendi-

251

sinin son derece ilgisini çekiyordu,- bir durum görülüyor değildi, ama hastanın kaç gündür sayıklamak bir durumda bulunduğunu da unutmamak gerekirdi. Öte yandan annesiyle kız-kardeşinin gelişi hiç kuskusuz hastanın toparlanmasına, güçlenmesine yardım edecek, iyileşmesi yönünde olumlu etkilerde bulunacaktı; ama unutmamak gerekirdi ki, 'böyle bir şey, "ancak hastayı sarsacak yeni, olağanüstü birtakım heyecanlardan kaçınmak koşuluyla" mümkündü. Zosimov bu son sözleri oldukça anlamlı bir tavırla söylemişti. Sonra kalktı, ağırbaşlı, içten, hanımları selamladı; kutsamalarla, hayır dualarla, içten teşekkürlerle, hatta hiç ummamasına karşın sıkması için uzanan Avdotya Romanovna'nın küçük eliyle uğurlanarak, ziyaretinden, ama bundan da çok kendinden son derece hoşnut bir durumda dışarı çıktı.

Razumihin, Zosimov'un ardısına çıkarken:

"Yarın görüşürüz", dedi, "şimdi ne yapıp edip yatmanız gerekiyor. Yarın olabildiğince erkenden gelip size raporumu veririm."

.Dışarı çıktıklarında Zosimov nerdeyse dudaklarını yalayarak:

"Gözkamaştırıcı bir kız!" dedi. "Hayran oldum şu Avdotya Romanovna'ya!.."

Razumihin birden onun gırtlığına sarıldı ve ulurcasına:

"Gözkamaştırıcı mı? Hayran mı oldun?" diye bağırды. "Eğer böyle bir şeye cesaret edersen... Anlıyor musun? Anlıyor musun?" Zosimov'u duvara dayamış, yakasından tutarak sarsıyordu: "Anlıyor musun?"

Zosimov kendini savunmaya çalışarak:

"Bırak beni sarhoş şeytan!" diye bağırды, sonra Razumihin kendisini bırakınca

gözlerini dikip uzun uzun arkadaşının yüzüne baktı ve birden katıla katıla gülmeye başladı. Razumihin kolları sarkık, üzgün, karamsar öylece duruyordu karşısında.

"Eşegin biriyim ben" dedi sonunda yine öyle üzgün, "ama sen... sen de öylesin!" "Hayır dostum, ben hiç de öyle değilim! Çünkü ben senin gibi öyle aptalca şeyler düşünmüyorum."

Konuşmadan, sessizce yürüdüler. Ancak, Raskolnikov'un jevine yaklaştıklarında Razumihin daldığı derin düşüncelerden sıyrılarak sessizliği bozdu:

"Dinle", dedi Zosimov'a, "iyi bir çocuksun, ama başka pek çok j rezilliklerin yamsıra, bir de zamparasın. Bunu biliyorum, hem îde pis bir zamparasın! Sinirli, sünepe bir adamsın! İyice yağ-Sfandığın halde kendini hiçbir şeyden yoksun bırakamıyorsun. Ben böylesi şeylere pis diyorum, çünkü bunlar insanı doğruca j pislige götüren şeylerdir. Kendini öyle şımarttın, öyle nazik na-jzenin bir şey yaptın ki, nasıl olup da iyi, hatta özverili bir hekim olabildiğine doğrusu bir türlü aklım ermiyor. Kuştüyü yataklarda yatarsın (tabi, ne de olsa doktor!) sonra da kalkıp hastaya gi- dersin! Üç yıla kalmaz, artık hastaların için yatağından da kalkamaz olursun! Neyse, boş ver bunları! Sorun şu: geceyi ev sahibi kadının evinde geçireceksin (kadını güç bela kandırabildim!)., [ben de mutfakta yatacağım. İşte size küçük bir tanışma fırsatı! j Ama iş sandığın gibi değil. Aklından geçen şeyin gölgesi bile yok bu işte!"]

"Ben de aklımdan birşey geçirmiyorum zaten." "Burada, azizim, bir yandan utangaçlık, suskunluk, aşırı bir l erdemlilik, bir yandan da iççekmeler, mum gibi erimeler, sararık j solmalar vardır. Dünyadaki bütün şeytanlar adına sana yalvarıyorum: kurtar beni bu kadından! Çok sevimli, hoş bir yaratıktır! Yap bana bu iyiliği ömrüm boyunca kulun kölen olayım!" Zosimov deminkinden daha şiddetli bir kahkaha attı: "Amma korkutmuş kadın gözünü! İyi ama ne yapayım ben l onu?" "İnan bana 'fazla bir şey yapacak değilsin! Yanma oturup, ne j kadar saçma olursa olsun, aklına eseni anlat; yeter! Kaldı ki bir doktorsun sen, birtakım hastalıklar bul ve tedavi et onu. Yemin ederim pişman olmayacaksınız. Sonra, bir orgu var kadının; bilirsın, ben biraz şarkı mırıldanabilirim, hani bir Rus halk şarkısı vardır: "Yakıcı gözyaşları döküyorum..." diye. İşte bu şarkıyı söylemiştim kendisine... Böyle şarkıları sever, aramızdaki ilişki de zaten şarkı ile başladı... Oysa sen piyanoda bir virtüöz, bir üstatsın; bir Rubinstein! İnan bana, pişman olmayacaksınız!"

252

253

"Yoksa sen kadına söz mü verdin? Ya da senet falan?.. Belki de evlenme konusunda bir söz verdin..."

"Hayır, hayır, hiç öyle bir şey yok! Sonra o öyle bir kadın değil. Çebarov bir gün kendisine..."

"Madem öyle vazgeç gitsin kadından!"

"Olur mu öyle durup dururken?"

"Neden olmasın?"

"Neden mi? Olmaz da onun için! Azizim, biliyor musun, bu işin çekici bir başlangıcı var..."

"Demek kadının aklını çelдин?"

"Hayır, hiç de aklını çelmedim, hatta belki de tersine, aptallığımı yüzünden o benim aklımı çeldi. Yanında ben olmuşum, ya da sen olmuşsun, ona göre hiç farketmez; tek ki yanında biri olsun ve iççeksın... Burada dostum... Bilmem ki sana nasıl anlatayım, yani, örneğin sen matematikten anlarsın, hâlâ matematikle uğraştığını biliyorum, işte, ona örneğin integral hesaplarından söz et... Vallahi şaka etmiyorum, çok ciddiğim. Onun için bunun hiçbir önemi yok. O senin yüzüne bakıp iç çekecektir. Bütün bir yıl boyunca böyle yanyana oturup anlattıklarını dinler ve iççe-ker. Tam iki gün kendisine Prusya senatosunu anlattım (ne konuşabilirdim ki onunla?), o da iki gün boyunca karşımda iç çekti durdu. Yalnız aşktan sözedeyim deme, korkunç sıkılgandır. Ondan vazgeçemiyormuşsun gibi görün, yeter. Esaslı konforlu bir evi var. Kendi evindeymişsin gibi davranabilirsin; oku, uzan, otur, yaz... Hatta dikkatli olmak koşuluyla öpebilirsin bile..."

"İyi ama, bana ne' bu kadından?"

"Eh, sana da bir türlü laf anlatılmıyor! Biliyor musun, siz ikiniz birbiriniz için yaratılmışsınız! Bu konuda zaten daha önce de aklıma gelmiştin sen... Hem nasılsa dönüp dolaşıp geleceğin nokta, bu! Ha biraz daha erken olmuş, ha biraz daha geç, farke-der mi senin için? Bu isin içinde kuştüyü yatak ilkesi var, kardeş. Hem yalnızca kuştüyü yatak mı? Seni buraya alınıyazın çekiyor; burası senin için dünyanın sonudur, demir atacağıın sakili bir liman, dünyanın göbeği, evrenin tabanıdır. Mis gibi gözlemeler, kaymaklı börekler, fokurdayan

semaverlerde aksam çayları bekliyor seni burada; hemen yanıbaşında sessiz iç çekmeler, sı-

254

cacık kürkler, tandırılar... Bir bakıma ölmüşken yaşar gibi olacaksın, senin anlayacağın bir taşla iki kuş... Neyse, azizim, epey gevezelik ettim! Artık yatsak iyi olur! Dinle: ben geceleri arada bir kalkar, gidip kendisini yoklarım. Önemli bir şey değil, her şey yolunda! Senin de telaşlanmanı gerektirecek bir şey yok! Eğer istersen sen de çıkıp bir kez yoklayıver! Eğer bir şey farkedersen, ne bileyim, sayıklama, ateş ya da bunlara benzer bir şeyler, hemen bana haber ver! Gerçi bir şey olacağı yok ya..."

II

Ertesi gün sekize doğru epey kaygılı uyandı Razumihin ve birden kendini öngöremediği pek çok kuşku ve kararsızlıkların ortasında buluverdi. Bir gün gelip de bir sabah bu şekilde uyanabileceği kırk yıl dursa aklına gelmezdi. Dün olup bitenleri en küçük ayrıntılarına kadar hatırlıyor, daha öncekilere hiç benzemeyen, hiç bilmediği, yepyeni ve olağanüstü bir etkinin altında bulunduğunu anlıyordu. Anladığı bir şey daha vardı: kafasında doğan şey, gerçekleşmesi olanaksız bir düştü; o derece gerçekleşemez bir düştü ki bu, hatta delikanlı böyle bir şeyi aklından geçirebildiği için utanç duymaya başlamıştı. Bu nedenle hemen kendini "dünkü lanetli günden" miras kalan çok daha önemli birtakım kaygılara, çok daha önemli başka konulara kaptırdı.

"Alçak ve iğrenç" bir insan durumuna düşmüş olması, dünle ilgili en korkunç anıydı. Ama kendini böyle duyumsaması yalnızca sarhoş olması nedeniyle değildi. Kızla nişanlısı arasındaki ilişkiyi doğru dürüst bilmemesine, adamı hemen hiç tanımamasına rağmen, aptalca bir kıskançlık duygusuna kapılarak ve kızın durumundan yararlanarak nişanlısı hakkında ileri geri sözler etmesi, adama sövmesi onu bu duruma düşürmüştü. Sonra adam hakkında böylesine düşüncesizce ve alelacele yargılarda, bulunmaya hakkı var mıydı? Ve ondan düşüncesini soran olmuş muydu? Her şey bir yana Avdotya Romanovna gibi bir yaratık kendisine lââyık olmayan bir adama parası için varır mıydı? Demek ki adamın birtakım erdemleri vardı? Pansiyon mu? İyi ama nerden bilsindi adam bu pansiyonun o biçim bir yer

255

olduğunu? Hem onlar için ayrıca bir ev de tutmamış mıydı?.. Tuh, nasıl da alçalmıştı! Sarhoş oluşuyla mı temize çıkaracaktı kendisini? İyi ama bu kendisini daha da alçaltan aptalca bir me-zaret olmaz mıydı? İçkideydi tüm gerçek ve olanca çıplaklığıyla kendini göstermişti; "yani incelikten yoksun kıskanç bir yüreğin olanca çirkefligi ortaya çıkmıştı!" Hem böylesi bir hayale kendini kaptırmaya nasıl cesaret edebilmişti? Böyle bir kızın yanında kendisi neydi ki? Kavgacı bir sarhoş ye dünkü palavracı değil mi? "Bundan daha gülünç ve küstah bir karşılaştırma olabilir mi?" Razumihin bu düşünce ile kırkırmızı kesildi. Tam bu sırada, sanki ulanmamış gibi, dün merdivenlerde, Raskolnikov'un evsahibesinin onu Avdotya Romanovna'dan kıskanabileceğim söylediğini hatırladı... Hayır, bu kadarı da fazlaydı artık! Razumihin olanca gücüyle mutfaktaki ocağa bir yumruk indirdi. Öyle sert vurmuştu ki, ocağın bir tuğlası kırıldı, eli de yaralandı.

Bir dakika kadar sonra, kendini aşağılarcasına, "Hiç kuşkusuz" diye mırıldandı, "yaptığım bütün bu rezillikleri ne şimdi, ne de hiçbir zaman onlara unutturabilirim... Öyleyse bu konu üzerinde düşünmem de gereksiz... Oraya sessizce gidip... görevlerimi sessizce yerine getiririm... özür falan da dilememeliyim... hiçbir şey konuşmak da yok... ve... ve tabii artık her şey de mahvoldu!"

Bununla birlikte giyinirken elbisesine her zamankinden daha büyük özen gösterdi. Başka elbisesi yoktu, ama olsaydı da herhalde giymezdi, "kasten giymezdi". Ama böyle derbeder ve rezil bir durumda da kalamazdı: başkalarının, üstelik de kendisinin yardımına gereksinim duyan, onu yanlarına çağırın insanların duygularını hiçe saymaya hakkı yoktu. Elbisesini özenle fırçaladı. Gömleği zaten fena sayılmazdı: titizdi gömlek konusunda.

Yıkılırken de çok özenliydi. Nastasya'da sabun varmış, saçlarını, boynunu, özellikle de ellerini özenerek yıkadı. Tıraş olma konusuna gelince (Praskovya Pavlovna'nın rahmetli kocasından kalma çok güzel usturaları vardı) aşırı katı bir tavırla olumsuz karar verdi: "Sakallı kalayım daha iyi! Yoksa benim... şey için tıraş olduğumu sanırlar... kesinlikle öyle sanırlar! Yok, dünyada tıraş olmam!"

256

"Ve... en önemlisi de kaba, pis bir adam olduğunu, davranışlarının bayağı olduğunu söyleyeceklerdir. Diyelim ki... Evet, belki namuslu bir insansın, ama namuslu bir insanım diye övünülür mü hiç? Herkes namuslu olmak zorunda değil midir? Hatta temiz bir insan... kaldı ki, (kendin de hatırlıyorsun bunu) senin

de ufak tefek bazı numaraların olmadığını değil. Gerçi bunlar alçakça işler değildi, ama olsun!.. Oysa kafandan neler geçiyordu! Bütün bunları Avdotya Romanovna ile yanyana koy bakalım! Vay anasına! Eeh, ne yapayım yani! İnadına böyle pis, salaş bir insan olarak kalacağım, tükürmüşüm! Hatta daha da beter olacağım!" Geceyi Praskovya Pavlovna'nın salonunda geçiren Zosimov onu böyle kendi kendine konuşurken buldu.

Doktor evine gidiyordu, yalnız daha önce hastaya bir gözet-mak istemişti. Razumihin ona hastasının bir köstebek gibi uyduğunu bildirdi. Doktor da kendiliğinden uyanıncaya dek hiç ellememelerini söyledi. Saat on bire doğru uğrayıp, kendisi de ayrıca yoklayacaktı.

"Tabii evde bulabilirsem" diye ekledi. "Allah kahretsin! Bir doktor hastasına söz geçiremezse, onu nasıl tedavi edebilir? Biliyor musun: o mu onlara gidecek, yoksa onlar mı buraya gelecekler?"

Sorunun amacını anlayan Razumihin:

"Sanırım onlar buraya gelecekler", dedi. Aile sorunlarını görüşeceklerdir herhalde... Ben çıkar giderim. Sense doktor olarak kuşkusuz kalmak hakkına benden daha çok sahipsin."

"Papaz değilim ben, uğrayıp hemen gideceğim, zaten işim başımdan aşkın!"

Razumihin kaşlarını çatarak:

"Canımı sıkın bir şey var" diye onun sözünü kesti, "dün gece yürürken, sarhoşlukla ağızdan, saçma sapan birşeyler kaçırdım sanıyorum... Bu arada... senin, onun çıldırmaya eğinik olduğundan korktuğumu da söyledim..."

"Dün aynı gevezeliği kadınlara da yapmışsın."

"Aptallık ettiğimi biliyorum! İstersen döv beni! Ama gerçekten bu konudaki düşüncen kesin mi?"

257

"Saçma! Nerden kesin düşüncem olacak? Beni ona götürürken, sen kendin bir monoman gibi anlattın onu. Öte yandan biz de dün işi büsbütün kızıştırdık... Daha doğrusu sen... Şu boyacı hikayelerle... Belki de bu yüzden aklını kaçıran bir adamın yanında açılan konuya bak! Eğer karakolda olup bitenleri, serserinin birinin şu malum şüphe ile onu incittiğini ayrıntılarıyla biliyor olsaydım, çünkü konuşmalara kesinlikle izin vermezdim. Zaten, bu monomanlar damladan derya yaratırlar, kuruntularını gerçek sınırlar. Hatırlayabildiğim kadarıyla, dün Zamyotov'un anlattıklarıyla benim için sorunun yarısı aydınlanmış bulunuyor. İşte böyle! Bir olay biliyorum; kırk yaşlarında bir hipo-kondriyak, sofrada başında sekiz yaşında bir çocuğun şakalarına dayanamayarak çocuğu boğazlamış. Burada ise, paçavralar içinde bir genç, küstah bir polis, başlangıç halinde bir hastalık ve bir şüphe ile karşı karşıyayız! Şüphe edilen kişi de kim? Çıldırma kertesine varmış bir hipokondriyak!.. Üstelik de müthiş kibirli, müthiş kendini beğenmiş! Hastalığın çıkış noktası da belki buradadır! Allah kahretsin! Şu Zamyotov, evet, sevimli bir çocuk ne var ki, hım.. Dün akşam oturup bütün bunları anlatması çok gereksizdi. Gevezeliğin böylesine pes doğrusu!"

"Anlatıp da kime anlattı sanki? Seninle bana değil mi?"

"Porfiri'yi de unutma."

"E, ne olmuş Porfiri'ye?"

"Aklıma gelmişken: şunlara, anneye kızıya sözün geçerse eğer, söyle, çok dikkatli davranışlar bugün Rodya'ya..."

Razumihin isteksizce:

"Anlaşırlar", dedi.

"Sonra, Lujin'den ne istiyor bu oğlan allahaskına? Besbelli hali vakti yerinde bir adam, sonra kızın da ondan pek nefret eder bir hali yok... Bunlar beş parasızlar galiba, öyle değil mi?"

"Ne diye ağızını arayıp duruyorsun?" Razumihin sinirlenmişti. "Beş parasızlar mı, değiller mi, nereden bileyim ben? Kendin sor, belki bir şeyler öğrenebilirsin..."

"Tuh! Bazen nasıl da aptal oluyorsun! Geceki sarhoşluğunu hâlâ atamamışsın... Hadi hoşçakal! Konukseverliğinden ötürü Praskovya Pavlovna'ya tarafımdan teşekkür et. Odasına kapandı; kapının arkasından kendisine "bonjur!" dedim, karşılık

258

vermedi; oysa saat yedide kalkmıştı, mutfaktan semaverini getirdiklerim gördüm, ama kendilerinin yüzünü görmek şerefine eremedim..."

Razumihin saat tam dokuzda Bakalayev'in pansiyonundaydı. Kadınların ikisi de ne zamandır sınırlı bir sabırsızlıkla bekliyorlardı kendisini. Saat yedide, hatta belki de daha erken kalkmışlardı. Razumihin bir karış suratla içeri girdi, beceriksizce bir selam verdi ve hemen bu davranışından dolayı kendine içerledi. Ev sahibini hiç hesaba katmamıştı: Pulheriya Aleksandrovna ona doğru atılıp ellerini yakalamış, nerdeyse öpecekti. Razumihin ürkek ürkek Avdotya

Romanovna'ya baktı: bu gururlu yüzde bile şu anda alaycı bakışlar, elde olmayan, iyi gizlenmemiş bir horgörme yerine, öyle bir minnet ve dostluk anlatımı, öylesine hiç beklemediği bir saygı anlatımı vardı ki, sövgüyle karşılanırsa belki Razumihin için daha kolay olurdu. Oysa şu anda içinde bulunduğu durum son derece utanç vericiydi- Bereket versin konuşacak hazır bir konusu vardı; o da dört elle buna sarıldı.

Oğlunun "daha uyanmadığını", ama "her şeyin yolunda olduğunu" öğrenen Pulheriya Aleksandrovna bunun daha iyi olduğunu, "çünkü oraya gitmeden önce Razumihin'le konuşmak istediğini" bildirdi. Bundan sonra kahvaltı ve Razumihin'in kahvaltıya daveti konusu görüşüldü; hanımlar Razumihin'i beklerken kahvaltı etmemişlerdi. Avdotya Romanovna zili çaldı, zil sesine hırpani kılıkli biri geldi, kendisine çay getirmesini söylediler, ama servis öylesine kötü, her şey öylesine pisti ki, kadınlar çok utandılar. Razumihin otel için okkalı bir küfür sa-vuracaktı ki, Lujin'i hatırlayıp sustu, utanmıştı. Sonunda Pulheriya Aleksandrovna kendisini aradı arkası kesilmez bir biçimde soru yağmuruna tutunca, buna pek sevindi. Bu sorulara cevap verirken, hiç durmadan sözleri yeni sorularla kesilerek tam kırk beş dakika boyunca Rodiyon Romano-viç'in son bir yıllık yaşamı üzerine bilebildiği başlıca ve en gerekli olayları anlattı; sözlerini hastalığıyla ilgili ayrıntılı bilgilerle bitirdi. Ancak, atlanması gereken her şeyi, bu arada polis karakolunda geçenleri bütün sonuçlarıyla birlikte atlamıştı. Kadınlar anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinlemişlerdi: ama o artık anla-

259

tacaklarını bitirdiğini ve dinleyicilerini tatmin ettiğini düşünürken, onlar için bu hikayenin daha başlangıcına bile gerilmemiş olduğu ortaya çıktı. Pulhira Aleksandrovna sözcükleri yutarcasına:

"Söylesenize", dedi, "söylesenize, siz... ah, özür dilerim, daha adınızı bile bilmiyorum?"

"Dmitriy Prokofiy."

"Evet, Dmitriy Prokofiy, çok, çok bilmek isterdim... yani genel olarak... onun... 'şeylere nasıl baktığını... yani... bilmem ki nasıl anlatsam size; en iyisi söyle diyeyim: nelerden hoşlanır, nelerden hoşlanmaz? Her zaman böyle sınırlı midir? Sonra, eğer söyleyebilmeniz mümkünse, arzuları, hayalleri nelerdir? Şu anda onu özellikle etkileyen şey nedir? Tek kelime ile, isterdim ki..."

"Ah, anneciğim!" dedi Dünya. "Bütün bu sorularınıza birdenbire nasıl cevap verilebilir?"

"Ah, Tanrım! Onu böyle bulacağımı hiç, ama hiç ummuyordum, Dmitriy Prokofiy." Razumihin:

"Bu son derece doğal bir durum", dedi. "Benim annem yok, dayımsa her yıl ziyaretime gelir ve hemen her gelişinde de dış-görünüşüm bakımından bile beni güçlkle tanır; oysa akıllı bir adamdır. Siz üç yıldır ayrıydınız, bu süre içinde çok sular aktı köprülerin altından. Bilmem ki size ne söylesem. Ben Rodya'yi birbuçuk yıldır tanıyorum. Tanıdığım kadarıyla, somurtkan, kederli, başı havada, gururlu biri. Son zamanlarda ise (belki de daha uzunca bir süreden beri) kuruntu ve hipokondriyak. Gönlüyücedir, iyiyürekli. Düşüncelerini dile getirmeyi sevmez, yüreğindeki açığa vurmaktansa, şiddete başvurmayı yeğler. Ama bazen hiç de hipokondriyak değildir, sadece soğuk ve acımasız denebilecek derecede duygusuzdur. Doğrusunu isterseniz, birbirine ters iki ayrı karakter sanki nöbetleşe yer değiştirir gibidir onda. Bazen ağzını bıçak açmaz! Hiç zamanı yoktur, herkes kendisine engel olmaktadır, oysa hiçbir şey yapmamakta, sırtüstü yatmış uzanmaktadır. Alaycı değildir, ama bu zekâsının yetmezliğinden değil, böyle saçmalıklara ayıracak

260

zamanının olmayışındandır. Anlatılanları sonuna kadar dinlemez. Herkesin ilgisini ayakta tutan bir konu onu hiç ilgilendir-meyebilir. Kendisine müthiş değer verir ve sanırım bu konuda pek de haksız değildir. Daha ne söylesem, bilmem ki?.. Sanırım gelişinizin, üzerinde iyileştirici bir etkisi olacaktır..."

"Ah, inşallah!" diye atıldı Pulheriya Aleksandrovna: Rodya'sı üzerine

Razumihin'in anlattıkları bayağı üzmüştü onu.

Razumihin ise sonunda cesaretini toplayıp Avdotya Roma-novna'ya bakabildi. Konuşması sırasında göz ucuyla ikide bir bakmış, ama bu bakışlar hep kaçamak olmuştu; bakmasıyla gözünü kaçırmaması bir olmuştu. Avdotya Romanovna bazen masaya oturup onu dikkatle dinlemiş, bazen kalkıp ellerini göğsünde kavuşturarak, dudakları sımsıkı kenetli, alışkanlığı üzere oda içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı; arada bir, yürüyüşünü kesmeden, dalgın dalgın sorular sormuştu. Onun da anlatılanları sonuna kadar dinlemeye huyu vardı. İnce kumaştan koyu renk bir elbise vardı üzerinde; boynuna da beyaz, şef f at bir eşarp bağlamıştı.

Razumihin ortadaki pek çok belirtiden kadınların her ikisinin de yoksul

olduklarını hemen anlamıştı. Avdotya Romanovna bir kraliçe gibi giyinmiş olsaydı, belki de ondan hiç korkmayacaktı; şimdiyse, özellikle kızın böylesine yoksul giyimli olması için bir korku düşürmüştü, söyleyeceği her sözden, yapacağı en küçük bir hareketten korkar olmuştu; zaten kendine güveni olmayan bir insan için doğrusu oldukça sıkıcı bir durumdu bu.

Avdotya Romanovna gülümseyerek:

• "Kardeşimin huyları üzerine... üstelik de tam bir tarafsızlıkla pek çok ilginç şey anlattınız" dedi. "Bu güzel bir şey. Ona büyük bir hayranlık beslediğinizi sanıyordum ben." Sonra düşünceli bir tavırla ekledi: "Hayatında bir kadının bulunması gerektiği görüşü de yanlış değil gibi geliyor bana..."

"Ben böyle bir şey söylemiş değilim. Ancak siz bu noktada haklı olabilirsiniz.

Ne var ki..."

"Evet?"

"Onun kimseyi sevdiği yok!.." diye kestirip attı Razumihin. "Ve hiçbir zaman da sevmeyecektir!"

261

"Yani sevme yeteneği mi yok?"

Razumihin birden kendisinin de hiç beklemediği bir şey söyledi:

"Biliyor musunuz Avdotya Romanovna, her konuda ağabeyinize öyle benziyorsunuz ki!.." Sonra az önce kızın ağabeyi için söylediği sözleri hatırladı, İstakoz gibi kızardı; dehşetli utanmıştı. Avdotya Romanovna ise onun haline gülmekten kendini alamamıştı.

"Rodya konusunda belki de ikiniz de yanlıyorsunuz" dedi Pulheriya

Aleksandrovna: alınmış gibi bir hali vardı: "Ben şimdikinden, yani Pyotr Petroviç'in mektubunda yazdığı kızdan sözediyor değilim, Duniyacığım... Belki her ikimizin de tahmini yanlıştır... Ama onun nasıl fantastik, nasıl kaprisli bir çocuk olduğunu, Dmitriy Prokofiç, imkanı yok tahmin edemezsiniz... On beş yaşında olduğu sıralarda bile onun karakterine asla güvenemezdim. Şimdi de, durup dururken, hiçbir insanın yapmayı aklından bile geçirmediği birtakım şeyler yapabileceğinden eminim... Hem uzağa gitmeye ne gerek var: bilmem biliyor musunuz, birbuçuk yıl kadar önce su pansiyoncu kadının... neydi canım... şu... Zarnitsına'nın kızıyla evlenmeye kalkışarak beni nasıl şaşırtmış, sarsmış, nerdeyse ölecek hale getirmişti!.."

"Bu olayın ayrıntılarını biliyor musunuz?" diye sordu Avdotya Romanovna:

"Sanıyor musunuz ki", diye Pulheriya Aleksandrovna heyecanla sözlerine devam etti, "benim o sırada döktüğüm gözyaşları, ricalarım, hastalığım, hatta üzüntüden ölmem, yoksulluğumuz, onu kararından caydırabilirdi? Hayır! Kullu bile kıpırdamadan bütün engelleri aşır geçecekti. Yoksa... Yoksa bizi hiç mi sevmiyor?"

"Bana bu hikâyeden kendisi hiçbir zaman sözetmedi..." Razumihin sözcükleri

dikkatle seçerek konuşuyordu: "Ama ben bayan Zarnitsına'dan bir şeyler duymuştum. Aslında o da pek öyle konuşkan takımından değildir... Zaten duyduğum şeyler de bana oldukça görünmüştü..."

"Nelerdi, örneğin, duyduklarınız?" soruyu hanımların ikisi birden sormuşlardı.

262

"Doğrusunu isterseniz, öyle fazlaca önemli şeyler değil... Yalnız, öğrendiğime göre bu evlenme işine kesin karar verilmiş, ancak kızın ölümü üzerine gerçekleşmemiş. Öte yandan Zarnitsına da bu evliliğe karşıymış... Ayrıca, söylediklerine göre, kız güzel değilmiş, hatta çirkinmiş... Sonra hastalıklı ve... ve tuhaf bir kızmış... Bununla birlikte, sanırım birtakım erdemleri vardı. Hatta kesinlikle olması gerekiyor, yoksa bu evlenme işini açıklayabilmek mümkün olmaz. Üstelik kızın çeyizi de yokmuş. Gerçi Rodya çeyize falan önem yerenlerden değildir ama... Böyle konularda bir yargıya varabilmek doğrusu pek kolay değildir." Avdotya Romanovna kısaca:

"Ben bu kızın erdemli bir kız olduğuna inanıyorum dedi." "Tanrı beni bağışlasın ama, ben o zaman kızın ölümüne sevinmiştim" dedi Pulheriya Aleksandrovna: "Gerçi evlenseydi hangisi hangisinin başını yerd, orasını bilemiyorum..."

Sonra Rodya ile Lujin arasında dün olanlar üzerine yeniden Razumihin'e sorular sormaya başladı: dura dura, dikkatle konuşuyor, sürekli Dünya'ya bakıyordu, bu konunun kızın hoşuna gitmediği anlaşılıyordu. Rodya ile Lujin arasında geçenlerin Pulheriya Aleksandrovna'yı çok üzdüğü belli oluyordu. Razumihin her şeyi yeni baştan ve ayrıntılarıyla anlattı, ama bu kez kendi görüşünü de ekledi: Rodya'yı Pyotr Petroviç'e kasten hakaret etmekle suçlayarak, hastalığının önemli bir özür sayılmayacağını söyledi.

"Zaten hastalığından önce de niyeti vardı buna" diye ekledi. "Ben de öyle düşünüyorum" dedi Pulheriya Aleksandrovna perişan bir halde. Ama Razumihin'in, Pyotr Petroviç'ten bu kez dikkatli bir dille, hatta saygıyla söz etmesi onu çok şaşırtmıştı. Avdotya Romanovna da şaşırmıştı bu duruma. "Demek Pyotr Petroviç

için böyle düşünüyorsunuz?" diye sormaktan kendini alamadı Pulheriya Aleksandrovna.

"Kızının müstakbel kocası üzerine başka bir düşüncem olamaz" dedi Razumihin kararlı bir tavırla ve heyecanla, "ve bunu yalnızca kaba bir nezaket duygusuyla da söylüyor değilim. Ben bunu böyle söylüyorum, çünkü... çünkü... neyse, sırf Avdotya Romanovna'nın onu kendi gönlüyle seçmiş olmasın-263

dan dolayı böyle söylüyorum. Dün gece ona sövmeme gelince, bu... dün gece zilzurna sarhoş oluşumdan ve bir de... çoluk ol-mamdandır... Evet, bir çoluk oldum dün gece, aklım başımda değildi, çöldürmüştüm... Bugünse o halimden utanıyorum!.."

Razumihin kıpkırmızı kesildi ve sustu. Avdotya Romanov-na'nın gözlerinde öfke kıvılcıkları parlamaya başladı, ama bir şey söylemedi. Zaten Lujin'den söz etmeye başladıklarından beri ağzını açıp tek kelime söylememişti.

Pulheriya Aleksandrovna ise, kızından yardım göremediği için olacak, kararsızlık içindeydi. Sonunda, gözlerini kızından ayırmayarak, kekeleye kekeleye, kendisini çok kaygılandıran bir durum olduğunu söyledi ve:

"Biliyor musunuz Dmitriy Prokofiyç...?" diye başladı. "Ben Dmitriy Prokofiyç'e herşeyi açıkça söyleyeceğim Duniyacığım?"

Avdotya Romanovna ciddi bir tavırla:

"Tabii, anneciğim", dedi.

Acısının açmasına izin verilmesinden dolayı sanki sırtından büyük bir yük kalkmıştı Pulheriya Aleksandrovna'nın. Çabuk çabuk konuşarak:

"Mesela şu", diye söze başladı. "Dün, gelişimizi bildirdiğimiz Pyotr Petroviç'ten bu sabah erkenden bir pusula aldık. Bizi istasyonda kendisinin karşılayacağına söz vermişti. Oysa gele gele, bize yolu göstermek için elinde bu pansiyonun adresi olan bir uşak geldi. Pyotr Petroviç uşağına, bu sabah bizi burada ziyaret edeceğini bildirmesini emretmiş. Bu sabah da, kendisinin yerine işte şu pusula geldi... En iyisi, alın siz kendiniz okuyun... Beni çok kaygılandıran bir nokta var içinde... Bunun ne olduğunu, okuduğunuzda siz de anlayacaksınız... ve... lütfen bana düşüncenizi apaçık olarak söyleyin Dmitriy Prokofiyç! Çünkü Rod-ya'nın karakterim içimizde en iyi siz biliyorsunuz, bu nedenle de en sağlıklı öğüdü sizden alabiliriz. Size şunu da söyleyeyim ki, Dünya daha işin en başından kararını vermiş bulunuyor... Ama ben, doğrusu nasıl davranmam gerektiğini hâlâ bilemiyorum... Hep sizi bekledim..."

Razumihin dünkü tarihi taşıyan pusulayı açtı ve şunları okudu:

264

"Sayın Bayan Pulheriya Aleksandrovna!

"Beklenmedik birtakım engeller yüzünden sizi istasyonda karşılayamadığımı, sizi karşılaması için becerikli bir adamı yolladığımı bildirmekten şeref duyarım. Aynı şekilde, hem Yargıtay'da erteleyemeyeceğim işlerim olması, hem de sizin, oğlunuzla, Avdotya Romanovna'nın ise ağabeyiyle yapacağınız aile içi görüşmeye engel olmamak düşüncesiyle yarın sabah da kendimi sizinle görüşmek şerefinden yoksun bırakıyorum. Sizi kaldığınız yerde ziyaret etmek ve size saygılarımı sunmak şerefini ancak yarın akşam saat tam sekizde duyabileceğim. Bu arada, yapacağımız görüşmede Rodion Romanoviç'in bulunmamasını özellikle ve ısrarla rica etmek cesaretini göstereceğim. Çünkü dün hastalığı dolayısıyla kendisini ziyarete gittiğimde bana ağır hakaretlerde bulundu. Öte yandan bilinen konuda size bazı zorunlu ayrıntıları açıklamak ve görüşünüzü öğrenmek dileğindedim. Ricalarım rağmen orada Rodion Romanoviç'le karşılaşsam, hemen çukur gitmek zorunda kalacağımı da size önceden bildirmekle şeref duyarım. Bu durumda suç kendinizde aramanız gerekeceği tabiidir. Böyle bir varsayımdan söz etmemin nedeni, ziyaretim sırasında o kadar hasta görünen Rodion Romanoviç'in birdenbire iyileşip sokağa çıkabilmesine göre belki size de gelebileceğini düşünmemdir. Çünkü bu duruma, bir araba altında kalarak ezilip ölen bir sarhoşun evinde kendi gözlerimle tanık oldum. Oğlunuz, nasıl sağladığınızı çok iyi bildiğim içirt beni fazlasıyla şaşırta bir davranışla ölen adamın uygunsuz yoldaki, kızına cenaze masrafı bahanesiyle yirmi beş rubleye varan bir para verdi. Böylece, saygıdeğer Avdotya Romanovna/ya özel saygılarımı sunar, sizin de candan:bağlılık duygularımı kabul buyurmanızı rica ederim.

Sadık hizmetkârınız P. Lujin"

Pulheriya Aleksandrovna, ağlamaklı:

"Ne yapayım şimdi ben, Dmitriy Prokofiyç?" dedi. "Rodya'ya gelmemesini nasıl söyleyebilirim? O Rodya ki, dün bu işin bitti-

265

ğini Pyotr Petroviç'e bildirmemiz için onca üstelemişti, şimdiyse onun buraya gelmemesi isteniyor! Eğer durumu öğrenirse, inadına gelir. O zaman da... Ne yaparsınız o zaman?"

"Avdotya Romanovna nasıl karar verdiyse, öyle yapın!" dedi Razumihin; soruya çabucak cevap vermişti, sakindi.

"Tanrım! O ne diyor biliyor musunuz? Ne dediğini tanrı bilir; amacının ne olduğunu da açıklamıyor! Ne diyor biliyor musunuz? Rodya'nın da bu aksam saat sekizde buraya gelmesi hatta iyi bile olurmuş... Daha doğrusu, muhakkak gelmesi gerekiyormuş... Karşılaşmaları gerekliymiş çünkü... Oysa ben mektubu bile ona göstermek istemiyor, sizin de yardımınızla bir kurnazlık düşünüp, onun buraya gelmemesini sağlamak istiyordum... Çünkü Rodya öyle sinirli ki... Hem ben bu ölen sarhoştan da, onun kızından da, Rodya'nın bu kıza nasıl olup da para verdiğinden hiçbir şey anlamadım. Ki o paralan..."

Avdotya Romanovna annesinin sözünü tamamladı:

"... siz ne büyük güçlüklerle sağlamıştınız anneciğim!"

"Dün hiç kendinde değildi", dedi Razumihin düşünceli düşünceli. "Dün bir restoranda neler yaptığınızı bir bilseydiniz... Gerçi akıllıca şeylerdi ama... Hımm! Ölmüş birinden ve onun kızından dün eve dönerken bana da söz etti, ama ben anlatırlarından bir kelime bile anlamadım... Zaten dün ben de..."

Avdotya Romanovna:

"Anneciğim, en iyisi biz şimdi oraya gidelim", dedi. "İnanın bana, ne yapacağımızı orada hemencecik kararlaştırabileceğiz..." Üzerindeki giysilerle müthiş çelişen, Venedik işi incecik bir kordonla boynuna asılı, mineli altın saatine bir göz attı. "Aman tanrım! Üstelik de saat onu geçiyor..."

Avdotya Romanovna'nın saati çok güzeldi. Razumihin "Nişanlılarının armağanı" diye düşündü.

"Evet, gidelim Dünyciğim, gidelim..." diye söylendi Pulheri-ya Aleksandrovna; korkulu bir telaş içindeydi. "Dün olup bitenlerden sonra kendisine alındığımızı sanacaktır... Ah, Tanrım!"

Pulheriya Aleksandrovna bir yandan bunları söylerken, bir yandan da telaşlı telaşlı omuzlarına bir atkı atmış, şapkasını

266

giymişti. Dünya da giyinmişti. Kızın eldivenlerindeki delikleri farketmişti Razumihin. Üzerlerindeki yoksul kılıkları, kendilerine yakıştırmayı bilenlerde hep olduğu gibi, bu iki kadının da yoksul giysileri onlara özel bir soyluluk veriyordu. Razumihin Du-neçka'ya derin tir saygı ile bakıyor, ona yol arkadaşlığı edeceği için gururlanıyordu. Bir yandan da, "Hapishanede çoraplarını yamayan kraliçe*", diye düşünüyordu, "herhalde en görkemli taç giyme törenlerinde olduğunca, hatta belki de bundan da fazla kraliçeye benziyordu".

Bu sırada Pulheriya Aleksandrovna:

"Aman Tanrım!" diye haykırdı. "Bir gün gelip de oğlumla, canım Rodyamla karşılaşmaktan böylesine korkacağım hiç aklıma gelir miydi?" Razumihin'e ürkekçe bakarak ekledi. "Korku-yorum, Dmitriy Prokofič!"

Dünya annesini öperek:

"Korkmayın anneciğim", dedi, "ona inanın. Ben inanıyorum."

"Ah, Tanrım! Ben de inanmıyorum, ama işte bütün gece uyuyamadım!"

Hep birlikte çıktılar.

"Biliyor musun Duneçka", dedi Pulheriya Aleksandrovna, sokağa çıktıklarında, "dün gece sabaha karşı şöyle içim geçivermiş, rüyamda rahmetli Marfa Petrovna'yı görmeyeyim mi?.. Baştan ayağa beyazlar içindeydi... Yanıma yaklaşıp elimden tuttu, bir yandan da sert sert başını sallıyordu, sanki ayıplıyor gibiydi beni... Bilmem ki iyiye mi yormalı? Ah, Dmitriy Prokofič, siz tabii bilmiyorsunuz: Marfa Petrovna öldü!"

"Hayır, bilmiyorum. Hangi Marfa Petrovna bu?"

"Aplansız oluverdi! Ve düşünün ki..."

"Sonra, anneciğim", diye Dünya girdi söze, "Dmitriy Prokofič, Marfa Petrovna'nın kim olduğunu bile bilmiyor..."

"Ah, bilmiyor musunuz? Bense sizin her şeyi bildiğinizi sanıyordum. Bağışlayın, Dmitriy Prokofič, bugünlerde aklım karmakarışık... Ne bileyim, sizi Tanrı kayrağı gibi gördüğüm için, her şeyi bildiğinizi düşünüyordum. Sizi bizden biri sayıyorum..."

Fransı? ihtilali sırasında XVI. Lui'nin karısı Marie Antoinette. (Çev.)

267

Böyle söylediğim için sakın güvenmeyin. Ah, aman Tanrım! Sağ elinize ne olmuş öyle? Bir yere mi çarptınız?"

Mutluluktan uçan Razumihin:

"Evet", dedi, "bir yere çarptım."

"Ben bazen içimdekileri olduğu gibi söyleyiveririm. Dünya düzeltir beni... Ama, Yarabbi, oturduğu yer ne biçim öyle! Acaba uyandı mı? Ve şu... ev sahibi olacak kadın, orayı odadan mı sayıyor? Bakın, siz onun yüreğindeki açığı vurmayı sevmediğini söylemiştiniz, o zaman ben acaba gösterdiğim bu zayıflıklarla onu

baktırır mıyım? Bir akıl verin bana Dmitriy Prokofiyç... Nasıl davranayım ona karşı? Biliyor musunuz, sanki kendimde değil gibiyim..."

"Suratını buruşturduğunu gördüğünüzde artık ona fazla şey sormayın. Hele sağlığı ile ilgili sorulardan özellikle kaçının: hiç sevmez."

"Ah, Dmitriy Prokofiyç, ne zormuş ana olmak! İşte şu birkaç merdiveni de çıktık mı, tamam... Ah, ne kötü bir merdiven bu böyle!"

Dünya annesini okşayarak:

"Anneciğim, yüzünüz sapsarı", dedi, "durup soluklanın biraz, yatışın şöyle..." Sonra gözleri pırıl pırıl, ekledi: "Sizi gördüğü için mutlu olması gerek, oysa siz oturmuş kendinize eziyet ediyorsunuz."

Razumihin:

"Durun da ben önden gidip, uyanmış mı, bir bakayım" dedi.

Kadınlar önden giden Razumihin'in ardı sıra merdivenleri çıkmaya devam ettiler. Dördüncü katta ev sahibi kadının kapısı hizasına geldiklerinde, kapının hafif aralık olduğunu ve karanlığın içinden iki keskin gözün kendilerini gözetlediğini farketti-ler. Bakışları karşılaşıncaya, kapı öyle bir gürültüyle kapandı ki, Pulheriya Aleksandrovna korkudan az kalsın bir çığlık atacaktı.

III

Gelenleri karşılayan Zosimov neşeye bağırды. "İyi, gayet iyi kendisi!"

268

On dakika önce gelmişti o da, divanda dünkü yerinde oturuyordu. Kendisinde nicedir görülme-yen bir biçimde özenle yıkanıp giyinmiş ve saçlarını taramış olan Raskolnikov da karşı köşede oturuyordu. Oda bir anda doluvermişti, ama Nastasya bir kolaylığı bulup ziyaretçilerin ardısına içeri girmiş ve konuşulanları dinlemeye koyulmuştu.

Raskolnikov gerçekten de, hele düne göre iyice sayılırdı. Yalnız yüzü sapsarı, solgun ve asıktı. Dış görünüşüyle bir yaralıyı, ya da müthiş acı çeken bir adamı andırıyordu: kaşları çatılmış, dudakları büzülmüş, bakışları ateşliydi. Az ve isteksiz konuşuyordu; konuşurken büyük caba harcıyormuş ya da bir ödevi yerine getiriyormuş gibi bir hali vardı; arada bir hareketlerinde tedirginlik göze çarpıyordu.

Parmağında ağrılı bir çıban çıkmış, ya da kolu ağrıyor, ya da buna benzer durumda bulunan birine büsbütün benzemesi için, kolunda sargısı, ya da parmağında yakısı eksikti.

Yine de annesiyle kız kardeşi içeri girince, solgun ve asık yüzü bir an için bir ışıkla aydınlandı; ama bu, yüzünün az önceki hüznü dalgınlığına, yoğun bir acı anlatımı eklemekten başka bir işe yaramadı. Yüzünü aydınlatan ışık çabucak söndü, ama acı anlatımı kaldı. Ve hastasını, mesleğe yeni başlamış genç bir hekim ilgisiyle incelemekte olan Zosimov, yakınlarının gelişiy-le onda sevinç yerine, bir iki saat kadar sürecek olan kaçınamayacağı bir işkenceye dayanma kararlılığı gördü ve buna şaştı. Zosimov yine, konuşmalar boyunca hemen her sözün, hastasının yaralarından birine dokunarak onu nasıl deştiğini de gördü. Öte yandan bir gün önce en küçük bir sözden nerdeyse cinleri tepesine çıkan dünkü monomanın, kendini tutabilme ve duygularını gizleyebilme başarısına da şaştı.

Raskolnikov annesiyle kız kardeşini gülyüzle kucaklayıp öperken:

"Evet" dedi, "hemen hemen tümüyle iyileştiğimi şimdi kendim de görüyorum."

Pulheriya Aleksandrovna'nın yüzü hemen sevinçle ışıldı. Raskolnikov, Razumihin'e döndü, elini dostça sıkarken "Ve bunu dünkü havamda söylemiyorum", diye ekledi.

269

Hastası ile aralarındaki konuşma on dakikada bitiverdiği için konukların gelişine çok sevinen Zosimov:

"Bugün ben de çok şaştım ona", diye söze başladı. "Böyle giderse üç dört güne kalmaz tümüyle eski halini... yani bir ay önceki hatta iki ay... belki de üç ay önceki halini bulacak. Aslında, bu çok zaman önce başlamış ve içten içe gelişmiş bir durum olsa gerek, öyle değil mi?" Zosimov onu, kızdırmaktan hâlâ çekini-yormuş gibi ihtiyatlı bir gülümseyişle ekledi. "Kabul edin ki bu iste kabahatli olan belki de sizsiniz?"

Raskolnikov soğuk bir tavırla:

"Çok mümkün!" dedi.

Cesareti artan Zosimov:

"Bunu söylemekten amacım şu:" diye devam etti. "Tümüyle iyileşmeniz sizin kendi elinizde olan bir şey. Sizinle konuşabil-menin mümkün olduğu su anda, hastalığınızı yaratan etkenleri, yani hastalığının kökünü yok etmeniz gerektiğini kabul etmenizi isterdim. Böyle yaparsanız, iyileşebilirsiniz, yoksa durumunuz daha da kötüleşebilir. Hastalığınızı yaratan ilk etkenlerin neler olduğunu ben bilmiyorum, ama siz herhalde biliyorsunuzdur? Siz akıllı bir

insansınız ve sanırım kendinizi gözlemlemişsinizdir. Kanımca hastalığınızın başlangıcı, üniversiteden ayrıldığınız günlere denk düşüyor. Boş durmanız hiç doğru değil/bunun içindir ki, çalışmanız ve kendiniz için kesin bir amaç belirlemeniz sizin için çok yararlı olacaktır."

"Çok haklısınız! Yakında okula kaydımı yeniden yaptıracağım, o zaman her şey yoluna girecektir."

Biraz da kadınları etkilemek için akıllıca öğütlere girişen Zosimov, sözleri bitip de Raskolnikov'un yüzüne bakınca, doğrusu biraz şaşırıldı: çünkü delikanlının yüzünde apaçık alaycı bir anlatım vardı. Ama bu bir an sürdü. Pulheriya Aleksandrovna, Zosimov'a özellikle de dün gece otele kadar gelip kendilerini ziyaret edişinden dolayı teşekkürle koyulmuştu.

"Nasıl?" diye sordu Raskolnikov telaşlı. "Zosimov gece de mi geldi size? Demek yolculuğun üzerine siz de uyamadınız?"

"Ah, Rodya, bunların hepsi saat ikiye kadar olup bitti. Dun-ya'yla evde de ikiden önce yattığımız olmaz..."

270

Raskolnikov birden kaslarını çatıp, başını öne eğerek:

"Ona nasıl teşekkür edeceğimi doğrusu ben de bilemiyorum" dedi. "Para konusunu bir yana bırakalım." Zosimov'a döndü. "Bundan söz ettiğim için beni başışlamanızı rica ederim.,, ama sizin özel ilginize nasıl hak kazandığımı da doğrusu bilmiyorum. Yani anlayamıyorum... ve... ve bu benim ağrıma da gidiyor, çünkü anlaşılabilir bir durum bu: size düşüncelerimi açıkça söylüyorum..."

Zosimov zoraki bir gülümsemeyle:

"Sinirlenmeyin canım", dedi, "varsayın ki siz benim ilk has-tamsınız; bizde mesleğe yeni başlayanlar ilk hastalarını öz ço-cuklarıymış gibi severler, hatta kimileri bunlara aşık bile olun Bana gelince, doğrusu hasta yönünden pek zengin sayılmam."

Raskolnikov, Razumihin'i göstererek:

"Benden hakaret ve angaryadan başka hiçbir şey görmeyen şu adamdan ise hiç söz etmiyorum!"

"Amma atıyor ha!" diye bağırdı Razumihin. "Bakıyorum bugün pek duygulusun!"

Sezgisi biraz daha kuvvetli olsaydı, Razumihin, ortada duygululuk değil, hatta tam tersi bir durum olduğunu görecekti. Avdotya Romanovna'nın ise gözünden kaçmamıştı bu durum. Kardeşini büyük bir dikkatle ve kaygıyla izliyordu.

Raskolnikov sabahdan beri ezberlemeye çalıştığı bir dersi tekrarlar gibi:

"Size gelince anneciğim", dedi, "sizden söz etmeye hele hiç cesaretim yok! Dün burada benim dönüşümü beklerken çektiği-niz acıları ancak bugün birazcık olsun anlayabildim." Raskolnikov bunları söyledikten sonra, birden gülümseyerek, ama hiçbir şey söylemeden ellerini kız kardeşine uzattı. Ama bu kez gülümsemesinde sahtelikten uzak bir duygu işliyordu. Dünya, mutlu, minnettar, sevinç içinde ağabeyinin ellerini tuttu, sımsı-cak sıktı. Dünkü tartışmadan yana ilk kez sesleniyordu ağabeyi kendisine. İki kardeşin bu sözsüz ve kesin barışmasını gören annenin yüzü sevinç ve mutlulukla parladı.

Her şeyi hemen büyüten Razumihin, sandalyesi üzerinde çevik bir dönüş yaparak:

271

"İşte ben onu bu yüzden severim", dedi, "böyle davranışları vardır onun!..."

Pulheriya Aleksandrovna da kendi kendine, "Ne güzel yapar böyle şeyleri!" diye düşündü. "Ne soylu coşkunlukları var! Nasıl da incelikle ve kolayca

çözümleyiverdi kız kardeşi ile arasındaki anlaşmazlığı! Tam zamanında elini uzatıp içtenlikle bakıvermesi yetti... Hem gözleri ne güzel öyle, bütün yüzü ne güzel!.. Hatta, bir bakıma Dünya'dan bile güzel! Ama, Yarabbi, üstündekiler ne öyle! Elbise diye giydiği şu şeylere bak! Afanasiy İvanoviç'in çırağı Vaşya'nın bile üstü bası ondan daha düzgündür! Ah, onu nasıl kucaklamak, sarılop ağlamak istiyorum... Ama korkuyorum... Korkuyorum... Öyle bir hali var ki... Oysa nasıl da sevecen konuşuyor, ama ben korkuyorum! Peki, ama niçin korkuyorum ben böyle?" Pulheriya Aleksandrovna düşüncelerine burada ara verip:

"Ah, Rodyacığım", dedi "Düneçka ile dün gece ne kadar mutsuz olduğumuzu

bilemezsin! Şimdi artık her şey geçip gittiğine ve yeniden mutlu olduğumuza göre, anlatabilirim. Düşün ki, daha trenden iner inmez seni kucaklayabilmek için doğruca buraya koşup geliyoruz, derken o kadına, bak kendisi de bura-daymış!

Günaydın Nastasya!... Demez mi ki, ateşler içinde yatıp dururken, doktordan habersiz kalkıp sokağa çıkmışsın!.. Sayıklamak bir durumdaymışsın ve seni

aramaya gitmişler... Ne hale geldiğimizi var düşün! Aklına hemen teğmen Potançikov'un o tüyler ürpertici ölümü geldi. Sen onu hatırlamazsın Rodya,

babanın bir arkadaşıydı. O da tıpkı senin gibi ateşler içinde yatarken evden kaçmış ve bir kuyuya düşmüştü. Ancak ertesi gün çıkarabildilerdi kendisini

kuyudan... Bize gelince, kuşkusuz olayı biraz büyüttük. Hemen Pyotr Petroviç! bulup, hiç değilse onun yardımıyla... Çünkü biz burada yapayalnızız Rodya,

kimsemiz yok..."

Pulheriya Aleksandrovna bu sözleri acıklı bir sesle söylemiş, ama sonra hemen susmuştu. Susmuştu, çünkü "hepsi yeniden mutlu olmuşlardı" ama yine de Pyotr Petroviç'ten söz etmek hâlâ oldukça tehlikeli sayılırdı... Bunu hatırlamıştı.

272

"Evet... Evet... bütün bunlar, kuşkusuz çok can sıkıcı şeyler..." diye mırıldandı Raskolnikov, ama öylesine dalgın ve kendinde değil gibiydi ki bunları söylerken. Duneçka şaşkın şaşkın baka-kalmıştı. Sonra güçlkle hatırlamaya çalışıyormuş gibi devam etti. Ve bir de şey..." lütfen anneciğim, ve sen Duneçka, bu sabah size gelmek istemediğimi, sizin buraya germenizi beklediğimi sanmayın."

"Ne diyorsun sen Rodya?" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna; o da şaşırmıştı. "Sanki bir görev yerine getirir gibi konuşuyor bizimle" diye düşündü Dünya", barışması da, özür dilemesi de, bir görevi, yerine getirir gibi... ya da bir dersi tekrarlıyor sanki..."

"Kalkar kalkmaz size gelmek istiyordum, ama şu gömlek... Dün Nastasya'ya gömleğimdeki kanı yıkamasını söylemeyi unuttum... Bu yüzden ancak şimdi giyinebilirdim." Pulheriya Aleksandrovna telaşlanarak: "Kan mı? Ne kanı?" diye sordu.

"Telaşlanmayın, önemli bir şey değil. Dün akşam sayıklayarak, kendimi bilmez bir halde dolaşırken, araba altında ezilmiş bir adama rastladım... Bir memur..."

"Kendini bilmez bir halde mi..?" diye Razumihin onun sözünü kesti. "Ama her şeyi hatırlıyorsun..?"

Raskolnikov bu soruya özel bir dikkatle cevap verdi: "Doğru... En ince ayrıntılarına kadar hatırlıyorum hem de... Ama oraya niçin gittiğimi, bir davranışta niçin bulunduğumu, bir sözü niçin söylediğimi hatırlayamıyorum, nedenlerini açıklayamıyorum. .."

"Bu çok bilinen bir durumdur" diye Zosimov lâfa karıştı. "Hareketlerin yerine getirilişi sayılacak ustalıkta, hatta kurnazlıktadır, ama hareketlerin yönetimi çeşitli hastalıklı duygulardan kaynaklanır. Düşe benzer bir durum yanı..."

"Beni deli sayması belki de benim için daha iyi..." diye düşündü Raskolnikov. Dünya, Zosimov'a kaygıyla bakarak:

"Ama sağlıklı olanların da böylesi davranışları yok mu?" dedi.

273

"Olmaz olur mu? Bu anlamda hepimiz bir parça deliyizdir. Şu küçük farkla ki, "hastalar" bizden biraz daha delidirler. Burada bu küçük noktanın altını çizmek gerekir. Kusursuz insanlara gelince, doğrusu bunlar hemen hemen yok gibidir. Onbinde, belki de yüzbinde bir rastlanır böylelerine, üstelik de oldukça zayıf örnekler olarak..."

Pek sevdiği konuda gevezeliğe başlayan Zosimov'un ağzından kaçırıpverdiği "deli" sözcüğü herkesin yüzünün buruşmasına yol açmıştı. Raskolnikov'sa dudaklarında hafif bir gülümsemeyle bütün bunlara aldırılmıyormuş gibi dalgın dalgın oturuyordu. Gerçekte, bir şeyler düşünmekteydi.

"Peki, şu ezilen adam ne oldu?" diye bağırdı Razumihin. "Sözünü kestim, yarım kaldı!"

"Efendim?" dedi Raskolnikov uykudan uyanır gibi. "Ha... evet... Evine taşınmasına yardım ederken üstüm başım kan içinde kaldı... Bu arada, anneciğim, dün akşam bağışlanmaz bir şey yaptım! Gerçekten hiç kendimde değildim... Dün... bana gönderdiğiniz paranın hepsini... onun karısına verdim... Cenaze masrafları için... Dul kaldı... veremli... acınası bir durumda... üç küçük yetim... açlar... ey tamtakır... Bir de kızları var... Durumlarını görseydiniz, belki siz de verirdiniz... Yine de, özellikle de bu parayı nasıl sağladığınızı bildiğime göre, böyle davranmaya hiç hakkım olmadığını itiraf ederim. Bir insanın yardıma kalkışması için ilkin buna hakkı olması gerek. Yoksa, "Crevez, chiens, si vous n'etes pas contents!"* Gülümsedi. "Öyle değil mi, Dünya?"

"Hayır", dedi Dünya kesin bir tavırla, "hiç de öyle değil!"

"Sen de mi!?. Kasten böyle söylüyorsun!" Kardeşinin yüzüne neredeyse nefretle bakıyor, alayla gülümsüyordu. "Aklıma gelmeliydi!... Doğrusu, övülmeye değer, hem senin için belki de daha iyi... İnsan bazen öyle bir sınıra gelir ki, onu aşamaz, mutsuz olur; aşar, bu kez belki daha mutsuz olur...! Hem bütün bunlar çok saçma şeyler!..." Elinde olmadan coşup biraz fazla ileri gittiğini düşünerek sinirli sinirli ekledi. "Ben, sadece, anneciğim, beni bağışlamanızı dilemek istemiştım..." kesik kesik konuşarak ve sertçe bitirdi sözlerini.

* (Aslında da Fransızca) "Hoşnut değilseniz, geberin, köpekler!" (çev.) 274.

Annesi sevinmişti:

"Tamam. Rodya! Senin yaptığın her şeyin doğru ve güzel olduğuna inanırım ben!" Raskolnikov'un dudakları tuhaf bir gülümsemeyle çarpıldı:

"Hayır, inanmayın!"

Bir sessizlik oldu. Bütün bu konuşmalarda, bu sessizlikte, bu barışmada, hatta bu özür dilemede gergin bir şeyler vardı; herkes duyuyordu bunu. Gözucüyle annesine ve kızkardeşine bakan Raskolnikov "Sanki korkuyorlar benden" diye düşündü. Gerçekten de suskunluk uzadıkça Pulheriya Aleksandrovna'nın ürkekliği artıyordu.

"Yokluklarında sanki seviyordum onları..." diye düşündü Raskolnikov.

Pulheriya Aleksandrovna birden yerinden fırlayarak:

"Biliyor musun, Rodya", dedi, "Marfa Petrovna öldü..!"

"Hangi Marfa Petrovna?"

"Canım, Marfa Petrovna... Svidrigaylova! Hani yazmıştım sana mektubumda..."

"Ha... evet... hatırlıyorum... Demek öldü? Gerçekten mi?" Uykudan uyanır gibiydi Raskolnikov, birden canlanmıştı. "Neden öldü?"

Pulheriya Aleksandrovna oğlunun gösterdiği ilgiden cesaretlenmişti; çabuk çabuk: "Düşünsene..." dedi. "Birdenbire oluverdi. Hem de tam sana mektup yazdığım gün... Hatta tam mektubu yazdığım sırada... Düşünsene... Sanırım o korkunç adam neden olmuş ölümüne... Kötü dövmüş kadını!"

Raskolnikov, Dünya'ya dönerek:

"Hep böyle miydi yaşamları?" diye sordu.

"Hayır, tam tersine. Karısına karşı her zaman sabırlı, hatta sevecendi. Çoğu zaman karısının kaptislerini tam bir hoşgörülle karşılardı. Yedi yıl boyunca bu böyle sürdü... Derken işte birden sabrı tükenivermiş..."

275

"Yedi yıl dayanabildiğine göre demek ki pek de öyle korkunç bir adam değilmiş! Duneçka, sanırım sen adamı haksız bulmuyorsun?"

Duneçka nerdeyse titreyerek:

"Hayır, hayır!" dedi. "Korkunç biri o. Ondan daha korkuncunu düşünemem bile... Sonra kaslarını çattı ve düşünceye daldı." "Olay sabahleyin olmuş" diye Pulheriya Aleksandrovna yine çabuk çabuk sürdürdü sözlerini. "Olaydan sonra, öğle yemeğini yer yemez, kente gitmek için arabayı koşmalarını emretmiş... Çünkü böylesi durumlarda hep kente gitmek gibi bir alışkanlığı varmış. Söylediklerine göre, yemeğini büyük bir iştahla yemiş..."

"Dövmüş olmasına rağmen mi?"

"..Hep böyle yaparmış... Yemeğini yer yemez, kente geç kalmamak için doğruca yıkanmaya gitmiş... Biliyor musun, belki de, yıkanarak kendini tedavi ediyordu..? Bir su kaynağı vardır onların orda, o da her gün bu kaynaktan yıkanmış... Ama o gün daha suya girer girmez, kalp krizinden oluvermiş!"

Zosimov: "Elbette!" dedi.

"Çok mu dövmüş kocası?"

"Farkeder mi?" dedi Dünya.

Raskolnikov sinirli sinirli:

"Hımm! Ne diye açtınız bu saçma konuyu anneciğim!" diye söylendi.

"Ama, canım, ne konuşacağımı bilmiyorum ki!" sözleri döküldü Pulheriya Aleksandrovna'nın ağzından.

Raskolnikov çarpık bir gülümsemeyle:

"Ne o" dedi, "yoksa korkuyor musunuz benden?"

Dünya doğruca kardeşinin gözlerinin içine bakarak:

"Bak işte bu doğru!" dedi. "Annem merdivenleri çıkarken, korkusundan haç bile çıkardı."

Raskolnikov'un yüzü kramp girmiş gibi çarpıldı.

Pulheriya Aleksandrovna telaşla atıldı:

"Ah, Dünya, ne oluyorsun! Lütfen gücenme, Rodya... Dünya, niçin böyle konuşuyorsun! Evet, ben, gerçekten de buraya gelirken, yol boyunca trende hep kavuşmamızı, neler konuşup söyleyeceğimizi düşledim dtırdum... Ve öyle mutluydum ki, yol nasıl tükendi, farkına bile varmadım! Ah, ne yapıyorum ben! Ben şimdi de mutluyum... Hayır Dünya, yanlıyorsun! Sana kavuştuğum, seni gördüğüm için öylesine mutluyum ki, Rodya..."

"Yeter anne!" dedi Raskolnikov heyecanla. Yüzüne bakmadan annesinin elini sıktı.

"Daha oturup konuşacak bol zaman var önümüzde."

Bunları söyledikten sonra birden şaşırды, sapsarı kesildi: yine o bir süre önceki korkunç duygu ölümcül soğukluğuyla gelip çökmüştü içine; şu anda korkunç bir yalan söylediğini, oturup bol bol konuşmak şöyle dursun, hiç kimseyle hiçbir zaman hiçbir şey konuşamayacağını anlamıştı. Öylesine acı verici bir düşünceydi ki bu, etkisi öylesine güçlüydü ki, bir an kendini, her şeyi unuttu, yerinden kalkıp kimseye bakmadan odadan dışarı çıktı.

Razumihin onu kolundan yakalayarak:

"Ne oluyorsun?" diye bağırdı.

Raskolnikov yeniden içire girdi, yerine oturdu, sessizce çevresine bakınmaya başladı, herkes kendisini şaşkınlıkla süzüyordu.

Birden, hiç kimsenin beklemediği bir anda:

"Ne can sıkıcı insanlarsınız!" diye bağırdı. "Bir şeyler söyle-senize! Ne diye böyle oturup duruyorsunuz! Hadi/söyleyin bir-şeyler! Bir şeyler konuşalım... Toplanıp bir araya geldik, ama susuyoruz... Hadi, bir şeyler..."

Pulheriya Aleksandrovna üst üste haç çıkararak:

"Tanrıya şükür!" dedi. "Yine dün geceki hallerine girecek sanmıştım..."

Avdotya Romanovna kuşku kuşku:

"Neyin var Rodya?" diye sordu.

"Hiçbir şey..." Birden gülümsedi. "Aklıma birşey geldi de..."

Zosimov divandan kalkarak:

276

277

"Eh, madem hiçbir şey, öyleyse iyi... Ben de sanmıştım ki..." diye mırıldandı.

"Neyse, benim artık gitmem gerek... Belki yine uğrarım... Tabii eğer yerinde bulabilirsem..."

Odadakileri selamlayarak çıktı.

Pulheriya Aleksandrovna:

"Ne iyi adam!" diye mırıldandı.

Raskolnikov birden:

"Evet, çok iyi, bilgili, akıllı, olağanüstü bir adam..." dedi. O ana dek onda görülmemiş bir canlılıkla, çabuk çabuk konuşuyordu. Kendisiyle hastalanmazdan önce de karşılaşmıştı, ama neredede olduğunu hatırlayamıyordu... Herhalde bir yerlerde... Bakın bu da iyi bir adamdır! "Başıyla Razumihin'! gösterdi, sonra Dünya'ya dönerek." Nasıl, Dünya, hoşuna gidiyor mu Razumihin?" diye sordu ve birden gülmeye başladı.

"Evet, çok", dedi Dünya.

Müthiş utanan ve kıpkırmızı kesilen Razumihin:

"Of, amma saçma adamsın ha!" dedi ve sandalyesinden kalktı.

Pulheriya Aleksandrovna gülümsedi. Raskolnikov'sa gürültülü bir kahkaha, atarak:

"Nereye böyle?" dedi.

"Ben de gidiyorum... İşim var."

"Hiçbir işin yok. Otur oturduğun yerde! Zosimov gitti, senin de gitmen gerekti!"

Hayır, gitme... Saat kaç? On iki oldu mu? O ne güzel saat öyle Dünya! Ne diye sustunuz yine? Hep ben konuşuyorum!.."

"Marla Petrovna'nın armağanı", dedi Dünya.

"Ve çok pahalı bir saat", diye ekledi Pulheriya Aleksandrovna.

"Ne büyük öyle! Pek kadın saatine benzemiyor!"

"Ben böylesin! seviyorum."

"Demek nişanlısının armağanı değil", diye düşündü Razumihin ve nedense sevindi.

Raskolnikov:

"Oysa ben Lujin'in armağanı sanmıştım", dedi.

278

"Hayır, Lujin daha Duneçka'ya hiçbir şey armağan etmedi." "A-a-a! Hatırlıyor musunuz, anneciğim, bir zamanlar âşık olmuştum ve ben de evlenecektim?"

Annesine bakarak söylediği bu sözler öylesine beklenmedik, ses tonu öylesine tuhaftı ki, Pulheriya Aleksandrovna çok şaşırıldı; bir Duneçka'ya, bir'Razumihin'e bakarak: "Ah, canım, evet!" dedi.

"Hımm! Evet! Size bunu nasıl anlatsam? Kendim bile çok az hatırlayabiliyorum.

Hastalıklı bir kızcağızdı..." Raskolnikov yine dalgınmış gibiydi, gözleri yerde sürdürdü sözlerini. "Hem de esaslı hastaydı. Yoksullara sadaka vermeyi sever ve hep manastıra kapanmayı düşlerdi. Hatta bir gün bana bundan söz ederken gözünden yaşlar boşanmıştı... Evet, evet... Hatırlıyorum... Çok iyi hatırlıyorum... Çirkince bir kızdı. Doğrusu, ona niçin tutulduğumu da bilmiyorum... Belki de hep hasta olduğu için... Hastalığının üstüne bir de topal ya da kambur olsaydı, sanırım, onu daha da severdim... (Dalgın> gülümsedi) Bir tür bahar sarhoşluğu..."

Dünya heyecanla:

"Hayır, bu yalnızca bir bahar sarhoşluğu değildi", dedi. Raskolnikov gergin bir dikkatle baktı kızkardeşine, ama onu ya duymamıştı ya da duymuş ama sözlerini anlamamıştı. Sonra derin bir dalgınlık içinde kalkıp annesini öptü, yeniden yerine oturdu.

Pulheriya Aleksandrovna duygulanmıştı: "Sen onu hâlâ seviyorsun!" dedi.

"Onu mu? Şimdi de mi? Ha, evet... Siz ondan söz ediyorsunuz! Hayır! Şimdi bütün bunlar bir başka dünyaya ait şeyler... Hem de ne zamandan beri... Aslında çevresindeki her şey sanki buralara ait şeyler değilmiş gibi..." Odadaki herkese dikkatle baktı.

"Sizler de öyle... Binlerce verstlik bir uzaklıktan bakıyor gibiyim size... İyi

ama ne demeye bunlardan söz ediyoruz şimdi? Ve siz niçin soruşturup duruyorsunuz?"

281

Can sıkıntısıyla söylediği bu son sözlerden sonra sustu, tırnaklarını kemirerek yeniden düşünceye daldı. Odanın ağır sessizliğini Pulheriya Aleksandrovna bozdu. Birden:

"Ne kötü bir odan var, Rodya?" dedi. "Oda değil bir mezar sanki! Eminim, sen biraz da bu odadan dolayı böyle melankolik oldun..."

Raskolnikov dalgın dalgın:

"Oda?..." dedi. "Ha, evet... Odanın da çok payı var tabii... Bunu ben de düşündüm..." Sonra birden tuhaf tuhaf gülümseyerek ekledi. "Şu anda söylediğiniz şeyin ne şaşılması bir düşünce olduğunu bir bilseydiniz anneciğim!"

Biraz daha geçseydi, bu topluluk, bu ana, oğul, kardeş görüşmesi, bu içten aile söyleşi, herhangi bir şey konuşmanın kesin olarak imkânsızlaşması yüzünden Raskolnikov için artık dayanılmaz bir hal alacaktı. Ancak, şu ya da bu biçimde çözülmesi gereken, ama bugün çözülmesi gereken, ertelenemez bir sorun vardı. Bu sabah, daha yataktan kalktığında böyle karar vermişti Raskolnikov. İşte şu anda, bir kurtuluş gibi bu sorunun varlığına seviniyordu.

Ciddi, kupkuru bir sesle:

"Bak, Dünya", dedi, "dün için tabii senden özür diliyorum. Ama temelde düşüncelerimden, caymadığımı sana hatırlatmayı da borç bilirim. Ya ben, ya Lujin! Ben alçaksam alçağım, ama sen olmamalısın. Birimizin olması yeter. Eğer Lujin'le evlenirsen, bir daha benim kardeşim değilsin."

Pulheriya Aleksandrovna acılı bir sesle haykırdı: "Rodya, Rodya! Ama bütün bunlar yine dün akşamki şeyler! Ve niçin durmadan kendine alçak deyip duruyorsun? Dayanamıyorum buna! Dün de aynı şeyi yapmıştın."

"Ağabey", dedi Dünya, tıpkı onunki gibi ciddi kupkuru bir sesle. "Bu konuda bir yerde yanılıyorsun. Dün gece uzun uzadı-ya düşündüm ve nerede yanıldığımı buldum. Sorun şu: sanırım sen benim birileri için kendimi feda ettiğimi düşünüyorsun. Bu hiç de böyle değil. Ben kendim için evleniyorum, çünkü kendimde güç durumdayım: ama evliliğimin yakınlarıma bir yararı

282

dokunursa, bundan hiç kuşkusuz hoşnut olurum. Ne var ki beni bu kararı almaya iten ana neden bu değil..."

Raskolnikov öfkesinden, tırnaklarını, kemirerek, "Yalan söylüyor!" diye düşündü. "Ne de kibirli! Bu işi bize iyilik etmek için yaptığını itiraf etmiyor! Ah sizi aşağılık insanlar! Nefret eder gibi seviyorlar... Ah, hepsinden nasıl da tiksiniyorum!"

"Kıscacı", diye devam etti Dünya, "ben Pyotr Petrovic'le evleniyorum., çünkü, iki kötünden daha az kötü olanı seçiyorum. Benden beklediği her şeyi dürüstlikle yerine getirmek niyetindeyim, böylece de, onu aldatmış olmayacağım... İyi ama niçin gülüyorsunuz?"

Dünya'nın gözlerinde öfke kıvılcıkları tuttu. "Demek", dedi Raskolnikov zehir gibi bir gülümseyişle, "senden beklediği her şeyi yerine getireceksin?"

"Bellî bir ölçüye kadar, Pyotr Petroviç'in beni isteyiş biçiminden, bu konuda tuttuğu yoldan, ona gerekli olan şeyleri hemen anladım. Kuşkusuz kendine değer veriyor, hatta belki biraz fazla değer veriyor, ama öyle umuyorum ki, bana da bir değer veriyor. Yine niye güldün?"

"Ya sen niçin öyle kıpkırmızı kesildin? Yalan söylüyorsun kardeşçğim, bile bile yalan söylüyorsun, yalnızca düşüncelerim bana kabul ettirebilmek için ve yalnızca o kadının inadının yüzünden yalan söylüyorsun!.. Sen Lujin'e saygı duyamazsın: Ben onu gördüm, onunla konuştum. Demek oluyor ki sen kendini para için satıyorsun ve demek oluyor ki, söyle ya da böyle aşağılık bir davranış içinde sin. Ama hiç değilse hâlâ kızarabiliyor olmana sevindim!"

Bütün soğukkanlılığını yitiren Dünya:

"Hayır, yalan söylemiyorum!" diye bağırdı. "Bana değer verdiğine inanmasaydım, onunla evlenmezdim; ona saygı duyacağıma kesinlikle inanmasam yine onunla evlenmezdim. Bereket versin onun bana değer verdiğine hem de daha bugünden, inanabilirim. Ve böyle bir evlilik hiç de alçaklık değildir! Böyle bir evlilik alçaklık olsaydı, yani sen haklı olsaydın bile, benimle böyle konuşman acımasızlık değil mi? Neden, belki kendinde de

283

bulunmayan bir kahramanlık bekliyorsun benden? Bu despotluktur, zorbalıktır!

Benim bu davranışımın zarar gören biri varsa o da benim... Daha kimseyi öldürmüş değilim! Rodya! Bana niçin öyle bakıyorsun? Neden öyle sapsarı kesildin? Rodya, neyin var? Rodya, canım!"

Pulheriya Aleksandrovna:

"Aman Tanrım! Sonunda çocuğu bayılacak hale getirdin!" diye bağırdı.

"Yok... bir şeyim yok... saçma!... Biraz başım döndü, o kadar." Bayılma falan değil... Bir bayılmadır tutturmuşsunuz!.. Han! Evet... Ne diyecektim..? Ha... Nasıl inanabilirsin, ona saygı göstereceğine onun da sana değer verdiğine? Böyle söylemiştin, değil mi? Sanırım, hem de daha bugünden, demiştin? Yoksa yanlış mı duydum?"

"Anneciğim, Pyotr Petroviç'in mektubunu göstersenize ağabeyime."

Pulheriya Aleksandröвна titreyen ellerle mektubu uzattı. Raskolnikov merakla mektubu aldı. Ama açmadan önce, birden şaşkınlık içinde Duneçka'ya baktı. Aklına yeni gelen bir düşünceyle şaşırmış gibiydi; ağır ağır:

"Tuhaf!" dedi. "Ne demeye böyle çırpırpı duruyorum? Bütün bu bağırış çağırışlar ne için? Kiminle istiyorsan, evlen!"

Kendi kendine konuşur gibi söylemişti bu sözleri, ama yüksek sesle söylemişti; şaşırmış gibi bir süre kızkardeşine bakakalmıştı.

Yüzünde aynı şaşkınlık anlatımıyla sonunda mektubu açtı; ağır ağır, dikkatle okumaya başladı. İki kez okudu. Pulheriya Aleksandröвна son derece tedirgindi; yalnız o değil, herkes bir-şeyler bekler gibiydi.

"Şaşılacak şey doğrusu..." dedi özel olarak kimseye seslenmeden; küçük bir duraksamadan sonra mektubu annesine verdi. "Davalara giriyor, avukat konuşması da... Havalı, ama nasıl da cahilce yazıyor!"

Herkes oturduğu yerde kıpırdandı; bu hiç beklemedikleri bir şeydi.

284

Razumihin kesik kesik:

"Hepsi böyle yazar onların", dedi.

"Sen de okudun mu?"

"Evet."

Pulheriya Aleksandröвна, utanmış.

"Biz gösterdik Rodyacığım", dedi, "bu sabah danışmak istedik..."

Razumihin onun sözünü kesti:

"Mahkeme ağzı... Mahkeme kağıtları hâlâ hep böyle yazılır..."

"Mahkeme ağzı mı? Evet tam da öyle... Ne pek öyle cahilce, ne de fazla edebî... İşadamı ağzı!"

Ağabeyinin takındığı bu yeni tavırdan biraz alınan Avdotya Romanovna:

"Pyotr Petroviç de gizlemiyor iyi bir öğrenim görmediğini", dedi, "hatta kendi kendini yetiştirmiş olduğu için, övünüyor."

"Eğer övünüyorsa, haksız sayılmaz. Zaten ben de buna karşı çıkıyor değilim. Ama sen, kardeşim, koca mektuptan dura dura yalnız biçem konusu üzerinde durduğum ve böyle sudan görüşler ileri sürdüğüm için sanırım bana kızdın; böyle vur vur şeylerden söz etmemi de, sırf seni kızdırmak istememle açıklı-yorsundur... Ama değil. Biçem konusunda şu anda hiç de gereksiz sayılmayacak bir şey geldi aklıma: "Suçu kendinizde aramanız" diye bir cümlesi var. Özellikle konulmuş, açık, anlamlı bir cümle... Bir de gözdağı var, ben gelirim, kalkıp gideceğim... Bu gözdağın, eğer uysallıkla sözlerini dinlemezseniz, üstelik de sizleri tâ buraya, Petersburg'a kadar çağırılmışken, ikinizi de bir başınıza bırakacağı korkutmasından bir farkı var mı? Lujin'i yazdığı bu sözleri, diyelim şu adam yazsaydı (başıyla Razumi-hin'i gösterdi), ya da Zosimov yazsaydı, ya da içimizden herhangi biri yazsaydı, yine böyle kızabilir miydik?"

Duneçka canlanarak:

"Hayır", dedi, "bu düşüncelerin son derece safça dile getirildiğini ve Pyotr Petroviç'in belki de yazma konusunda bir usta oimadığını çok iyi anlamış bulunuyorum. Düşüncelerine hak veriyorum. Oysa ben sanıyordum ki..."

285

"Mahkeme ağzıyla yazılmış. Mahkeme ağzıyla da başka türlü yazmak mümkün değildir. Belki onun istediğinden biraz daha kaba olmuş... Aslında, sanırım, seni biraz hayal kırıklığına uğratacağım: bu mektupta bir şey daha var, bir karaçalma... Üstelik de epey alçakça... Ben dün paraları veremli bir kadına, zavallı bir dula, "cenaze masrafı bahanesiyle" değil, düpedüz cenaze masrafı olarak verdim. Sonra, yine onun yazdığı gibi, "uygunsuz yoldaki kızma" değil, (ki kızı ömrümde ilk kez o gün, orada görüyordum), doğrudan doğruya dul kadının kendine verdim. Ben bütün bunlardan, bana karaçalmak ve sizinle aramı açmak gibi fazla acelece bir istek görüyorum. Tabii yine mahkeme ağzıyla, yani amacını biraz fazlaca açığa vuran bir ağız ve fazla saf bir acelecilikle... Akıllı bir adam, ama akıllıca davranabilmek için yalnızca akıl yetmiyor. Bütün bunlar bize onun portresini çiziyor... Ve ben... onun sana fazlaca değer verdiğini sanmıyorum. Bunları sana öğüt olsun diye söylüyorum, çünkü içtenlikle senin iyiliğini istiyorum..."

Dünya karşılık vermedi, kararını tâ ne zaman vermişti o, hele bir akşam olsundu...

Oğlunun sözlerine birdenbire sinen bu resmi tondan tedirginliği daha da artan Pulheriya Aleksandrovna:

"Peki, senin kararın ne Rodya?" diye sordu.

"Ne, 'karar'ı?"

"Pyotr Petroviç senin gelmemeni, gelirsen kendisinin gideceğini yazıyor... Bu durumda sen...nasıl davranacaksın?"

"Bu konuda karar vermek bana düşmez. Eğer Pyotr Petro-viç'in isteğini aşağılatıcı bulmuyorsanız, ilkin size düşer, sonra yine bu isteği aşağılatıcı bulmuyorsa, Dünya'ya düşer..." Durdu, kupkuru bir sesle ekledi. "Bana gelince, sizin için en uygunu nasılsa, öyle davranırım."

"Duneçka kararını verdi bile", dedi Pulheriya Aleksandrovna çabuk çabuk. "Ben de tümüyle ona katılıyorum."

"Bizdeki bu görüşmede senin de ne olursa olsun bulunmanı rica etmeye karar vermiştim Rodya", dedi Dünya. "Bu konuda çok ısrarlıyım. Gelecek misin?"

286

"Geleceğim."

Dünya, Razumihin'e dönerek:

"Akşam saat sekizde sizin de bizde bulunmanızı rica edeceğim" dedi. "Anne, ben onu da çağırıyorum."

"Çok güzel yapıyorsun Duneçka! Nasıl karar verdiyseniz, öyle olsun! Doğrusu çok hafifledim; yalandan, yapmacıktan hiç hoşlanmam... Gerçeği olduğu gibi söylememiz çok daha iyi olacak... Şimdi artık ister gücen, ister gücenme Pyotr Petroviç!"

IV

Bu sırada kapı usulca açıldı ve odaya ürkek ürkek çevresine bakınarak genç bir kız girdi. Hepsi birden şaşkınlıkla ve ilgiyle ona döndüler. Raskolnikov önce tanıyamadı kızını. Sofya Semyo-novna Marmeladova idi bu. Dün kendisini ilk kez gördüğünde, ortam öyle bir ortamdı, koşullar öyleydi ki, hatta kızın üstünde öyle bir elbise vardı ki, belleğinde bambaşka bir yüzün hayali kalmıştı. Şu anda karsısında duransa, gösterişsiz, hatta yoksulca giyimli, çok genç, nerdeyse bir kız çocuğunu andıran genç bir-kızdı. Davranışları ince, gösterişten uzaktı. Tertemiz yüzünde hafif korku izi vardı. Çok sade, gündelik bir elbiseyle, modası geçmiş, eski bir şapka giymişti. Yalnız, elinde yine o şemsiyesi vardı. Birdenbire kalabalık bir odayla karşılaşınca, utanmanın da ötesinde büsbütün şaşırıldı, küçük bir çocuk gibi ürktü, hatta gerisin geri odadan çıkmaya davrandı. • "Ah, siz misiniz!" dedi Raskolnikov büyük bir şaşkınlıkla, sonra kendisi de utandı.

, Birden annesiyle kızkardeşinin, Lujin'in mektubundan "uygunsuz" bir kız üzerine bir şeyler bildiklerini hatırladı. Daha şimdi Lujin'in karaçalmalarına karşı çıkmış, kızını ilk kez o gün gördüğünü söylemişti, oysa su anda kız birdenbire odasına giriyordu. Öte yandan, "uygunsuz yolda" ifadesine hiç karşı çıkmadığı aklına geldi. Bütün bunlar bulanık bir biçimde ve bir anda gelip geçmişti kafasından. Ama dikkatlice bakınca kızcağzının açması bir durumda olduğunu gördü, öylesine acınasıydı ki hali,

287

Raskolnikov'un yüreği sızladı. Hele kızın korkudan gerileyip odadan çıkacak gibi olduğunu görünce, bir anda sanki altüst oldu.

"Sizi hiç beklemiyordum", dedi, gözleriyle onu durdurmaya çalışarak. "Lütfen oturmaz mısınız? Herhalde Katerina İvanovna gönderdi sizi... Oraya değil, lütfen, şuraya buyrun..."

Sonya içeri girdiği sırada odadaki üç iskemleden, kapının hemen yanındakinde oturmakta olan Razumihin, kızın içeri girebilmesi için yerinden hafifçe doğrulmuştu. Raskolnikov kıza önce divanda Zosimov'un oturduğu yeri göstermişti, aynı zamanda yatak olarak kullandığı divanın biraz fazla samimi olabileceğini unutmamıştı, sonra hemen Razumihin'in iskemlesini gösterdi.

"Sen de şuraya otur", dedi Razumihin'e, Zosimov'un yerini göstererek.

Sonya korkudan titrercesine oturdu, sonra ürkek ürkek iki kadına baktı. Nasıl olup da bunlarla aynı odada oturabildiğine şaşıyor gibiydi. Bu düşünceyle birden öylesine ürktü ki, hemen ayağa kalktı, doğruca Raskolnikov'a dönerek:

"Ben... size... şöyle, bir dakika için uğramıştım..." diye kekeleydi. "Rahatsız ettiğim için, bağışlayın. Katerina İvanovna gönderdi beni, başka kimsesi yoktu gönderecek... Katerina İvanovna yarın sabah bize öğle yemeğine... yani, yarın sabah Mitrofan kilisesinde yapılacak sabah duasına, sonra da bize... yani ona, öğle yemeğine buyurmanızı rica etmemi istedi benden... Bu onuru bizden esirgememenizi!... size iletmemi emretti." Sonra kekeleyerek sustu.

Raskolnikov hafifçe yerinden doğruldu, o da kekeleyerek: "Muhakkak... muhakkak gelmeye çalışacağım..." dedi; sözlerini tamamlayamamıştı. "Lütfen oturur musunuz, sizinle konuşmam gerek. Bilmiyorum, belki de aceleniz var, lütfedip

bana iki dakikanızı verebilir misiniz?.."

Kıza sandalyesini gösterdi; Sonya yeniden oturdu, sonra yeniden ürkek, şaşkın bakışlarla iki kadına şöyle bir göz attı, bakışlarını yere indirdi. Raskolnikov'un solgun yüzü kıpkırmızı kesilmişti, altüst olmuş gibiydi, gözleri alev alev yanıyordu. Sert ve karsı konulmaz bir tavırla:

"Bu, anneciğim", dedi, "dün gece gözümün önünde bir arabanın altında kalarak ölen zavallı Marmeladov'un kızı Sonya Semyonovna Marmeladova'dır... Kendisinden size söz etmiştim..."

Pulheriya Aleksandrovna, Sonya'ya baktı, hafifçe gözlerim kırıştırdı. Rodya'nın ısrarlı ve meydan okuyucu bakışlarından duyduğu şaşkınlığa rağmen, kendisim bu zevkten mahrum edememişti. Duneçka'ya gelince, gözlerini zavallı kızcağuzun üzerine dikmiş, şaşkınlıkla ama büyük bir ciddiyetle ona bakıyordu. Sonya, Raskolnikov'un kendisini tanıttıma sözleri üzerine gözlerini yerden kaldırmak istediye de, eskisinden daha çok utandı.

Raskolnikov kıza dönerek, çabuk çabuk.

"Bugünkü işleri soracaktım size..." dedi. "Kimse rahatsız etmedi ya sizi? Polis, örneğin..."

• "Hayır, bir terslik olmadı... Zaten ölümün neden olduğu apaçık ortada... Kimse rahatsız etmedi... Yalnız apartman komşularının biraz canları sıkıldı."

"Niçin?"

"Cenaze uzun süre kalıyor diye... Havaalar sıcak... koku... Bugün akşam duasından sonra mezarlığa götürülecek, yarına kadar da mezarlık kilisesinde kalacak.

Katerina İvanovna önce razı olmadı, ama başka çaresi olmadığını görünce..."

"Demek bugün kaldırılıyor?"

"Katerina İvanovna, yarın kilisedeki töreni onurlandırmanızı, sonra da eve, yas yemeğine buyurmanızı rica ediyor."

"Yas yemeği mi veriyor Katerina İvanovna?"

"Evet, kahvaltı gibi bir şey... Dünkü yardımınız için size teşekkür etmemi söyledi... Sakın unutmama, dedi... Siz olmasaydınız, hiçbir şey yapamazdık, cenazeyi bile gömdüremezdik." Birden hem dudağı, hem çenesi titremeye başladı, ama kendini tuttu ve yeniden gözlerini yere indirdi.

288

289

Konuşurken Raskolnikov onu dikkatle incelemişti. Son derece zayıf, solgun bir yüzü vardı; burnu küçücük ve sivriydi, çenesi de öyle... Çizgileri pek de düzgün olmayan bir yüzdü bu. Güzel bile denemezdi bu yüze. Ama mavi gözleri öylesine aydınlık, hele canlılıkla baktığı zaman yüzü öylesine güzel ve temizdi ki, insanı ister istemez kendine çekiyordu. Sonra bu yüzde, yalnız yüzde de değil, kızın bütün görünüşünde, insanın son derece ilgisini çeken bir özellik vardı: onsekiz yaşında olmasına karşın, neredeyse bir kız çocuğu gibi görünüyordu; hatta bu durum onun kimi hareketlerinde gülünç bir biçimde kendini gösteriyordu. Raskolnikov konuşmayı sürdürmekte direterek:

"Ama", dedi, "Katerina İvanovna o kadarcık bir parayla bütün bu işleri nasıl halledebildi? Bir de yemek..?"

"Tabut çok sade olacak... Her şey sade olacak... Onun için fazla harcama gerekmeyecek... Katerina İvanovna ile hesapladık, yas yemeği için de bir şeyler kalıyor... Katerina İvanovna yemek vermeyi çok istiyor... Hem bunsuz olmaz ki... Onun için de bir avuntu... Nasıl bir insan olduğunuzu siz de biliyorsunuz..."

"Anlıyorum... Anlıyorum... Elbette... Ne o, odama mı bakıyorsunuz? Annem de bir tabuta benzediğini söylüyor."

"Dün elinizde avucunuzda ne varsa bize verdiniz", dedi Son-ya: çabuk çabuk ve güçlü bir fırlatıyla söylemişti bunları. Gözlerini yeniden yere indirmiş, dudağıyla çenesi yeniden titremeye başlamıştı. Daha odaya girdiği anda şaşırıp kalmıştı Raskolnikov'un içinde bulunduğu yoksulluğa, ve şu anda bu sözler elinde olmadan ağzından dökülüyordu.

Bir sessizlik oldu. Dünya'nın gözleri ışıldı, Pulheriya Aleksandrovna bile Sonya'ya sevecenlikle bakıyordu.

"Rodya", dedi yerinden kalkarak, "ögle yemeğini herhalde birlikte yiyeceğiz.

Dunya'cıgım, hadi gidelim... Rodya, sen de biraz çıkıp dolaşsan, sonra da dinlensen... Akşam bize olabildiğince erken gel. Seni biraz yordüğumuzdan korkuyorum da..."

Raskolnikov da yerinden kalkarak:

"Evet, evet... Gelirim" dedi aceleyle. "Aslında işim de var..."

290

• "Ne yani, ayrı ayrı mı yemek yiyeceksiniz?" diye bağırdı Razumihin;

Raskolnikov'a şaşkınlıkla bakıyordu. "Ne yapıyorsun sen allahaşkına?"

"Evet, evet, gelirim... Muhakkak... Muhakkak gelirim... Razumihin, sen biraz burada kalsana... Şimdilik herhalde kendisi size gerekli değil anneciğim? Yoksa

onu elinizden almış mı oluyorum?"

"Yo, hayır, hayır! Dmitriy Prokofiç, yemeğe gelme lütfunu bizden esirgemeyeceksiniz, değil mi?"

"Lütfen", dedi Dünya'da, "bekliyoruz."

Razumihin, yüzü ısıl ısı, saygıyla eğilip selam verdi. Bir an, hepsi de tuhaf bir utangaçlık duyular.

"Hoşçakal, Rodya daha doğrusu tekrar görüşünceye kadar; şu "hoşçakaF'ı

sevmiyorum. Hoşçakal,Nastasya, ah, yine "hoş-çakal" dedim!.."

Pulheriya Aleksandrovna Sonya'yı da selamlamak istiyordu, ama nedense yapamadı ve telaşla odadan çıktı.

Dünya ise, sırasını beklermiş gibi, annesinin ardı sıra Son-ya'nın önünden geçerken, dikkatli, sevecen, içten bir selam verdi. Soneçka şaşırıldı; telaşlı, ürkek, selama karşılık verdi. Avdotya Romanovna'nın dikkat, ve inceliğinden acı duymuşçasına yüzünde hastalıklı bir duygunun gölgeleri dolaştı.

Raskolnikov aralıktan bağırıldı.

"Hoşçakal, Dünya! Elini versene!"

Dünya sevecen, biraz da utanarak döndü:

"Az önce verdim ya, unuttun mu?"

"Olsun, bir daha ver!"

Ve kızkardeşinin küçücük parmaklarını kuvvetle sıktı. Dünyaya gülümsedi, yüzü pembeleşmişti, çabucak elini kurtarıp nedenini bilmediği bir sevinçle dolu, annesinin ardı sıra seğirtti.

Raskolnikov odaya dönünce Sonya'ya sevinçle bakarak:

"Çok güzel!" dedi. "Tanrı ölüleri bağışlasın, dirilene uzun ömür versin! Öyle değil mi? Öyle değil mi? Söyleyin, öyle değil mi?"

291

Sonya şaşkınlıkla; onun birdenbire sevinçle aydınlanan yüzüne bakıyordu; Raskolnikov hiçbir şey söylemeden, ona bir süre dikkatle baktı; birden, rahmetli babasının onun üzerine anlattığı şeyleri hatırlayıvermişti...

Pulheriya Aleksandrovna daha sokağa çıkar çıkmaz konuşmaya başlamıştı:

"Aman Tanrım, Duneçka, çıkmakla ne iyi ettik! Sanki hafif-leyiverdim! Dün akşam, trendeyken, oğlumun yanından çıkınca sevinceğim aklıma gelir miydi hiç?"

"Söyledim ya size anneciğim, hâlâ hasta kendisi. Gerçekten görmüyor musunuz bunu? Belki de bizim yüzümüzden çektiği acılarla böyle oldu? Hoşgörülü olmamız ve onu bağışlamamız gerek."

Pulheriya Aleksandrovna onun sözünü keserek, ateşli, sinirli • bir şekilde:

"Ama sen hiç de hoşgörülü değildin!" dedi, "Biliyor musun Dünya, demin ikinize şöyle baktım da birbirinizin tıpkısısınız... Hem yalnızca yüzünüz değil, huylarınız da... İkiniz de melankoliksiz, ikiniz de yüzüğülmaz ve ateşlisiniz, ikiniz de gururlu ve ikiniz de temiz yürekliğiniz... Onun bencil olması mümkün mü, Duneçka, ha? Hele bu akşam neler olabileceğini düşündükçe, yüreğim ağzıma gelecek gibi oluyor!"

"Tasalanmayın, anneciğim, olması gereken ne ise, o olacak."

Zavallı Pulheriya Aleksandrovna, birden boş bulunup:

"Düşünsene, Duneçka", dedi, "ya Pyotr Petroviç bu işten cayarsa?"

Dünya, sert, aşağılayıcı:

"Böyle bir şey yaparsa artık ne değeri kalır kendisinin!" dedi.

"Çıkmakla ne iyi ettik Dünya!" dedi Pulheriya Aleksandrovna, kızının sözünü keserek; sonra, çabuk çabuk sürdürdü konuşmasını." Acele bir işi var gibiydi sanki... Varsın biraz dolaşır hava alsın... İnsanı bunaltan bir odası var... Aslında her yer boğucu burada, insanın soluk alabileceği bir yer yok. Sokaklar bile penceresiz odalara benziyor. Aman yarabbi, nasıl bir kent bu

292

böyle! Dur, kenara çekil, çiğneneceksin! Bir şey götürüyorlar! Piyanoymuş!...

Amma itip kakıyorlar insanı... Ben bu kızdan çok korkuyorum Dünya!"

"Hangi kızdan, anneciğim?"

"Şu deminki kızdan... Sonya Semyonovna mıdır nedir..."

"Ne olmuş, Sonya Semyonovna'ya?"

"Bir önsezi var içimde Dünya. İster inan, ister inanma, daha odaya girdiği anda, işte her şeyin sebebi bu kız, diye düşündüm..."

Dünya can sıkıntısıyla:

"O kızın hiçbir şeyin sebebi olduğu yok!" dedi. "Hem şu sizin önsezileriniz de, anneciğim, artık bıktırdı! Rodya kızı ömründe

İ ilk kez dün görmüş. Nitekim demin odaya girdiğinde onu tanıyamadı bile!"

"Bak, görürsün!.. Bu kızdan kuşkuluyorum... Göreceksin! Nasıl da korkuttu beni! Nasıl da bakıp duruyordu bana... Sonra öyle bir gözleri vardı ki..."

Sandalyemde doğru dürüst oturamadım. Kızı bize nasıl tanıttığını hatırlıyor

musun? Tuhaf doğrusu: Pyotr Petroviç bize bu kız için neler yazıyor, oysa tutup

o kız bize tanıtıyor, üstelik de sana tanıtıyor! Besbelli, çok değer veriyor bu kıza!"

"Pyotr Petroviç'in yazdığına bakma sen! Bizim için de neler söylediler, neler yazdılar, unuttun mu? Ben onun... Çok iyi bir kız ve onun için söylenenlerin de çok saçma olduğuna inanıyorum."

"İnşallah öyledir!"

"Pyotr Petroviç'e gelince, çirkin bir dedikoducudan başka bir şey değil!" diye kestirip attı Duneçka. Pulheriya Aleksandrovna da sustu. Konuşmaları da böylece bitti.

Raskolnikov, Razumihin'! pencereye doğru götürerek: "Baksana", dedi, "seninle bir işimiz var..." Sonya gitmek için kalktı, onlara selam verdi ve çabuk çabuk: "Katerina İvanovna'ya geleceğinizi söyleyeceğim..." dedi. "Bir dakika Sonya Semyonovna, konuşmamız gizli değil ve

293

siz bize hiç engel olmuyorsunuz... Hem size söylemek istediğim birkaç şey vardı..." Sonya'ya söyleyeceklerini tamamlamadan, Razumihin'e döndü. "Baksana... Sen şu... Neydi adı? Porfiri Petroviç! tanırısın, değil mi?"

"Elbette! Akrabam olur." Razumihin müthiş meraklanmıştı. "Ne yapacaksın Porfiri'yi?"

"Su davayı... Yani su cinayet işini... Dün öyle konuşuyordunuz, galiba o yürütüyormuş, öyle değil mi?"

Razumihin'in gözleri faltaşı gibi açıldı:

"Evet, ne olmuş?"

"Kadına kimlerin rehin yatırdığını soruşturuyormuş... Benim de verdiğim bir iki parça eşya vardı... Gerçi ufak tefek şeyler... Biri, buraya gelirken kızkardeşimin armağan ettiği yüzük, öteki de, baba yadigâğı gümüş saat. Edecekleri beş altı ruble bir şey, ama hatıra değerleri var... Acaba ne yapmam gerekiyor? Bunların kaybolup gitmesini istemiyorum, özellikle de saatin... Demin Duneçka'nın saatinden söz edilirken, annemin benimkini görmek isteyeceğinden çok korktum. Babamdan bize kalan tek şey. Bu saat kaybolursa, annem üzüntüden hasta olur. Kadın milleti işte! Ne yapayım, bana bir akıl öğret! Biliyorum, karakola başvurmalıyım, ama acaba doğrudan Porfiri'ye başvurmam daha iyi olmaz mı? Ne dersin? Bu işi bir an önce halletmek istiyorum. Göreceksin, yemeğe gittiğimizde annem saati soracaktır!"

"Kesinlikle karakola değil, Porfiri'ye 'başvuracaksınız!' diye bağırdı. Razumihin, müthiş heyecanlanmıştı. "Hay Allah, nasıl sevindim! Hem ne diye hemen şimdi gitmiyoruz, surdan şurası, şimdi evdedir!.."

"Olur, gidelim..."

"Ö de sizinle tanıştığına çok, ama çok, çok sevinecektir! Senden pek çok kez sözettim kendisine... Hatta daha dün... Gidelim hadi!.. Demek kocakarıyı tanıyordun ha? Tabii canım, boşa değildi... Her şey öyle yerine yerleşti, öyle güzel yoluna girdi ki şimdi!.. Ah, evet, Sonya İvanovna..."

Raskolnikov düzeltti:

"Sonya.Semyon.ovna..." Sonra kıza döndü. "Bu, benim dostum Razumihin'dir Sonya Semyonovna... Ve çok iyi bir çocuktur..."

Sonya Razumihin'in yüzüne hiç bakmamıştı, bu durumdan daha da çok utanarak:

"Eğer hemen gitmek zorundaysanız.." diye mırıldandı.

Raskolnikov:

"Evet, gidelim" dedi, "ben size bugün uğrarım Sonya Semyonovna, yalnız adresinizi verin bana."

Konuşurken şaşırıldığı söylenemezdi, ama çabuk çabuk konuşuyor, kızın gözlerine bakmaktan kaçınıyordu. Sonya ona adresini verdi, bu sırada da kıpkırmızı kesildi. Hep birlikte çıktılar.

Razumihin en son çıktı; onların ardısına merdivenlerden inerken:

"Kapıyı kilitlemiyor musun?" diye sordu.

"Hiçbir zaman kilitlemedim ki! Sözde iki yoldur kilit alacağım..." Gülümseyerek Sonya'ya baktı: "Kilitleyecek hiçbir şeyi olmayan insanlar mutludurlar herhalde, öyle değil mi?"

Sokak kapısının ağzında durdular.

"Siz sağa mı sapıyorsunuz. Sonya Semyonovna? Aklıma geldi: oturduğum yeri nasıl buldunuz?" Kıza bambaşka birşeyler söylemek istiyormuş gibi bir tavırla sormuştu bu soruyu. Onun o durgun, tertemiz gözlerine bakmak istiyor, çok istiyor, ama bir türlü bakamıyordu..

"Dün Poleçka'ya vermişsiniz adresinizi."

"Polya? ah, evet... Poleçka! Su... Küçük kız... Sizin kızkarde-şiniz, değil mi?"

Ona adresimi mi vermişim?"

"Yoksa unuttunuz mu?"

"Yo, hatırlıyorum..."

"Sonra, rahmetli babamdan da duymuştum sizi... Ama o sıralar adınızı bilmiyordum... Babam da bilmiyordu... Ve iste şimdi geldim... Dün adınızı öğrenince, bugün gelip, bay Raskolnikov burada mı oturuyor? diye sordum. Pansiyoner olarak yaşadığınızı bilmiyordum... Hoşçakalın... Katerina Ivanov-na'ya... ileticeğim..."

Sonunda onlardan ayrılabilmesine çok sevindi; bası önünde, hızlı adımlarla yürüdü; onların gözünden olabildiğince çabuk

294

295

kaybolmak ve olabildiğince hızlı yürüyüp hemen yirmi adım ötede, sağdaki sokağa sapmak istiyordu. Ondan sonra artık tek başına kalacaktı; tek başına kalacak ve kimsenin yüzüne bakmadan, hiçbir şeyi farketmeden, hızlı hızlı yürüyerek düşünecek, söylenen her sözü, her davranışı hatırlamaya çalışacaktı. Hiçbir zaman, ama hiçbir zaman böyle bir duyular duymamıştı. Daha önce hiç bilmediği, yepyeni, koskoca bir dünyayı sisler içinde gibi, belirsizce duyumsuyordu. Sonra birden Raskolnikov'un bugün kendisine uğrayacağını söylediğini hatırladı; belki yarın sabah, belki de hemen şimdi uğradı. Kalbi duracak gibi oldu birden: "Ah! Bari bugün gelmeseydi! Lütfen, bugün gelmeseydi!" korkmuş bir çocuk gibi yalvarıyordu. "Tanrım!... Bana... O odaya... Görecek... Ah Tanrım!"

Hiç kuşkusuz Sonya böyle bir anda hiç tanımadığı birinin kendisini adım adım izlediğini farkedemezdi. Kapıdan çıktığı andan beri peşindeydi adam.

Raskolnikov, Razumihin ve Sonya dışarı çıkıp da sokak kapısı önünde bir iki kelime bir şeyler konuştukları sırada, tesadüfen yanlarından geçmekte olan yabancı, yine tesadüfen Sonya'nın "Bay Raskolnikov burada mı oturuyor? diye sordum" sözlerini duyunca, titrer gibi olmuş, üçüne de çabucak, ama dikkatle bakmış, özellikle de o sırada Sonya'yla konuşmakta olan Raskolnikov'a dikkat etmişti. Sonra eve bir gö-zatmış ve belleğine iyice yerleştirmişti. Bütün, bunlar göz açıp kapayıncaya dek geçen bir süre içinde olmuş ve adam yanlarından geçerken yürüyüşünü bile kesmemişti. Yalnız, kulağına gelen sözlerden sonra, yüzünü göstermemeye çalışarak adımlarını ağırlaştırmış, birini bekliyormuş gibi bir tavır takınmıştı. Son-ya'yı bekliyordu. Üç arkadaşın vedalaştığını duymuştu. Sonya'nın şimdi onlardan ayrılıp bir başına evine dönmesi gerekiyordu. Sonya'nın yüzünü hatırlamaya çalışan yabancı, "Ben bu yüzü bir yerde gördüm", diye düşündü. "Acaba nerede oturuyor?.. "Öğrenmem gerek".

296

Köşeye varınca sokağın karşı tarafına geçti, dönüp arkasına baktı ve Sonya'nın hiçbir şeyden habersiz ardısına gelmekte olduğunu gördü. Köşeye gelince Sonya da aynı sokağa saptı. Adam gözlerini ondan ayırmadan, karşı kaldırımında yürüyordu. Böylece elli adım kadar gittikten sonra, Sonya'nın yürümekte olduğu yana geçti, adımlarını hızlandırıp ona yetişti ve beş adım kadar gerisinden yürümeye başladı.

Bu, elli yaşlarında, ortadan biraz uzun boylu, iriyarı, geniş omuzlu bir adamdı; omuzlarının geniş olması onu hafif kamburumsu gösteriyordu. Sırtındaki sık ve güzel giysilerden, sıradan biri değil, bir beyefendi olduğu anlaşılıyordu.

Elinde yepyeni eldivenler ve her adım atışında kaldırım taşları üzerinde tıklattığı güzel bir baston vardı. Büyücek ve elmacık kemikleri hafif çıkık yüzü oldukça hoştu. Yüzünde, Petersburg'lularda pek görülmeyen bir dirilik, canlılık vardı. Tek tük akları olan açık sarı saçları çok gürdü; saçlarından da açık renkte olan şakalı yine çok gürdü ve dümdüz aşağı iniyordu. Gözleri mavi, bakışları soğuk ve dalgındı. Dudakları kıpkırmızıydı. Kısacası yaşını pek göstermeyen, daha doğrusu yaşından çok daha genç gösteren bir adamdı bu.

Sonya kanal yoluna çıkınca ikisi kaldırımında yanyana geldiler. Adam gözlerini Sonya'dan hiç ayırmadığı için kızın son derece dalgın, düşünceli olduğunu da görmüştü. Sonya evine gelince, dış kapıdan geçip avluya girdi. Şaşırır gibi olan adam da ardıra-sıra yürüdü. Sonya avluda sağa sapıp, köşede, dairesine çıkan merdivenlere doğru yürüdü. Adam, "Şu işe bak!" diye söylenip onun arkasından merdivenlerden çıkmaya başladı. Sonya onu ancak burada farkettiler. Üçüncü kata gelince koridora saptı ve kapısına tebeşirle "Terzi Kopernaumov" yazılı 9 no'lu dairenin kapısını çaldı. Yabancı da 8 nolu dairenin kapısını çalarken, bu tuhaf rastlantıya, iyice şaşırarak bir kez daha, "Şu işe bak!" diye söylendi. İki kapı arasındaki uzaklık altı adım ya var ya yoktu. Yabancı, Sonya'ya bakıp gülümseyerek:

"Kopernaumov'un dairesinde mi oturuyorsunuz?" diye sordu. "Dün kendisine bir yelek diktirmiştim... Ben de burada, he-

297

men yanbaşımda, madam Gertrut Resslerich Karlovna'nın dairesinde oturuyorum. Ne hoş bir rastlantı!"

Sonya adama dikkatle baktı.

"Komşuyuz", diye ekledi adam; pek bir neşeliydi, "üç gündür Petersburg'dayım. Neyse, şimdilik hoşçakalın!"

Sonya karşılık vermedi. Kapı açılmıştı, süzülürcesine içeri girdi. Nedense utanmış, biraz da ürker gibi olmuştu.

Porfirî'ye giderlerken Razumihin coşmuş gibiydi. Yolda birkaç kez:

"Kardeş, işte bu çok iyi oldu! Çok, çok sevindim!" diye tekrarladı.

Raskolnikov, "Neye sevindin?" diye geçirdi içinden.

"Kocakarıda senin de rehinin olduğunu bilmiyordum ben. Ve... Ve... Çok önce mi oldu bu? Yani rehin için ona uğraman?"

"Budala, ne kadar safsın!"

"Dur bakayım ne zamandı?.." Hatırlamaya çalışarak durak-sadı. "Sanırım ölümünden üç gün önce ondaydım..." Rehine bıraktığı eşyaları için kaygılandığını ve onlara bir an önce kavuşmak istediğini hissettiren bir sesle. "Aslında ben şimdi saatimle, yüzüğümü kurtarmaya gidiyor değilim.- Gerçi gene beş parasızım.. Çünkü o hamet sayıklama yüzünden cebimde bir tek gümüş ruble kaldı..." Sayıklamasını hatırlatırken özellikle vurgulu konuşmuştu.

"Evet, biliyorum, biliyorum", dedi Razumihin çabuk çabuk; neyi onayladığı belli değildi. "Demek bunun içindi o sıralar... Beni biraz şaşırtmıştı bu... Biliyor musun, o sıralardaki sayıklamalarında da birtakım yüzüklerden, kordonlardan söz edip durmuşun!.. Evet, evet, şimdi artık her şey apaçık!"

"Bak hele! Demek bu düşünce onların arasında epey yayılmış! Şu adam benim için çarınha gerilmeye bile gider; sayıklarken yüzüklerden, kordonlardan niçin söz ettiğimin açıklık kazanmasına nasıl da seviniyor! Evet, iyice yer etmiş bu düşünce kafalarında!"

"Acaba kendisini evinde bulabilecek miyiz?"

298

"Buluruz, buluruz", dedi Razumihin. "Bu, kardeş, şimdi sen de göreceksin ya, yaman oğlandır! Biraz patavatsızdır. Aslında sosyete ve kurallarını bilir, ben başka anlamda söylüyorum patavatsızlığını... Akıllıdır, aptal sayılmaz, hatta hiç de aptal sayılmaz. Yalnız biraz değişik bir düşünüş biçimi vardır... Kuşkucudur, kimseye güvenmez, hatta edepsizleşebilir. Kazıklamayı, daha doğrusu oyuna düşürmeyi sever... Hani şu eski yöntem... Maddi delillere dayanma... Ama işini iyi bilir... Geçen yıl hiçbir ipucu olmayan bir cinayet işini ortaya çıkarmıştı! Seninle tanışmak için de can atıyor!"

"Ne diye can atıyor ki benimle tanışmak için?" "Yani şeyden dolayı değil... Şu son sıralar, hastalığın dolayısıyla, senden sıkça söz etmem gerekti kendisine. Tabi beni dinledi... Ve senin de hukuk fakültesinde okuduğunu, maddi olanaksızlıklar yüzünden okulu bırakmak zorunda kaldığını öğrenince, "çok yazık!" dedi. Beri de bundan şu sonucu çıkardım... Yani bütün bunlar birarada düşünülünce... Hayır, yalnız bunlar da değil... Dün Zamyotov'a söylediklerin... Biliyor musun Rod-ya, dün birlikte eve dönerken ben sarhoş kafayla birtakım gevezelikler ettim... Bunları büyütmiş olmandan korkuyorum..."

"Neyi yani? Beni deli saymalarını mı? Belki de doğrudur bu..."

Yüzü gergin bir gülümsemeyle çarpıldı. "Evet... Yani şey, tuh! Hayır!.. Yani dün sana söylediklerimin hepsi öteki konuda söylediklerim de sarhoş saçmaları idi..."

"Ne diye özür diliyorsun canım?" Abartılmış bir öfkeyle bağırıldı. "Hem bıktım bütün bunlardan artık!.." Gerçekte kızmamış, ama çok öfkelenmiş gibi bir tavır takınmıştı...

"Biliyorum, biliyorum, anlıyorum. İnan bana, anlıyorum. Konuşması bile utanç verici..."

"Madem utanç verici, sen de konuşma!" İkisi de sustular. Razumihin coşkunun da ötesinde bir heyecan içindeydi ve Raskolnikov onun bu durumundan tiksinti duyuyordu. Razumihin'in az önce Porfirî hakkında söyledikleri de onu heyecanlandırmıştı.

299

Yüzü sapsarı, yürek vuruşları sıklaşmış. "Bir de buna ağlayıp sızlamak, mutsuz adam rolleri oynamak gerekecek şimdi", diye düşündü. Ve tabi olabildiğince doğal olmaya çalışarak... "Aslında en doğal olan, hiç rol yapmamak ve olduğu gibi görünmek... Kendimi hiç zorlamamalıyım. İstemeden, zorla yaptım mı, doğallıktan uzak olurum... Artık ordaki duruma göre... Bakacağız... Acaba girmekle doğru mu yapıyorum? Pervaneler kendiliklerinden atılırlar mum ışığına. Yüreğim kötü çarpıyor, bu hiç iyi değil!.."

"Şu gri ev", dedi Razumihin.

"En önemlisi de, Porfirîyi benim dün bu cadının evine gittiğimi biliyor mu, bilmiyor mu..? Gittiğimi ve kan meselesini sorduğumu..? Bunu hemen öğrenmeliyim... İlk anda... Daha adımları içeri atar atmaz... Yüzüne bakmalı ve çıkarmalıyım... Ölmek pahasına bile öğrenmeliyim!.."

"Biliyor musun", dedi hilekâr bir gülümsemeyle Razumihin'e dönerek, "bugün dikkat ettim de, sabahtan beri, sende hiç görmediğim bir heyecan içindesin..? Doğru mu söylüyorsun?"

"Ne heyecanı?" dedi Razumihin yüzünü buruşturarak. "Heyecanlı filan değilim!"

"Yok, kardeş apaçık görülüyor bu! Demin, benim orda, iskemlenin neredeyse düşecekmiş kadar ucuna oturmuş, tirtir titriyordun. Ben senin iskemleye böyle oturduğunu hiç görmedim. İki de birde de hoplayıp kalkıyordun. Bazen öfkeleniyor, bazen de badem şekeri gibi tatlılaşıyor, gevşiyordun. Hatta kızarıyor-dun, hele yemeğe çağrıldığında kıpkırmızı kesildin."

"Bende bu dediklerinin hiçbiri olmadı, yalan söylüyorsun! Hem bana baksana, sen ne demek istiyorsun?"

"İlkokul öğrencileri gibi sımarıp duruyorsun! Şuna bak, yine kıpkırmızı kesildi!"

"Domuzun birisin sen!"

"Utandı mı, Romeo? Dur hele, ben bugün bunu bir yerde anlatayım da gör!

Hah-hah-hah..! Annemi bir güldüreyim... Annemle birlikte birisini daha

güldüreyim de gör..!"

"Dinle, dinle beni!.." dedi Razumihin, iyice şaşırmış, eli ayağı buz kesmişti.

"Dur, dinle, bak ciddi söylüyorum... Ondan sonra

300

ne olur biliyor musun?.. Ne anlatacakmışsın onlara? Ben, kardeş... Tuh! Ne domuzmuşsun, ulan!"

"İlkbahar gülü canım! Ama ne de yakışıyor bu durum sana! 1.90'lık Romeo! Nasıl da yıkanmış, temizlenmiş bugün! Tırnaklarını bile unutmamış!.. Hiç görülmuş şey mi bu! Aman allahım, şuna bakın, krem de sürmüş! Eğil bakayım!"

"Domuz!"

Raskolnikov kendinden geçmişcesine gülüyordu. Porfiriy Petroviç'in apartmanına da ortalığı çınlatan bu kahkahalarla girdiler. Raskolnikov'a gerekli olan da buydu: eve gülerek girdikleri, holde de gülmelerini sürdürdükleri içeriden duyulsun istiyordu.

Raskolnikov'u omuzundan yakalayan Razumihin, kudurmuş gibi:

"Burada tek kelime edersen... Seni gebertirim!" dedi.

Ama artık içeri giriyorlardı. Raskolnikov'un görünüşü, kahkahalarla gülmemek için kendini güçlkle tutan birini andırıyordu. Onun ardından giren Razumihin ise sırtık gibi boyuyla neredeyse ikibüklüm yere doğru eğilmişti, müthiş öfkeli bir görünüşü vardı, yüzü şakayık gibi kıpkırmızı, hareketleri hantal, beceriksizceydi. Gerek yüzü, gerekse genel durumu gerçekten de gülünçtü ve Raskolnikov kahkahalarla gülmekte haklı görülebilirdi. Raskolnikov, odanın ortasında dikilen ve soru dolu bakışlarla onlara bakmakta olan ev sahibini, henüz tanıştırmamış olmasına karşın eğilerek selamladı, gülüşünü tutmak ve hiç değilse kendini tanıtmak üzere birkaç kelime söyleyebilmek için hâlâ büyük çaba harcıyormuş gibi bir tavırla elini uzattı. Ama tam bu sırada -sözde ciddileşmiş ve birkaç kelime söyleyebilecek duruma gelmişti- gözü sanki elinde olmadan, Razumihin'e gitmiş ve artık kendini tutamamıştı. O ana kadar güçlkle bastırıldığı, bastırıldığı ölçüde de güçlenmiş olan bir kahkaha attı. Bu "içten" gülüşler karşısında, Razumihin'in takındığı aşırı öfkeli

301

tavır sahneye son derece içtenlikle bir neşe katıyor, bundan da önemlisi sahneyi doğallaştırıyordu. Üstelik Razumihin, sanki bile bile yapıyormuş gibi her şeyi daha da kıvamlaştırı bir iş yaptı:

"Ah, seni, şeytan!" diyerek Raskolnikov'a doğru savurduğu eli hemen oracıkta, üzerinde boş bir çay bardağı bulunan, yuvarlak, küçük sehpaye çarptı; sehpa da bardak da şangır şungur yere devrildi.

Porfiriy Petroviç, neşeyle:

"Mobilyaları ne kırılıyorsunuz baylar?" diye bağırıldı. "Hazineye zarardır bu!"

Sahne şöyleydi: Elini ev sahibinin elinde unutan Raskolnikov, ölçüyü de elden kaçırmayarak katıla katıla gülüyor, bu duruma olabildiğince çabuk ve doğal bir biçimde son verecek zamanın gelmesini kolluyordu. Sehpayı devirmekten ve bardağı kırmaktan iyice utanan Razumihin, yerdeki cam kırıklarına üzüntüyle baktıktan sonra tükürmüş, odakilere sertçe arkasını dönerek, yüzü bir karış, görmeyen gözlerle pencereden bakmaya başlamıştı. Porfiriy Petroviç gülüyor, gülmek de istiyordu, ama durumun kendisine açıklanması gerektiği de apaçıktı. Köselede bir iskemlede oturmakta olan Zamyotov, konukların içeri girdiğini görünce hafifçe yerinden doğrulmuş, ağzı hafif bir gülümsemeyle yarıaçık, beklemeye başlamıştı. Sahneyi şaşkınlıkla, hatta biraz da kuşkuyla izliyor, dahası Raskolnikov'a bozulmuş gibi bakıyordu. Zamyotov'la bu hiç beklemediği karşılaşma, Raskolnikov'da da düşüklüğüne benzer bir şaşkınlık yaratmıştı.

"Bunu da iyice bir düşünmek gerek" diye geçirdi içinden. Sonra zorlama bir

utangaçlıkla:

"Bağışlayın, lütfen", diye söze başladı. Raskolnikov...

"Aman efendim, çok sevindim... Sizin gelişiniz de doğrusu sevinç, neşe doluydu... (Porfiriy Petroviç başıyla Razumihin'! gösterdi:) Ne o, selâm da mı vermek istemiyor?"

"Ne yaptım da cinleri tepesine çıktı, bilmiyorum. Yolda kendisine Romeo'ya benzediğini söyledim, hepsi bu... Söyledim ve kanıtladım... Başka da, bildiğim kadarıyla, bir şey olmadı."

302

Razumihin yüzünü çevirmeden:

"Domuz!" diye homurdandı.

Porfiriy gülümseyerek:

"Bir tek kelimeye bu kadar kızabilmesi için çok ciddi birtakım nedenleri olsa gerek", dedi.

Razumihin birden döndü, hiçbir şey olmamış gibi gülümsedi ve Porfiriy Petroviç'e doğru ilerleyerek:

"Ah, seni sorgu yargıcısı!" dedi. "Hepinizi şeytanlar götürsün, e mi! Bu kadar şamata yeter! İşimize bakalım: iste, dostum Ro-dion Romaniç Raskolnikov! Birincisi, senden kendisine o kadar çok sözettim ki, tanışmak istedi; ikincisi de, seninle küçük bir işi var... A, a Zamyotov! Sen ne arıyorsun burada? Siz tanışıyor muydunuz? Eski ahbabınız yoksa!"; Raskolnikov kaygıyla. "Bu da ne demek oluyor?" diye düşündü.

Zamyotov bir an şaşırır gibi oldu, sonra senlibenli bir tavırla:

"Dün senin evinde tanışmıştık ya", dedi.

"Desene evimdeki toplantı senin işine yaradı... Bu, Porfiriy, geçen hafta kendisini seninle tanıştırmam için yalvarıp dudu bana, ama bakıyorum, benim yardımım olmadan da siz muhabbeti ilerletmişsiniz... Tütünün nerede Porfiri?" Porfiriy Petroviç ev kılığında, üzerinde bir ropdöşambr vardı. Çamaşırları tertemizdi. Terlikleri fazla giyilmekten çarpılmıştı. Otuzbeş yaşlarında, ortadan biraz kısa boylu, tıknaz, hatta göbekli bir adamdı. Ne büyü, ne favorisi vardı ve yüzü tıraşlıydı. Saçları çok kısa kesilmişti. Başını kocaman, yusuvarlaktı ve arkada bir çıkıntı yapıyordu. Kısa, kalkık burunluydu; şiş ve yuvarlak yüzü hastalıklı sarımsı renkteydi. Ama canlı, dinçlik akan, hatta alaycı bir yüzdü bu. Birine göz kırpmış gibi titreşen, neredeyse bembeyaz kirpiklerinin örttüğü duru su ışıl ışıl gözlerinin anlatımı da olmasa insan bu yüze saf ve temiz bir yüz diyebilirdi. Kadınsı çizgiler taşıyan vücuduyla çelişen bir anlatımı vardı gözlerinin. Ve bu durum, ilk bakışta kendisinden beklenebilecek olandan çok daha ciddi bir hava veriyordu ona:

303

Porfiriy Petroviç konunun kendisiyle "küçük bir iş" olduğunu duyar duymaz, hemen divana oturmasını rica etti, kendisi de divanın öteki ucuna yerleşti ve gözlerim konuya dikip sabırsızlıkla meselenin anlatılmasını beklemeye başladı. Özellikle de yeni tanıştığınız biri anlatacağınız şeyi dinlemek için gerektiğinden daha ciddi bir ilgi gösterirse, hele anlatacağınız şey, sizin görüşünüze göre, karşınızdakinin gösterdiği derin ilgi ile yanyana getirilemeyecek kadar basit ise, bu durum sizi fazlasıyla sıkar, tedirgin eder. Ama Raskolnikov kısa ve açık birkaç cümleyle ne istediğini hiç eksiksiz anlattı. Buna çok sevindi, çünkü böylece Porfiri'yi inceleyecek zaman bulmuştu. O konuştuğu sürece Porfiriy Petroviç gözlerim üzerinden bir an bile ayırma-mıştı; masanın tam karşısında oturan Razumihin ise, Raskolnikov'un sorununu anlatmasını gergin bir sabırsızlıkla izliyor, gözleri, biraz da bu işin ölçüsünü kaçırarak, durmadan birinden ötekine gidip geliyordu.

Raskolnikov içinden "Budala!" diye bir küfür savurdu. Porfiri resmi bir tonla: "Polise bir dilekçe vermeniz gerek", dedi. "Falanca olayı, yani cinayeti öğrenmiş bulunuyorum, şu şu eşyalar benimdir, eşyalarımı geri alabilmem için durumun ilgili sorgu yargıcına iletilmesini rica ederim... Gibi bir şey... Ya da... Onlar size-orada yazarlar."

Raskolnikov çok utanmış gibi görünmeye çalışarak: "Ne var ki... dedi, ben şu anda beş parasız durumdayım.. Hatta bunca önemsiz bir işe yetecek kadar bile param yok... Ben şimdi yalnızca falan eşyaların benim olduğunu, param olduğunda da geri alacağımı bildirmek isterdim..."

Raskolnikov'un, parasal durumuyla ilgili açıklamalarını oldukça soğuk karşılayan Porfiriy Petroviç:

"Farketmez", dedi. "Ama yine de, isterseniz dilekçenizi bana da verebilirsiniz; aynı anlamda bir dilekçe olacak bu: falanca olayı öğrendim, filanca eşyalar benimdir, geri alabilmem için gereği..."

Raskolnikov yine sorunun parasal yanıyla ilgilenerken, hemen Porfiri'nin sözünü

kesti:

304

"Acaba rastgele bir kâğıda yazabilir miyim?"

"Tabii", dedi Porfiry, "nasıl kâğıda isterseniz..." ve birden gözlerini kırptırarak ve hatta sanki Raskolnikov'a göz kırparak alay eder gibi baktı. Bu, belki de Raskolnikov'a böyle gelmişti, çünkü bir anlık bir şeydi bu. Ama yine de, bir anlık da olsa, böyle bir şey olmuştu. Raskolnikov, Porfiri'nin kendisine göz kırptığına yemin edebilirdi. "Ama niçin ve hangi amaçla?"

Bir an, şimşek hızıyla "Biliyor!" düşüncesi geçti kafasından.

"Sizi böyle saçma şeylerle rahatsız ettiğim için bağışlayın", dedi sonra; biraz şaşırmış gibiydi: "Rehindeki eşyalarımın edip edeceği beş altı ruble bir şey, ama onları bana yadigâr bırakanların anıları nedeniyle benim için değerleri pek büyüktür. Doğrusu, öğrendiğimde çok korktum..."

Bu sırada Razumihin hiçbir art niyeti olmaksızın:

"Şimdi anladım..." dedi. "Dün ben Zosimov'a, Porfiri'nin, kocakarıya rehin yatıranları sorguya çektiğini söylediğimde, demek bunun için telaşlanmıştın..!" Artık bu kadarına dayanılmazdı. Raskolnikov öfke kıvılcımlarıyla tutuşan kapkara gözlerini Razumihin'e dikti. Ama hemen kendisini toparladı ve ustalıklı takındığı yapmacık bir öfke ile:

"Sen, kardeş, sanırım, benimle alay ediyorsun?" dedi. "Evet, belki senin gözünde saçmadır bütün bunlar ve ben bu saçma şeyler üzerinde gerektiğinden çok duruyor olabilirim. Ama bu yüzden beni ne bencillikle, ne de açgözlülikle suçlamalısın. Kaldı ki bu iki değersiz şeyin benim gözümde bambaşka değerleri olabilir. Sana demin de söylemiştim, şu birkaç rubleden fazla etmeyecek gümüş saat, babamdan kalan biricik şeydir. Benimle alay edebilirsin, ama", birden Porfiri'ye döndü, "annem geldi, bir öğrenirse..." çabucak yine Razumihin'e döndü, sesini titretmeye çalışıyordu, "saatin elimden çıktığını, perişan olur. Kadın milleti işte!"

Razumihin üzülmişti:

"Ben o anlamda söylemedim ki..." dedi. "Ben hatta tam tersini söylemek istemiştim!"

305

Raskolnikov heyecandan tirtir titriyordu: "Güzel açıklayabildim mi? Doğal mıydım? Abartmalı değil miydim biraz? "Kadın milleti" ne hiç gerek yoktu!"

Porfiry Petroviç:

"Anneniz mi geldi?" dedi.

"Evet."

"Ne zaman?"

"Dün akşam."

Porfiri sustu. Bir şeyler düşünüyor gibiydi.

"Eşyalarınızın başına bir şey gelmesi sözkonusu olamaz", dedi sonunda, sesi soğuk ve sakindi. "Aslında ben sizi ne zamandır bekliyorum..."

Ve sanki hiçbir şey olmamış gibi, sakin, sigarasının küllerini halıya silkeleyip duran Razumihin'e bir kültablası uzattı. Raskolnikov titredi, ama Porfiri ona bakmıyor gibiydi, hâlâ Razu-mihin'rn sigarasıyla ilgiliydi.

"Nee? Bekliyor muydun?" diye bağırdı Razumihin. "Öyleyse sen orada onun da rehini olduğunu biliyordun?"

Porfiri Petroviç, Raskolnikov'a:

"Sizin iki eşyanızı, yani saatinizi ve yüzüğünüzü, bir kâğıda sarılmış olarak bulduk orda; kâğıdın üzerine kurşun kalemle okunaklı olarak adınızı ve rehinleri sizden aldığı tarihi yazmış."

"Ne kadar dikkatlisiniz!" dedi Raskolnikov, Porfiri'nin gözlerinin içine bakmaya çalışarak; gülümsemek istedi, ama sonunda dayanamayarak: "Yani demek istiyorum ki", dedi, "herhalde ona rehin yatıran pek çok insan vardı... Yani hepsinin bir bir hatırlanması pek kolay değil, oysa siz hepsini çok iyi hatırladığınız gibi, bir de..."

"Aptalca konuşuyorum! Şu son sözü hiç eklememeliydim. Çok zayıf kaçtı!"

Porfiry belli belirsiz bir alayla:

"Bütün rehin sahipleri biliniyordu", dedi, "gelmeyen bir siz kalmıştınız-!"

"Biraz rahatsızdım."

"Duydum bunu. Sonra, nedense sinirleriniz de bozukmuş... Aslında şu anda da renginiz biraz soluk."

306

Raskolnikov birden o ana kadarki tavrını değiştirip, kaba, hırçın bir tonla:

"Hiç de değil!" dedi. "Tam tersine çok iyiyim!"

İçinde, bastıramadığı bir öfke dalgası kabarıyordu, "Şimdi kızgınlıkla yanlış bir şey söyleyeceğim", diye düşündü. "Neden böyle eziyet ediyorlar bana?"

Razumihin öteden söze karıştı:

"Biraz rahatsızmış! Laf mı bu? Daha düne kadar kendinde-değildin, sayıklayıp duruyordun!.. İnanır mısın, Porfiriy, ayakta duracak hali yoktu, ama biz daha Zamyotov'la kapıdan çıkar çıkmaz, üstünü giyindiği gibi soluğu dışarda almış... Ve artık nerelerde dolaştıysa, tâ geceyarılarına kadar sokaklarda sürtüp durmuş. Ve düşün ki/ateşler içinde ve bütünüyle kendini bilmez bir durumda!.. Hiç yapılacak iş mi bu!"

Porfiriy başını kadınlar gibi sallayarak:

"Gerçekten de bütünüyle kendini bilmez bir durumda mı?" diye sordu.

Raskolnikov öfke içinde:

"Saçma!" dedi. "İnanmayın! Aslında benim söylememe de gerek yok, inanılacak şey mi bu!"

Ama Porfiriy Petroviç bu tuhaf sözleri duyrnamışa benziyordu.

"Kendini bilmez durumda olmasaydın, hiç sokağa çıkar mıydın?" diye parladı Razumihin. "Niçin çıktın, ha? Niçin? Ve neden gizlice? Bunları yaptığın sırada sende aklın, sağduyunun varlığından sözedilebilir mi? Evet, su anda ortada tehlike bulunmadığına göre bunu sana açıkça söylüyorum!"

Raskolnikov küstah, kışkırtıcı bir gülümsemeyle Porfiri'ye dönerek:

"Dün öylesine bıktırdılarki beni, dayanamayıp kaçtım... Beni bulamamaları için başka bir yerde, bir oda tutmak istiyordum kendime. Giderken de çokça para almıştım yanına. Bay Zam-yotov da gördü bu paraları. Siz söyleyin, bay Zamyotov, dün benim aklım başımda mıydı, değil miydi?"

307

Şu anda Zamyotov'u boğabilircü: bakışları, susuşu öylesine sınırlarına dokunuyordu.

"Bence dün siz tümüyle aklıbaşında, hatta kurnazca konuşuyordunuz", dedi Zamyotov, sesi soğuktu, "yalnız biraz fazla sinir iliydiniz." ;

Porfiriy Petroviç:

"Nikodim Fomiç de" dedi, "az önce bana size dün gece çok geç saatlerde atların altında kalarak ezilen bir memurun evinde rastladığını söylüyordu..."

"Evet, alalım şu memur olayını..." diye atıldı Razumihin. "Memurun evinde aklın başında mıydı? Cebindeki olanca parayı cenaze masrafı yapmış diye memurun dul karısına verdin! Yardım mı etmek istiyorsun: ver on beş ruble, ver yirmi ruble... ama bir iki ruble de kendine bırak! Hayır, ille cepteki yirmi beş rublenin hepsi verilecek!"

"Belki de bir yerde gömü buldum da senin haberin yok? Dün de cömertliğim tuttu!.. Örneğin bay Zamyotov biliyor benim böyle bir gömü bulduğumu!.."

Dudakları titreyerek Porfiri'ye döndü. "Böyle ipe sapa gelmez şeylerle yarım saattir başınızı ağrıttığımız için başışlayın! Herhalde bıktırdık sizi?"

"Rica ederim, tam tersine! Ta-am tersine! Bütün bunların beni ne kadar ilgilendirdiğini bilemezsiniz! Sizi izlemek, sizi dinlemek çok ilginç doğrusu! Sonunda beni onurlandırmak yücelli-ğini gösterdiğiniz için de, itiraf edeyim ki, çok sevinçliyim!"

Razumihin:

"Hiç değilse bir çay ver yahu, boğazımızı kurudu!" diye bağırdı.

"Güzel fikir! Herhalde herkes katılır buna. Çaydan önce... daha esaslı bir şey istemez misiniz?"

"Hadi bakalım!"

Porfiriy Petroviç çıktı.

Raskolnikov'un kafasının içinde düşünce kasırgaları esiyordu. Son derece sinirliydi.

"Gizlenmeye, asgari kuralları gözetmeye bile gerek görmüyorlar! Madem beni tanımıyorsun, nasıl oluyor da Nikodim Fo-

308

miç'le benden söz edebiliyorsun? Demek ki, it gibi peşimde dolaşıp beni izleyip durduklarını gizlemek bile istemiyorlar! Yani açıkça suratıma tükürüyorlar!" Sinirden tirtir titriyordu. "Saldırınızı açıktan yapsamza, ne kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyorsunuz? Hem bu hiç de kibarca değil, bay Porfiriy Petroviç ve ben böyle bir şeye belki de izin vermeyebilirim!.. Ayağa kalkıp da gerçeği suratlarımıza haykırırveririm! O zaman anlarsınız sizlerden nasıl tiksindiğimi!.. Güçlülle soluyordu. Ama ya bana öyle geliyorsa? Ya bütün bunlar benim kuruntumsa? Yanılıyor ve deneyimsizliğimden dolayı öfkeye kapılıyorysam? Oynadığım bu alçakça role katlanamıyorsam? Belki de hiçbir art niyetleri yok? Öylesine, rastgele söylemişlerdir, ne söylemişlerse? Ama hayır, yine de bir şeyler var bu sözlerde... Porfiriy Petroviç kocakarından söz ederken niçin onda dedi? Zamyotov niçin, hatta kurnazca konuştuğumu söyledi? Sonra... Konuşurkenki tavırları?.. Evet... Tavırları... Razumihin burada, bizimle oturduğu halde, neden hiçbir şeyden kuşkulanmıyor? Ama bu odun kafalı ne zaman neyden

kuşkulanmıştır ki? Yine kriz başlıyor! Porfiriy az önce bana göz kırptı mı kırpmadı mı? Ama saçma bu, ne diye göz kırpsın ki? Yoksa beni sinirlendirmek, kızdırmak mı istiyorlar? İki olasılık var: ya bunların hepsi kuruntu, ya da biliyorlar! Zamyotov bile küstah! Gerçekten de küstah mı Zamyotov? Anlaşılan bir gece içinde düşüncelerini değiştirmiş. Böyle olacağını biliyordum zaten! Kendi evinde gibi burada, oysa ilk kez geliyormuş, Porfiriy onu konuktan saymıyor bile, ona arkasını dönerek oturabiliyor. Muhabbetleri esaslı! Bu yakınlaşma kesinکه benim yüzümden olmuştur! Ve biz gelmeden önce de yüzdeyüz beni konuşuyorlardı!... Acaba oraya daha sonra gittiğimi biliyorlar mı? Bir öğrenebilsem bunu!.. Dün bir oda bulmak için dı-şarı çıktığımı söylediğimde, üzerinde durmadı... Bu oda işini iyi buldum ama... Daha sonra işime yarayabilir! Demek, ateşler içinde ve kendimi bilmez bir durumda, ha? Hah hah ha! Dün akşam, dün neler olup bittiğini, bütünüyle biliyor! Yok annemin gelişinden haberi yokmuş! Yok kocakarı paketin üzerine kurşunkalemle aldığı tarihi yazmış, yok bilmem neler!.. Yalan söy-

309

lüyorsunuz baylar, faka basmam ben! Bunların hiçbiri daha kanıt değil, sizin kuruntularınız!.. Kanıt gösterin bana baylar, kanıt! Oraya yeniden gitmiş olmam mı?.. O bir kanıt değil, sayıklamadır... Onlara ne söyleyeceğimi iyi biliyorum ben! Oraya yeniden gittiğimi biliyorlar mı? Bunu öğrenmeden buradan gitmeyeceğim! İyi ama ben şimdi buraya niçin gelmişim? Hiçbir şey değilse bile, su anda sınırlı olduğum bir gerçek! Tuh, Allah kahretsin, nasıl da sinirliyim! Ama bu belki de benim için daha iyi: hasta rolü oynarım... Porfiriy beni yokluyor. Aklısıra şaşırtmak istiyor. İyi ama ben buraya niçin geldim?" Bütün bunlar şimşek hızıyla geçmişti kafasından. Porfiriy Petroviç hemen geri döndü. Neşelenmiş gibiydi sanki. "Sendeki şu dünkü toplantıdan beri", dedi Razumihin'e gülümseyerek, "basım çatlıyor... Her yanım da kırılıyor sanki..." Konuşması, tavrı bütünüyle değişmiş gibiydi."

"Nasıl, ilginç miydi bari? Dün tartışmanın en ateşli yerinde ayrılmıştım sizden. Sonuçta kim kazandı?"

"Tabii, hiçkimse. Yüzyıllık sorunlardı tartıştığımız... Havaya yumruk salladık durduk..."

"Dün tartıştıkları neydi biliyor musun, Rodya? Suç var mıdır, yok mudur? Bir araba laf ettiler bu konuda!"

"Şaşılacak ne var bunda?" dedi Raskolnikov dalgın dalgın. "Bilinen, sıradan bir toplumsal sorun."

Porfiriy:

"Konu pek böyle konmamıştı ortaya", dedi.

Her zaman olduğu gibi hemen ateşlenen Razumihin, Porfi-ri'yi onaylamakta acele ederek:

"Evet, doğru, konu pek böyle konmamıştı ortaya", dedi. "Şimdi Rodion, dinle ve düşüncelerini söyle bana. Dün anamdan emdiğim süt burnumdan geldi bu baylara laf anlatacağım diye; seni bekledim durdum. Geleceğini onlara da söylemişim... Sosyalistlerin görüşlerinin tartışılmasından başladı her şey. Bilinen görüş. Suç, toplumsal düzenin bozukluklarına karşı bir protestodur. Tamam! Bundan başka hiçbir neden kabul edilmiyor!"

310

"Yalan söyleme!" diye bağırdı Porfiriy Petroviç, canlanmış gibiydi; Razumihin'e bakarak ikide bir gülüyor, böylece de onu büsbütün çileden çıkarıyordu. Razumihin taşkın bir heyecanla Porfiri'nin sözünü keserek: "Hiçbir neden kabul edilmiyor!" dedi. "Yalan söylemiyorum!.. Sana onların kitaplarını gösterebilirim: onlara göre her aksaklık, çevrenin bozukluğundan kaynaklanıyor, hepsi bu! En sevdikleri laf, bu! Yani eğer toplumsal düzen yoluna konulacak olursa, bir anda bütün suçlar yokoluverecek; çünkü ortada protesto edecek bir şey kalmayacak. Ve herkes bir anda dürüst olacak... Doğa diye bir şey hiç hesaba katılmıyor, yok sankiböyle bir şey! Doğa, kapıdışı! Onlara göre, tarihsel olarak, canlı bir biçimde gelişen ve önünde sonunda düzenli bir toplumsal yapıyı sağlayan insanlık yoktur: tam tersine, tarihsel gelişmeden ve canlı süreçlerden önce bütün insanlığı düzenleyen, bütün insanlığı bir anda dürüst, kusursuz bir hale getiren, matematik bir kafadan doğma bir toplumsal düzen vardır. Onların tarihten bu . kadar nefret etmelerinin ve onu "rezillikler ve aptallıklar yığını" olarak nitelemelerinin nedeni budur. Böylece her şeyi aynı saçmalıklarla açıklama olanağını elde ediyorlar! Yaşamın canlı akışından nefret etmeleri de bu yüzden. Canlı varlığa ne gerek var! Canlı varlık için yaşam gereklidir, canlı varlık makinelere boyun eğmez, canlı varlık kaçucudur, canlı varlık gericidir! Berikinde ise, bir ölü kokusu var, istersen kaçıktan da yapabilirsin böy-leşini; buna karşılık cansızdır, iradesizdir, köle ruhludur, baş-kaldırmaz!

Böylece sonunda her şeyi tuğla istifine, falansterde* koridor ve odaların yerleştirilmesine getirip dayıyorlar! Falans-ter hazır ama siz falanster için hazır mısınız? Hayır, sizin doğanız henüz falanster için hazır değil; o yaşamak istiyor, yaşam sürecini henüz tamamlamamış... Mezar için henüz zaman erken! Yalnızca mantıkla doğayı aşıp geçemezsin! Mantığın önceden yalnız üç durumu kestirilebilir; oysa bunlar yaşamda milyon-

Falanster: Fransız ütopyacı sosyalist Fourier'nin düşlediği topluluk ve bu topluluk üyelerinin üzerinde yaşadığı dört yüz hektarlık toprak parçası (Çev.)
311

larcadır! Bu milyonlarca duruma boşvermek ve her şeyi konfor sorununa indirgemek! Bu, sorunun en kolay çözüm yoludur! Ve insanı baştan çıkartacak kadar göz kamaştırıcı bir çözüm! Fazlasını düşünmek bile gereksiz! Evet, en önemlisi de: düşünmek gereksiz! Yaşamın onca gizi, iki kitap forması içine sığdırılmış!

Porfiriy gülümseyerek:

"Amma yırtındın yahu!" dedi. "Bağlayın şunu, yoksa susmayacak! Raskolnikov'a döndü. Düşünebiliyor musunuz, dün gece de böyle... Bir odada altı kafadan ses... Üstelik herkes bol bol .punch içmiş... Hayır, dostum, sözlerin birer palavra! "Çevre", suç işlemede çok önemlidir; bunu sana kanıtlayabilirim."

"Önemli olduğunu ben de biliyorum, ama sen bana söyle bakalım: kırk yaşında bir herif on yaşında bir kızı kirletirse, bu işi çevrenin zoruyla mı yapmış olur?" Porfiriy büyük bir ciddiyetle:

"Evet", dedi, "hem de tam anlamıyla çevrenin zoruyla yapmış olur. Kıza karşı işlenen bu suç, çok, ama çok büyük ölçüde "çev-re"yle ilişkilidir."

Razumihin öfkeden kuduracak gibiydi:

"İster misin", dedi, "senin beyaz kirpikli oluşunun, "İvan ve-likiy" çan kulesinin seksen metre yüksekliğinde olmasından, ama yalnız ve yalnız bundan ileri geldiğini kanıtlayayım mı sana? Üstelik de bunu sana apaçık bir şekilde, büyük bir doğrulukla, ilerici, hatta liberal bir ağızla kanıtlayıvereyim? Nasıl, bahse var mısınız?"

"Varım! Dinleyelim bakalım, nasıl kanıtlayacaksınız!"

Razumihin yerinden fırladı, elini kolunu sallayarak:

"İşin gücün rol yapmak, kendini olduğundan başka göstermek!" diye bağırdı.

"Konuşmaya değer mi senin gibi bir adamla! Sen onu bilmezsin daha. Rodion, mahsus böyle yapar o! Dün de sırf adamları maskara etmek için onlardan yanaymış gibi göründü. Neler söylemedi yarabbi! Bu böyle konuşuyor diye ötekiler de nasıl seviniyorlardı!.. Hem de girdiği rolü bir iki hafta sürdürür!.. Geçen yıl bizi papaz olacağına inandırmıştı; tam iki ay papazlık türküsü söyledi durdu. Geçenlerde de evleneceği

312

masalını uydurdu, sözde, nikâh için bütün hazırlıklar tamam-mış... Kendine yeni bir elbise bile diktirdi. Biz de kendisini kutlamaya başladık, oysa ortada ne gelin vardı, ne bir şey!.."

"Gene yalan söyledin! Ben elbiseyi daha önce diktirmiştim. Zaten yeni elbise esinledi bana sizi işletmeyi."

Raskolnikov:

"Gerçekten de kendinizi olmadığınız gibi gösterir, böyle şeyler yapar mısınız?" diye sordu.

"Yapmam diye mi düşünüyordunuz? Durun hele size de bir numara yapayım da görün, hah-hah-ha! Hayır, ben size şimdi gerçeklerden söz edeceğim. Bütün bu konuştuğumuz şeyler, suç, çevre, küçük kız... Bana sizin bir yazınızı hatırlattı aslında, her zaman ilgimi çekmiştir o yazınız benim. "Suçlar Üzerine"... Ya da... Durun bakayım, nasıldı?.. Neyse, başlığını hatırlayamıyorum. İki ay kadar önce "Periodiçeskaya Reç" gazetesinde okumak zevkini tatmıştım."

Raskolnikov şaşırmişti:

"Benim bir yazım mı? "Periodiçeskaya Reç"de? Gerçekten de altı ay önce, üniversiteden ayrıldığımda, bir kitap üzerine bir yazı yazmıştım, ama yazımı "Periodiçeskaya Reç"e değil, "Yejenedel'naya Reç"e vermiştim."

"Ama "Periodiçeskaya Reç"de çıktı."

"Yejenedel'naya Reç" kapandığı için yazımı basamamışlar-dı..."

"Doğru, "Yejenedel'naya Reç" yayınına son verdi ve "Periodiçeskaya Reç"le birleşti. Yazınız da bundan dolayı, iki ay önce "Periodiçeskaya Reç"de yayımlandı. Demek bilmiyordunuz?"

Raskolnikov gerçekten de bilmiyordu.

"Gidip kendilerinden yazınızın parasını isteyebilirsiniz! Doğrusu şaşılacak bir insansınız! Öylesine kabuğunuza çekilmişsiniz ki, sizi doğrudan ilgilendiren şeylerden bile haberiniz yok. Bu bir gerçek!"

Razumihin bağırdı:

"Bravo, Rodya! Bundan benim de haberim yoktu! Bugün hemen bir okuma odasına gidip gazetenin o sayısını arayacağım!"

313

"İki ay önce mi dedin? Tarihini tam biliyor musun? Neyse, ara bulurum! Şu ise bak! Söylemez de!"

"Peki siz yazının benim olduğunu nasıl anladınız? İmza yeri ne adımların başharfleri vardı?"

"Bir rastlantı sonucu öğrendim: hem de bugünlerde... Gaz tenin yazıişleri müdürü arkadaşımıdır... Yazı beni çok ilgilendi:) misti..."

"Yanlış hatırlamıyorsam, suç sürecinde suçlunun psikolojik durumunu incelemiştiniz."

"Evet. Ve, suçu gerçekleştirme anında suçlunun hasta oldu-ğunu savunuyorsunuz. Doğrusu çok, ama çok özgün bir dü-şünce... Ama biliyor musunuz, beni, yazının bu bölümü değil de, sonlara doğru ileri sürdüğünüz, ama ne yazık ki üstü kapalı olarak, araştırma biçiminde ileri sürdüğünüz, bir düşünce daha' çok ilgimi çekti... Kısacası, hatırlıyorsanız, yazınızda ima yollu her tür suç, her tür cinayeti isleyebilecek... İşleyebilecek değil de, işlemeye hakları olan birtakım insanlardan ve bunlar için yasa ve benzeri engellerin bulunmadığından sözediyorsünüz..."

Raskolnikov, düşüncelerinin art niyetle ve zorlamalı bir biçimde çarpıtılmasına gülümsedi.

Razumihin biraz da korkuyla:

"Nasıl? Bu da ne demek?" diye sordu. "Suç işleme hakkı! mı? Yoksa yine 'çevrenin bozukluğundan' mı!"

"Hayır, bu kez çevreyle hiçbir ilgisi yok işin" dedi Porfiriy. "Sorun şu ki, Rodion Romanoviç'in yazısında insanlar "olağüstü" ve "sıradan olanlar" diye ikiye ayrılıyor. Sıradan insanlar uysal, söz dinler kişiler olarak yasarlar ve yasaları çiğneme hakları yoktur, çünkü onlar, adları üstünde, sıradan insanlardır. Yanılmıyorsam böyleydi..?"

Razumihin, şaşkınlık içinde:

"Ama nasıl olur? Hayır olamaz!" diye söylendi.

Raskolnikov yine gülümsedi. Sözü nereye getireceklerini hemen anlamıştı. Yazısını hatırlıyordu. Meydan okumayı kabul etti. Sakin, alçakgönüllü:

314

"Yazımda ileri sürdüğüm sizin söylediğiniz gibi değildi", dedi. "Yine de itiraf ederim ki, düşüncelerimi doğru, hatta tümüyle doğru bir biçimde özetlediniz (Tümüyle doğru olduğunu kabul etmesi hoşuna gitti). Aramızdaki biricik fark, benim, sizin söylediğiniz gibi, olağüstü insanların her zaman, her türlü rezilliği ille de yapabileceklerini, yapmak zorunda olduklarını söylememiş olmamdır. Sanırım, öylesi bir yazının yayımlanmasına zaten izin vermezlerdi. Ben yalnızca "olağüstü" insanın ülkülerinin gerçekleşmesi için gerekiyorsa (yalnızca bu koşulla: ülkülerinin gerçekleşmesi için gerekiyorsa... Kaldı ki, bunlar tüm insanlık için de kurtarıcı birtakım ülküler olabilirler) bazı engelleri aşmaya kendinde bir hak bulabileceğini (resmi olmayan bir haktır bu) ima etmiştim. Demin yazımın pek açık olmadığını buyurdunuz! Elimden geldiğince onu size açmaya hazırım. Sizin istediğiniz de bu olduğunu söylersem, sanırım yanılmış olmam. Buyurun öyleyse. Kepler ya da Newton'un buluşlarını, çeşitli kombinezonlar yüzünden bu buluşların açığa çıkmasına engel olan, bunların yolunu tıkayan bir, on, yüz ya da daha çok kişinin hayatları feda edilmeden insanlık öğrenemeyecekti diyelim. Bu durumda bence, Newton'un buluşunu tüm insanlığa iletebilmek için bu on ya da yüz kişiyi ortadan kaldırmaya hakkı vardı, hatta bu onun için bir zorunluluktur. Bundan hiçbir zaman Newton'un önüne geleni asıp kesmeye, ya da hergün çarşı pazarda hırsızlık etmeye hakkı olduğu sonucu çıkmaz. Daha sonra, hatırımda yanlış kalmadıysa, bu görüşümü şöyle geliştirdim: En eskilerden başlayıp, Likürg, Solon, Muhammed, İSfa-polyon ve sonrakilerle sürüp giden insanlığın tüm kurucularının, yasa koyucularının, başka hiçbir nedenle değilse bile, yalnızca yeni yasalar koydukları, böylece de, toplumun kutsal saydığı, babadan kalma eski yasaları çiğnedikleri için, ayrıcasız hepsi birer suçluydular. Doğaldır ki bunların hepsi amaçlarına yardımcı olacağına inandıkları anda kan dökmede (hatta bazen eski yasalara bağlılık duymaktan başka hiçbir suçu olmayan, tümüyle suçsuz insanların kanını dökmede) duraksamamışlardır. Hatta çok ilginçtir: bu iyiliksever, bu kurucu, yasa koyucu

317

insanların çoğu büyük birer kandökücüdür. Kısacası ben buradan şu sonuca varıyorum: büyükler bir yana, toplum içinde birazcık sivrilmiş, yani topluma söyleyecek birazcık yeni bir şeyleri bulunanlar, doğaları gereği, tabii kimi az, kimi çok birer suçlu olmak zorundadırlar. Ters durumda zaten sivrilmelerine olanak yoktur; öte yandan sürünün içinde kalmayı da yine doğaları gereği kabul

edemezler, ki bence de kabul etmemek zorundadırlar. Kısacası, gördüğünüz gibi, buraya kadar söylediklerimde yeni hiçbir şey yok. Binlerce kez tekrarlanmış, yazılıp söylenmiş şeyler bunlar. Benim insanları olağanüstüler ve sıradan olanlar diye bölümlememe gelince, bunun biraz keyfi bir bölümleme olduğunu itiraf ederim; çünkü ben zaten kesin sayılar üzerinde durmuyorum. Ben öne sürdüğüm ana düşünceme inanıyorum. Bu ana düşüncenin özü şudur: insanlar doğa yasaları gereğince, genellikle iki bölüme ayrılırlar: aşağılar (sıradanlar), ki bunların biricik görevleri, kendileri gibi olanların çoğalmalarını sağlamak, bu işin aracı olmaktır; ve kendi çevrelerine yeni bir söz söylemek yetenek ve dehasında olanlar. Doğaldır ki, bu arada sınırsız sayıda alt bölümleme yapılabilir. Ama bu iki ana bölümün ayırıcı çizgileri oldukça keskindir. Birinciler, yani kendileri gibi olanların çoğalmasına araç olanlar, doğaları gereği tutucudurlar, uysaldırlar, boyuneğerek yaşarlar ve boyuneğme-yi severler. Bence de bunlar uysal ve boyuneğici olmak zorundadırlar, çünkü bu onların görevleridir ve burada onlar için aşağılatıcı bir durum sözkonusu değildir. İkinci bölümdekilerse, sürekli olarak yasaları çiğnerler, yıkıvcıdırlar, ya da yeteneklerine bağlı olarak, yıkıcılığa yatkındırlar. Bunların işledikleri suçlar, doğaldır ki, son derece çeşitli ve görelidir; ama büyük çoğunluğu, birbirinden apayrı nedenler ileri sürerek, daha iyi şeyler adına şimdinin yıkılmasını isterler. Bunların ülkelerini gerçekleştirmeleri için, cesetlerin, kan göllerinin üzerinden atlamaları gerekse, bence, kendilerine bu izni, vicdan rahatlığıyla verebilirler; tabi bu söz konusu ülkünün ne olduğuna, boyutlarının ne olduğuna bağlı olan bir şeydir, bu noktaya dikkatinizi çekerim. Yazımdaki suç işleme hakkını ben bu bağlamda ele aldım. (Ha-

318

tırlarsanız, hukuksal bir sorunun tartışması olarak girilmiştir konuya). Aslında fazla telaş edecek bir durum yok ortada: ikinci bölümdekilerin kendilerine tanıdıkları hakkı, yığın hiçbir zaman onlara tanımamıştır. Onları en ağır biçimde cezalandırılmış, boyunlarını vurmuştur (az ya da çok); bunu yaparken de, tümüyle haklı olarak, kendi tutucu görevini yerine getirmiştir. Bununla birlikte, sonraki kuşaklarda aynı yığın, basları vurulan bu insanların heykellerini dikmiş ve onlara tapınmıştır (az ya da çok). Birinci bölümdekiler hep bugünün, ikinci bölümdekilerse hep yarının efendileridir. Birinciler dünyayı korurlar ve onu sayıca çoğaltırlar; ikinciler dünyayı hareket ettirirler ve onu bir amaca doğru yöneltirler. Her iki bölümdekiler de tümüyle eşit yaşama hakkına sahiptirler. Tek kelimeyle her iki yanın da hakları birbirine eşittir... ve... Vive la guerre éternelle* tabii Yeni Kudüs'e kadar!"

"O zaman siz Yeni Kudüs'e inanıyorsunuz?"

"İnanıyorum", dedi Raskolnikov tok bir sesle. "İnanıyorum" derken de, uzun konuşması süresince de, halı üzerinde bir noktaya gözlerini dikmiş, başını hiç kaldırmamıştı.

"Tanrıya... Tanrıya da inanıyor musunuz? Merakımı bağışlayın."

"İnanıyorum", dedi Raskolnikov, başını kaldırıp Porfiri'ye bakarak.

"Peki, ya Lazare'nin** dirilişine?"

"Buna da inanıyorum. Niçin soruyorsunuz bana bunları?"

"Gerçekten inanıyor musunuz?"

"Evet, gerçekten inanıyorum."

"Demek öyle... Merakım için bağışlayın. Şimdi izin verirsiniz, deminki konuya dönüyorum... Her zaman da boyunları vurulmaz onların, hatta kimileri tam tersine..."

"... yaşarken zafer tacını giyerler? Bu doğru, kimileri ölmeden amaçlarına kavuşur,, o zaman da..."

(Aslında da Fransızca): "Yaşasın öncesiz ve sonrasız savaş!" (Çev.) Lazare: Tevrat'ta en yoksul insan olarak nitelenen kişi. (Çev.)

319

"...onlar kelle kesmeye başladılar?"

"Eğer gerekiyorsa... Ve biliyor musunuz, çoğu kez de bu gerekmiştir. Aslında oldukça ince bir espriye dayanıyor düşüncemiz."

"Teşekkür ederim. Yalnız bana şunu söyleyebilir misiniz: bu olağanüstüleri, olağanüstü olmayanlardan nasıl ayıracağız? Doğuştan birtakım belirtileri falan mı var? Demek istediğim, biraz daha açıklık, yani dıştan ayırtmayı sağlayacak bir belirginlik gerek: pratik ve iyiniyetli bir insan olarak bu doğal endişemi bağışlayın, ama özel bir giysi, ne bileyim, bir üniforma, ya da rozet gibi bir şeyler taşıyamaz mı bunlar? Çünkü, eğer bir yanlışlık olur da, bu bölümden birisi, kendisinin aslında öteki bölümden olduğunu sanır ve sizin demin gözkaşaştırıcı biçimde açıkladığınız gibi "bütün engelleri kaldırmaya" kalkarsa... Kabul edin ki, o zaman..."

"Oo, bu sık sık olur! Doğrusu bu düşüncenizde deminkinden de ince bir espri

yar..."

"Teşekkür ederim."

"Rica ederim. Yalnız unutmamak gerekir ki, böylesi yanlışlıklar yalnız birinci bölümdekiler, yani benim "sıradanlar" dediklerim (sanırım pek başarılı değilim bu adlandırmada) tarafından yapılabilir... Boyun eğmeye doğuştan yatkın olmalarına rağmen, doğanın, ineklerden bile esirgemediği bazı cilveleriyle, bunlardan birçoğu kendilerini öncü, "ıyık" gibi görmeyi severler ve "yeni söz" söyleme hevesine kapılırlar. Üstelik bunu da büyük bir içtenlikle yaparlar. Gerçek yenileri çoğu kez farkedemezler bile, hatta onları geri ve aşağılık şeyler düşünen insanlar olarak küçümserler. Ama burada bence ciddi bir tehlike sözko-nusu değildir. Sizin de, doğrusu, telaşlanmanızı gerektirecek bir neden yok. Çünkü bunlar hiçbir zaman ileri gidemezler. Kapıldıkları hevesten dolayı ve kendilerine kim olduklarını hatırlatmak için, kuskusuz bunları kırbaçlamak da mümkündür, ama daha ileri gitmemek gerekir. Hatta kırbaçlama için özel birine de gerek yok burada, onlar kendi kendilerine yaparlar bu işi, çünkü son derece dürüsttüler, hatta bu hizmeti birbirlerinden esirge-

320

meyenler de vardır aralarında; kimileriye kendisine verilecek cezayı başkasına bırakmaz, bu işi kendi elceğiyle yapar... Kendilerini çeşitli biçimlerde açık itiraflara zorlarlar... Güzel ve ibret verici bir tablodur bu... Kısacası, telaşlanmanızı gerektirecek bir durum yok... Bu işin böylesi yasaları var."

"Doğrusu, hiç değilse işin bu yönünden yüreğime su serptiniz... Gelin görün ki telaşlanmayı gerektirecek bir başka nokta daha var: söyler misiniz lütfen, kendilerinde başkalarını boğazlamak hakkını gören şu "olağanüstüler" pek mi çoktur? Ben, kuşkusuz, bunların önünde saygıyla eğilmeye hazırım, ama siz de kabul edersiniz ki, eğer bunların sayıları fazlaysa, bu dehşet verici bir şeydir, öyle değil mi?"

"Ah, bu bakımdan da kaygılanmanızı gerektirecek bir durum yok. Genel olarak yeni düşünceleri olan, hatta yeni denebilecek bir şeyler söyleme yeteneğinde olan insanlar pek seyrek doğarlar, hatta şaşılacak kadar seyrek doğarlar. Bilinen bir şey varsa o da, bütün bu farklı bölümlerdeki insanların doğum düzenlerinin, bir doğa yasasıyla hiç yanlışsız ve kesin olarak belirlenmiş olmasıdır. Kuşkusuz, sözünü ettiğim bu doğa yasasının nasıl bir yasa olduğunu biz şimdilik bilmiyoruz; ama ben bunun varlığına ve sonraları nasıl bir şey olduğunun anlaşılıp herkes tarafından kabul edileceğine inanıyorum. Yeryüzünde milyonlarca insan, bizim için hâlâ bir giz olan birtakım süreçlerle ve birtakım çabalarla, cins ve türlerin birbirleriyle çaprazlanmasını sağlayarak, binde bir olsun özgün ve yaratıcı bir insan dünyaya getirebilmek amacıyla, yalnızca böyle bir amacın aracı olabilmek amacıyla, yalnızca böyle bir amacın aracı olarak yaşıyorlar. Daha yüksek nitelikleri taşıyan bir insan için bu oran onbinde birdir. (Sayıları örnek olsun diye veriyorum.) Daha da yükseği ise ancak yüzbinde bir gerçekleşebilir. Dahiler milyonda bir yetişir; insanlığın olgunlaşmasını sağlayan büyük dehalar için ise yeryüzünden belki de binlerce milyon insanın gelip geçmesi gerekmektedir. Kısacası ben bütün bu sürecin geçtiği imbiğe bakmadım.. Ama bu işlerin belli bir yasasının olması gerektiği hiç kuşkusuzdur. Burada rastlantı sözkonusu olamaz!"

321

Razumihin sonunda dayanamadı ve:

"Ne yapıyorsunuz yahu? Şaka mı ediyorsunuz siz?" diye bağırdı. "Yoksa birbirinizle dalga mı geçiyorsunuz? Oturmuşlar, birbirleriyle alay ediyorlar! Rodya, sen ciddimisin?"

Raskolnikov dönüp Razumihin'e baktı; yüzü solgun ve üzüntülü gibiydi. Bu durgun, üzüntülü yüzün karşısında, Por-firi'nin gizlemeye bile çalışmadığı ve insanın sinirine dokunan terbiyesiz, alaycı yüzü, Razumihin'in pek tuhafına gitti.

"Kardeş, bunları söylerken eğer ciddi idiysen, yani, bütün bu dediklerinin hiç de yeni şeyler olmadıklarını, daha önce binlerce kez okuduğumuz ve dinlediğimiz şeylere benzediklerini söylerken ciddi idiysen, bunda haklısın! Ama söylediklerin içinde gerçekten özgün olan ve gerçekten de sana ait olan şey, bunu dehşetle söylüyorum, vicdan s.esine uyularak kan dökülmesine izin vermemdir... Hem de, beni bağışla, nasıl bir körüncü!.. Senin yazının ana düşüncesi de, sanırım, bu. Hem bu vicdan sesine uyarak kan dökme, bence resmi yolla, yani yasal olarak kan dökmekten daha korkunç birşey!"

"Tümüyle katılıyorum", dedi Porfiry, "böylesi çok daha korkunç!"

"Hayır", diye devam etti Razumihin, "yazında biraz fazla coşmuş ve ileri gitmişsin! Bir yanlışlık var bu işte. Okuyacağım yazını... Fazla coşmuş ve kendi coşkunluğuna kapılıp gitmişsin! Sen böyle düşünüyor olamazsın! Bulup okuyacağım yazını..."

"Yazıda bunların hiçbiri yok", dedi, Raskolnikov, "yalnızca birtakım imalar

var."

Porfiri yerinde duramıyordu:

"Evet... Evet... Suç olayına nasıl baktığınız konusunda hemen hemen aydınlanmış bulunuyorum... Yakanıza yapışıp kaldığım için beni bağışlayın, sizi rahatsız ettiğim için utanç duyuyorum... Demin, bölümleri birbirine karıştırma yanlış konusunda beni tümüyle yatıştırdınız... Ama beni hâlâ kaygılandıran bazı pratik noktalar var. Diyelim, bir adam, ya da bir delikanlı, günün birinde kendini, tabii geleceğin bir Likürg'ü ya da Muhammed'i gibi görmeye başlarsa, yallah deyip önündeki engelleri kaldır-

322

maya girişecektir... Kuşkusuz, uzun bir savaş bulunmaktadır önünde. Savaş içirse paraya gerek vardır. Bu kez de, hadi bakalım, savaş için para bulmaya girişecektir... Öyle değil mi?"

Zamyotov köşesinden kikir dedi, Raskolnikov o yana bakmadı bile:

"Bu tür olayların gerçekten de olabileceğini kabul etmek zorundayım", dedi.

"Aptallar ve ün peşinde koşanlar bu tuzağa düşebilirler... Özellikle de gençler..."

"Gördünüz mü? öyleyse..?"

"Öyleyse..." dedi Raskolnikov, gülümseyerek, "bunun suçlusu herhalde ben değilim. Bugüne dek böyleydi, bundan sonra da böyle olacak. Arkadaş (başıyla Razumihin'i gösterdi) az önce benim kan dökülmesine izin verdiğimi söylüyordu. Veriyorsam ne olmuş? Toplum sürgünlerle, hapishanelerle, sorgu yargıçlarıyla, kürek cezalarıyla, esaslı bir şekilde güven altına alınmış değil midir? Ne diye kargılanıyorsunuz? Arayın hırsızın!.."

"Ya bulursak?"

"Pahalıya ödetin."

"Akla uygun. Peki ya vicdan?"

"Size ne vicdandan?"

"Öylesine, insanca bir duyguyla sordum."

"Vicdanı olan, hatasının da bilinciydeyse, varsın acı çeksün. Bu kürek cezasına ek olarak ona ikinci bir cezadır."

Razumihin kaslarını çatarak:

"Peki ya gerçekten dahi olanlar, dedi, hani şu kendilerine başkalarının boğazlama hakkı verilenler..? Onların acı çekmemeleri gerekiyor, değil mi? Hatta döktükleri kanlar için bile..?"

"Gereklilik de nereden çıktı? Burada ne buyruk, ne yasak söz konusu. Kurbanına acıyorsa, varsın acı çeksün... Acı ve üzüntü, engin bir bilinç ve derin bir yürek için her zaman zorunludur. Birden, birileriyle konuşur gibi değil de, yüksek sesle düşünür gibi ekledi: "Bence, gerçekten büyük insanlar, büyük acılar çekmek zorundadırlar."

Gözlerini kaldırdı, herkesin yüzüne dalgın dalgın baktı, gülümseyip şapkasını aldı. Buraya geldiği zamanki durumuna gö-

323

re, şimdi çok sakindi; bunu kendi de duyumsuyordu. Herkes ayağa kalktı.

"Vallahi ister sövün, ister kızın, ama aklıma takılan bir küçük soruyu daha sormaktan kendimi alamayacağım (biliyorum, sizi çok rahatsız ettim), ama aklıma gelen küçük bir düşünce var, hani unutmamak için..."

Raskolnikov yüzü soluk ve ciddi ayakta bekliyordu.

"Buyrun, söyleyin bakalım küçük düşüncenizi" dedi.

"Doğrusu, bunu size en açık biçimde nasıl söyleyebileceğimi ben de bilmiyorum... Bu küçük düşüncem biraz fazla psikolojik... Yani pek ele avuca gelir bir şey değil... Sizin... Şu yazınızı yazarken... Yani kendinizi bir damlacık olsun... Heh-he! Yeni bir söz söyleyen şu "olağanüstü" insanlardan biri saymamış olmanız mümkün değil mi herhalde? Yani sizin anladığınızı anlamda?.."

Raskolnikov nefretle:

"Çok mümkün", dedi.

Razumihin şöyle bir kırmıştı.

Porfiri devam etti:

"Çok mümkün olduğuna göre, gündelik bir başarısızlığınız nedeniyle, ya da herhangi bir sıkıntınızı gidermek için, ya da ne bileyim, insanlığa yararlı bir hizmette bulunmak için, önünüze çıkan engelleri asar mısınız?"

Porfiri bunları söyledikten sonra, tıpkı az önce yaptığı gibi, birden ona sanki sol gözünü kırparak belli belirsiz güldü.

Raskolnikov meydan okurcasına ve aşağılayarak:

"Böyle bir şey yapsam, herhalde size söylemezdim", dedi.

"Hayır, ben yalnızca... Hani yazınızı edebi bakımdan daha iyi değerlendirebilmek için sordum bunu.."

Raskolnikov tiksintiyle, "Tuh, böylesine apaçık ve böylesine utanmazca!" diye

düşündü. Sonra kupkuru bir sesle:

"Belirtmeme izin verin", dedi, "ben kendimi ne Muhammed, ne de Napolyan sayıyorum... Ve ne de bunlara benzer biri... Bu duruma göre de, onların yerinde olmadan, onlar gibi olsaydım nasıl davranırdım, şeklindeki bir soruya, sizin için doyurucu olabilecek bir karşılık veremem."

324

Porfiriybirden aşırı bir senli benlilikle:

"Geçin efendim", dedi, "bugün bizde, Rusya'da kendini Na-polyon saymayan mı var ki?"

Porfiri'nin bu kez ses tonunda, söyleyiş biçiminde bile apaçık birşeyler vardı. "Geçen, hatta bizim Alyona İvanovna'yı baltayla halleden de sakın şu geleceğin Napolyonlarından biri olmasın?.."

Köşesinde oturmakta olan Zamyotov ağzından kaçırmıştı bu sözleri.

Raskolnikov, bakışlarını Porfiri'ye dikmiş, hiçbir şey söylemeden öylece duruyordu. Razumihin'in yüzü karardıkça kararmıştı. Zaten bir süredir bir şeyler sezinlemekteydi. Çevresine öfkeyle bakıyordu. Bu ağır sessizlik bir dakika kadar sürdü. Raskolnikov gitmeye davrandı.

Porfiriy aşırı bir incelikle elini uzattı, sevecenlikle: "Gidiyor musunuz?"

dedi, "Tanıştığımıza çok, çok sevindim. Rıcanız konusunda içiniz rahat olsun.

Anlattığım gibi bir şeyler yazıverin. Ya da, daha iyisi, doğrudanbana gelin... Bugünlerde... Hatta, isterseniz yarın... Herhalde saat onbir gibi orada olurum.

Herşeyi yoluna koyarız... Konuşuruz da... Orada en son bulunanlardan birisiniz,

belki bize birşeyler söyleyebilirsiniz..." Raskolnikov sert bir sesle:

"Demek", dedi, "kurallara uygun bir biçimde, ve resmen sorguya çekmek

istiyorsunuz beni?"

"Bunu da nereden çıkardınız? Şimdilik böyle bir şeye hiç gerek yok. Sanırım yanlış anladınız beni. Ben yalnızca bu fırsatı kaçırmamak için... Ve... Ve rehlin

sahiplerinin hepsiyle konuşmuş bulunuyorum... Bunların kiminden çeşitli kanıtlar elde ettim... Sizse sonuncu kişisiniz..." Birden aklına gelen bir şeye

sevinerek, Razumihin'e döndü. "Yeri gelmişken... Şu Nikolaşa yüzünden başımın

etini yemiştin! Sanki ben bilmiyorum muyum, -Raskol-nikov'a döndü- bu çocuğun

hiçbir suçu olmadığını? Ama elden ne gelir? Mitka'yı da epey rahatsız etmemiz

gerekti... Aslında sorun şu, yani bu işin can alıcı noktası: siz o gün

merdivenlerden çıkarken... Bir dakika, saat sekizde oradaydınız siz değil mi?"

325

"Evet, sekizde", dedi Raskolnikov, der demez de bunu söyle-meyebileceğini

düşünerek canı sıkıldı.

"Evet, saat sekizde açık bir daire vardı, hatırladınız mı? Burada çalışan iki işçiyi bari siz görmüş olaydınız, hiç değilse birini... Orada boya yapıyorlardı,

hiç gözünüze çarpmadı mı? Bu onlar için çok, ama çok önemlidir!.."

Raskolnikov belleğini yokluyormuş gibi ağır ağır:

"Boyacılar mı? Hayır, görmedim", dedi. Müthiş bir gerginlik içindeydi; soruda

gizli, tuzağın ne olduğunu bir an önce anlayabilmek için sanki ölümcül bir acı

çekiyordu; bir yanlışlık yapmamak için tümenden dikkat kesilmişti. "Sonra kapısı

açık bir daire de gözüme çarpmadı... Ama dördüncü katta... (tuzağın ne olduğunu

anlamıştı, zafer kazanmışçasına sürdürdü sözlerini) bir memur taşıyordu...

Hatırlıyorum... Tam Alyona İvanovna'nın karşısındaki daireden... Çok iyi

hatırlıyorum... Hatta hamallar divan gibi bir şey taşıyorlardı ve beni duvara

sıkıştırmışlardı... Boyacılara gelince... Hayır, orada boya yapan birilerini

görmedim ben... Hatta... Kapısı açık bir daire de, sanırsam, yoktu... Evet,

evet, yoktu..."

Birden kendine gelen ve işin ne olduğunu anlayan Razumihin, Porfiri'ye:

"Ne yapıyorsun yahu sen?" diye bağırды. "Boyacılar cinayetin işlendiği gün

oradaydılar. Raskolnikov'sa cinayetten üç gün önce oradaydı. Sen ne soruyorsun,

ha?"

"Tuu, günleri karıştırmışım!" dedi Porfiriy eliyle alınına vurarak. "Hay Allah,

bu iş bende kafa falan bırakmadı!" Raskolnikov'a döndü ve özür dilercesine.

"Saat sekiz sularında boyacıları birilerinin orada görmesi bizim için çok

önemli", dedi. "Buna sizin tanıklık edebileceğinizi sanmıştım... Oysa günleri

karıştırmışım!"

Razumihin, yüzü bir karış:

"İnsan böyle konularda dikkatli olmalı", dedi.

Bu son sözler antrede söylenmişti. Porfiriy Petroviç, büyük bir incelikle onları

kapıya kadar geçirdi... İkisi karanlık, asık bir yüzle çıktılar sokağa ve birkaç

adım hiç konuşmadan yürüdüler. Raskolnikov derin bir soluk aldı...

326

VI

Razumihin, olanca gücüyle Raskolnikov'un kanıtlarını çürütmeye çabalamaktan şaşkına dönmüş bir durumda:

"İnanmam! İnanmam!" deyip duruyordu.

Pulheriya Aleksandrovna'yla Dünya'nın nicedir kendilerini beklemekte oldukları Bakaleyev'in pansiyonuna yaklaşmışlardı. Razumihin, konuyu ilk kez açıkça konuşmanın verdiği heyecan ve şaşkınlıkla, yolda ikide birde duraklıyordu: Raskolnikov soğuk ve küçümseyici bir gülümsemeyle:

"Sen inanma!" dedi. "Her zaman olduğu gibi hiçbir şey far-ketmedin sen, bense her sözcüğü tartışıyordum."

"Kuruntulu bir adamsın da onun için tartışyorsun her sözcüğü.... Hımm... gerçekten de Porfiri'nin tavrının tuhafça olduğunu kabul ederim... Özellikle de Zamyotov denen alçağın!.. Haklısın, bir şeyler vardı dilinin altında, ama niçin? Niçin?"

"Bir gecede düşüncesini değiştirdi de ondan."

"Bence, tam tersine! Tam tersine! Eğer şu sakat düşünceye inanıyorlarsa, bütün güçleriyle bunu gizlemeye, kartlarını belli etmemeye çalışıyorlardı... Oysa bunlar sözlerine hiç dikkat etmeden, son derece küstahça konuşuyorlardı!"

"Eğer ellerinde biraz delil, ama şöyle gerçek deliller... Ya da ciddi bir temele dayanan ufacı bir kuşkuları olsaydı, daha çok kazanma umuduyla ellerini gizlerlerdi, oyunu gizli oynarlardı (bu arada, örneğin, çoktan bir arama yaparlardı!). Ama ellerinde bir tek olsun delil yok. Yalnızca birtakım kuruntular, uçuşan birtakım düşünceler var. Edepsizleşmeleri ve şaşırtma yoluna başvurmaları, bundan... Porfiri belki de bunun için öfkeleniyor, canı sıkılıyor... Belki de başka bir amacı var... Akıllı bir adama benziyor... Bilir görünerek beni korkutmak istiyor da olabilir... Onun da kendine göre bir psikolojisi var... Ama keselim artık! Bu açıklamaları yapmak bile bana iğrenç geliyor!"

"Ve aşağılayıcı, aşağılayıcı! Seni anlıyorum! Şu anda madem seninle açık açık konuşuyoruz, (sonunda bu konuyu açıkça konuşmaya başlamamız çok iyi oldu!) şu anda sana açıkça itiraf

327

ederim ki, onların kafasında böyle bir düşüncenin bulunduğunu ben çoktandır seziniyordum. Gerçi bu belli belirsiz bir kuşkudan öteye geçen bir şey değildi, ama böyle de olsa, nasıl cesaret edebilirler böyle bir şeyi akıllarından geçirmeye? Bu düşüncenin kökleri nerelerde gizli. Nasıl öfkeden kuduracak hale geldiğimi bir bilsen! Simdi şu duruma bak: yoksulluğun pençesinde kıvranan hipokontriyak bir genç... Kuruntulu, kendi değerini bilen ve kendine değer veren bir üniversite öğrencisi... Altı aydır, çekildiği kösesinde bir tek insan yüzü görmemiş... Ağır, sayıklamak bir hastalığın hemen öngününde, belki de tam hastalığın başladığı gün (buraya dikkat!) sırtında yırtık bir gömlek, ayağında tabanı gitmiş kunduralar, kendini birden karakolda birtakım polislerin ortasında buluveriyor ve burada bunların çeşitli aşağılamalarına katlanıyor... Derken birden burnuna bir borç senedi dayayıyorlar: saray müşavirlerinden Zebarov'a ait günü geçmiş bir senet... Ortalığı kaplayan ağır boya kokusu, otuz dereceyi bulan sıcaklık, karakolu dolduran bir yığın insan, pis, boğucu bir koku ve birkaç gün önce evine gittiği bir kocakarının öldürüldüğü haberi... Ve bütün bunlar açıktan karnı bağırsağına geçmiş bir durumdayken oluyor! Bayılmaz da ne yapar insan? Ve bunlar böyle bir şeyi dayanak yapıyorlar kuşkularına! Allah belâsını versin! Bunun can sıkıcı birşey olduğunu biliyorum Rodya'cığım, ama senin yerinde ben olsam, hepsinin gözünün içine baka baka bir kahkaha atar, ya da daha iyisi suratlarına şöyle okkalı bir tükürük savururdum! Hepsini bir güzel kalaylamayı da unutmazdım. Sen de tukur gitsin! Cesaret! Ayıp yahu!"

"Doğrusu güzel özetledi!" diye düşündü Raskolnikov. Sonra acıyla:

"Suratlarına tükürmek mi?" dedi. "Ama yarın yine sorgu var! Ve ben yarın yine binbir açıklama yapmak zorundayım... Dün restoranda Zamyotov'la konuşarak kendimi alçalttığım için öyle canım sıkılıyor ki!"

"Allah kahretsin! Yarın Porfiri'ye ben giderim! Ve onu şöyle... akrabaca sıkıştırıyorum... Bildiği bir şey varsa açıkça söylesin. Zamyotov'a gelince..."

328

"Sonunda akıl edebildi!" diye düşündü Raskolnikov.

Razumihin birden:

"Dur!" diye bağırdı. Raskolnikov'u omuzundan tutarak "dur! Sen demin saçmaladın! Evet, iyice düşündüm sen demin saçmaladın! Ne diye tuzak olsun ki bu? İşçilerle ilgili soru bir tuzaktı, dedin. Hiç aklın kesiyor mu: bu işi sen yapmış olsan, dai-renin boyandığını, orada işçileri gördüğünü söyler misin? Tam tersine: görmüş olsan bile, görmedim dersin! İnsan kendi aleyhine tanıklık eder mi?"

"Eğer o işi ben yapmış olsaydım", dedi Raskolnikov isteksiz isteksiz ve gizlemeye çalışmadığı için tiksintiyle, "orada boya yapan işçileri gördüğümü

kesin kes söyledim."

"Kendi aleyhine... öyle mi?"

"Evet. Çünkü yalnızca mujikler ve çok deneyimsiz birtakım acemiler reddederler sorgu sırasında her şeyi. Birazcık akıllı başında olan, birazcık görmüş geçirmiş bir insan, yok edilmesi elde olmayan bazı delilleri olanaklar ölçüsünde kabul etmeye çalışır. Yalnız, bunları bambaşka bir ışık altında, bambaşka anlamlara • gelebilecek biçimde değişik nedenlerle açıklar ve yorumlar. Porfiri'nin kafasındaki hesap da buydu: benim de böyle bir karşılık vereceğimi, doğruyu dile getirmiş olmak için işçileri gördüğümü söyleyeceğimi ve bu konuda birtakım açıklamalara girişeceğimi sanıyordu."

"O zaman da sana cinayetten iki gün önce orada işçi falan bulunmadığını, böylece de senin herhalde cinayet günü saat sekiz sularında orada bulunduğunu söyleyiverecek ve seni gafil avlayacaktı!"

"Evet, onun hesabı da buydu, yani benim kendisine bir an önce gerçeğe uygun bir cevap verme telaşıyla, işçilerin orada cinayetten iki gün önce değil, tam cinayet günü bulduklarını unutacağımı sanıyordu:"

"İyi ama böyle bir şey unutulabilir mi?"

"Hem de kolayca. Kurnaz insanlar böylesi basit şeylerden tuzağa düşerler. İnsan ne kadar kurnazsa, basit şeylerden tuzağa düşürüleceğinden o kadar az kuşku duyar. Çok, çok kurnaz bir

329

insanı özellikle de en basit şeylerden tuzağa düşürmek gerekir. Porfiri hiç de senin sandığın gibi budalaların biri değil..."

"Öyleyse alçağın biri..!"

Raskolnikov gülmekten kendini alamadı. Ama aynı anda, su son açıklamaları yaparken duyduğu canlılık ve isteği tuhaf buldu. Oysa az önce konuşurken, üzüntü ve tiksintiden başka birşey yoktu içinde.

"Anlaşılan bu sorunun bazı yönleri hoşuma gidiyor!" diye düşündü.

Ama sonra birden tedirgin oldu: beklenmedik, kaygı verici bir düşünceyle rahatsız olmuş gibiydi. Tedirginliği gitgide artmaktaydı. Bakalejev'in pansiyonuna gelmişlerdi.

Birden:

"Sen yalnız gir, dedi, ben şimdi dönerim."

"Nereye gidiyorsun? Geldik artık!"

"Gitmem gerek... Gitmeliyim... Bir işim var... Yarım saate kalmaz dönerim... Bizimkilere söyle"

"Öyleyse ben de seninle geliyorum!"

"Sen de mi bana işkence edeceksin!"

Raskolnikov bu sözleri öyle acı bir öfke, bakışlarında öyle derin bir umutsuzlukla söylemişti ki, Razumihin'in kolları yanına düştü. Bir süre merdivenlerde durup yüzü bir karış, Raskol-nikov'un hızlı adımlarla evinin bulunduğu yönde yürüyüşünü izledi. Sonunda, dişleri kenetli, yumrukları sıkı ve, Porfiri'yi hemen o gün bir limon gibi sıkacağına and içerek, kendilerini uzun süredir beklemekten herhalde telâşlanmış olan Pulheriya Alek-sandrovna'ya yatıştırmak üzere merdivenleri çıkmaya başladı.

Raskolnikov evine vardığında tere batmış gibiydi, güçlkle soluyordu.

Merdivenleri hızla çıkıp, kapısı kilitsiz duran odasına girdi ve hemen kapıyı çengelledi. Sonra, korkmuş, çölgüne dönmüş bir halde, duvar kâğıdının

arkasındaki deliğin bulunduğu köşeye atıldı, elini deliğe sokup birkaç dakika duvar kâğıdının en küçük kıvrımlarına varana dek her yanı yokladı. Bir şey bu-

330

lamayınca, ayağa, kalktı, derin bir soluk aldı. Az önce Bakalejev'in pansiyonunun önünde, birden, ya delikte bir şey kaldıysa, diye düşünmüştü: bir zincir parçası, bir kol düğmesi, ya da bunların sarıllı olduğu, üzerinde kocakarının eh/azısı bulunan bir kâğıt parçası..? Daha sonra reddedilmesi olanaksız bir delil olarak karşısına çıkabilirdi bunlar.

Dalgın, düşünceli, öylece ayakta duruyor, dudaklarında aşağılayıcı, bilinçsiz, tuhaf bir gülümseme uçuşuyordu. Sonunda şapkasını aldı ve sessizce odadan çıktı. Kafası karmakarışıkta. Dalgın bir halde sokak kapısına vardı.

Kalın bir sesin: . "İşte kendisi!" dediğini duyunca, başını kaldırdı baktı.

Kapıcıydı bu, kendisini uzunca boylu, esnaf kulluklu bir adama gösteriyordu.

Adamın sırtında bir yelek ve ropdöşambri andırır bir elbise vardı. Bu haliyle,

uzaktan köylü kadınlara benziyordu. Yağlı bir kasket bulunan başını öne doğru eğmişti: aslında adamın bütün vücudu öne doğru eğikti, kamburcaydı. Buruşuk,

porşmuş yüzü, yaşının elliden fazla olduğunu gösteriyordu. Çukurlarına gömülmüş

küçük gözleri sert, hoşnutsuz bakıyordu.

Raskolnikov kapıcıya yaklaşarak:

"Ne var?" diye sordu.

Esnaf kılıklı adam, hiç acele etmeden gözcüyle onu uzun uzun ve dikkatle süzdü; sonra yavaşça döndü ve hiçbir şey söylemeden çakır yürümeye başladı.

"Ne oluyor?" diye bağırdı Ras'kolnikov.

Kapıcı:

"Şu adam", dedi, "gelip sizin adınızı vererek, burada şu adda bir üniversite öğrencisi oturuyor mu, kimin dairesinde oturuyor, diye sordu. Tam o sırada siz indiniz, kendisine sizi gösterdim, ama gördüğünüz gibi, çekti gitti!"

Kapıcının da ilgisini çekmiş gibiydi durum, ama anlaşılın bu o kadar fazla değildi; bir an düşündükten sonra dönüp odasına girdi.

331

Raskolnikov hemen adamın arkasından sokağa atıldı ve kendisini caddenin karşı yanında, yine bir şeyler düşünüyormuş gibi gözleri yerde ve yine aynı ölçülü, ağır adımlarla yürürken gördü. Adımlarını hızlandırıp adama yetiştirdi, ama iyice yanına varmayıp, bir süre arkasından yürüdü. Sonunda aynı hizaya gelip yandan yüzüne baktı. Adam onu hemen farketmişti, bir an gözlerini kaldırıp baktı, sonra yeniden indirdi. Böylece bir dakika kadar yan yana, hiçbir şey konuşmadan yürüdüler.

Sonunda Raskolnikov:

"Kapıcıya... Beni soruyordunuz?" dedi, sesi nedense çok yavaş çıkmıştı.

Adam karşılık vermedi, hattâ dönüp bakmadı bile. Yine sessizce yürüyorlardı.

"Bu da ne demek oluyor?.. Hem gelip soruyorsunuz, hem de hiçbir şey söylemiyorsunuz..?" Sözcükler sanki ağızından çıkmak istemiyor gibiydi, sesi kesiliyordu Raskolnikov'un.

Adam bu kez gözlerini kaldırdı, uğursuz, karanlık bakışlarla Raskolnikov'u süzerek:

"Katil!" diye tısladı. Yavaşça, ama çok açık ve anlaşılır bir biçimde söylemişti bunu.

Raskolnikov'un birden bacakları kesilir gibi oldu, sırtında bir ürperti dolaştı, bir an yüreği bile sanki çarpmaz oldu; sonra birden, kendisini tutan bir çengelden kurtulmuşçasına hızla çarpmaya başladı. Böylece yüz adım kadar yanyana ve hiç konuşmadan yürüdüler.

Adam ona hiç bakmıyordu.

Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle:

"Ne diyorsunuz siz?.. Ne katili?.. Kimmiş katil olan?" diye mırıldandı.

"Sen!" dedi adam, daha açık, anlaşılır ve etkileyici bir sesle ve Raskolnikov'un rengi gitmiş yüzüne, ışığı sönmüş gözlerine bakarak, gülümsedi: nefret dolu bir zafer gülümsemesiydi sanki bu. Bu sırada bir dörtyol ağızına gelmişlerdi. Adam soldaki caddeye saptı, sağa sola bakmadan doğruca yürümeye başladı.

332

Raskolnikov adamın ardından bakakalmıştı. Elli adım kadar yürüdükten sonra adam dönüp kavşakta hâlâ kıvrılmaksızın duran Raskolnikov'a baktı. Gerçi bu kadar uzaklıktan seçilemezdi, ama adam yine nefret dolu bir zafer gülümseyişiyle bakıyor gibi geldi Raskolnikov'a.

Güçlkle yürüyerek gerisin geri odasına döndü, dizleri titriyor, müthiş üşüyordu. Şapkasını çıkarıp masanın üzerine koydu ve odanın ortasında on dakika kadar hiç kıvrılmadan öylece ayakta durdu. Sonra bitkin düşüp kendini divana attı, hafif, hastalıklı inlemelerle bacaklarını kaldırıp iyice uzandı. Gözleri kapalıydı. Yarım saat kadar böylece yattı.

Hiçbir şey düşünmüyordu. Daha doğrusu dağınık, birbiriyle bağlantısız birtakım düşünceler, düşünce uçları uçuşuyordu kafasında, tâ çocukluğunda gördüğü, bir daha da hiç karşılaşmadığı, hiçbir zaman hatırlamayacağı birtakım insan yüzlerini görür gibi oluyordu: "V" kilisesinin çan kulesi, meyhanenin birinde bir bilyardo masası ve bilyardo oynayan bir subay, bodrum katta bir tütüncü dükkanındaki sigara kokuları, bir birahane, bulaşık suları .dökülmüş, her yanı yumurta kabuğu kırıklarıyla dolu, karanlık, pis bir merdiven, bir yerlerden duyulan çan sesleri... Bütün bu görüntüler kafasının içinde bir kasırga gibi dönüyor, yerlerini birbirlerine bırakıyorlardı. Bunlardan bazıları hatta hoşuna bile gidiyor, onları daha uzun süre canlı tutmaya çalışıyor, ama başaramıyordu: görüntüler parladıkları gibi, çabucak sönüyor, yitiyorlardı. Aslında, çok da fazla olmamakla birlikte, içinde onu ezen bir şeyler vardı. Bu, bazen hoşuna bile gidiyordu. Sırtındaki hafif ürpertiler henüz geçmemişti. Bu ürpertileri duymaktan da hoşlanıyor gibiydi.

Birden Razumihin'in telâşlı ayak seslerini ve konuştuğunu duydu. Hemen gözlerini yumdu, uyur gibi yaptı. Razumihin kapıyı açtı, bir süre eşikte durdu. Düşünüyor gibiydi. Sonra usulca içeri girdi, yine usulca divana yaklaştı:

"Bırak, uyusun! Yemeğini sonra yer!"

Ses Nastasya'nındı, fısıldayarak söylemişti.

333

Razumihin:

"Haklısın" dedi, ikisi birden usulca çıkıp, kapıyı kapattılar.

Yarım saat daha geçti. Raskolnikov gözlerini açtı, sırtüstü dönüp, kollarını başının altına geçirdi.

"Kim bu adam? Yerin dibinden çıkar gibi karşıma dikiliveren bu adam kim?

Neredeydi ve ne gördü? Her şeyi görmüş, buna kuşku yok... Peki ama o sırada nerede duruyordu, nereden bakıyordu? Ve niçin bugüne dek durdu da, şimdi, yerin dibinden çıkar gibi çıkıyor? Hem nasıl görebildi, mümkün mü görebilmesi?... Hımm... Sirtında yine o soğuk ürpertileri duydu. Ni-kolay'ın kapının arkasında bulunduğu kutu..? Bu mümkün müydü sanki? Deliller? Bir milimlik bir şeyi gözden kaçırırsın, Mısır Piramitleri büyüklüğünde bir delil olarak karşına çıkar... O sırada orda bir sinek uçuyordu ve o gördü! Böyle mi yani? Hiç olacak şey mi bu?" Birden, derin bir tiksinti ile çok zayıfladığını, vücutça düştüğünü duydu. Acı bir gülümsemeyle düşüncelerini sürdürdü:

"Bunu bilmeliydim... Kendimi tanıyama, kendimi sezmemeye rağmen, hangi cesaretle baltalara sarılıp da ellerimi kana bula-dım! Bunu önceden bilmek zorundaydım..." Umutsuzluk içinde mırıldandı. "Ben bunu önceden de biliyordum..!"

Arada bir, bazı düşünceleri, onu sanki hareketsizleştiriyor-du:

"Hayır, o adamların yapıldıkları malzeme başka... Kendisi için hiçbir yasak olmayan gerçek hükmedici, Toulon'u topa tutar, Paris'te kırıklar düzenletir. Mısır'da ordularını unuttur. Moskova'ya sefer düzenler, yarım milyon insanı harcar, Vilna'da bir kelime oyunuyla yakayı yoruyor, ölünce de heykelleri dikilir*.... Demek ki onun istediği her şeyi yapmasına izin var... Hayır, 1. Napolyon'la ilgili gerçekler... Toulon'un alınışı (17 Aralık 1793); Paris'te kralcıların ayaklanmasının bastırılması (Ekim 1795). Napolyon 1799'da Mısır seferine çıktı, ancak bu serüvenin çıkmaza girdiğini anlayınca, ordularını Mısır'da bırakarak Fransa'ya kaçtı ve burada iktidarı ele geçirerek, diktatörlüğünü ilân etti. 1812 yılında "yüce ordu"su Rusya'da bozguna uğradı. Bozgunun sonra yaptığı söylenen kelime oyunu ise şöyledir: "Yücelikten cüceliğe, bir adım". (Çev.)

334

böyleleri etten kemikten yapılmış olamazlar, tunçtan yapılmış bunlar!"

Aklına bambaşka bir şey geldi, gülümsedi:

"Napolyon, Piramitler, Waterloo ve bir memurdan dul kalmış karyolasının altında kırmızı çekmece bulunan sıksa, iğrenç, tefeci bir kocakarı... Porfiri Petroviç'e nasıl anlatmalı bütün bunları? Nasıl inandırmalı? İnanır mı hiç böyle bir şeye! Bir kez, estetik engel buna: Hiç Napolyon bir kocakarının karyolası altına girer mi? Sünepe sende!"

Arada bir sayıkladığını sanıyordu: öylesine ateşleniyor, öylesine büyük bir coşkunluğa kaptırıyordu kendini.

"Kocakarı meselesi çok saçma! -Evet, belki bir hataydı bu, ama sorun kocakarı sorunu değil! Kocakarı yalnızca bir hastalıktı... Ben onu bir an önce aşır geçmek istedim. Ben bir insan öldürmedim, bir ilkeyi öldürdüm! Evet, bir ilkeyi öldürdüm, ama üstünden aşır ötesine geçemedim, bu yanda kaldım... Yalnızca adam öldürmeyi beceremedim. Hatta, anlaşılan bunu bile beceremedim... İlke mi? Şu Razumihin denilen ahmak demin sosyalistlere niçin sövüyordu ki? Sosyalistler çalışkan adamlar... Ve tüccar kafalı... " "Genel mutluluk" için uğraşıyorlar... Hayır, ben dünyaya bir kez geldim ve bir daha da gelmeyeceğim: "genel mutluluk" falan bekleyemem... Ben kendim için yaşamak istiyorum, yoksa hiç yaşamayayım, daha iyi... Ben yalnızca, cebimdeki rubleyi sımsıkı tutup, "genel mutluluk" bekleyerek aç bir annenin önünden geçmek istemedim. "Genel mutluluğu kurmak için gerekli tuğlaları taşıyor ve bundan da gönül rahatlığı" duyu-yorlarmış!*

Hah-hah-ha! Beni unuttunuz! Ben bir kez geldim dünyaya ve yaşamak istiyorum.

-Birden delice bir gülüşle- estetik bir bitim ben, başka bir şey değil, diye sürdürdü düşüncesini; başkalarının felâketleri karşısında öç alırcasına sevinç duyanların duygularına benzer bir duyguyla bu düşüncesini didikle-

Fourier öğretisini izleyenlerden Considerant ve 1831-40'ların öteki ütöpik sosyalistlerinin yapıtlarında geçen bir cümleyi Raskolnikov alay etmek için çarpıtıyor. Cümlenin aslı şudur: "Apportez sapierre a T'edilice nouveau" (Yeni dünya yapısına kendi taşıyı taşıyorum. (Çev.)

335

meye, onunla oynamaya, ondan avuntu ummaya başladı. Evet, gerçekten bir bitim ben, çünkü, ilkin, şu anda bir bit olduğumu düşündüğüm için, bitim: ikincisi, bir ay boyunca, bu işi kendi zevk ve keyfim uğruna bir şeyler sağlamak için değil, sözde, soylu ve güzel bir amaca erişmek için yaptığımı, o yüce varlığı tanık gösterdiğim, onu rahatsız ettiğim için bir bitim. Hah-hah-ha! Üçüncüsü, işi yaparken, eşitlik ilkelerine ve aritmetik ölçülere olanaklar ölçüsünde uymayı benimsemiştim; bitler içinde en yararsızını, en bit olanı seçmiştim, onu

öldürüp, ilk adımımı atmak için bana gerekli olan kadarını alacaktım, ne bir fazla., ne bir eksik... (Bu durumda geri kalan da herhalde kocakarının vasiyeti gereğince manastıra gidecekti, hah-ha!)... Ben kesinlikle bir bitim. Dişlerini gıcırdatıyordu. Ben belki de öldürülen, bittene de iğrenç bir bitim. Çünkü cinayeti işledikten sonra kendime böyle söyleyeceğimi seziniyordum. Acaba dünyada bundan daha dehşet verici bir şey var mıdır? Ne alçaklık! Ne bayağılık! Atının üzerinde yalın kılıç naralanan "peygamber"! ne güzel anlıyorum: Allahın emri bu, ey "titreyen" yaratık,* boyun eğ! Askerlerini sokağın ağzına yerleştirip, herhangi bir açıklama yapmayı bile gerekli görmeden ve suçlu suçsuz demeden ateş açan "peygamber" in çok, ama çok hakkı var. Boyun eğ, ey titreyen yaratık ve istek duyma, sen, isteyemezsin, bu senin işin değil!.. Ah! Hiçbir zaman, hiçbir zaman bağışlamayacağım şu kocakarıyı!" Saçları ter içinde kalmış, titreyen dudakları kurumuştu. Gözleri tavana dikiliydi.

"Annem, kızkardeşim... Nasıl da severdim onları! Şimdi neden nefret ediyorum? Evet, şimdi nefret ediyorum onlardan, fiziksel olarak nefret ediyorum, yanımda bulunmalarına katlanamıyorum. Bugün annemi öpmüştüm... Onu kucaklamak, sonra da böyle bir şey yaptığımı bilseydi, diye düşünmek... Acaba o sırada söyleyiverse miydim? Ne iyi olurdu! Hımm! Onu bütünüyle pençesine alan sayıklama haliyle mücadele ediyormuş gibi, büyük bir zorlulukla düşünüyordu: Benim gibiydi herhalde

... "titreyen" yaratık: Puşkin'in "Podrajaniya Koronu" (Kuran'ı taklit) şiirinden alıntı. (Çev.)

336

o da, bana benziyordu..? Ah! Nasıl nefret ediyorum şu kocakarıdan! Dirilse, sanki bir daha öldürülebilirim! Zavallı Lizaveta! O da sanki ne diye çıkıp geliverdi! Tuhaf şey, o hiç aklıma, gelmiyor, sanki onu öldürmedim! Lizaveta! Sonya! Zavallı, uysal insanlar, tatlı bakışlı insanlar..! Sevimli insanlar!... Onlar niçin ağlayıp sızlamıyorlar? Onlar her şeylerini veren insanlardır... Sessiz sessiz, tatlı tatlı bakarlar... Sonya! Sonya! Ağzı var, dili yok Sonya!.."

Kendini kaybetmişti; bir anda kendini sokakta bulunca çok şaşırıldı. Akşam iyice ilerlemişti, karanlık gitgide yoğunlaşıyordu. Tekerlek gibi bir ay, ortalığı her an biraz daha aydınlatıyordu. Ama hava nedense gündüze göre daha bir bunaltıcıydı. Yollar kalabalıktı. Esnaf ve çalışanlar, evlerine dönüyor, ötekiler geziniyorlardı. Hava kireç, toz ve durgun su kokuyordu. Raskolnikov- kov üzüntülü, dalgın yürüyordu: evden bir amaçla çıktığını, bir şeyler yapması, hem de acele etmesi gerektiğini çok iyi hatırlıyor, ama bunun ne olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Birden durdu. Caddenin karşı tarafında bir adamın kendisine eliyle işaret ettiğini görmüştü. Yolun o yanına geçti, ama adam birden arkasını döndü ve yürümeye başladı: sanki çağırın o değildi, başını eğmiş, hiçbir yana bakmadan yürüyordu. "Çağırıyor mı, çağırıyor mu?" diye düşündü Raskolnikov, ama yine de adamın arkasından koşmaya başladı. Daha on adım bile atmamıştı ki, adamı tanıdı, korktu. Deminki adamdı bu, yine kamburdu, üzerinde yine aynı elbise vardı. Raskolnikov uzaktan adamı izlemeye başladı; yüreği hızla çarpıyordu. Bir sokağa saptılar. Adam hâlâ dönüp arkasına bakmamıştı. "Acaba arkasından geldiğimi biliyor mu?" diye düşündü Raskolnikov. Adam büyük bir evin avlu kapısından içeri girdi. Raskolnikov adımlarını sıklaştırıp kapıya yaklaştı ve bakmaya başladı: dönüp bakmayacak mıydı adam, çağırılmayacak mıydı kendisini? Gerçekten de adam kapıdan geçip avluya girince, birden arkasına döndü ve tıpkı deminki gibi bir işaret yaptı. Raskolnikov hemen kapıya atıldı, avluya girdi. Ama adam yok olmuştu. Herhalde en yakındaki merdivene sarmıştı. Raskolnikov arkasından koştu. Gerçekten

337

de, iki kat kadar yukarıdan, birinin ağır, ölçülü adımlarla merdivenlerden çıktığı duyuluyordu. Şaşılacak şey! Bu merdivenler hiç yabancı değil! İşte birinci katın penceresi gizemli, kederli bir ay ışığı süzülüyor pencereden. İşte ikinci kat. Vay anasına! Burası boyacıların çalıştığı daire değil mi? Nasıl olmuş da hemen çıkaramamıştı? Adamın ayak sesleri duyulmaz olmuştu: "ya durdu, ya da bir yere gizlendi bekliyor". İşte üçüncü kat! Devam etmeli mi acaba? Nasıl sessizlik bu böyle, insanı ürkütüyor! Çıkmaya devam etti. Kendi ayak seslerinden de ürküyor, heyecanlanıyordu. Aman Tanrım, nasıl da karanlık! Adam herhalde buralarda bir köşeye gizlenmiş olacak! Aa! Kapı ardına kadar açık... Raskolnikov biraz düşündü ve içeri girdi. Hol çok karanlık ve bomboştı. Her şey götürülmüş gibiydi. Ayaklarının ucuna basarak usulca salona girdi: ay ışığıyla yıkanıyor gibiydi salon. Sandalyeler, ayna, sarı divan, duvarda asılı resimler... her şey yerli yerindeydi. Bakır rengi kocaman yusuvarlak bir ay pencereyi dolduruyordu. "Aydan ileri geliyor bu sessizlik herhalde" diye düşündü Raskolnikov. "Sanırım

bir bilmece soruyor şimdi ay." Durmuş bekliyordu. Uzun bir süre böylece bekledi. Ayın sessizliği arttıkça, onun yüreğinin vuruşları da şiddetleniyordu, hatta acı duyuyordu yüreğinin vuruşlarından. Sessizlik olanca görkemiyle sürüyordu. Birden, ince bir dal kırılmış gibi hafif, kuru bir çıtırtı duyuldu, sonra yine ortalık sessizliğe gömüldü. Uyanan bir sinek birden uçmaya başladı, sonra cama çarparak yakınırcasına vızıldadı. Tam bu anda, köşede, komodinle pencere arasında, duvarda mantoya benzer birşey görür gibi oldu. "Bu da nesi? Daha önce burada böyle birşey yoktu!" diye düşündü. Usulca mantoya yaklaştı. Sanki arkasında biri gizleniyor gibiydi. Ucundan tutup yavaşça kaldırdı... Ve köşede, bir sandalyenin üzerine oturmuş kocakarıyı gördü. Kadın başı öne eğik, yumulmuş gibi oturuyordu, bu yüzden, yüzünü görememişti, ama bu oydu. Kadının başında dikilip duruyordu. Sonra "korkuyor!" diye düşündü ve baltayı yavaşça ilmikten kurtarıp kadının kafasına indirdi. Bir, bir daha vurdu. Şaşılacak şey! Bu vuruşlara rağmen kadın kıvrılmamıştı bile; sanki tahtadan yapılmıştı. Raskolnikov korktu. İyice eğilip kadına yakından bakmak istedi. Ama kocakarı da başını biraz daha aşağı indirdi. Bunun üzerine Raskolnikov yere, döşemelere kadar eğilip kadının yüzüne aşağıdan baktı ve korkudan donakaldı. Kocakarı sandalyesine oturmuş, onun duymaması için büyük bir çaba harcayarak, kıs kıs gülüyordu. Birden, yatak odasının kapısı da aralanmış gibi geldi Raskolnikov'a, sanki orada da birileri gülüşüyor, fıslıldaşuyordu. Kan beynine sıçramıştı: baltasını bütün gücüyle ve ardarda kocakarının kafasına indirmeye başladı. Ama baltayı her indirişinde, yatak odasından duyulan gülme sesleri artıyor, fıslıtlar daha bir duyulur oluyordu. Kocakarı da sarsıla sarsıla gülüyordu. Raskolnikov kaçmak için atıldı, ama bütün antre, kapı ağız merdiven aralığı salkım saçak insanla doluydu. Birbirlerinin başları üzerinden bakıyorlar, ama aynı zamanda hepsi de gizlenmiş, bekliyor ve susuyorlardı... Raskol-nikov'un yüreği sıkışır gibi oldu, bacaklarını kıvrılamıyordu, büyümüş dev gibi olmuşlardı sanki... Bağırarak istedi... ve uyandı. Güçlkle soluyordu. Ama şaşılacak şey, düş görmeye devam ediyordu sanki: kapısı ardına kadar açıldı ve kapının eşiğinde hiç tanımadığı bir adam, gözlerini dikmiş ona bakıyordu.

Raskolnikov gözlerini daha tam açmadan yeniden kapadı. Kıvrılmadan, sırtüstü yatıyordu. "Düş görmeye devam mı ediyorum, yoksa bu gördüğüm gerçek mi?" diye düşündü ve kirpiklerini hafifçe aralayarak baktı: yabancı, aynı yerde duruyor ve ona bakmaya devam ediyordu. Birden, usulca eşiği geçti, kapıyı arkasından özenle kapadı, masanın yanına kadar geldi; burada bir dakika kadar bekledi, -bu arada gözlerini bir an bile ondan ayırmamıştı, -sonra hiç gürültü etmeden divanın yanındaki sandalyeye oturdu. Şapkasını yanına, yere bıraktı. İki elini bastonuna, çenesini de ellerine dayadı. Uzunca bir bekleyişe hazırlandığı görülüyordu. Raskolnikov'un, kırpışan kirpik yerinin arasından görebildiği kadarıyla, bu tıknaz, beyazımtırak sarı sakallı, pek genç denemeyecek bir adamdı.

338

339

On dakika geçti. Ortalık hâlâ aydınlıktı, ama artık akşam oluyordu. Odada derin bir sessizlik vardı. Merdivenlerden bile tek ses gelmiyordu. Yalnız arada bir cama çarpa çarpa uçan irice bir sineğin vızıltısı duyuluyordu. Sonunda bütün bunlar Ras-kolnikov için dayanılmaz bir hal aldı, birden yerinden doğrularak: "Pekâlâ, söyleyin bakalım, ne istiyorsunuz?" dedi.

Yabancı, sakin sakili gülümseyerek, Raskolnikov'un sorusuna oldukça tuhaf bir karşılık verdi:

"Ben zaten sizin uyumadığınızı yalnızca uyur gibi yaptığınızı anlamıştım. Kendimi tanıtmama izin verin: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov..."

340

31 EKİM 1996